

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KIRSAL YERLEŞİM DÜZENİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: TRABZON İLİ
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Plancısı Arzu ÇİFCİ

HAZİRAN 2012

TRABZON

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI

**KIRSAL YERLEŞİM DÜZENİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: TRABZON İLİ
ÖRNEĞİ**

Şehir Plancısı Arzu ÇİFCİ

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"YÜKSEK ŞEHİR VE BÖLGE PLANCISI"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 25/05/2012
Tezin Savunma Tarihi : 15/06/2012**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK

Trabzon 2012

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında
Arzu ÇİFCİ tarafından hazırlanan

**KIRSAL YERLEŞİM DÜZENİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER:
TRABZON İLİ ÖRNEĞİ**

**başlıklı bu çalışma, Enstitü Yönetim Kurulunun 29/05/2012 gün ve 1458 sayılı
kararıyla oluşturulan jüri tarafından yapılan sınavda**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Ayşe SAĞSÖZ
Üye : Doç. Dr. Cenap SANCAR
Üye : Yrd. Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK

Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Kırsal Yerleşim Düzenini Etkileyen Faktörler: Trabzon İli Örneği” adlı bu çalışma KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Çalışmanın kırsal alanların sorunlarının çözümü için atılacak adımlarda, yapılacak araştırmalarda ve planlama çalışmalarında değerlendirileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın başından sonuna kadar tüm süreçte ilgisini ve desteğini samimiyetle hissettiğim danışman hocam Yrd. Dç. Dr. Yelda Aydın TÜRK’ e, çalışma sürecinde bana destek veren mesai arkadaşlarıma ve veri desteğinde bulunan kamu çalışanlarına ve son olarak her zaman sonsuz güven ve desteklerini hissettiğim sevgili anne ve babama teşekkür ediyorum.

Arzu ÇİFCİ
Trabzon, 2012

TEZ BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kırsal Yerleşim Düzenini Etkileyen Faktörler: Trabzon İli Örneği” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Yrd. Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK’ ün sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.
25/05/2012

Arzu ÇİFCİ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	XI
SUMMARY	XII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	XIII
TABLolar DİZİNİ.....	XIX
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş.....	1
1.2. Sorunun Belirlenmesi ve Çalışmanın Amacı	3
1.3. Konunun Kapsamı.....	5
1.4. Literatür İncelemesi	7
1.4.1. Kavramlar.....	7
1.4.2. Türkiye Yerleşim Sisteminde Kırsal Yerleşmeler	11
1.4.3. Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerle İlgili Planlama ve Kalkınma Süreci	13
1.4.4. Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerin Planlama Pratiğindeki Yeri.....	18
1.4.5. Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerin Sorunları.....	21
1.4.5.1. Sosyo-Ekonomik Sorunlar	22
1.4.5.2. Fiziki Sorunlar.....	23
1.4.5.2.1. Kırsal Yerleşimlerin Dağılıklığı Sorunu	23
1.4.5.2.2. Yapı Kalitesi ve Zemin Sorunu.....	24
1.4.5.2.3. Tarım Arazilerinin Parçalı Yapısı ve Mülkiyet Dağılımı	25
1.4.5.2.4. Kırsal Alanda Temel Alt ve Üst Yapı Hizmetlerinin Yetersizliği	26
1.4.6. Kırsal Yerleşim Dokusunu Etkileyen Faktörleri.....	26
1.4.6.1. Jeolojik Yapı	26
1.4.6.2. Bitki Örtüsü	27
1.4.6.3. İklim	28
1.4.6.4. Topoğrafya (Yön, Eğim, Yükselti)	29

1.4.6.5.	Ulaşım	30
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	31
2.1.	Çalışma Alanının Tanıtılması	31
2.1.1.	Genel Bilgiler	31
2.1.2.	Yerleşim Sistemi	35
2.1.3.	Yerleşim Düzeni	37
2.1.3.1.	Çok Dağınık Yerleşmeler.....	40
2.1.3.2.	Dağınık Yerleşmeler	40
2.1.3.3.	Gruplar (Kümeler) Halinde Yerleşme.....	41
2.1.3.4.	Dizi Yerleşme	42
2.2.	Çalışma Alanı İçinde Örnek Yerleşim Alanlarının Belirlenmesi	42
2.3.	Araştırmanın Yöntemi.....	44
2.4.	Örnek Köylerde Yapılan Analizler	46
3.	BULGULAR VE TARTIŞMA	49
3.1.	Akkese Köyü(Beşikdüzü)	49
3.1.1.	Akkese Köyü Ulaşım Analizi	51
3.1.2.	Akkese Köyü Yerleşimi Yön Analizi	53
3.1.3.	Akkese Köyü Eğitim Analizi	54
3.1.4.	Akkese Köyü Yükselti Analizi	55
3.1.5.	Akkese Köyü Mülkiyet Analizi	56
3.1.6.	Akkese Köyü Yerleşim Yapısı.....	58
3.2.	Aksu Köyü(Sürmene)	59
3.2.1.	Aksu Köyü Ulaşım Analizi	61
3.2.2.	Aksu Köyü Yön Analizi.....	63
3.2.3.	Aksu Köyü Eğitim Analizi	65
3.2.4.	Aksu Köyü Yükselti Analizi	66
3.2.5.	Aksu Köyü Mülkiyet Analizi	68
3.2.6.	Aksu Köyü Yerleşim Yapısı	69
3.3.	Alazlı Köyü(Düzköy).....	71
3.3.1.	Alazlı Köyü Ulaşım Analizi	73
3.3.2.	Alazlı Köyü Yön Analizi	75
3.3.3.	Alazlı Köyü Eğitim Analizi.....	76
3.3.4.	Alazlı Köyü Yükselti Analizi.....	77

3.3.5.	Alazlı Köyü Mülkiyet Analizi.....	78
3.3.6.	Alazlı Köyü Yerleşim Yapısı.....	80
3.4.	Aydıncöy Köyü (Akçaabat).....	81
3.4.1.	Aydıncöy Köyü Ulaşım Analizi	83
3.4.2.	Aydıncöy Köyü Yön Analizi	85
3.4.3.	Aydıncöy Köyü Eğim Analizi	87
3.4.4.	Aydıncöy Köyü Yükselti Analizi	89
3.4.5.	Aydıncöy Köyü Mülkiyet Analizi	90
3.4.6.	Aydıncöy Köyü Yerleşim Yapısı.....	92
3.5.	Başar Köyü(Maçka).....	93
3.5.1.	Başar Köyü Ulaşım Analizi	96
3.5.2.	Başar Köyü Yön Analizi	98
3.5.3.	Başar Köyü Eğim Analizi	100
3.5.4.	Başar Köyü Yükselti Analizi	102
3.5.5.	Başar Köyü Mülkiyet Analizi	103
3.5.6.	Başar Köyü Yerleşim Yapısı.....	105
3.6.	Karaağaçlı Köyü(Tonya).....	106
3.6.1.	Karaağaçlı Köyü Ulaşım Analizi	108
3.6.2.	Karaağaçlı Köyü Yön Analizi.....	110
3.6.3.	Karaağaçlı Köyü Eğim Analizi	111
3.6.4.	Karaağaçlı Köyü Yükselti Analizi	112
3.6.5.	Karaağaçlı Köyü Mülkiyet Analizi	114
3.6.6.	Karaağaçlı Köyü Yerleşim Yapısı	115
3.7.	Karlık Köyü(Merkez).....	117
3.7.1.	Karlık Köyü Ulaşım Analizi	118
3.7.2.	Karlık Köyü Yön Analizi	120
3.7.3.	Karlık Köyü Eğim Analizi	122
3.7.4.	Karlık Köyü Yükselti Analizi	123
3.7.5.	Karlık Köyü Mülkiyet Analizi	124
3.7.6.	Karlık Köyü Yerleşim Yapısı	125
3.8.	Kestanelik Köyü(Araklı).....	127
3.8.1.	Kestanelik Köyü Ulaşım Analizi	128
3.8.2.	Kestanelik Köyü Yön Analizi	130

3.8.3.	Kestanelik Köyü Eğim Analizi	131
3.8.4.	Kestanelik Köyü Yükselti Analizi	133
3.8.5.	Kestanelik Köyü Mülkiyet Analizi	134
3.8.6.	Kestanelik Köyü Yerleşim Yapısı.....	135
3.9.	Mataracı Köyü(Maçka)	136
3.9.1.	Mataracı Köyü Ulaşım Analizi	137
3.9.2.	Mataracı Köyü Yön Analizi	140
3.9.3.	Mataracı Köyü Eğim Analizi	141
3.9.4.	Mataracı Köyü Yükselti Analizi	143
3.9.5.	Mataracı Köyü Mülkiyet Analizi	144
3.9.6.	Mataracı Köyü Yerleşim Yapısı	145
3.10.	Oğulağaç Köyü(Maçka)	147
3.10.1.	Oğulağaç Köyü Ulaşım Analizi	148
3.10.2.	Oğulağaç Köyü Yön Analizi.....	150
3.10.3.	Oğulağaç Köyü Eğim Analizi	151
3.10.4.	Oğulağaç Köyü Yükselti Analizi	153
3.10.5.	Oğulağaç Köyü Mülkiyet Analizi	154
3.10.6.	Oğulağaç Köyü Yerleşim Yapısı	155
3.11.	Sıraağaç Köyü(Of)	157
3.11.1.	Sıraağaç Köyü Ulaşım Analizi	158
3.11.2.	Sıraağaç Köyü Yön Analizi	160
3.11.3.	Sıraağaç Köyü Eğim Analizi.....	161
3.11.4.	Sıraağaç Köyü Yükselti Analizi.....	163
3.11.5.	Sıraağaç Köyü Mülkiyet Analizi.....	164
3.11.6.	Sıraağaç Köyü Yerleşim Yapısı	165
3.12.	Şahinkaya Köyü(Çaykara)	166
3.12.1.	Şahinkaya Köyü Ulaşım Analizi	169
3.12.2.	Şahinkaya Köyü Yön Analizi	170
3.12.3.	Şahinkaya Köyü Eğim Analizi.....	171
3.12.4.	Şahinkaya Köyü Yükselti Analizi.....	172
3.12.5.	Şahinkaya Köyü Mülkiyet Analizi.....	174
3.12.6.	Şahinkaya Köyü Yerleşim Yapısı	175
3.13.	Ulucami Köyü (Çaykara)	177

3.13.1.	Ulucami Köyü Ulaşım Analizi	179
3.13.2.	Ulucami Köyü Yön Analizi	182
3.13.3.	Ulucami Köyü Eğim Analizi.....	183
3.13.4.	Ulucami Köyü Yükselti Analizi.....	185
3.13.5.	Ulucami Köyü Mülkiyet Analizi.....	186
3.13.6.	Ulucami Köyü Yerleşim Yapısı	187
3.14.	Yalıboyu Köyü (Araklı)	189
3.14.1.	Yalıboyu Köyü Ulaşım Analizi	191
3.14.2.	Yalıboyu Köyü Yön Analizi	193
3.14.3.	Yalıboyu Köyü Eğim Analizi	194
3.14.4.	Yalıboyu Köyü Yükselti Analizi.....	195
3.14.5.	Yalıboyu Köyü Mülkiyet Analizi	196
3.14.6.	Yalıboyu Köyü Yerleşim Yapısı.....	198
3.15.	Yemişalan Köyü (Of).....	199
3.15.1.	Yemişalan Köyü Ulaşım Analizi	200
3.15.2.	Yemişalan Köyü Yön Analizi	202
3.15.3.	Yemişalan Köyü Eğim Analizi	204
3.15.4.	Yemişalan Köyü Yükselti Analizi	205
3.15.5.	Yemişalan Köyü Mülkiyet Analizi	206
3.15.6.	Yemişalan Köyü Yerleşim Yapısı.....	208
3.16.	Yeşilköy Köyü (Arsin).....	210
3.16.1.	Yeşilköy Köyü Ulaşım Analizi	212
3.16.2.	Yeşilköy Köyü Yön Analizi.....	214
3.16.3.	Yeşilköy Köyü Eğim Analizi	215
3.16.4.	Yeşilköy Köyü Yükselti Analizi	217
3.16.5.	Yeşilköy Köyü Mülkiyet Analizi.....	218
3.16.6.	Yeşilköy Köyü Yerleşim Yapısı	219
3.17.	Tartışma ve Değerlendirme.....	221
3.17.1.	Örnek Köylerde Ulaşım Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	223
3.17.2.	Örnek Köylerde Mülkiyet Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	223
3.17.3.	Örnek Köylerde Yön Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	224

3.17.4.	Örnek Köylerde Eğitim Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	224
3.17.5.	Örnek Köylerde Yükselti Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi.....	225
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	227
5.	KAYNAKLAR.....	231
6.	EKLER.....	236
ÖZGEÇMİŞ		

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

KIRSAL YERLEŞİM DÜZENİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: TRABZON İLİ ÖRNEĞİ

Arzu ÇİFCİ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK
2012, 235 Sayfa, 1 Sayfa Ek

Trabzon İlinde kırsal yerleşimlerin çok fazla dağınık oluşu ve bu dağınıklıkla ilişkili olarak; orman ve tarım alanlarının tahribatı, çok seyrek dokulu kırsal yerleşimlerden kaynaklanan yüksek altyapı maliyetleri, afet riskli alanlarda yerleşilmesi nedeniyle can ve mal kayıpları ile sonuçlanan afet olayları, kontrolsüz yapılaşmaya bağlı olarak bilimsel ve nesnel ilkelere uzak çarpık yapılaşmalar kırsal yerleşmeler için çözülmesi gereken sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmanın amacı, yaşanan sorunların çözümü için öncelikle Trabzon İli kırsal yerleşimlerin yer seçiminde ve düzeninde önemli etkisi olan faktörlerin (eğim, yön, yükseklik, ulaşım ve mülkiyet) kırsal yerleşmelerdeki etki düzeyini ve şeklini tespit etmektir. Ayrıca yapılan tespitlere göre, bu faktörlerin kırsal alanlara yönelik planlama çalışmalarında nasıl değerlendirileceği ve planlama mevzuatında neler yapılabileceği konusunda önerilerin ortaya konulmasıdır. Çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın amacı, kırsal yerleşmelerle ilgili kavramlar, kırsal yerleşim dokusunu etkileyen faktörler ve Türkiye’de kırsal yerleşmelerin genel durumu anlatılmaktadır. Çalışmanın ‘yapılan çalışmalar başlıklı’ ikinci bölümü, çalışmanın yöntemi, çalışma alanının tanıtılması, 16 örnek köyün belirlenmesi ve yapılan analizlerin açıklanmasını içermektedir. Çalışmanın üçüncü bölümü, analizler sonucu örnek köylerde elde edilen bulgular ve bu bulguların irdelenmesini kapsamaktadır. Çalışmanın dördüncü ve son bölümü ise, elde edilen bulguların genel olarak ve hipotezler bağlamında değerlendirilmesi, kırsal alanlara yönelik planlama çalışmalarında ve planlama mevzuatında neler yapılabileceği konusunda öneriler getirilmesi ve bu çalışmayı bütünlemek için yapılabilecek bilimsel araştırmalar hakkında önerileri içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal yerleşme, kırsal yerleşim sorunları, kırsal alanda yer seçimi, kırsal planlama, kırsal kalkınma

Master Thesis

ELEMENTS EFFECTING THE RURAL SETTLEMENT TEXTURE: REFERENCE
PROVINCE TRABZON

SUMMARY

Arzu ÇİFCİ

Karadeniz Technical University
The Graduate School of Natural and Applied Sciences
Urban and Regional Planning Program
Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Yelda AYDIN TÜRK
2012, 235 Pages, 1 Pages Appendix

The fact that the rural settlement in Trabzon province is quite dispersed brings about the problems of; depredation of forest lands and cultivated areas, high substructure costs due to dispersed rural settlement, loss of life and property due to settlement on areas carrying natural disaster risk, unplanned, uncontrolled structuring that does not carry scientific and practical principles. The purpose of this work is, first to determine the effects of elements (slope, direction, height, transportation and property) that holds a high level of effect on choice and order upon rural settlement in Trabzon province. As such, further purpose of the work is to evaluate the effects of previously mentioned these elements in rural settlement planning and to present suggestions. The first part of this work includes the purpose of the work, concepts of rural settlement, elements that effect the rural settlement texture and the general status of rural settlement in Turkey. The second part of the work titled “studies” includes the method of work, introduction to the study area, determining sixteen reference settlement areas(villages) and the explanations made upon the analyses. The third part of the work includes the findings of reference area analyses and further discussions upon these findings. The fourth and the last part of the work includes, assessment of the findings in general and according to hypothesis, suggestions regarding what can be done on rural settlement planning and further scientific research that can be made to complete the subject work.

Key Words: Rural settlement, problems of rural settlement, determining settlement areas in rural areas, rural planning, rural development

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1.	Türkiye’de Cumhuriyet dönemi sonrasında kırsal alanlara yönelik yapılan çalışmalar	14
Şekil 2.	Türkiye’de köylerle ilgili planlar ve bu planları yapmaktan sorumlu kurumlar.....	18
Şekil 3.	Trabzon İli potansiyel heyelan haritası.....	32
Şekil 4.	Trabzon İli potansiyel heyelan haritası.....	34
Şekil 5.	Trabzon İli İdari Sınır Haritası	35
Şekil 6.	Trabzon İli’nde yükseltiye göre yerleşimler.....	38
Şekil 7.	Trabzon İli’nde köylerin konumlanma seçenekleri	39
Şekil 8.	Çok dağınık yerleşim	40
Şekil 9.	Dağınık yerleşim	41
Şekil 10.	Gruplar halinde yerleşim	41
Şekil 11.	Dizi halinde yerleşim	42
Şekil 12.	Çalışma alanındaki örnek köyler	43
Şekil 13.	Araştırma sürecinin şematik gösterimi	45
Şekil 14.	Akkese Köyü genel konum haritası.....	49
Şekil 15.	Akkese Köyü kimlik kartı.....	50
Şekil 16.	Akkese Köyü ulaşım haritası	52
Şekil 17.	Akkese Köyü genel görünümü	52
Şekil 18.	Akkese Köyü yön haritası.....	53
Şekil 19.	Akkese Köyü eğim haritası.....	55
Şekil 20.	Akkese Köyü yükselti haritası	56
Şekil 21.	Akkese Köyü mülkiyet haritası	57
Şekil 22.	Akkese Köyü yerleşim yapısı haritası	58
Şekil 23.	Aksu Köyü kimlik kartı	59
Şekil 24.	Aksu Köyü’nün il içindeki konumunu gösteren harita.....	60
Şekil 25.	Aksu Köyü ulaşım haritası	62
Şekil 26.	Aksu Köyünde yerleşimin genel durumu	63
Şekil 27.	Aksu köyü yön haritası	64
Şekil 28.	Aksu köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	66

Şekil 29.	Aksu köyü yükselti haritası	67
Şekil 30.	Aksu köyü mülkiyet haritası.....	68
Şekil 31.	Aksu Köyü yerleşim yapısı haritası.....	69
Şekil 32.	Alazlı Köyü'nün il içindeki konumunu gösteren harita	71
Şekil 33.	Alazlı Köyü kimlik kartı.....	72
Şekil 34.	Alazlı köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita	74
Şekil 35.	Alazlı Köyünde konut kümeleri	74
Şekil 36.	Alazlı köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	75
Şekil 37.	Alazlı Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	77
Şekil 38.	Alazlı Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	78
Şekil 39.	Alazlı köyü yerleşimi-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	79
Şekil 40.	Alazlı Köyü yerleşim yapısı haritası.....	80
Şekil 41.	Aydıncöy' ün il içindeki konumunu gösteren harita	81
Şekil 42.	Aydıncöy Köyü kimlik kartı.....	82
Şekil 43.	Aydıncöy' de sırt çizgisi ve yol hattına göre dizi yerleşim	83
Şekil 44.	Aydıncöy Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita	84
Şekil 45.	Aydıncöy Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	86
Şekil 46.	Aydıncöy Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	88
Şekil 47.	Aydıncöy Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	89
Şekil 48.	Aydıncöy Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	91
Şekil 49.	Aydıncöy yerleşim yapısı haritası	92
Şekil 50.	Başar Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita	94
Şekil 51.	Başar Köyü Kimlik kartı.....	94
Şekil 52.	Başar Köyü yerleşimi genel görünümü	95
Şekil 53.	Başar Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita	97
Şekil 54.	Başar Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	99
Şekil 55.	Başar Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	101
Şekil 56.	Başar Köyünde yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	102
Şekil 57.	Başar Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	104
Şekil 58.	Başar Köyü yerleşim yapısı haritası	105
Şekil 59.	Karaağaçlı Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita.....	106
Şekil 60.	Karaağaçlı Köyü kimlik kartı	107
Şekil 61.	Karaağaçlı Köyü'nde konut kümeleri.....	108

Şekil 62.	Karaağaçlı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita.....	109
Şekil 63.	Karaağaçlı yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	110
Şekil 64.	Karaağaçlı yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	112
Şekil 65.	Karaağaçlı yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	113
Şekil 66.	Karaağaçlı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisini gösteren harita	115
Şekil 67.	Karaağaçlı Köyü yerleşim yapısı haritası	116
Şekil 68.	Karlık Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita	117
Şekil 69.	Karlık Köyü kimlik kartı	118
Şekil 70.	Karlık Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita	119
Şekil 71.	Karlık Köyünde sırtta ve dağınık yerleşim düzeni	119
Şekil 72.	Karlık Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita.....	121
Şekil 73.	Karlık Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	122
Şekil 74.	Karlık Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	123
Şekil 75.	Karlık Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita	125
Şekil 76.	Karlık Köyü yerleşim yapısı haritası	126
Şekil 77.	Kestanelik Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita	127
Şekil 78.	Kestanelik Köyü kimlik kartı.....	128
Şekil 79.	Kestanelik Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita	129
Şekil 80.	Kestanelik Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita.....	131
Şekil 81.	Kestanelik Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita.....	132
Şekil 82.	Kestanelik Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	133
Şekil 83.	Kestanelik Köyü mülkiyet haritası	134
Şekil 84.	Kestanelik Köyü yerleşim yapısı haritası	135
Şekil 85.	Mataracı Köyü kimlik kartı	137
Şekil 86.	Mataracı Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita	138
Şekil 87.	Mataracı Köyünde vadi içinde ve yamaçta konut kümeleri	138
Şekil 88.	Mataracı Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita	139
Şekil 89.	Mataracı Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita.....	141
Şekil 90.	Mataracı Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita.....	142
Şekil 91.	Mataracı Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	143
Şekil 92.	Mataracı Köyü köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita	145
Şekil 93.	Mataracı Köyü yerleşim yapısı haritası	146
Şekil 94.	Oğulağaç Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita	147

Şekil 95.	Oğulağaç Köyü kimlik kartı	148
Şekil 96.	Oğulağaç Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita.....	149
Şekil 97.	Oğulağaç Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	151
Şekil 98.	Oğulağaç Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	152
Şekil 99.	Oğulağaç Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita.....	153
Şekil 100.	Oğulağaç Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita	155
Şekil 101.	Oğulağaç Köyü yerleşim yapısı haritası.....	156
Şekil 102.	Sıraağaç Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita	157
Şekil 103.	Sıraağaç Köyü kimlik kartı.....	158
Şekil 104.	Sıraağaç Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita	159
Şekil 105.	Sıraağaç Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	161
Şekil 106.	Sıraağaç Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	162
Şekil 107.	Sıraağaç Köyünde yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita	163
Şekil 108.	Sıraağaç Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	164
Şekil 109.	Sıraağaç Köyü yerleşim yapısı haritası.....	165
Şekil 110.	Şahinkaya Köyü kimlik kartı.....	167
Şekil 111.	Şahinkaya Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita.....	168
Şekil 112.	Şahinkaya Köyü'nde konut kümeleri	168
Şekil 113.	Şahinkaya yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita	169
Şekil 114.	Şahinkaya yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	171
Şekil 115.	Şahinkaya Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	172
Şekil 116.	Şahinkaya Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita.....	173
Şekil 117.	Şahinkaya Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita	174
Şekil 118.	Şahinkaya Köyü mezralarında yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita .	175
Şekil 119.	Şahinkaya Köyü yerleşim yapısı haritası	176
Şekil 120.	Ulucamii Köyü kimlik kartı.....	178
Şekil 121.	Ulucami Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita	179
Şekil 122.	Ulucami Köyü'nün tüm yerleşim birimlerini gösteren harita.....	179
Şekil 123.	Ulucami Köyü'nde dağınık yerleşim örnekleri	180
Şekil 124.	Ulucami köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita	181
Şekil 125.	Ulucami Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	183
Şekil 126.	Ulucami Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	184
Şekil 127.	Ulucami Köyü yerleşim- yükselti ilişkisini gösteren harita	185

Şekil 128. Ulucami Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	187
Şekil 129. Ulucami Köyü yerleşim yapısı haritası (yerleşik alan içerisi).....	188
Şekil 130. Yalıboyu Köyü kimlik kartı.....	190
Şekil 131. Yalıboyu Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita	191
Şekil 132. Yalıboyu Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita	192
Şekil 133. Yalıboyu Köyü'nde dizi yerleşim.....	192
Şekil 134. Yalıboyu Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	194
Şekil 135. Yalıboyu Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	195
Şekil 136. Yalıboyu Köyü yerleşim- yükselti ilişkisini gösteren harita	196
Şekil 137. Yalıboyu Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	197
Şekil 138. Yalıboyu Köyü yerleşim yapısı haritası	198
Şekil 139. Yemişalan Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita	199
Şekil 140. Yemişalan Köyü kimlik kartı.....	200
Şekil 141. Yemişalan Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita	201
Şekil 142. Yemişalan Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita.....	203
Şekil 143. Yemişalan Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita.....	205
Şekil 144. Yemişalan Köyü yerleşim- yükselti ilişkisini gösteren harita	206
Şekil 145. Yemişalan Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita.....	208
Şekil 146. Yemişalan Köyü yerleşim yapısı haritası	209
Şekil 147. Yeşilköy Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita.....	210
Şekil 148. Yeşilköy Köyü kimlik kartı	211
Şekil 149. Yeşilköy Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita.....	212
Şekil 150. Yeşilköy' de dağınık yerleşim	213
Şekil 151. Yeşilköy Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita	214
Şekil 152. Yeşilköy Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita	216
Şekil 153. Yeşilköy Köyü yerleşim- yükselti ilişkisini gösteren harita.....	217
Şekil 154. Yeşilköy Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita	219
Şekil 155. Yeşilköy Köyü yerleşim yapısı haritası.....	220

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Türkiye’de il, ilçe, köy ve belediye sayısı	12
Tablo 2. Türkiye’de yıllara göre şehir ve köy nüfusu.....	13
Tablo 3. Çalışma alanının ilçeler bazında seçilmiş nüfus göstergeleri	36
Tablo 4. Çalışma alanındaki örnek köylere ilişkin veriler	44
Tablo 5. Yön faktörü için belirlenen ölçütler	46
Tablo 6. Eğitim faktörü için belirlenen ölçütler	47
Tablo 7. Yükselti faktörü için belirlenen ölçütler	47
Tablo 8. Ulaşım faktörü için belirlenen ölçütler	48
Tablo 9. Mülkiyet faktörü için belirlenen ölçütler	48
Tablo 10. Akkese Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	51
Tablo 11. Akkese Köyünde binaların yönlere göre dağılımı	54
Tablo 12. Akkese Köyünde binaların eğime göre dağılımı	54
Tablo 13. Akkese Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	56
Tablo 14. Akkese Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	57
Tablo 15. Aksu Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	61
Tablo 16. Aksu köyünde binaların yönlere göre dağılımı	65
Tablo 17. Aksu köyünde binaların eğime göre dağılımı	65
Tablo 18. Aksu köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	67
Tablo 19. Aksu Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	69
Tablo 20. Alazlı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	73
Tablo 21. Alazlı köyünde binaların yönlere göre dağılımı	76
Tablo 22. Alazlı köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	76
Tablo 23. Alazlı köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	77
Tablo 24. Alazlı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	79
Tablo 25. Aydıncöy Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	85
Tablo 26. Aydıncöy’de binaların yönlere göre dağılımı tablosu	85
Tablo 27. Aydıncöy’de binaların eğim aralıklarına göre dağılımı tablosu	87
Tablo 28. Aydıncöy’de binaların yükseltiye göre dağılımı	90
Tablo 29. Aydıncöy mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	90

Tablo 30. Başar Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	96
Tablo 31. Başar Köyünde binaların yönlere göre dağılımı tablosu	98
Tablo 32. Başar Köyünde binaların eğime göre dağılımı tablosu	100
Tablo 33. Başar Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı tablosu	103
Tablo 34. Başar Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	103
Tablo 35. Karaağaçlı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	109
Tablo 36. Karaağaçlı Köyünde binaların yönlere göre dağılımı.....	111
Tablo 37. Karaağaçlı köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	111
Tablo 38. Karaağaçlı Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	113
Tablo 39. Karaağaçlı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	114
Tablo 40. Karlık Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	120
Tablo 41. Karlık köyünde binaların yönlere göre dağılımı	121
Tablo 42. Karlık köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	123
Tablo 43. Karlık köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	124
Tablo 44. Karlık Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	124
Tablo 45. Kestanelik Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	130
Tablo 46. Kestanelik köyünde binaların yönlere göre dağılımı tablosu	130
Tablo 47. Kestanelik köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	132
Tablo 48. Karlık köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	133
Tablo 49. Kestanelik Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	135
Tablo 50. Mataracı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	140
Tablo 51. Mataracı köyünde binaların yönlere göre dağılımı tablosu	140
Tablo 52. Mataracı köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	142
Tablo 53. Mataracı köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı	144
Tablo 54. Mataracı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	144
Tablo 55. Oğulağaç Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	150
Tablo 56. Oğulağaç Köyü'nde binaların yönlere göre dağılımı tablosu.....	150
Tablo 57. Oğulağaç Köyü'nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	152
Tablo 58. Oğulağaç Köyü'nde binaların yükseltiye göre dağılımı.....	154
Tablo 59. Oğulağaç Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	154
Tablo 60. Sıraağaç Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	160
Tablo 61. Sıraağaç Köyünde binaların yönlere göre dağılımı	160
Tablo 62. Sıraağaç Köyünde binaların eğime göre dağılımı tablosu	162

Tablo 63. Sıraağaç Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı tablosu	163
Tablo 64. Sıraağaç Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	165
Tablo 65. Şahinkaya Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	170
Tablo 66. Şahinkaya Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı	170
Tablo 67. Şahinkaya Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı.....	172
Tablo 68. Şahinkaya Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı	173
Tablo 69. Şahinkaya Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	175
Tablo 70. Ulucami Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	181
Tablo 71. Ulucami Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı tablosu	182
Tablo 72. Ulucami Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	184
Tablo 73. Ulucami Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı	186
Tablo 74. Ulucami Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	186
Tablo 75. Yalıboyu Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analizi	193
Tablo 76. Yalıboyu Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı	193
Tablo 77. Yalıboyu Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	195
Tablo 78. Yalıboyu Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı	196
Tablo 79. Yalıboyu Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analizi	197
Tablo 80. Yemişalan Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu.....	202
Tablo 81. Yemişalan Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı	204
Tablo 82. Yemişalan Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	204
Tablo 83. Yemişalan Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı	207
Tablo 84. Yemişalan Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	207
Tablo 85. Yeşilköy Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	213
Tablo 86. Yeşilköy Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı tablosu.....	215
Tablo 87. Yeşilköy Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı	216
Tablo 88. Yeşilköy Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı.....	218
Tablo 89. Yeşilköy Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu	218
Tablo 90. Köylerde yapılan analizlere göre elde edilen bulgular	222

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Dünyada ve Ülkemizde sürekli olarak artan nüfusun doğal kaynaklar üzerindeki baskısı, orman ve tarım alanlarının yok edilmesi, yoksulluk, göç hareketleri, çevre ve toprak kirliliği su kaynaklarının yetersizliği her toplumu doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir. Dolayısıyla, planlama ve kalkınma programlarında, doğal kaynak ve zenginlikleri koruyarak, yenilenebilir ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik kullanılması önem kazanmıştır (BİB, 2008). Bu bağlamda, Kırsal yerleşmeler gelecek için, doğal yapısı ve zenginlikleri, tarımsal faaliyetleri, sosyal yapısı ile doğal kaynak ve özelliklerin gittikçe kaybedildiği kentlerden farklı olarak daha da önem kazanmaktadır. Bu sorunların çözümü küresel yaklaşımlar ve “ulusal öncelikler” gerektirmektedir. Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası (DB), Avrupa Birliği (AB), gönüllü kuruluşlar ve hükümetler, kırsal kalkınma olgusuna daha fazla kaynak, bilgi ve zaman ayırmak durumundadır (Anonim, 2000; TKB, 2003).

AB’ne üye 25 ülkenin nüfusunun yarıdan fazlasının, kırsal alanlarda yaşaması nedeniyle kırsal kalkınma önemli politika alanı olarak kabul edilmektedir (EC, 2004). Bu bağlamda, Türkiye’ nin AB’ne üyelik sürecinde 2005 yılında görüşülmeye başlanan ve halen devam eden konu başlıklarından biri de “tarım ve kırsal kalkınma”dır.

Gelişmekte olan bir çok ülkede, kırsal planlamayı kalkınmanın bir aracı olarak kullanmak amacıyla araştırmalar yapılmakta, kırsal kalkınmayı yoksulluğu azaltıcı bir mekanizma olarak bakılması ise halihazırda bu çalışmaların odağını oluşturmaktadır (Clayton vd., 2003).

Türkiye’de kırsal yerleşmeler ülke coğrafyasının önemli bir kısmını kaplamaktadır. Sanayi ve hizmet sektöründeki hızlı gelişmeler ile tarım sektöründeki gerilemelere rağmen aslında kırsal alanlar ülke genelinde hem ekonomik hem de sosyal yaşam için önemini korumaktadır. Dolayısıyla kırsal alanların kalkındırılması, sosyo-kültürel ve doğal zenginliklerin korunmasına yönelik planlamalar önemlidir. Ancak planlama disiplini çoğunlukla kentsel alanlar, bu alanlarda yaşanan sorunlar ve bu sorunların çözümü ile

ilgilenmektedir. Gerek planlama eğitiminde, gerekse planlama ile ilgili mevzuatlarda kent ile ilgili konuların “kır” ile ilgili olanlardan daha öncelikli olduğu görülmektedir.

Bunun yanı sıra, Türkiye’de tarım politikalarındaki yanlışlıklar, kamu hizmetlerinin yetersizliği, ulaşım gibi sorunlar nedeniyle ivme kazanan kırdan kente göç sorunu kırsal alanların en önemli sorunudur.

Türkiye’nin içinde bulunduğu genel sosyo-ekonomik durum ve kırsal alanlarda yaşanan sorunlar ile kırdan-kente göçlerin neden olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar, çeşitli önlemlerin alınmasını ve entegre yaklaşımları gerektirmektedir. Dolayısıyla kırsal alandaki sorunların tespiti ve bu sorunlara kalıcı çözümler bulunması gerekliliği “kırsal kalkınma” konusunu ülke gündeminde önemli kılmaktadır. Bundan dolayı da kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalar ve arayışlar hızlanmıştır (Gülçubuk vd., 2010).

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren bu sorunların çözümü için çalışmalar başlatılmıştır. 1924 yılında Köy Kanununun çıkarılması sonrasında, 1930’lu yıllarda Toprak Mahsülleri Ofisi’nin, Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatiflerinin kurulması, 1940’lı yıllarda Zirai Donatım Kurumunun devreye sokulması ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu’nun yürürlüğe girmesi, 1950’li yıllarda tarımsal destekleme politikasının yaygınlaştırılması gibi yeni kurumsal ve yasal düzenlemeler oluşturulmuştur (Kayıkçı, 2005).

1960’lı yıllarda planlı kalkınma dönemine geçilmesi sonrasında, kırsal alanların sorunlarını çözmeye yönelik farklı uygulamaların da ortaya çıktığı görülmektedir. Planlı döneme geçiş sonrasında sırasıyla ‘toplum kalkınması’, ‘köykent’, ‘merkez köy’ deneyimleri yaşanmıştır. 2006 yılı sonrasında Köylerin Altyapısının Desteklenmesi (KÖYDES) Projesi, 2007 yılında ise nüfusu 10.000’in altında olan Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi (BELDES) Projeleri uygulanmıştır. 2005 yılında Türkiye’nin AB’ne üyeliği için müzakerelerin başlaması ile birlikte, kırsal alanlarda, AB kırsal kalkınma hedefleri doğrultusunda, gerek AB fonları gerekse ulusal destek mekanizmaları ile çeşitli plan ve programlar uygulanmaktadır.

Yapılan bu çalışmalara rağmen, kırsal alanlarda sağlıklı, sürdürülebilir planlamayı geliştirmeye yönelik kurumsal ve yasal düzenleme oluşturulamamıştır. Kalkınma Planları ve kırsal alanlarla ilgili diğer çalışmalar genellikle hükümet politikaları düzeyinde kalmış, kırsal alanların sorunları mekana indirgenememiştir (Çetiner 1990).

1.2. Sorunun Belirlenmesi ve Çalışmanın Amacı

‘Kırsal kalkınma ve planlama’ çok bileşenli ve kapsamlı bir alandır. Bununla birlikte kırsal yerleşmelerin kırsal kalkınma ve planlamanın yatay bileşeni olduğu, kırsal kalkınma ve planlamanın temel amacının kırsal yerleşmelerin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması olduğu söylenebilir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013) temel amacı da, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasıdır (TKB, 2010).

Yerleşmelerin sürdürülebilir gelişimi ancak planlı gelişme ile mümkün olabilir. Sürdürülebilir planlamanın ana hedeflerinden biri de bugün ve gelecek kuşaklar için afetlerin etkilerinden korunmuş veya afet zararları azaltılmış, yaşam kalitesi yüksek, sağlıklı ve güvenli yaşam çevreleri oluşturmaktır (Reis vd., 2008).

Türkiye’de köylerin genel durumuna bakıldığında, Köylerde, alt yapı ve eğitim/sağlık hizmetleri alanında yetersiz de olsa belirli bir yol kat edilmiş olmasına karşılık, köylerin üst ve alt ölçekte kademeli ve koordineli şekilde planlanması, organizasyonu, tarım alanlarının ve genel olarak çevrenin sürdürülebilir kullanımı, ekonomik gelişmenin sağlanması konularında halen ulusal ve yerel bazda yeterli düzeyde yol alınmadığı, bu konuların ihmal edilmiş olduğu görülmektedir.

Türkiye’de 1985 yılında yürürlüğe giren 3194 Sayılı İmar Kanunu’nun amacı “yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamaktır”. Bu Kanuna göre nüfusu 10.000’ i aşan yerleşmelerde plan yapma zorunluluğu bulunurken, nüfusu 10.000’ in altında olan belediyelerde plan yapılması belediye meclisinin takdirindedir. Nüfusu 2000’ in altında olan köy yerleşmeleri için ise plan yapma zorunluluğu getirilmemiştir.

Ayrıca yürürlükte olan mevzuata göre Belediye örgütü olan yerleşmelerde yapı yapmak için yapı ruhsatı alınması zorunludur. Ancak köylerde konut, entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar ve köyde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak ticari yapılar (bakkal, manav, berber, fırın, kahvehane, lokanta, tanıtım ve teşhir büfeleri v.b.) ruhsat alınmadan yapılabilmektedir. Köyün ihtiyacına yönelik olarak ilk ve orta öğretim tesisi, ibadet yeri, sağlık tesisi, güvenlik tesisi gibi yapılar ise, imar planı hazırlanmadan ruhsatlandırılarak yapılabilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 2011).

Köylerde imar planı gerektiren faaliyetler için imar planının hazırlanması ve onaylanmasında, ruhsata tabi olan yapıların ruhsatlandırılmasında, yasaya aykırı yapılaşmaların denetiminde İl Özel İdareleri yetkilidir. Bununla birlikte, imar mevzuatında ruhsat muafiyetlerinin olması, ruhsat gerektiren hallerde ruhsat verilen yapının kontrolü için gereken mekanizmaların yasada açıkça tanımlanmamış olması ve 2005 yılından sonra kurulan İl Özel İdarelerinin teknik kapasitelerindeki eksikliklerden dolayı köylerde yapılan binalarda denetim sorunu olduğu görülmektedir.

Köylerde yukarıda belirtildiği gibi, ruhsat ve denetim eksikliklerinden dolayı şahıslar konutunu kendi isteği doğrultusunda, yerleşim birimlerine yakın ya da uzak olmasına bakılmaksızın kendine ait herhangi bir arazide yapabilmektedir. Binanın yapıldığı alanın jeolojik veya jeomorfolojik açıdan yerleşmeye uygun olmaması halinde meydana gelen afetler can ve mal kayıpları ile sonuçlanmaktadır.

Kırsal yer seçimi kararlarının sürdürülebilir planlama anlayışı çerçevesinde düşünülmemesi (Reis vd. 2008), köylerin plansız ve ruhsatsız olarak yapılaşması, ruhsat gerektiren hallerde ise, ruhsat verilen binanın kontrolü için gereken mekanizmaların yasada açıkça tanımlanmaması ve kurumsal denetim eksiklikleri köylerde;

- Orman ve tarım alanlarının tahribatı,
- Dağınık yapıda yerleşimlerin oluşmasına ve bu dağınık yapıya bağlı olarak altyapı maliyetlerinin artması,
- Bilimsel ve nesnel ilkelerden uzak, kırsal yerleşimlerin doğasına uymayan, afet riski yüksek çarpık yapılaşma sorunlarını doğurmaktadır.

Oldukça eğimli bir araziye sahip olan Trabzon İli kırsal kesiminde de bu sorunların yaşandığı, heyelan başta olmak üzere doğal afetlerin sıklıkla can ve mal kayıpları ile sonuçlandığı görülmektedir. İl'de yerleşim içerisinde, topografyanın eğimine bakılmaksızın plansız olarak yapılan binalar ve münferit olarak açılan yol güzergahlarının neden olduğu yarma-dolmalar arazinin tahribatına ve toprak kaymasına neden olmaktadır (Sancar vd., 2009).

Bu bağlamda yapılan tez çalışmasının özel amacı, öncelikle çalışma alanı kapsamında eğim, bakı, yükseklik, ulaşım ve mülkiyet faktörlerinin kırsal yerleşimlerin yer seçimi ve düzeni üzerindeki etki düzeyini ve şeklini tespit etmektir. Ayrıca yapılan tespitlere göre bu faktörlerin kırsal alanlara yönelik planlama çalışmalarında nasıl değerlendirileceği ve planlama mevzuatta neler yapılması gerektiği konusunda önerilerin ortaya konulmasıdır.

Çalışmanın genel amacı ise, kırsal yerleşmelerin doğal özelliklerini ve değerlerini koruyarak planlı gelişimini sağlamaktır. Böylece, hem bugün hem de gelecek nesiller için güvenli ve yaşam kalitesi yüksek, yaşanabilir kırsal alanlar ve mekânların oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.

Bu amaçlar doğrultusunda araştırmada aşağıdaki hipotezler belirlenerek değerlendirilmiştir

1. İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır.
2. İlin kıyıda başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük olacaktır.
3. İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde olacaktır.
4. İl’de başlıca geçim kaynağı olan fındık ve çay tarımının yapıldığı köylerde yerleşim dokusu, bu bitkilerin yetişebileceği maksimum kod olan çay için 500m ve fındık için 750m kodunun altında yoğunlaşacaktır.
5. Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır.
6. Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüğüle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır.
7. Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır.
8. Kıyıda yer alan köylerde manzara etkisinden dolayı binalar çoğunlukla kuzeye bakacak ve bakının etkisi düşük olacaktır.

1.3. Konunun Kapsamı

Çalışma alanı kapsamında eğim, bakı, yükseklik, ulaşım ve mülkiyet faktörlerinin kırsal yerleşimlerin yer seçimi ve düzeni üzerindeki etki düzeyleri ve şekli araştırılacaktır. Bunun için çalışmanın birinci bölümünde; kırsal yerleşimlerle ilgili literatür araştırması ve

konuya ilişkin kavramlar, Türkiye yerleşim sisteminde kırsal yerleşmelerin durumu, kırsal alanlarla ilgili Cumhuriyet döneminden buyana yapılan kalkınma ve planlama çalışmalarının değerlendirilmesi, kırsal yerleşmelerin bu günkü planlama pratiğindeki yeri, kırsal yerleşmelerin öne çıkan sorunlarını içermektedir. Bu bölümün sonunda Kırsal yerleşim dokusunu etkileyen faktörler genel olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde; çalışma alanının tanıtılması, İl'deki kentsel ve kırsal yerleşim sistemi açıklandıktan sonra İl'de görülen dağınık yerleşim düzeninin çeşitleri anlatılacaktır.

Çalışma alanı içinde örnek yerleşim alanlarının belirlenmesinde, çalışmanın amacına ulaşabilmeyi kolaylaştırmak adına ildeki köyler içerisinden konum, yükselti, bulunduğu vadi ve kıyıya olan uzaklık kriterlerine göre 16 örnek köy seçilmiştir. Bu bölümün sonunda, eğim, bakı, yükseklik, ulaşım ve mülkiyet faktörlerinin örnek köylerin yerleşim düzenine etkisini ölçmek için belirlenen ölçütler açıklanmıştır. Ölçütlerin belirlenmesi aşamasında literatür araştırması tekrarlanmıştır. Köylerin analizlerinin yapılması sürecinde, köylerde alan çalışması yapılmış, köylerde mevcut durumun ve sorunların tespiti, fotoğraflanması ve muhtarlarla anket çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümü, analizler sonucu örnek köylerde elde edilen bulgular ve bu bulguların irdelenmesini kapsamaktadır. Bulgular bölümünde yer alan ve her köy için hazırlanan kimlik kartlarında; köylere ve köylerdeki yerleşime ilişkin genel bilgiler ve köyü tanıttıcı fotoğraflar koyulmuştur. Aynı bölümde, her faktör için belirlenen ölçütlere göre yapılan analiz sonuçları, haritalar, Tablolar ve sözel bilgilerle açıklanmıştır. Tüm köyler için bulguların yapılmasından sonraki aşamada bulgular genel olarak ve hipotezlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise, çalışma alanında belirlenen 16 örnek köyün yerleşim düzenleri, bu düzenin oluşumunda eğim, bakı, yükseklik, ulaşım ve mülkiyet faktörlerinin etkileri gibi bulgular kısaca özetlenmiş ve bu bulguların köyler için yapılacak planlama çalışmalarında nasıl değerlendirilmesi gerektiği açıklanmıştır. Ayrıca bu çalışmayı destekleyecek, çalışmanın devamı niteliğinde olacak başka çalışmalar için öneriler yapılmıştır.

1.4. Literatür İncelemesi

1.4.1. Kavramlar

Kırsal alan: Kırsal alanlar; sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafya gibi farklı alanlarda, farklı değişkenler ve girdilerle belirlendiği için kıra ilişkin tanımlar ve kavramlar da çeşitlilik göstermektedir (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005). 'Kırsal alan' kavramı aslında tanımlayıcı somut-nesnel öğeleri bulunan bir mekandır.

Bu öğeler ise;

- Kırsal alanda yaşam ortamı ve ekonomik aktiviteler, önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır.
- Ekonomik-toplumsal-kültürel gelişme süreci, görece olarak yavaş işlemektedir.
- Teknolojik gelişmenin yaşama ve üretime yansıma oranı, görece olarak gecikmelidir.
- Gelenek ve törelerin, yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücü fazladır.
- Yaşama biçimi ve tüketim kalıbı, görece gelenekseldir.
- İnsan ilişkilerinde yüz yüzelik yaygındır (Anonim, 2000).

Farklı sektörler ve kurumlar kırsal alanla ilgi farklı bakış açılarına sahiptir. Bunun sonucu olarak Dünya da ve Türkiye’de farklı içerik ve kapsamda kır ve kent tanımları bulunmaktadır. Türkiye’de bazı yasalar, kurumlar ve sektörel araştırmalarda ‘kırsal’ ve ‘kentsel’ alanlar şu şekilde tanımlanmaktadır:

442 sayılı Köy Kanununda (1924); Nüfusu 2000’den az olan yerleşimler köy, 2.000 ile 20.000 arasında olanlar kasaba ve 20.000’ den çok nüfusu olanlar şehir olarak tanımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 1924)

Köy Envanterinde(1997); Nüfusuna bakılmaksızın; bucak, köy belediyesi ve köy statüsündeki tüm yerleşim yerleri köy kapsamına alınmıştır (DPT, 2006).

Hanehalkı İşgücü Anketlerinde; 20.000 ve daha az nüfuslu yerleşmeler “kır” olarak tanımlanmıştır (DPT, 2006).

Türkiye Nüfus ve sağlık araştırmasında (2003); idari statülerine bakılmaksızın nüfusu 10.000’ den az olan tüm yerleşmeler kırsal alan olarak kabul edilmiştir (DPT, 2006).

5393 Sayılı Belediye Kanununda (2004): Nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabileceği hükme bağlanmıştır. Köylerin veya muhtelif köy

kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için, asgari 5.000 nüfus ölçütü ile asgari mesafe şartı getirilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 2005a).

Sekizinci Yıllık Kalkınma Planında (2001-2005): Nüfusu 20.000 ve üzeri yerleşmeler kent kabul edilmektedir (DPT, 2006)

Ulusal Kırsal Kalkınma Strateji Belgesinde(2006): 20.000 ve daha fazla nüfusa sahip kentsel yerleşmeler dışında kalan alanlar, kırsal alan olarak tanımlanmıştır (DPT, 2006).

Kırsal Kalkınma Planı Taslağında (2010-2013): Nüfusu 20.000' den az olan yerleşim birimleri ve çevreleri kırsal alan olarak tanımlanmıştır (TKB, 2010).

Türkiye İstatistik Kurumuna (TÜİK) Göre;

Kır-kent tanımı: Nüfusu 20.000 üzerinde olan tüm yerleşmeler "kent", diğer yerleşmeler "kır" olarak kabul edilmektedir (TKB, 2010).

Köy-şehir tanımı: Başta genel nüfus sayımları olmak üzere tam sayımlarda kullanılan bu tanım, yerleşim yerlerinin idari statüsünü baz almaktadır. Buna göre; nüfus büyüklüklerine bakılmaksızın il ve ilçe merkezleri "şehir" olarak kabul edilirken, diğer tüm yerleşimler "köy" kabul edilmektedir. Günümüzde TÜİK tarafından "köy" ve "şehir" bazında yayımlanan tüm çalışmalarda bu tanım kullanılmaktadır (TKB, 2010).

Dünya da ve ülkemizdeki bu farklı tanımlamalara rağmen, ülkeleri bir arada ve aynı kriterlere göre karşılaştırabilmek amacıyla uluslararası kuruluşlarca standart tanımlar geliştirilmektedir. Bu bağlamda Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development) tarafından geliştirilen ve AB tarafından kullanılan tanıma göre; idari sınırlar itibariyle nüfus yoğunluğu km² başına 150 kişiden az olan yerler "kırsal alan" olarak kabul edilmektedir.

Buna göre 3 bölge tanımlanmaktadır:

- (1) Çoğunlukla kentsel bölgeler : Kırsal nüfus payı yüzde 15' ten düşük olanlar
- (2) Ara Bölgeler : Kırsal nüfus payı yüzde 15-50 arasında olanlar
- (3) Çoğunlukla kırsal bölgeler : Kırsal nüfus payı yüzde 50' den fazla olanlar

Bu kriterlere ilave olarak, bölge (il) nüfusunun en az yüzde 25'ini temsil edecek şekilde; (3) düzeyinde olup, bünyesinde 200 binden fazla nüfusa sahip bir şehir barındıran bölgeler, nihai olarak (2) düzeyinde kabul edilirken; (2) düzeyinde olup, bünyesinde 500 binden fazla nüfusa sahip bir şehir barındıran bölgeler ise nihai olarak (1) düzeyinde bir bölge olarak kabul edilmektedir (TKB, 2010).

Kırsal Kalkınma ve Planlama:

Kalkınma tüm ülkelerin ortak amacı olup, bundan dolayı da değişik biçimlerde tanımları olan bir kavramdır (Anonim, 2004). Ayrıca, kalkınma, günün koşullarına ve değişen şartlara göre farklılaşan ve bu şartların getirdiği sorunların çözümüne odaklanan değişken ve dinamik bir olgudur. Dolayısıyla bu kavramla ilgili tanımlanmalarda ve değerlendirmelerde farklılıkların ortaya çıkması olağandır (Bakırcı, 2007). Geniş anlamda kalkınma, “ekonominin büyümesi, yapısının değişmesi ve gelir dağılımının düzeltilmesi, sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi, siyasal ve kültürel alanda iyileştirilmeler yapılması ve çevreye, doğaya saygılı olunması” olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2004).

Önceleri bireylerin gelirlerinin artması olarak ele alınan kalkınma, son yıllarda daha çok insanların yaşam kalitesinde meydana gelen değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü (UNDP) son yıllarda daha çok insani gelişme endeksini kalkınmanın bir ölçütü olarak kullanmaktadır. Buna göre kalkınmanın merkezinde ekonomik büyüme değil, insanın temel ihtiyaçlarına ulaşımının artması yer almaktadır (Anonim, 2006).

Buradan hareketle kalkınma; “insanların insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, gelir dağılımının iyileşmesi, gelir düzeyinin yükselmesi, sosyal ve kültürel alanlarda yerele uygun gelişmelerin sağlanması, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin bireyin hayatına yansımaya süreci” olarak tanımlanabilir (Anonim, 2006).

Kırsal kalkınma ise; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelik, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünüdür (Anonim, 2001).

Göksu (1982), genellikle, kalkınma ile kentleşme arasında sıkı bir ilişki olduğu, sanayileşmenin ancak kentleşme ile olacağı yönünde bir varsayım olduğunu söylemiştir. Bu sebeple Türkiye’de yatırımlar kırsal alanda asgari düzeyde tutulmuş ve yoğunlaşma öngörülen yerlerde desteklenmiştir. Kırsal bölgeler uzun süredir yalnızlığa ve ilgisizliğe terk edilmiş, yatırımlar kırsal bölgelerin kalkınmasını gerçekleştirecek düzeye ulaşmamış, kır ve kent arasındaki denge giderek bozulmuştur (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005).

Kırsal Planlama: Planlama disiplininin hedefleri, zamanla gelişmektedir. Önceleri üretim artışına yönelik olan hedefleri, artık günümüzde yoksulluğun azaltılması yönünde değişim göstermektedir.

Planlama disiplini genel anlamda biriken zenginliğin kentteki mekansal kurgusuyla ilgilenmekte iken son dönemde;

- a. Kapitalist birikim sisteminin araçlarıyla beraber kırsal alandaki üretim ve birikim ilişkilerine de hakim olma yolunda ilerlemesi,
- b. Kırsal alanların doğal yapıları dolayısıyla kentlilerce geliştirilen turizm ve rekreasyonel amaçlı bir rant talebinin kır üzerinde yoğunlaşıyor olması,
- c. İnsanoğlunun varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan kırsal yaşamın içerisinde bulunduğu doğala yakın peyzajın korunması ve tarımsal etkinliğin sürdürülmesinin sağlanması, dolayısıyla ilk iki oluşumun vereceği çevresel ve sosyo-kültürel zararın indirgenerek sürdürülebilir bir çevre koruma kaygısının taşınıyor olması, geçmişe nazaran daha yoğun bir biçimde planlamanın ilgisini kır üzerine yoğunlaştırdığı göstermektedir (Çırak, 2006).

Planlamadaki bu gelişmelere bağlı olarak kırsal planlamanın da odağı değişmektedir. Kırsal planlamanın konuları daha önceden sulama ve drenaj gibi teknik konularla sınırlı iken, artık kırsal planlama alanında, su kaynaklarının yönetimi, dağıtımı, örgütlenme ve yoksulluğun azaltılması gibi konulara odaklanılmaktadır. Ayrıca kırsal planlamada, birbirinden bağımsız üretilen politikaların yerini sürdürülebilirlik kavramı içinde bütüncül politikalar almaktadır (Clayton vd., 2003).

Pek çok gelişmekte olan ülkede, kırsal planlamayı kalkınmanın bir aracı olarak kullanmak amacıyla araştırmalar yapılmaktadır. Kırsal kalkınmanın yoksulluğu azaltıcı bir mekanizma olarak değerlendirilmesi ise halihazırda bu çalışmaların odağını oluşturmaktadır (Clayton vd., 2003).

Yerleşme: İnsanın varlığını sürdürebilmesi için; su, yiyecek, korunma ve dinlenme gereksinimlerinin karşılanması her devirde önemli olmuştur. Bunlardan sıcaklık, yağış, rüzgâr gibi iklim elemanlarıyla mücadele etmek, diğer canlıların saldırılarına karşı can ve mal güvenliğini sağlamak, kapalı bir mekânda dinlenmek ve uyumak, insanoğlu için bugün de kaçınılmaz zorunluluklardır. Korunma-dinlenme istek ve içgüdüsünün yanı sıra, diğer temel gereksinimlerin bulunabileceği yerlerde, sabit bir yaşam sürme, yerleşme isteği; insan topluluklarının uzun bir süreç sonucunda ulaştıkları dönüm noktalarından birisi olmuştur (Özgür, 2010).

Yerleşmeler, insanoğlunun yaşadığı çevreyle uyum içerisinde ve onun amaçları doğrultusunda gelişmişlerdir. Doğal çevre üzerinde ortaya çıkan beşeri kültürün en somut göstergesi olarak tanımlanabilir (Özgür, 2010).

Keleş, yerleşmeyi; bir toplumsal kümenin ya da kalabalık bir nüfus topluluğunun, yaşamak ve ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için seçip yerleştiği kent, kasaba, köy ya da daha küçük yer olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1998). Yerleşme; doğa, insan ve onun yapıtlarından oluşan bir alandır (Keleş vd. 1978) ve yerleşmeyi ekolojik ortam içinde insan unsuru meydana getirmektedir.

2010-2013 dönemi için hazırlanan Kırsal Kalkınma Planında “Kırsal Yerleşme”, “Kent diye tanımlanan yerleşme alanlarının dışında kalan, ekonomik yapısı büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalı, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşme sınırına sahip, yerleşme dokusunun seyrek, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bucak, köy, mahalle, oba, mezra ve kom gibi farklı türleri olan ve çeşitli ölçütlere göre kent sayılma aşamasına gelemeyen kasabaları (ilçe merkezleri ve beldeleri) da kapsamı içine alan insan yerleşimleri” şeklinde tanımlanmıştır (TKB, 2010).

Türkiye’de kırsal yerleşmelerin en büyük yerleşme birimi köylerdir; bunu mezra, yayla, oba şeklinde isimlendirilen alt ölçekteki yerleşme birimleri izlemekte (Eminağaoğlu ve Çevik, 2005) olup bu çalışma kapsamında sadece köy statüsündeki yerleşmeler incelenmektedir.

1.4.2. Türkiye Yerleşim Sisteminde Kırsal Yerleşmeler

Türkiye’de yerleşimler merkezi kademedede, il, ilçe ve köylerden; yerel kademedede ise büyükşehir belediyesi, büyükşehir ilçe veya alt kademe belediyesi, il belediyesi, ilçe belediyesi ve belde belediyelerinden oluşmaktadır. Yerel yönetimler ise il özel idaresi, belediye ve köy olmak üzere üç kademededen oluşmaktadır. Bu üç kademe arasında tüzel olarak herhangi bir hiyerarşik ilişki bulunmadığı gibi, eşgüdüm amaçlı ilişki de bulunmamaktadır (Anonim, 2007).

Yerel yönetimler sundukları hizmetlerde etkinliğin sağlanabilmesi için öncelikle hizmet alanında ve nüfus büyüklüğünde optimum büyüklüğün belirlenmesi gerekir. Bununla ilgili olarak başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkede yerel yönetimlerde 1960’larda ve 1970’lerde yapılan reformlarla yerel yönetimlerin toplam sayısı büyük ölçüde azaltılmıştır. Türkiye’de ise bu gelişmelerin tersine yerel ve merkezi yönetim

birimlerinin sayısında özellikle beldelerde dikkat çekici düzeyde artışlar yaşanmıştır. 1984 yılında 1052 olan belde sayısı 1999 yılında 2265' e kadar yükselmiştir. Bu sayılardaki artış sosyo-ekonomik nedenlerden çok siyasi nedenlere dayanmaktadır. Özellikle seçim dönemlerinde verilen vaatler sonucunda il, ilçe ve belediye sayılarında önemli artışlar olmuştur (Akdede ve Acartürk, 2005).

Tablo 1. Türkiye’de il, ilçe, köy ve belediye sayısı (Anonim, 2007; URL-1)

Yıllar	İl sayısı	İlçe sayısı	Köy sayısı	Büyükşehir Belediyesi sayısı	Toplam Belediye sayısı
1970	67	572	-	-	1303
1980	67	572	-	-	1725
1985	67	572	-	3	1703
1990	73	829	-	8	2061
1995	79	847	-	15	2802
1999	81	850	34600	15	3227
2005	81	850	37366	16	3225
2010	81	892	34402	16	2950

Tablo 1’ de görüldüğü gibi Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra merkezi ve yerel kademedeki yerleşim sayısında artışlar yaşanmıştır. Köy sayısı ile ilgili istatistikî veriler çok fazla geriye gitmediği için köy sayısındaki değişim tam olarak görülememektedir. Ancak toplam belediye sayısındaki artışlarda, belde belediyesine dönüştürülen köy ya da köy gruplarının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ancak 2005 yılında çıkan 5393 Sayılı Belediye yasasında yer alan; nüfusu 5.000 ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabileceği ve nüfusu 2.000’in altına düşen belediyelerin Danıştayın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine müşterek kararname ile köye dönüştürüleceği hükümleri belediye sayısındaki artışı engellemiştir (T.C. Resmi Gazete, 2005a).

Yerleşimlerin nüfus dağılımına bakıldığında; Cumhuriyet döneminde yapılan ilk nüfus sayımında köylerde (belde ve köy) yaşayanların sayısı toplam nüfusun % 75.8’ i iken daha sonraki tüm sayımlarda köy nüfusunun toplam nüfus içindeki payının sürekli azaldığı ve 2010 yılında %17.5’ e kadar gerilediği görülmektedir (Tablo 2). Nüfus oranlarındaki bu değişimin siyasi, sosyal ve ekonomik boyutta birçok sebebi bulunmaktadır. Ancak nüfus üzerinde doğrudan etkisi olan ve kendi içinde siyasi-sosyal ve ekonomik boyutları olan göç olgusunun bu oransal değişimdeki etkisi yüksektir.

Tablo 2. Türkiye’de yıllara göre şehir ve köy nüfusu (URL-1)

Sayım Yılları	Köy Nüfusu		Şehir Nüfusu		Toplam
	Kişi Sayısı(Milyon)	%	Kişi Sayısı(Milyon)	%	
1927	10.3	75.8	3.3	24.2	13.6
1935	12.4	76.5	3.8	23.5	16.2
1940	13.5	75.6	4.3	24.4	17.8
1945	14.1	75.1	4.7	24.9	18.8
1950	15.7	75.0	5.2	25.0	20.9
1955	17.1	71.2	6.9	28.8	24.0
1960	18.9	68.1	8.9	31.9	27.8
1965	20.6	65.6	10.8	34.4	31.4
1970	21.9	61.6	13.7	38.4	35.6
1975	23.5	58.2	16.9	41.8	40.4
1980	25.1	56.1	19.6	43.9	44.7
1985	23.8	47.0	26.9	53.0	50.7
1990	23.2	41.0	33.3	59.0	56.5
2000	23.8	35.1	44.0	64.9	67.8
2010	17.5	24.0	56.2	76.0	73.7

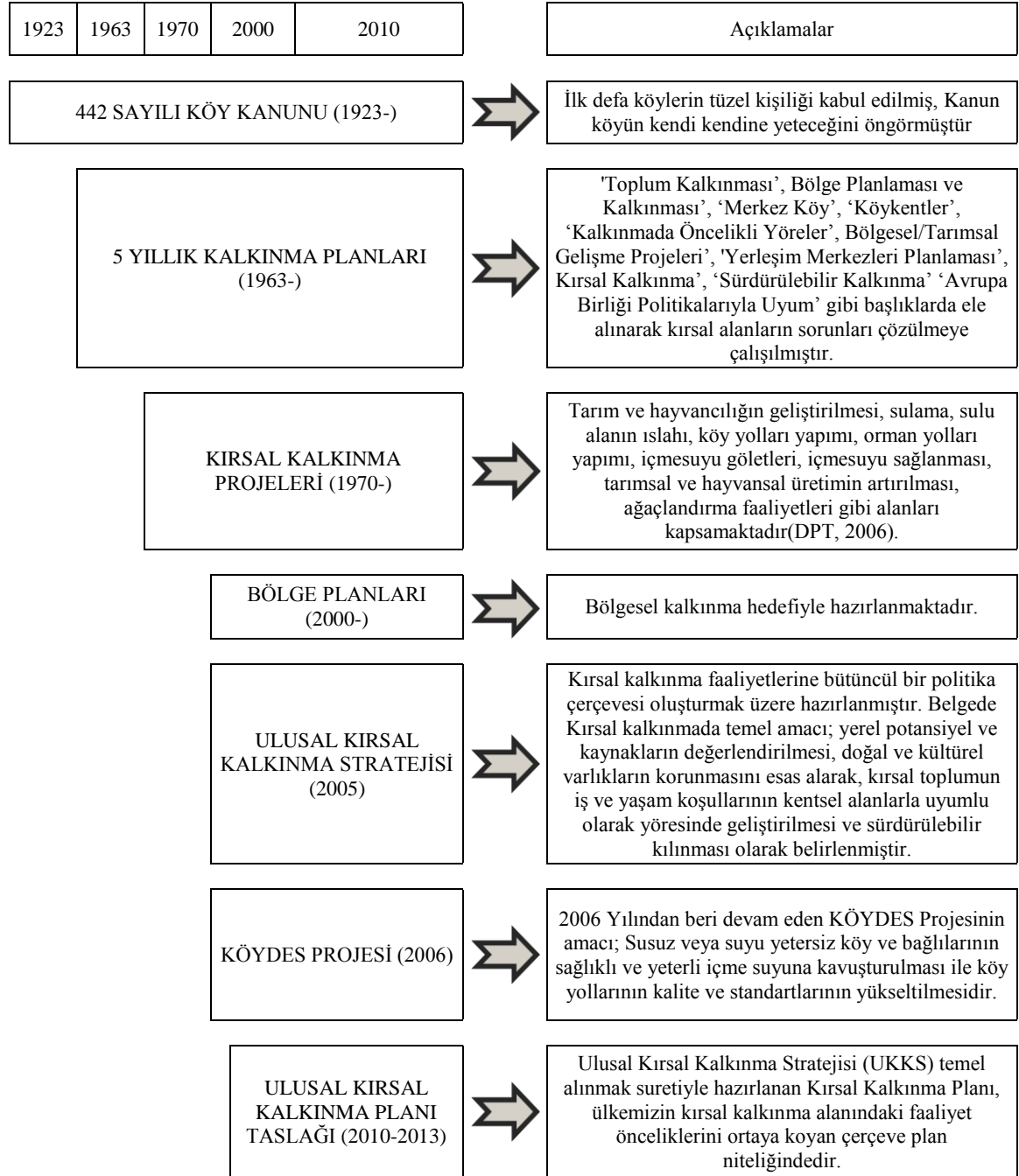
1.4.3. Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerle İlgili Planlama ve Kalkınma Süreci

Türkiye’ de Cumhuriyet dönemi sonrasında kırsal alanları doğrudan etkileyen yasal düzenlemeler, plan ve projelerle ilgili süreç Şekil 1’ de özetlenmiştir.

Sürece genel olarak bakıldığında; köyler için 1923 yılında çıkarılan köy kanunu milat olarak kabul edilebilir. Bu yasayla köylerin idari olarak yasal statüsü kabul edilirken, muhtarlıklara ilk kez tüzel kişilik verilmiştir (Mamunlu, 2001). Kanunda köyle ilgili tüm işleri köy muhtarının ve ihtiyar meclisinin yapacağı öngörülmüştür (T.C. Resmi Gazete, 1924). Kanununda; köylerle ilgili imar dahil tüm hizmetlerin yapılmasından muhtarlıklar sorumlu tutulmasına rağmen, bu hizmetlerin karşılanması amacıyla köylere genel bütçeden herhangi bir pay ayrılmamıştır.

Kanunda muhtarların görevleri arasında, çeşitli ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte planlama ve bayındırlık hizmetleri ile ilgili görevler tanımlanmış ancak köyler için imar planı yapılması öngörülmemiştir (Mamunlu, 2001).

Köylerde yol, sulama ve içme suyu gibi altyapı hizmetleri ile eğitim, sağlık gibi donatımların yapılması çeşitli merkezi idarelerin yetki ve görev alanında kaldığı ve köylerdeki bu hizmetlerin üst ölçekte organizasyonundan sorumlu bir yapı oluşturulmadığı için köyler tamamen kendiliğinden gelişen, kendi sorunlarının kendi bünyesinde çözmeye çalışan yerleşimler durumunda kalmıştır.

Şekil 1. Türkiye'de Cumhuriyet dönemi sonrasında kırsal alanlara yönelik yapılan çalışmaların değerlendirilmesi

Köyler hala aynı Kanununa göre idare edilmektedir. Bununla birlikte köy kanununun çıkarılmasından bu güne kadar çıkarılan yasalar ve yeni kurumsal oluşumlar ile mevcut kurumların yapısındaki değişiklikler sonucunda; köylerin idaresi, köylere hizmet götürülmesi, köylerin alt ve üst ölçeklerde planlanması/kalkınma politikalarının geliştirilmesi gibi çeşitli alanlarda çok sayıda yasa ve aktör ortaya çıkmıştır.

Günümüzde kırsal yerleşmelerle ilgili ulusal politikaların belirlenmesi, kırsal alanlarla ilgili hizmetleri, plan ve projeleri yapan/uygulayan kurumların başında Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, Orman ve Su Kaynakları Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2011 yılında yeni adıyla Kalkınma Bakanlığı olan DPT gelmektedir. Bu kurumlar dışında 2005 yılında yürürlüğe giren 5302 sayılı Kanun ile, köyler üzerinde etkin kurumlar mahalli idare teşkilatı olan İl Özel İdareleri olmuştur. Bu Kanun ile köylerin imar, planlama, altyapı hizmetleri, sosyo-kültürel ihtiyaçları ile ilgili İl Özel idarelerine oldukça kapsamlı yetkiler/görevler verilerek köylerin organizasyonu sorununun çözümünde olumlu bir adım atılmıştır. Ayrıca kalkınma ekseninde 2006 yılı sonrasında kurulan kırsal kalkınma ajansları, bölge kalkınma ajansları gibi kuruluşlarda kırsal alanlar üzerinde söz sahibi önemli aktörlerdir.

Bu aktörler ulusal/bölgesel ve yerel ölçeklerde, sosyo-ekonomik ve fiziki perspektiflerde köylerin yönetiminde ve planlanmasında etkilidir. Kalkınma Bakanlığı, ulusal ve bölgesel kalkınma planlarını hazırlamaktan; Tarım, Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, Orman ve Su Kaynakları Bakanlığı gibi merkezi idareler görev alanları ile ilgili politikaların üretilmesi/yürütülmesi ve desteklenmesinden, ilgili mevzuatın oluşturulmasından ayrıca kırsal kesimde yaşayanlara çeşitli hizmetlerin sunulmasından; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yerleşmeye, çevreye ve yapılaşmaya dair imar, çevre, yapı ve yapım mevzuatının, bölge/havza ölçeğinde Çevre Düzeni Planlarını hazırlamaktan ve uygulamasını sağlamaktan sorumludur. 2005 yılında kurulan İl Özel İdareleri ise yerel ölçekte kırsal alanlarda eğitim, sağlık, imar, ulaşım hizmetlerinden ve İl ölçeğinde Çevre Düzeni Planını Büyükşehir veya il belediyesi ile birlikte hazırlamaktan sorumludur.

Türkiye’de Kırsal alanlarla ilgili kurumsal/yasal çerçevede gelişen bu süreç içerisinde kırsal alanlara yönelik çeşitli plan ve projeler yapılmış ve uygulanmıştır. Yapılan çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

- 1963 yılından itibaren DPT tarafından hazırlanmaya başlayan 5 yıllık kalkınma planlarında kırsal alanların kalkınması/planlanması çalışmalarına ulusal ölçekte çerçeve çizilmiş, kırsal alan kalkınması için çeşitli politikalar geliştirilmiştir (Şekil 1). Ancak

Kalkınma Planları genel olarak değerlendirildiğinde; Kırsal alanların kentlerden ayrı düşünülmesi, köyden kente göçün engellenemediği, kırsal kalkınmanın mekânsal boyutunun göz ardı edildiği, politikaların merkezden, katılım olmaksızın oluşturulduğu, kırsal kalkınma politikaları diğer politika alanları ile ilişkilendirilemediği, politikalar oluşturulurken, bölgesel ve yerel koşulların dikkate alınmadığı, kır-kent ve bölgeler arası dengesizliklerin hedeflenen ölçüde giderilemediği, toprak reformu hedeflerinin gerçekleştirilemediği, politikaların uygulanması süreci için izleme ve değerlendirme mekanizmasının oluşturulamadığı görülmektedir (Çelik, 2006).

- 1970’li yıllardan bu yana kırsal alanlar için hazırlanmış olan kırsal kalkınma projeleriyle, geri kalmış yörelerde ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve gelirin artırılması yoluyla yaşam kalitesinin yükseltilmesi amaçlanmıştır (DPT, 2006) (Şekil 1). Ancak Kalkınma Projelerinin çoğunlukla, uluslararası finans kuruluşlarınca incelenerek uygunluğuna karar verilmesi, Projelerin uygulama kararının genellikle merkezi idarece alınması, projelerin uygulama alanlarının seçiminde siyasilerin etkili olması, projelerin uygulanmasında ilgili paydaşlar arasında eşgüdüm sağlanamaması, projelerde sosyal yönlerin eksik olması, projelerin araştırma-üretim-pazarlama zincirinde entegre olmaması, projelerde üretici örgütlenmesini destekleyecek çalışmalara gereken önemin verilmemesi uygulama sonrası projelerin kalıcılığını azaltmıştır. Ayrıca Projelerin uygulanması sırasında ve sonrasında izleme ve değerlendirme çalışmaları yeterince yapılamamıştır (Çelik, 2006).

Kalkınma projelerine, Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi, Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projeleri, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi,Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi,Ortak Ormancılık İçin Uygun Metotların Geliştirilmesi Projesi, Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi, Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı ve Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi örnek olarak sayılabilir (DPT, 2006).

- Bölge Planları, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 2000 yılı itibariyle hazırlanmaya başlanmıştır. 2010 yılında Bölge Kalkınma Ajanslarının kurulmasından bu güne kadar geçen süreçte ise, kalkınma ajanslar ülkenin tüm Türkiye genelinde ki Düzey II Bölgeleri için Bölge Planlarını yapmıştır (Şekil 1).

- Tüm bu gelişmeler yanında dünya da ve Türkiye’de yaşanan değişimler yerel yönetim anlayışını ve planlama yaklaşımlarını da değiştirmiştir. Planlama anlayışında da önemli değişimler olmuş, mekansal planlamanın ötesinde sosyal ve ekonomik yaşama dair

karar alma süreçleri gelişmiştir. Planlama toplumsal bir katılım süreci olarak yeniden tanımlanmaktadır (URL-2).

- Bu bağlamda 2005 yılında DPT tarafından kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmak amacıyla “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi” (UKKS) hazırlanmıştır (Şekil 1). UKKS, daha sonra 2009 yılında hazırlanmış olan “Kırsal Kalkınma Planı”na ve kırsal kalkınmaya yönelik proje ve faaliyetlere esas teşkil etmek üzere hazırlanmış, hukuki boyutu olan bir belgedir. Belgede “Kırsal kalkınma için ana maç olarak, temelde yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesi, doğal ve kültürel varlıkların korunması esasıyla, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması olarak belirlenmiştir (URL-2).

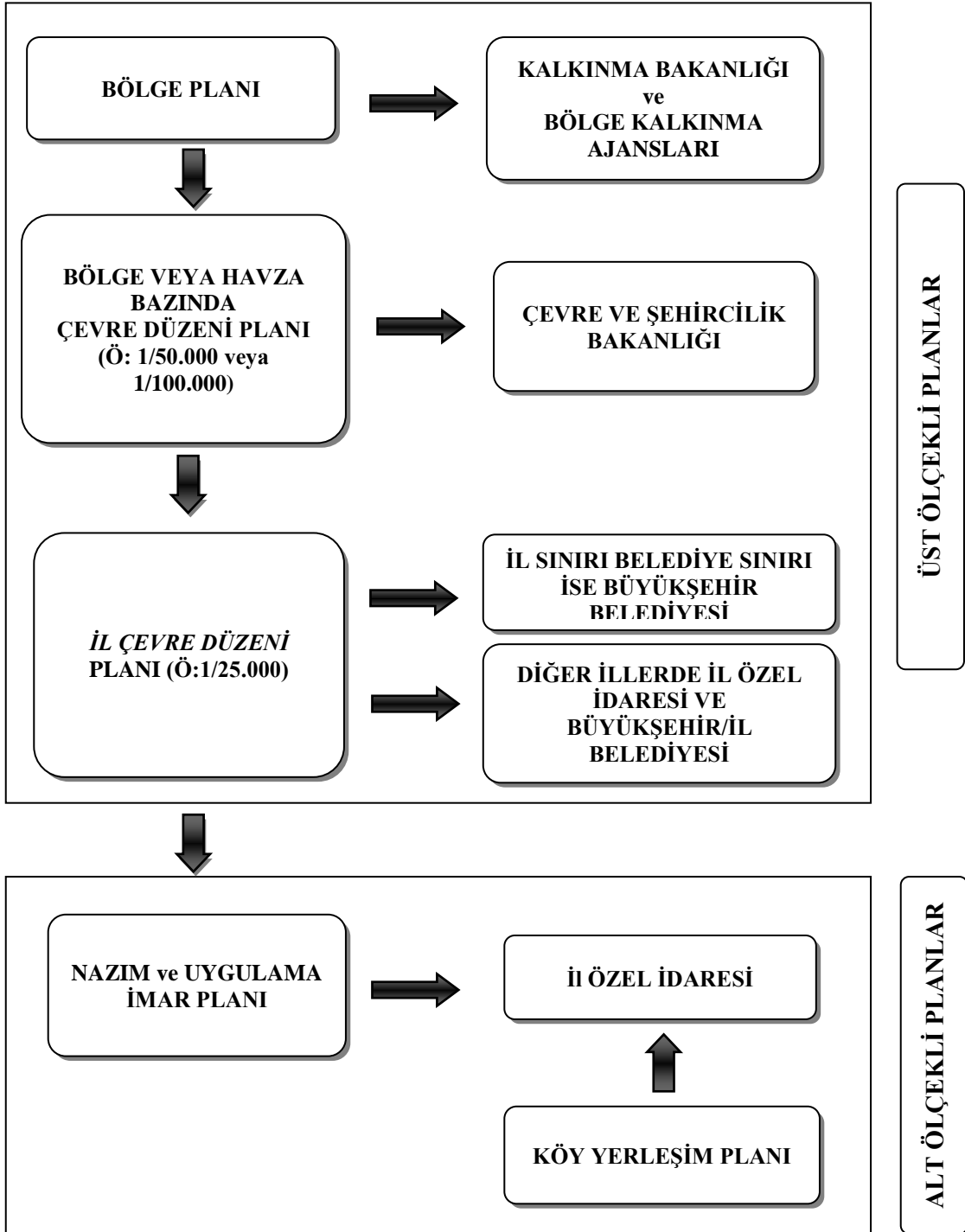
- Türkiye’ nin kırsal kalkınma alanındaki faaliyet önceliklerini ortaya koyan çerçeve plan ise, Ulusal Kırsal Kalkınma planı taslağı (2010-2013)’ dır (Şekil 1). Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) döneminin, ekonomik ve sosyal hedeflerini yönlendirmek için hazırlanan ve Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi temel alınmak suretiyle hazırlanan Kırsal Kalkınma Planı, başta kamu kuruluşları olmak üzere, kırsal kalkınma alanındaki tüm paydaşlar için rehber doküman niteliğindedir (TKB, 2010). Plan kırsal kesimin mevcut koşulları, gelişme düzeyi ve potansiyelleri ışığında belirlenmiş bulunan 93 adet faaliyeti kapsamaktadır. Planda Söz konusu faaliyetlerin hayata geçirilmesinde gözetilmesi gereken temel esas ve usuller belirlenmiştir.

- Köylerdeki altyapı eksikliklerinin giderilmesi amacıyla 2006 yılında Köylerin Altyapısının Desteklenmesi (KÖYDES) Projesi uygulanmaya başlanmıştır. Halen devam eden KÖYDES Projesinin amacı; Köylerin sağlıklı ve yeterli içme suyuna kavuşturulması ile köy yollarının kalite ve standartlarının yükseltilmesidir (URL-3).

Gelinen süreçte köylerin bugünkü durumuna bakıldığında; Köylerde, alt yapı ve eğitim/sağlık hizmetleri alanında yetersiz ve koordinasyonsuz olmasına karşılık belirli bir standardın yakalandığı ve bu alandaki çalışmaların süreklilik arz ettiği söylenebilir. Ancak köylerin doğasına uygun bir planlama mevzuatının oluşturulması, köylerin üst ve alt ölçekte koordineli şekilde planlanması, tarım alanlarının ve genel olarak çevrenin sürdürülebilir kullanımı, ekonomik gelişmenin sağlanması konularında halen ulusal ve yerel ölçekte yeterli düzeyde yol alınmadığı, bu konuların ihmal edilmiş olduğu görünmektedir.

1.4.4. Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerin Planlama Pratiğindeki Yeri

Türkiye’nin kırsal yerleşimlerle ilgili planları ve planları yapmaya yetkili kurumlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Türkiye’de köylerle ilgili planlar ve bu planları yapmaktan sorumlu kurumlar

Türkiye’de yerleşimlerin plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak amacıyla düzenlenen çerçeve yasa 3194 sayılı İmar Kanunudur. Bu yasada tanımlanmış olan plan hiyerarşisine göre en üstte Bölge Planı yer alırken onu Çevre Düzeni Planı ve imar planları (nazım ve uygulama imar planı) takip etmektedir. 3194 Sayılı İmar Kanunu ve bu kanuna göre çıkarılan yönetmeliklerde planların tanımları, fonksiyonları ve yetkili kurumları tanımlanmıştır:

Bölge planları; sosyo - ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere DPT tarafından hazırlanmakta, ölçeği gereği kırsal alanları da kapsamaktadır (T.C. Resmi Gazete,1985a) Bölge planlarında fiziki bir plan kararı üretilmemektedir. Bu planlar, bölgelerin gelişimi ile bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarını gidermeye yönelik strateji ve faaliyetlerin belirlendiği yazılı belgelerdir. Türkiye’de 2010 yılı sonrasında tüm Düzey II bölgelerinin bölge planları hazırlanmıştır.

Bölge planından sonra gelen Çevre Düzeni Planları ise; Konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi sektörler ile kentsel-kırsal yapı ve gelişme ile doğal ve kültürel değerler arasında koruma-kullanma dengesini sağlayan ve arazi kullanım kararlarını belirleyen yönetsel, mekansal ve işlevsel bütünlük gösteren sınırlar içinde, varsa bölge planı kararlarına uygun olarak yapılan, idareler arası koordinasyon esaslarını belirleyen, 1/25000, 1:50000, 1:100000, veya 1:200000 ölçekte hazırlanan üst ölçekli fiziki planlardır (T.C. Resmi Gazete, 1985a).

Türkiye’ de 2003 yılına kadar Bölge ve havza bazında Çevre Düzeni Planı yapma yetkisi Bayındırlık ve İskan Bakanlığından yeni kurulan Çevre ve Orman Bakanlığına devredilmiştir. 2011 yılı itibariyle yetki yeni kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığındadır.

2003-2008 yılları dönemde Kurumlar arasındaki bu yetkiye yönelik belirsizlik ve mevzuattaki eksiklikler çevre düzeni planı yapım sürecini de etkilemiştir. Örneğin çevre düzeni planı yapma yönetmeliği olmadan hazırlanan planlar iptal edilmiştir. 2008 yılında bu mevzuat eksikliklerinin giderilmesi sonrasında Çevre ve Orman Bakanlığınca Bölge ve Havza bazında Çevre Düzeni Planları hazırlanmaya başlanmıştır ancak halen bazı bölgelerin Çevre Düzeni Planı bulunmamaktadır.

İl düzeyinde ise Çevre Düzeni Planı yapma yetkisi, il özel idaresi, belediyeler ve büyükşehir belediyelerindedir (T.C. Resmi Gazete, 2005b)

Ölçek bakımından köyleri de kapsayan Çevre Düzeni Planları kırsal alanlarla ilgili olarak yalnızca; gelişmenin yönü, ifraz ve yapılaşma koşulları gibi daha çok parsel

ölçeğinde kararlar içermektedir. Bunun dışında kırsal yerleşmelerle ilgili daha üst ölçekte politikalar yer almamaktadır. Türkiye'nin farklı yerleri için hazırlanmış olan bu planların bölgesel ve yerel koşullar dikkate alınmayarak hazırlandığı ve benzer içeriğe sahip olduğu görülmektedir (Çelik, 2006).

İmar planları ise; Belde halkının sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılamayı, sağlıklı ve güvenli bir çevre oluşturmayı, yaşam kalitesini artırmayı hedefleyen ve bu amaçla beldenin ekonomik, demografik, sosyal, kültürel, tarihsel, fiziksel özelliklerine ilişkin araştırmalara ve verilere dayalı olarak hazırlanan, kentsel yerleşme ve gelişme eğilimlerini alternatif çözümler oluşturmak suretiyle belirleyen, arazi kullanımı, koruma, kısıtlama kararları, örgütlenme ve uygulama ilkelerini içeren pafta, rapor ve notlardan oluşan belgedir. İmar planı, nazım imar planı ve uygulama imar planı olmak üzere iki aşamadan oluşur. Nazım imar planı 1/25000 ile 1/2000 arası ölçeklerde, uygulama imar planı ise 1/1000 ölçekte hazırlanır. Fiziki alt ölçekli plan olan imar planlarını yapma/onama yetkisi belediye sınırları içerisinde belediyeler, belediye sınırları dışında ise İl Özel İdarelerindedir (T.C. Resmi Gazete, 1985a; T.C. Resmi Gazete, 2004)

Köylerde 3194 Sayılı İmar Kanunu dışında, köylerin fiziki olarak alt ölçekte planlanmasına 1987 yılında Köy Kanununa eklenen "Köy Yerleşme Planı" ile farklı bir boyut kazandırılmıştır. Bu planlar İmar Kanunu ve yönetmelik hükümlerinden bağımsız nitelikte hazırlanan, köyün gelişme alanlarını belirlemeye ve donatılarını attırmaya yönelik mekansal planlardır (URL-2).

"Köy Yerleşme Planları" 2005 yılına kadar Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü veya İl Müdürlükleri tarafından 'Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliğine' göre hazırlamakta iken, 2005 yılında bu kurumun kapatılmasından sonra İl Özel İdareleri tarafından yapılmaktadır. Ancak uygulamada birçok köy 3194 sayılı İmar Kanununa dayalı olarak planlanmaktadır (URL-2).

Köylerde yapı yapma şartlarına bakıldığında ise; ruhsat alma ve imar planı yapımı gerektiren kullanımlar için nazım/uygulama imar planı yapılarak ilgili il özel idaresi tarafından onaylanması gerekir. İmar planı gerektirmeyen durumlarda ise Plansız Alanlar imar Yönetmeliğine göre ruhsatlandırma yapılmaktadır. Plansız Alanlar imar Yönetmeliğine göre köy ve mezraların yerleşik alanlarında 2 katlı (6.50m) bina yapılabilmektedir (T.C. Resmi Gazete, 1985b).

3194 Sayılı İmar Kanununda yapılan değişiklik ile köylerde imar planı hazırlama ve yapı ruhsatı muafiyetlerinin kapsamı genişletilmiştir (T.C. Resmi Gazete, 2011).

Son düzenlemelere göre; İmar planı olmayan köy yerleşik alanı sınırları içerisinde köyün ihtiyacına yönelik olarak ilk ve orta öğretim tesisi, ibadet yeri, sağlık tesisi, güvenlik tesisi gibi kamu yapıları ile, köy yerleşik alan sınırları dışında kalan ve entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar imar planı yapılmadan doğrudan ruhsatlandırılmaktadır. Köylerde yapılacak konut, entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapılar, köyde oturanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan ticari yapılar (bakkal, fırın v.b) ve kooperatiflerin işletme binası gibi yapılar imar planı yapılmadan ve ruhsat alınmadan yapılmaktadır. Ancak projelerinin il özel idaresince incelenerek muhtarlıktan yazılı izin alınması ve bu yapıların yöresel doku ve mimariye, fen, sanat ve sağlık kurallarına uygun olması zorunludur (T.C. Resmi Gazete, 2011).

Genel bir değerlendirme yapıldığında, üst ölçekli planlardan, bölge planlarının yapılma sürecinin yeni olduğu, çevre düzeni planı yapımı konusunda yasalardan kaynaklı yetki karmaşaları nedeniyle gecikmeler ve eksiklikler bulunduğu, alt ölçekli planlarda ise hem İmar Kanununa göre yapılan 'imar planları' hem de 442 Sayılı Köy Kanununda yer alan 'köy yerleşim planı' adı altında farklı uygulamaların olduğu görülmektedir.

Özetle mevcut planlama pratiği 3194 sayılı İmar Kanunu ve ilgili uygulama yönetmelikleri, yetki karmaşaları, planlama çerçevesinin eksikliği ve planlamada kademeli yapının sağlanamaması sebepleriyle kırsal alanların korunması ve planlanması açısından yetersizdir (Çelik, 2006).

1.4.5. Türkiye’de Kırsal Yerleşmelerin Sorunları

Ülkemizde kırsal yerleşmelerin yaşam ve mekan kalitesini düşüren fiziki, ekonomik, sosyo-kültürel boyutta birçok sorun yaşanmaktadır. Bu sorunlar genel olarak fiziki ve sosyal-ekonomik olarak iki başlık altında tanımlanabilir. Bunlar arasında eğitim, sağlık gibi temel kamusal hizmetlerde yetersizlik, işsizlik, yoksulluk, kırdan kente göç olgusu, kırsal alanların yönetimi ve planlanması sorunu gibi sorunlar sosyal-ekonomik boyutta sorunlarla ilgilidir. Tez çalışması kapsamında kırsal yerleşmelerin fiziki sorunlarına daha ayrıntılı yer verilmiş, yönetim ve planlama sorunlarına ise çalışmanın 1.4.3. ve 1.4.4. bölümlerde değinilmiştir.

1.4.5.1. Sosyo-Ekonomik Sorunlar

İşsizlik-yoksulluk; yerleşmelerin sosyo-ekonomik sorunları arasında en önde gelmektedir. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanların yoksulluk oranı 2006 yılında %33,86'dır (Anonim, 2009) ve TÜİK Yoksulluk Çalışması Sonuçlarına göre kırsalda genel yoksul oranı artış göstermektedir. 2008 yılı sonuçlarına göre, kırsal alanda, 7.400 bin kişi yoksul durumda iken 252 bin kişi açlık sınırında yaşamaktadır (TKB, 2010).

Kırdan kente göç; Türkiye'de 1950'li yıllarda belirgin şekilde ortaya çıkan ve giderek ivme kazanan kırsal alandan kente göç süreci halen devam etmektedir. 1995-2000 yılları arasında yapılan genel nüfus sayımlarına bakıldığında, ülke genelinde köyden şehirlere doğru toplam 1.168.285 kişinin göç ettiği ve bunun köylerdeki nüfusun %17.5'ini oluşturduğu görülmektedir (TKB, 2010).

Kırdaki istihdam sorunu, yoksulluk, altyapı ve kamusal hizmet yetersizlikleri gibi nedenler kırsal alanın iticiliğini oluştururken, buna karşılık kentte istihdam alanının genişliği, sosyal ve teknik altyapı olanaklarının, kamusal hizmet standartlarının yüksek oluşu kentin çekiciliğini artırmakta ve bunun sonucu olarak kırdan kente göçler yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak özellikle kırsal alanda genç nüfusun, dolayısıyla işgücünün azalması ile tarım alanları işlenememekte ve kırsal ekonomi gerilemektedir. Genç nüfus kaybı aynı zamanda kırsal sosyal hayatı da daraltmaktadır (Anonim, 2009). Diğer taraftan kentlere doğru yaşanan hızlı ve yoğun göç, kentlerin planlı gelişimini engellemektedir.

Temel kamusal hizmetlerin yetersizliği; Türkiye'de kırsal yerleşmelerdeki dönüşüm çoğunlukla kırsal nüfusun ve tarım sektörünün değişimi üzerinden değerlendirilmektedir. Ancak yönetim yapısındaki değişimler ile kamu hizmetlerinin sunumundaki değişimler de kırsal alanların gelişme yön ve biçimini, yaşam standartlarını etkilemektedir (Temurçin ve Şenol, 2008).

Kamu hizmetlerinin başında gelen eğitim ve sağlık hizmetlerinin kırsal kesimdeki durumuna bakıldığında; Kırsal alanda eğitimin ilköğretim kademesinde yoğunlaştığı, orta öğretimin %93'ünün kentlerde gerçekleştiği, kırsal alanlarda öğretmen azlığı, okulların fiziki durumunun yetersizliği, öğrenci devamsızlığı ile eğitim hizmetlerine erişimde kadın nüfus aleyhine cinsiyet eşitsizliği gibi önemli sorunların yaşandığı görülmektedir. 2004 yılı verilerine göre kırsal işgücünün ancak %24'ü sekiz yıllık ilköğretim veya dengi meslek

okulu, %14'ü ise lise veya dengi meslek okulu veya üzeri eğitim düzeyine sahiptir (BİB, 2008).

Türkiye'de 1998 yılında zorunlu eğitim süresinin 8 yıla çıkarılması ile köylerdeki eğitim hizmetleri de değişime uğramıştır. Kırsal alanlardaki okullarda taşınmalı eğitim başlamış, ilköğretim eğitiminin tamamı ya da bir kısmı merkezi yerleşmelerdeki okullarda verilmeye başlanmıştır. Böylece ilköğretimde kalite arttırılmaya çalışılmış ancak, ilköğretim mahalle ölçeğinden çıkarılıp köylerden uzak merkezi yerleşmelere kaymıştır.

Kırsal yerleşmelerdeki sağlık hizmetlerinde ise; 2004 yılı itibariyle pilot bölgelerde, 2010 yılında ise tüm ülke genelinde uygulamaya geçen 'Aile Hekimliği' uygulaması ile (URL-4) birinci basamak sağlık hizmeti sunan sağlık ocakları kapatılmıştır. Bunun yerine il ve ilçe merkezlerinde kurulan toplum sağlığı merkezleri ve aile sağlık merkezleri kurulmuş, aile hekimliği uygulaması başlatılmıştır (Temurçin ve Şenol, 2008). Dolayısıyla kırsal yerleşmeler 1. derece sağlık hizmetini il ve ilçe merkezlerinde kurulmuş olan toplum sağlığı merkezlerine bağlı olarak çalışan ve haftanın belirli günlerinde köye gelen aile hekimlerinden almaya başlamıştır. Köylerde sürekli sağlık hizmeti için; yalnızca bir ebenin istihdam edildiği, etkinliği/hizmet alanı daraltılmış en asgari sağlık hizmetleri veren birimlere dönüşen sağlık evlerinin hizmet verme olanağı kalmıştır.

Yeni yapılan düzenlemeler ile kırsal alanlar için verilen sağlık hizmetinin kalitesi arttırılmaya çalışılmış ancak 1. derece sağlık hizmetleri il ve ilçe merkezlerine, köylerden uzağa taşınmıştır.

Yukarıda açıklandığı gibi eğitim ve sağlık alanında son 15 yıl içerisinde yapılan değişimler hizmet kalitesini arttırmak yönünde olumlu olsa da, bu hizmetlerin kırsal yerleşmelerden/köylerden uzaklaşmasına, dolayısıyla hizmete erişimin zorlaşmasına neden olmuştur.

1.4.5.2. Fiziki Sorunlar

1.4.5.2.1. Kırsal Yerleşimlerin Dağılımı Sorunu

Kırsal alanlarda karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi kırsal yerleşmelerin sayıca çok ve dağınık olmasıdır. Tarihsel süreçte ülkemiz kırsal alanında yerleşim sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi nedenlere bağlı olarak çok dağınık bir doku oluşturmuştur (Doğanay, 2002).

Bu dağınıklığın kökeninde tarihi nedenler yatmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yükselme dönemi dahil Anadolu'ya özellikle küçük yerleşmelere fazla önem verilmemiştir. 16. Yüzyıldan başlayarak 19. Yüzyılın sonuna kadar Anadolu'da kır yaşantısı büyük çalkantılar içinde geçmiştir. Bu dönemde bir taraftan devlet memurları, diğer taraftan toprak ağası haline gelen mültezimlerin köylü üzerindeki baskısı, köylülerin toprağını terk ederek bir kısmının dağlık sahalarda 5-10 hanelik bölgelere çekilerek yerleşmesine, bir bölümü de kent ve kasabalara yığılmalarına yol açmıştır. Bu süreç sonucunda kentlerin nüfusunda önemli artışlar meydana gelmiş, buna karşılık yollardan uzak, dağ başlarında 3-5 hanelik köy tipleri oluşmuştur (Anonim, 1973; Tunçdilek, 1986).

Bugün gelinen noktada Türkiye genelinde 34.146 köy ve 47.081 köy altı yerleşme (mezra, kom v.s.) olmak üzere toplamda 81.227 kırsal yerleşim birimi bulunmaktadır (URL-5). Bu yerleşim birimlerine yatırım ve hizmetlerin götürülmesi ülke kalkınmasında sorun olarak güncelliğini korumaktadır (Doğanay, 2002).

Yerleşim birimlerinin sayıca çok ve dağınık olmasının yanı sıra, bazı bölgelerde, özellikle Karadeniz Bölgesinde kırsal yerleşim birimlerinde dağınık bir düzen görülmektedir. Karadeniz Bölgesinde kırsal yerleşimler iç kesimlerde nispeten toplu, kıyıda ise oldukça dağınık bir yapıdadır (BİB, 2008).

Yerleşim dokusundaki sayısal çokluk ve dağınıklık insan ilişkilerinin sınırlanması, grup dışı ilişkilerin ve pazar ilişkilerinin gelişmemesi gibi önemli toplumsal sorunlara da neden olmaktadır. Ayrıca dağınık yerleşim yapısı, kırsal alana götürülen sosyal ve ekonomik altyapı hizmetleri ile diğer hizmetlerin maliyetini yükseltmekte ve hizmetlerin verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Doğanay, 2002).

1.4.5.2.2. Yapı Kalitesi ve Zemin Sorunu

Kırsal alanda yapı kalitesi ile ilgili sorunlarda; zemin durumu, sağlık ve fen şartları, inşaat tekniği ve kullanılan malzeme kalitesi, mimari çözümlene sıralanabilir (BİB, 2008).

Günümüzde kırsal yapılar genellikle sağlık ve fen şartları ile sağlam zemin gözetilmeden yapılmaktadır. Taşıma kapasitesi düşük, taşkın, çığ ve heyelan tehlikesi olan zeminlerde hatta fay hatları üzerinde yapılaşmalar olmaktadır. Ayrıca bu yapılaşmalarda geleneksel mimari teknikler ve malzemeler terk edilmektedir. Örneğin Karadeniz Bölgesinde geleneksel yapılaşmanın doğal malzemesi olan ve iklim yapısına uygun taş ve

ahşap malzeme yerini betonarmeye bırakmıştır. Yapılar dışında sağlıklı ve yaşanabilir dış mekan düzenlemeleri de bulunmamaktadır (BİB, 2008).

Kırsal alanlarda zemini uygun olamayan afet riski yüksek alanlarda yerleşilmesi ve yapı kalitesinin düşük olmasından dolayı meydana gelen afetlerde olumsuz sonuçlar katlanarak etkisini göstermektedir.

1.4.5.2.3. Tarım Arazilerinin Parçalı Yapısı ve Mülkiyet Dağılımı

Türkiye genelinde toprak mülkiyeti dağılımı oldukça dengesizdir. Kırsal alanlarda yaşayanların önemli bir bölümünü mülk sahibi olmayanlar (%30) ve küçük tarım işletmesi sahibi olanlar oluşturmaktadır. Bunlar yetersiz gelir koşullarında yaşamlarını sürdürmeye çalışmakta, tarım kesiminin en dağınık ve örgütsüz gurubunu oluşturmaktadır (BİB-2008).

Tarımsal toprak sahipliğinin dengesiz dağılması, toprağın verimli bir üretime imkan vermeyecek ölçüde ufulanmasına neden olmuştur. Bu durum, öncelikle kırsal yerleşimlerin tarıma bağlı olmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu gelişme başta olmak üzere, tarımsal üretim sürecinde ki teknolojik yenilikler kırsal alanda yaşayanların tarımdan kopmasını hızlandırmıştır (BİB, 2008).

Türkiye’ de tarım işletmelerinde toprak mülkiyeti dağılımı dengesizdir. Tarım işletmelerinin büyük bir bölümünün toprağı bir ailenin geçimini sağlayamayacak kadar küçüktür, araziler küçük parseller halinde dağınık ve şekilleri düzensizdir. Türkiye’de tarımsal işletmelerin % 80’ i bilimsel işletme kriterlerinden yoksundur. Halen geçerli olan kiracılık yarıcılık ve ortakçılık düzeni ekonomik ve verimli tarım yapılmasını engellemektedir (Parlak, 2010; Anonim, 2000).

Nüfus artışı ve artan nüfusun tarım dışı sektörlere çekilememesi, miras ve alım satımlar, karayolu, demiryolu gibi büyük ölçekte alt yapı tesislerin yapımı ve diğer nedenlerinden dolayı, tarım işletmelerinin sahip olduğu arazilerde parçalanma sürmekte ve ekonomik işletme büyüklüğünün altına düşülmektedir. Bunun için ülkemizde süratle arazi toplulaştırması yapılarak, dağınık ve parçalı arazilerin birleştirilmesi suretiyle bir işletme bütünlüğü sağlanmalıdır (Parlak, 2010).

Arazi toplulaştırılması özetle, arazilerin bozulmasını ve parçalanmasını önlemek, parçalanmış arazilerin çeşitli ilkelere göre birleştirilip ekonomik, ekolojik ve toplumsal yönden daha işlevsel hale getirilmesi, bunun yanı sıra köy ve arazi gelişim hizmetlerinin sağlanması amacıyla yapılan düzenlemelerdir (T.C. Resmi Gazete, 2005c). 2005 yılında

Çıkarılan 5403 Sayılı Toprak Koruma Kanunu ve daha sonra 2009 yılında ıkarılan ‘Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük’ gibi yasal dzenlemeler ile tarım alanlarının tarım amacı dışında kullanımını engellemek ve arazi toplulaştırmaları için önemli adımlar atılmıştır.

1.4.5.2.4. Kırsal Alanda Temel Alt ve Üst Yapı Hizmetlerinin Yetersizliği

Türkiye’de kırsal yerleşimlerin sayıca fazlalığı ve kırsal yerleşim birimlerinin dağınık bir dokuya sahip olması, fiziki ve sosyal altyapı hizmetlerinin kırsal kesime zamanında ulaştırılması ve hizmet kalitesinin artırılması yönünde engeller doğurmaktadır (Anonim, 2006).

Türkiye’de bu dağınık yerleşim yapısına bağlı olarak toplamda köy ve bağlısı dahil tüm yerleşim biriminde altyapı hizmetlerinin fiziki açıdan durumu 2011 yılı verilerine göre şu şekildedir;

- 302.398 km uzunluğunda köy yollarının yaklaşık % 0.4’ü dzenlenmemiş (ham+tesviye), geri kalanı ise stabilize-asfalt ya da beton niteliktedir.
- Kırsal yerleşim birimlerinin yaklaşık %1.8’ si yaşamak için en temel gereksinim olan içme suyundan yoksundur, % 9’unun ise içme suyu yetersizdir (URL-8).
- Köylerin % 6’sında kanalizasyon vardır (BİB, 2008).

1.4.6. Kırsal Yerleşim Dokusunu Etkileyen Faktörler

İnsanın ekonomik uğraşı ile fiziki koşulları birbirinden soyutlanamaz. Bu açıdan kırsal ve kentsel yerleşme dzenine fiziki koşullarla bir bütün olarak bakılmalıdır (Kaptan, 1978). Yerleşim dokusunu etkileyen en önemli fiziki faktörlerin başında; jeolojik yapı, iklim ve bitki örtüsü, bakı, eğim, yükselti, ulaşım ve mülkiyet deseni gibi faktörler gelmektedir.

1.4.6.1. Jeolojik Yapı

Jeolojik yapının insan yerleşmelerine etkisi, yerleşilecek yerin seçiminde ve konutlara malzeme temin edilmesinde kaynak oluşturması bakımından önemlidir. Arazinin

jeolojik yapısının bilinmesi, yerleşmenin hangi sınırlar içerisinde yapılabileceğinin sınırlarının belirlemeye yardımcı olur (Sağdıç, 1992). Günümüzde artık, plânlı yerleşmeler kurulurken zemin koşulları denildiğinde, deprem, heyelan gibi yerin yapısıyla yakından ilişkili olaylar da akla gelmekte ve yerleşme yeri seçiminde sağlam zemin şartları aranmaktadır (Özgür, 2010).

Örneğin bazı yerlerde yerkabuğunu meydana getiren kayaçlar, kimyasal ve fiziksel açıdan değişikliğe uğrayarak çözülür. Çözülen enkaz rüzgar, yağış, akarsu gibi etkenlerle aşınarak taşınırlar. Bu çözümler yerçekimi etkisi ile hareket ederek toprak kaymasını meydana getirirler. Bu sebeple jeolojik yapısı toprak kaymasına elverişli olan yerler yerleşme alanı olarak seçilmez (Sağdıç, 1992).

Ayrıca Yerleşmeler, suya yakın olma isteklerine rağmen, taban suyunun yüksek olduğu yerlerden kaçma eğilimi gösterirler. Düz arazilerde, taban suyu genelde yüzeye yakındır ve yer yer bataklık özelliği sergilemektedir. Bu gibi yerlerde nemin yüksek olması ve insan yaşamı için yarattığı olumsuz ortam ile bataklıkların sivrisinek yatağı olması, dolayısıyla sıtma hastalığının toplum sağlığını tehdit edecek tarzda yaygınlaşmasıdır. Yakın zamanlarda teknik imkânların gelişmesiyle, arazilerin drene edilmeleri, bataklıkların kurutulmaları, yerleşmelerin taşkın ovalarına daha fazla yayılmalarına yol açmıştır. Akdeniz ülkelerinde, bu durumla sıkça karşı karşıya kalınmaktadır (Özgür, 2010).

1.4.6.2. Bitki Örtüsü

Bitki örtüsü; herhangi bir bölgede, o bölgenin doğal koşullarına uygun olarak gelişen, orman, çayır gibi, bitkilerin oluşturduğu örtü olarak tanımlanmaktadır (URL-6).

İnsanların yeryüzünde genellikle en kalabalık oldukları bölgeler, yüzey şekilleri bakımından düzlük, iklim bakımından bol yağışlı, ılık ve bitki örtüsü bakımından zengin olan sahalardır. Bu husus Türkiye için de geçerlidir (Sağdıç, 1992).

Türkiye’de kıyı bölgeleri orman yönünden zengindir ve bitki örtüsü bakımından çeşitlilik gösterir. İç kesimler ise bitki örtüsü bakımından fakirdir. Kıyı bölgelerinde iklim şartları verimli bir tarıma imkân sağlar. Ancak Karadeniz gibi kıyı bölgelerinde, dağlık arazinin fazla olması ekilebilir arazinin küçülmesine ve dağınık halde olmasına neden olmuştur. İç bölgelerde ise, soğuk hava koşulları ile bitki örtüsü step karakterini almış, tarımsal üretimde çeşitlilik yerine, geniş alanlar içinde aynı tip tarımsal üretime uygun koşullar oluşmuştur. Bu özellikler yer seçiminde önemli rol oynamaktadır (Sağdıç, 1992).

1.4.6.3. İklim

İklim, geniş bölgelerde ve çok uzun zaman için aynı kalan ortalama hava şartlarıdır ve bir bölgenin hava olayları bakımından karakterini tayin eder. İklimin elemanları sıcaklık, nem, rüzgar ve yağıştır (URL-7).

Nüfusun ve yerleşmenin dağılışı ile iklim elemanlarının sınırlandırıcı ya da kolaylaştırıcı etkileri arasında sıkı bir paralellik gözlenir. Büyük çoğunlukla insan yerleşiminin olmadığı çöller, kutuplar ve yüksek dağlar, aslında iklim elemanlarından özellikle sıcaklık ve yağış yetersizliğinin sonucu olarak yerleşim dışı kalmıştır. Çöller ve kutuplar yerleşmelerin seyrek olarak görüldüğü ve nüfusun çok az olduğu bölgelerdir. Buralarda yerleşim yerleri avcılık ve ormancılığa dayanan faaliyet merkezleri gibi yerleşmelerdir. Oysa ovalar, iklimin elverişli ve tarımsal faaliyetlerin yoğun oluşu nedeniyle, yoğun nüfuslu bölgelerdir (Doğanay, 2000). Birçok kuzey ülkesinde, yağmur gölgesinde kalan korunaklı vadi içlerinde, kuzeybatı ve doğu rüzgârlarından saklanmak üzere yerleşmelerin kurulması da iklim etmenleriyle ilgilidir (Özgür, 2010).

Türkiye’de Akdeniz, Karasal, Karadeniz ve Marmara(geçiş) iklimi olmak üzere 4 iklim tipi görülmektedir (URL-8).

İklim yüzyıllar boyunca çok az değişir. Dolayısıyla kır insanının iklime karşı gösterdikleri davranışlar kuşaklar boyunca aynı kalmıştır (Aran, 2000). Türkiye’de kuzeyden esen rüzgârların soğuk ve sert olması, kışın kuzey yarımküreye güneş ışınlarının daha eğik düşmesi, insanları yerleşme yeri seçiminde, güneye bakan yamaçları seçmeye zorlamıştır. Bu zorlama, köyler kuruluş yeri olarak kuzeye dahi baksa, evlerin kapılarının ve pencerelerinin güneye bakışıyla sonuçlanmıştır (Özgür, 2000).

Kırsal yerleşmelerde iklimsel özellikler yerleşmelerin durumunu belirler. Örneğin Karadeniz Bölgesi gibi yağmurlu ılıman bölgelerde genellikle sulu tarım yapılmakta, özellikle yamaçta kurulan köylerde bahçeli, ayırık, dağınık düzende bir yerleşim şeması görülmektedir. Buna karşılık Güney Doğu Anadolu Bölgesinde kurak ve oldukça sıcak olan iklim, köylerde toplu yerleşim şemasını zorlamaktadır. Kuşkusuz bu iklimde uğraşı kuru tarıma bağlı olacak, bu tarım sistemi de toplu yerleşimi gerektirecektir. Bölgedeki iklim şartları kullanılan yapı malzemelerinde de etkili olabilmektedir. Bol yağmurlu olan Kuzey Anadolu’ da orman varlığı, köylerde evlerin ahşaptan yapılmasını, buna karşılık güneyde kuru iklim, yapıların yalnız taş ve kerpiçten yapılmasını zorunlu kılmıştır (Çetiner, 1990).

1.4.6.4. Topoğrafya (yön, eğim, yükselti)

Topoğrafya yerleşmeler için yer seçiminde, biçimlenme ve yönelmede önemli bir faktördür. Topoğrafyanın biçimlenmesinde etkili olan nehir, göl, dere gibi doğal su kaynakları çok eski çağlardan beri yerleşmelerin yerini ve biçimini belirleyen veriler olmuştur. Topoğrafya arazi yapısına özgü yöresel çözümler ortaya çıkarmak suretiyle kırsal yerleşmelerin karakteristiğini belirleyebilir (Kantar, 1998).

Yerleşmenin şekli, nüfus yapısı ve ekonomik faaliyet alanı eğim ve yükselti faktörünün etkisiyle meydana gelmiştir. Bu iki faktörün değerlerine bağlı olarak, yerleşilebilir alanların sınırlı olması, insanların yerleşim alanlarının seçimine yön vermiştir. Dağlık yörelerde yerleşimler, dağınık düzende, küçük ünitelerden oluşan çok yerde aile gruplarından oluşan köy-altı yerleşmeler şeklindedir (Tunçdilek, 1985). Zor ulaşılan tepelere ve yamaçlardaki parçalı ve seyrek dokulu yerleşmeler; kayalık yamaçlardaki teraslar üstüne oturmuş sık dokulu yerleşmeler; arazi eğimine uyum gösteren kademelenmiş yapı grupları dağlık bölgelerin karakteristik özelliklerindedir (Aran, 2000)

Topoğrafya, rüzgar yönünün ve şiddetinin etkisini değiştirdiği için konut yerleşim alanı seçiminde ve yerleşim düzeninde etkilidir. Rüzgardan korunma isteği hakim rüzgar yönüne ters yamaçların, rüzgardan yararlanma isteği rüzgara açık yamaçların uygunluğunu gösterir. Sıcak ve kuru alanlarda, vadiler yerleşim alanı olarak uygun görülürken, nemli ve fazla yağışlı bölgelerde düz yerleşmelerde sel veya drenaj sorunu olması nedeniyle yamaçlara doğru gelişim uygundur (Ayan, 1985).

Yön faktörü de yerleşimler üzerinde etkilidir. Bir dağın kuzeye ve güney bakan yüzü arasında, yararlanan güneş ışınları bakımından büyük farklılık bulunmaktadır. Örneğin Türkiye’de dağların güneye bakan yüzleri hem yıllık, hem de günlük olarak güneşten daha fazla yararlanır, bu nedenle güneye bakan yamaçlar, kuzeye bakan yamaçlara nazaran daha fazla güneş enerjisi alır ve ısınır. Bu artı sıcaklık, toprağın oluşumundan nem oranına, bitki örtüsünün çeşitliliğine kadar tarım açısından önemli bileşenlerde avantaj oluşturur. Türkiye’nin hemen her coğrafi bölgesinde köylerin özellikle güney yamaçlarda toplanmış olması, tarım için güney yamaçların seçilmesi ve kırsal nüfus yoğunluğunun güney yamaçlarda artması bakı faktörünün etkisi ile ilişkilidir (Tunçdilek, 1985).

Türkiye, üç yönünde yer alan ince sahil şeritleri bir yana bırakılırsa genel olarak yüksek rakımlarda dağlık bir arazi doğal yapıya sahiptir. Batıda ortalama 1000m. yüksekliğinde bulunan İç Anadolu Bölgesi, doğuya gidildikçe yükselmeye devam eder.

Doğu Anadolu’ da Ortalama yükseklik 2000 metreyi geçer. Kıydan başlayarak yüksek kesimlere doğru beliren yükselti basamaklarının topoğrafyası, jeolojik yapısı, iklim ve bitki örtüsü farklılık göstermektedir (Sağdıç, 1992). Doğal yapıdaki bu farklılaşmaya bağlı olarak, kırsal yerleşimlerin sosyo-ekonomik yapısında, tarımsal üretiminde, yerleşme düzeninde ve konut tipinde farklılaşmalar meydana gelmektedir.

Örneğin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde genelde platolar, ovalar ya da düz arazilere rastlanır. Yerleşmeler genellikle ovalar ve akarsu kenarlarında, 250-500m arasında yoğunlaşmıştır. Bölgede yerleşmeler tek ev ve iskan grupları şeklindedir ve bunlar yer yer dağınık, yer yerde sık dokulu yerleşmeler olarak göze çarpmaktadır (Sağdıç, 1992).

1.4.6.5. Ulaşım

Ulaşım; üst ölçekte, yerleşim yerleri arasında insan, mal ve bilgi/veri dolaşımını ifade ederken, aynı zamanda yerleşim birimi içindeki barınma(konut) alanı ile çalışma, eğlenme, kamu hizmet alanları v.b. gibi yaşam alanları arasında süregelen günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Ulaşım yollar vasıtasıyla gerçekleşir. Bu nedenle ‘yol’ ögesi yerleşim yerlerinin gelişimi ve şekillenmesinde etkili olmuştur.

Yerleşmelerin ilk ortaya çıkışından bu yana, ulaşım kolaylıkları yerleşmelerin kaderi üzerinde son derece etkili olmuştur. M.Ö. 6500-5720 yılları arasına tarihlenen Konya ovasında ki Çatalhöyük yerleşmesi, Van Gölü’nden Mezopotomya ovasına, hatta Kıbrıs’a kadar uzanan bir alan içinde düzenli obsidyen ticareti yapmış olduğunu göstermektedir. Bu yerleşmeler arasında bir ulaşım ağının varlığını işaret etmektedir. M.Ö. 1000 yılında ise Nil-Mezopotomya ve İndüz Vadileri arasında güçlü ticaret ağları vardır (Aktüre, 1994).

Kentlerde ve kentler arası ulaşımın yaya ve atlı araçlarla yapıldığı dönemlerde kentlerin yapılanması ve büyüklüğü bu husus doğrultusunda şekillenmiş, daha sonra sanayi devrimi ve motorlu araçların ortaya çıkışıyla kentlerin yapılanması da değişim göstermiştir. Ulaşım teknolojisinin ve araçlarının gelişmesi kentleşmeyi hızlandırıcı etki yapmış, nüfusu ulaşımın kolay olduğu bölgelere çekmiş, kentlerin aşırı büyümesini kolaylaştırmıştır. Bugün artık planlama büyük ölçüde ulaşım aksları ile birlikte düşünülmekte, ulaşım planlaması giderek önem kazanmaktadır(Ökten ve Sancar, 2004)

Kentsel yerleşmelerin nispeten planlı olarak gelişmesi, ulaşım unsurunun planlamada hem girdi hem de çıktı olması, kentlerde ulaşım-yerleşim ilişkisini doğallıktan

uzaklaştırmaktadır. Ancak ülkemizde kırsal yerleşmeler (köyler) planlanmadığı için buralarda ulaşım-yerleşim ilişkisi daha organik/doğal şekilde gelişmektedir.

Türkiye’de Karayolları genel Müdürlüğü’nün yaptığı sınıflandırmaya göre yollar, ‘devlet yolları’, ‘il yolları’ ve ‘köy yolları’ olarak 3 grupta sınıflandırılmaktadır. Devlet yolları önemli bölge ve il merkezlerini, istasyon, liman, iskele ve hava alanlarını birbirine bağlayan birinci derecede ana yollardır. İl yolları ise bir il sınırı içinde ikinci derecede önemli olan şehir, kasaba, ilçe ve bucak merkezlerini birbirine ve il merkezlerine, devlet yolu ağına, demiryolu istasyonuna, hava limanlarına, kamu gereksinimine göre diğer yerlere bağlayan yollardır. Köy yolları ise devlet ve il yolu ağına girmeyen tüm diğer yolları kapsamaktadır. Devlet ve il yollarının sorumluluğu Karayolları Genel Müdürlüğünde iken, ‘köy yollarının’ sorumluluğu İl Özel İdarelerindedir (Aysan, 1990).

Kırsal yerleşimler bu üç kademede yolların oluşturduğu ağ içerisinde, köye ve köyden dışarıya ulaşılabilirliği yüksek tutmak için, devlet yolu ve/veya il yolu üzerinde ya da yakınında konumlanabilmektedir. Devlet ve il yollarından ayrılan, vadi içerisinde ya da akarsular boyunca veya sırtlarda eğime bağlı olarak oluşan köy yolları ise köydeki yapılaşmalar için çekim oluşturmaktadır.

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Çalışma Alanının Tanıtılması

2.1.1. Genel Bilgiler

Çalışma alanı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin sahil kesiminde yer alan Trabzon İli kırsal alanını kapsamaktadır. İl'in kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Gümüşhane ve Bayburt, doğusunda Rize, batısında Giresun ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 4664 km² olan İl'in 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre nüfusu 757.353 kişidir (URL-1). Ancak nüfus yoğunluğu kıyılardan iç kısımlara gidildikçe azalmaktadır. Yerleşim alanları daha çok kıyı düzlükleri ve yamaçlarda yoğunlaşmıştır.

İl'de kıyıdan itibaren başlayan Kuzey Anadolu Dağları hızla yükselmekte olup yer yer akarsularla yarılmıştır ve kıyı ile olan bağlantı bu vadiler aracılığıyla sağlanmaktadır. (Koday, 2003). Reis (2003) ili Trabzon İli'ni akarsuların su toplama sistemine göre 12 havzaya ayırmıştır. Bu çalışmaya göre en büyük 5 havza sırasıyla, Değirmendere, Solaklı, Karadere, Baltacı ve Kalanima havzalarıdır (Şekil 3).

Şekil 3. Trabzon ili havza sınırları haritası (Selçuk, 2003)

Şehir merkezinin deniz seviyesinden yüksekliği 30 m. dir. Deniz seviyesinden başlayarak güneye doğru artan yükseklik, bölgede yaklaşık 3.000 m.' yi bulur (URL-9).

Ilımlı-nemli iklim kuşağında yer alan İl'de her mevsim bol yağış alması iklimin en önemli özelliğidir. Kıyıdağ itibaren yükselen dağlar denizel etkinin iç kesimlere sokulmasına engel olurken, kıyı kesiminin ılıman bir iklime sahip olmasına neden olmuştur (Koday, 2003). Yıllık ortalama sıcaklık değerinin yaklaşık 14°C olduğu ilde en soğuk aylar olan ocak-şubat aylarının sıcaklık ortalaması 7.3°C' dir (URL-10).

Ilıman ve her mevsim yağışlı iklim şartları, farklı türlerden oluşan yoğun bitki örtüsü kuşaklarını meydana getirmiştir ve 2300 m yüksekliğe kadar ormanlara rastlanır. Buna göre; 0-300 m. yükselti aralığında Akdeniz bitki türleri (Trabzon hurması, akçaağaç, şimşir, karayemiş, defne v.b. bitkiler), kıyıdağ güneye doğru orta bölümlerde geniş yapraklı etek ormanları (kızılağaç, kestane, meşe türleri, dışbudak, ıhlamur, adi fındık, beyaz söğüt, kavak, doğu çınarı vb.), daha güney kesimde ise geniş-igne yapraklılardan (Avrupa kestanesi, sarıçam, kayın, ladin, köknar, meşe, akçaağaç, defne v.b.) oluşan karışık orman ve yaklaşık 2000 metrelerden itibaren ise Alpin çayırları görülür (URL-11; Koday, 2003; URL-12).

İl topraklarının % 45'i orman, % 33'ü ekili-dikili alanlar ve geri kalanı çayır ve meralardan ibârettir (URL-11). Tarım arazisinin % 59' unda bölgenin önemli geçim kaynağı fındık ve çay üretilmektedir (URL-13). İl genelinde yaygın olan fındık, kıyıda ve vadileri takiben kıyıdağ içerlere doğru en çok 60 km' ye kadar olan, kıyıdağ maksimum 750 m yükseklikte alanlarda yetişmektedir. Yine İl'in doğu kesiminde başlıca geçim kaynağı olan çay bitkisi ise, kıyıdağ yaklaşık maksimum 500m kotuna kadar olan alanlarda yetişmektedir (URL-14).

Alphin çayırlarının olduğu, kış mevsiminde sert iklim şartları nedeniyle hiçbir ekonomik faaliyetin yapılamadığı ve yerleşim merkezlerine uzak olmayan alanlar hayvancılık için elverişlidir. Böylece yörede hayvancılık içerisinde büyükbaş hayvan (sığır) besleyiciliği önem kazanmış ve yerleşim alanlarının çoğunda alternatif geçim kaynağı haline gelmiştir (URL-12).

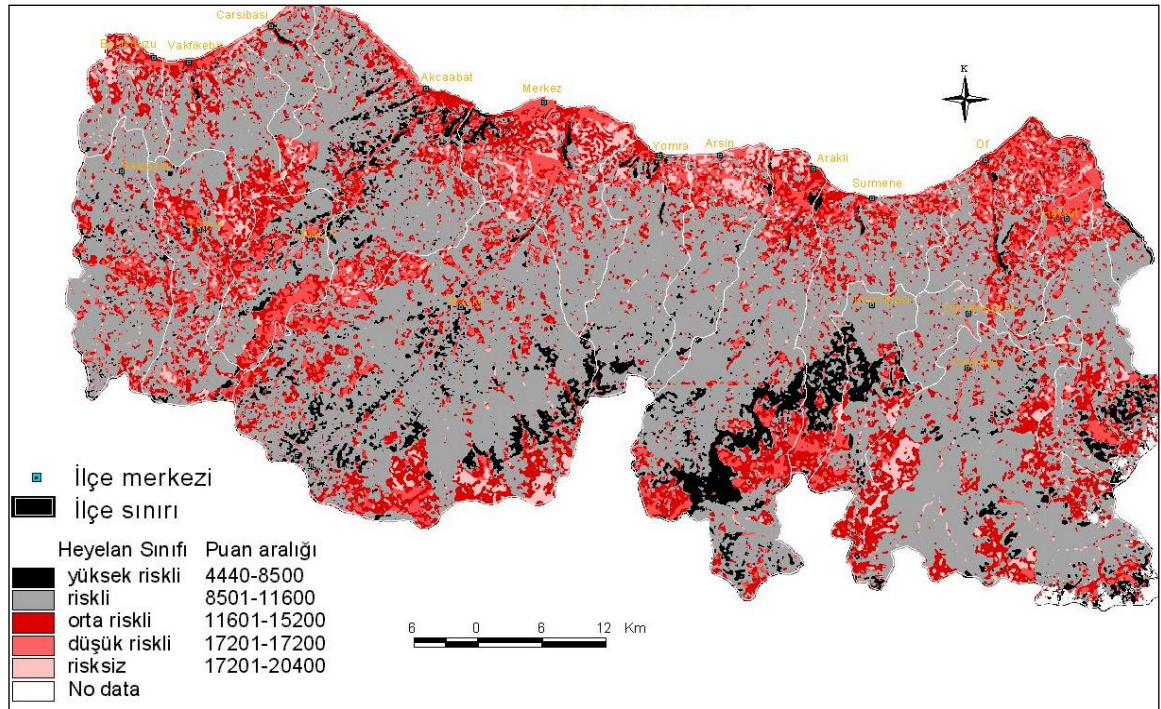
Kültürel ve sosyal yönden nispeten gelişmiş olan İl'de arzulanan ekonomik gelişme sağlanamamıştır. İlin ekonomisi halen tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. En önemli geçim kaynağı çay ve fındıktır. Hayvancılık daha çok süt ve süt mamulleri üretimine yönelik olarak yapılmaktadır. İlde imalat sanayinde sayılabilecek belli başlı alanlar un ve kepek, süt mamulleri, balık yağı ve unu, hazır giyim, mefruşat, ayakkabı, kereste, lastik ve

plastik ürünler, PVC boru, bakır, çinko, kurşun, alüminyum, kurşun mamulleri, boru, galvanizli sac, tuğla, metal, otomobil yan sanayi imalatıdır (URL-1).

DPT' nin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Araştırmasına göre, Trabzon sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında iller arasında 38. sırada yer almaktadır (URL-12).

İlin yüksek eğimli topoğrafyası ve bol yağışlı iklimine bağlı olarak, İl'de afet riski yüksek alanlar geniş alan kaplamaktadır (Şekil 4). Trabzon İli, Türkiye'de heyelan tehlikesi yüksek olan iller sıralamasında birinci, sel tehlikesi olan iller sıralamasında dördüncü sırada yer almaktadır (Anonim, 2009).

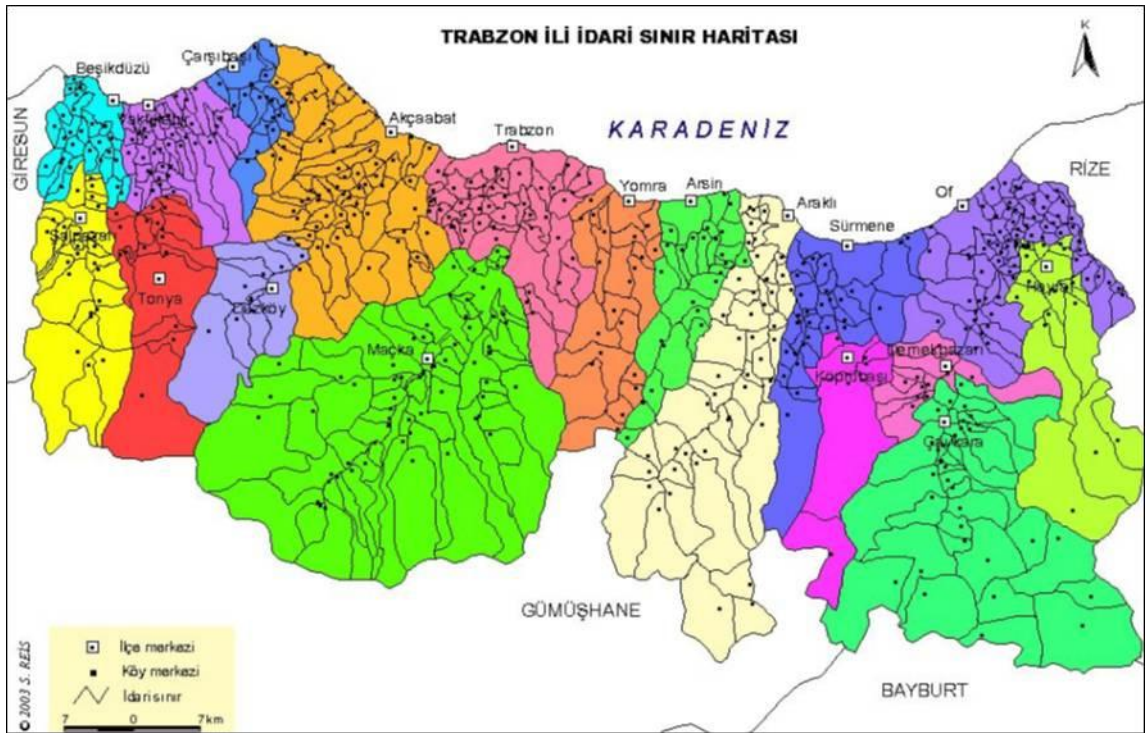
Trabzon ili genelinde olmuş veya olması muhtemel afetlerin, afet türüne göre dağılım haritası incelendiğinde, heyelan riski taşıyan alanlarının oldukça geniş alan kapladığı görülmektedir (Şekil 4). Son 50 yılda meydana gelen afetlerin; derin vadiler boyunca iklim, bitki örtüsü, insan etkisi (kontROLSÜZ kazılar, yarmalar, yol vs), morfolojik, jeolojik ve topoğrafik yapının etkisiyle oluştuğu, güneyde rakımın yükseldiği kesimlerde ise çığ ve kaya düşmesi olaylarının daha çok gözlendiği belirlenmiştir (Altınkaynak, 2008).

Şekil 4. Trabzon İli potansiyel heyelan haritası (Reis, 2003)

2.1.2. Yerleşim Sistemi

Trabzon’ da 18 ilçe, 75 belediye ve 476 köy bulunmaktadır(Şekil 5). Tablo 3’ de görüldüğü gibi İlin nüfusu 2011 ADNKS sonuçlarına göre 757.353 kişidir. İl’de nüfus yoğunluğu 162 kişi/km² ile, yoğunluğu 97 kişi/km² olan ülke ortalamasının üzerindedir. Nüfusun 421.504’ü (% 56) şehirlerde (il ve ilçe merkezlerinde) geri kalan 335 849’u (% 44) ise köylerde(köy ve beldeler) yaşamaktadır (Tablo 3).

Şekil 5. Trabzon İli idari sınır haritası (Reis, 2003)

Toplam ve şehir nüfusu büyüklüğü bakımından ilk sırada il merkezi, ikinci sırada Akçaabat ve üçüncü sırada Araklı ilçesi yer alırken en son sırada ise Dernekpazarı ilçesi yer almaktadır. İl’de nüfusu 20.000 üzerinde olan sadece üç yerleşim bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla 239 704 nüfusuyla İl Merkezi, 40277 nüfusu ile Akçaabat ve 22345 nüfusu ile Araklı İlçe Merkezleridir (Tablo3).

Tablo 3. Çalışma alanının ilçeler bazında seçilmiş nüfus göstergeleri

İlçe Adı	(2000 yılı genel nüfus sayımına göre)						(2011 yılı ADNKS' ne göre)					
	Toplam nüfusu	Şehir nüfusu	Yüzde oranı	Köy nüfusu	Yüzde oranı	Nüfus yoğunluğu	Toplam nüfusu	Şehir nüfusu	Yüzde oranı	Köy nüfusu	Yüzde oranı	Nüfus yoğunluğu
Merkez	283 233	214 949	76	68 284	24	1499	305 231	239 704	79	65 527	21	1615
Akçaabat	120 693	39 102	32	81 591	68	341	112 727	40277	36	72 450	64	318
Araklı	62 139	22 506	36	39 633	64	167	48 641	22345	46	26 296	54	131
Arsin	35 863	13 038	36	22 825	64	196	27 013	10662	39	16 351	61	148
Beşikdüzü	47 331	29 766	63	17 565	37	751	22 037	12509	57	9 528	43	350
Çarşıbaşı	17 456	8 532	49	8 924	51	261	15 834	7295	46	8 539	54	236
Çaykara	35 435	5 829	16	29 606	84	62	14 254	2086	15	12 168	85	25
Dernekpazarı	8 127	5 108	63	3 019	37	99	3 711	1736	47	1 975	53	45
Düzköy	24 892	6 863	28	18 029	72	283	15 283	3431	22	11 852	78	174
Hayrat	21 308	7 665	36	13 643	64	63	8 428	2995	36	5 433	64	25
Köprübaşı	10 827	4 998	46	5 829	54	44	5 298	2021	38	3 277	62	22
Maçka	42 557	11 060	26	31 497	74	44	24 006	5645	24	18 361	76	25
Of	78 560	25 478	32	53 082	68	441	43 503	19101	44	24 402	56	244
Sürmene	42 256	17 063	40	25 193	60	187	27 520	15177	55	12 343	45	122
Şalpazarı	23 390	7 591	32	15 799	68	193	11 010	3215	29	7 795	71	91
Tonya	28 107	12 666	45	15 441	55	111	16 098	7310	45	8 788	55	63
Vakfikebir	53 227	33 394	63	19 833	37	372	26 107	13916	53	12 191	47	183
Yomra	39 736	13 346	34	26 390	66	178	30 652	12079	39	18 573	61	137
Toplam	975 137	478 954	49	496 183	51	209	757353	421504	56	335 849	44	162

2.1.3. Yerleşim Düzeni

Koday'a göre (2003), İl genelinde yerleşmeler kuruldukları alanın topoğrafik özellikleri, iklim ve bitki örtüsü ile uyum içindedir. Arazinin çok eğimli ve problemlili olduğu bölümler yerleşim yeri olarak seçilmezken, topoğrafyanın yerleşmeye izin verdiği; kıyı ve vadi tabanı düzlükleri, hafif eğimli vadi yamaçları yerleşim yeri olarak seçilmiştir.

Bölgedeki kırsal yerleşim tipolojisi topografya ve mülkiyet yapısına göre biçimlenmektedir. Bunun temel nedeni, topografya ve mülkiyet yapısı ve sahipliğidir. Köyler birbirinden büyük vadilerle ayrılmaktadır. Bu durum; köyler ve aynı köydeki evler arasında kopuk ve dağınık bir yerleşime neden olmuştur. Mirasla gelen arazi parçalanmalarıyla da, herkes konutunu kendi arazisi içerisine yerleştirmiştir (Uzun ve Yomralıoğlu, 2005).

İlde arazinin akarsular tarafından fazlaca parçalandığı, engebeli ve eğim değerlerinin fazla olması ile kısa mesafede yükseltide görülen artış gibi topoğrafik şartlar, hem yerleşme ve tarım alanlarını sınırlandırmış, hem de bu alanların dağınık ve çok sayıda küçük parselden oluşmasına sebep olmuştur (Uzun ve Yomralıoğlu, 2005). Ayrıca İlin ılımlı-nemli iklim yapısı ve su kaynaklarının bol olmasına bağlı olarak İl'de sulu tarım yapılmaktadır. Tüm bunların sonucu olarak özellikle yamaçta kurulan köylerde bahçeli, dağınık düzende bir yerleşim şeması görülmektedir (Çetiner, 1990).

Bölgenin iklim özelliği nedeniyle, kıyı kenti geleneksel yamaç yerleşmelerinin güney ve doğuya dönük yamaçlarında ve kırsal yerleşmelerde dağınık, yer yer eğime paralel olarak çizgisel gelişen yerleşme grupları şeklinde yerleşme karakteristiği oluşmuştur. Kuzeye bakan manzara yamaçlarına karşın güneye bakan, güneşe yönelik yamaçların yerleşme alanı olarak seçilmesinde ise iklim faktörünün etkisi büyüktür. Bu ayrık ve organik doku, güneşi doğudan batıya algılama, neme karşı korunma ve manzaraya yönelme gibi endişelerin doğal sonucu olarak gelişmiştir (Sağdıç,1992).

Kırsal yerleşmelerin yönlendirilmesinde, üzerinde yerleşilen topoğrafyanın genel yönü belirleyici olmuştur. Binalar zorunlu olarak arazi eğrileriyle uyumlu biçimde konumlanmıştır (Sümerkan, 1990).

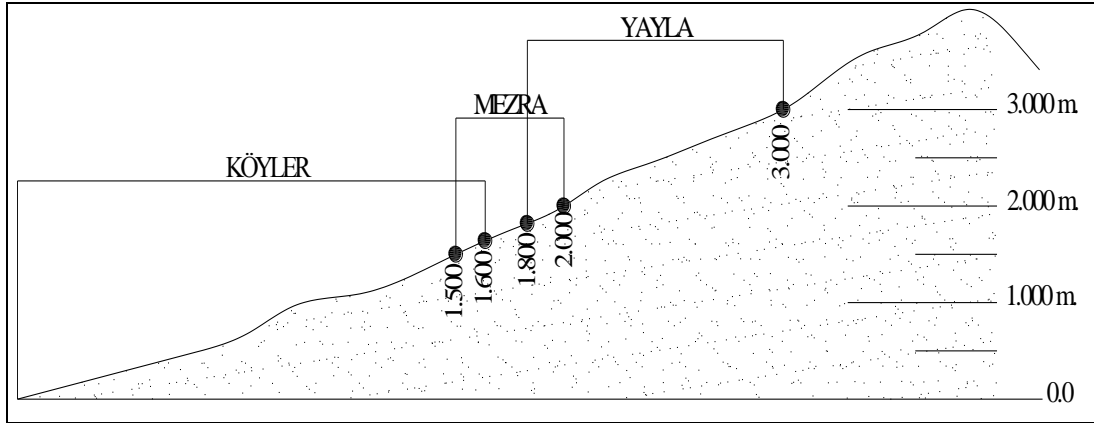
Bölgede iklimsel yapıya bağlı olarak ahşap ve kargir yapılar öne çıkmaktadır. Az katlı yapılaşmalarda yapı statiği yeterlidir ancak arazi yetersizliğinden kaynaklanan kontrolsüz kat artışları yapı statiğini zorlamaktadır. Özellikle coğrafi yapıdan kaynaklanan

zorluklar, geleneksel yapılaşma eğilimleri, doğal afetlere duyarsızlıklar sonucu yerleşmeler özellikle sel ve heyelan gibi doğal afetlere maruz kalabilmektedir (BİB, 2008).

İl’de kırsal yerleşmeler Kaptan tarafından (1978); ‘dağınık kır yerleşmeleri’ (sürekli yerleşmeler) ‘yukarı geçici yerleşmeler-yaylalar’ ve ‘toplu kır yerleşmeleri’ şeklinde gruplandırılmıştır.

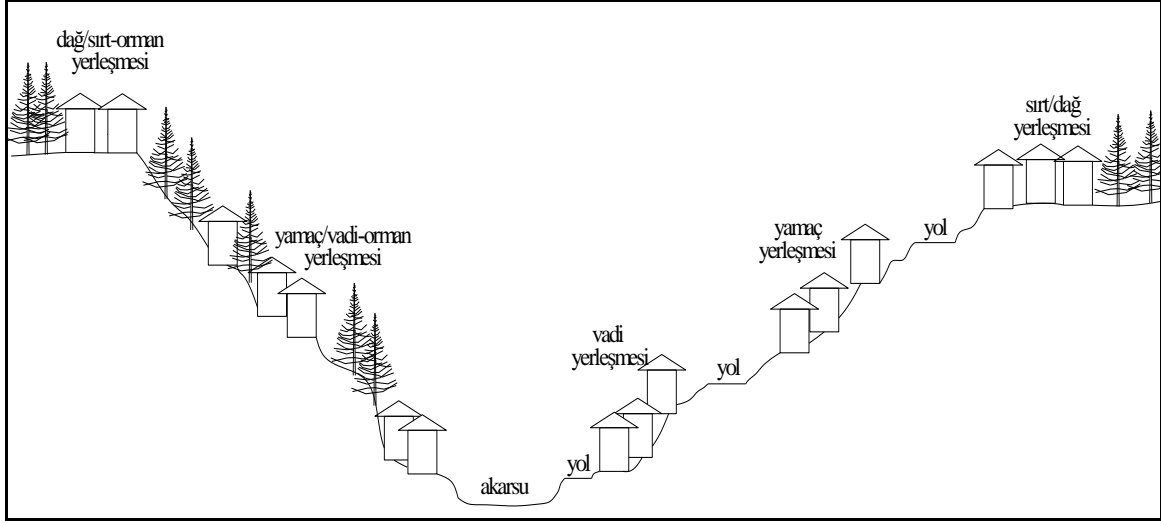
Dağınık kırsal yerleşme düzeni, dağların kuzeye bakan yamaçlarında, özellikle 1000m yükseltinin altındaki kır kesiminde süreklilik gösterirken, ortalama 1000m. yükseltiden sonra vadi yamaçları boyunca orman kuşağı gerilerine kadar, yer yer küçük yerleşme gruplarına rastlanır. Bu kuşağın güney yönde devamı niteliğini gösteren geçici yerleşmelerde (yaylalarda) ve kurakçıl orman kuşağı yerleşmelerinde, dağınıklık niteliği kaybolur ve yerini toplu kırsal yerleşme kümeleri alır (Kaptan, 1978).

Sürekli yerleşimin olduğu köyler, sahilden başlayarak 1500-1600m. yüksekliklere kadar konumlanmıştır. Yörelere göre 1500-2000m. arasında mezra yerleşmelerine (yayla döneminden önce ve sonra yaklaşık birer ay kalınan geçici barınma alanı), 1800-2800m. arasında da yayla yerleşmelerine rastlanmaktadır (Şekil 6) (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 6. Trabzon İlinde yükseltiye göre yerleşimler (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

İl’de kırsal yerleşmeler daha çok sahil kesiminde yoğunlaşmıştır. İç kesimlerde ise vadilerin taban ve yamaçları kırsal yerleşim alanlarının en fazla olduğu yerlerdir. Sahile yakın yerlerde ve az rüzgar alan kesimlerde sırtlara da yerleşildiği görülmektedir (Şekil 7) (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 7. Trabzon İlinde köylerin konumlanma seçenekleri (Kamiloğlu, 2009)

İl’ de uygun eğimde ve tarıma elverişli alanlarda konut yapılmamasına özen gösterilmektedir. Bu nedenle topoğrafik açıdan konut yerleşimine uygun nitelikte düz ya da az eğimli ve geniş alanlar tarım alanlarına ayrılmıştır (Ertürk ve Sümerkan, 1987). Bununla birlikte, İl’ de 1. sınıf tarım toprağı hiç bulunmazken, 2. sınıf tarım toprağı ise yok denecek kadar azdır (Reis, 2003).

Dağınık yerleşim düzeni, Bölgede yağışın bol, su kaynaklarının fazla, yer şekillerinin engebeli olması ve tarım alanlarının dağınık olmasından kaynaklanmaktadır (Kaptan, 1978; URL-11). Konutlar eğimli alanlardaki tarım parsellerine göre dağılmıştır. Genellikle her konut kendine ait tarım alanının kenarında yer almaktadır (BİB, 2008).

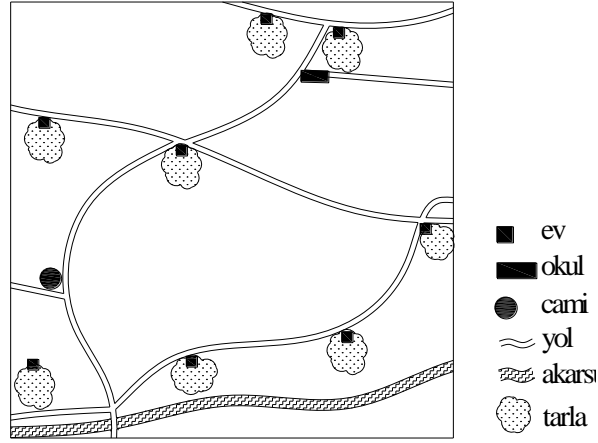
Dağınık yerleşmelerin ana birimini çoğunlukla 1 ile 5 konutun birlikte olduğu iskan grubu belirler. Kırsal yerleşmenin genel yerleşme formunu ise, iskan gruplarının ulaşım, topoğrafya ve üretim alanlarına bağımlı olarak organik dokudaki yapısı belirlemektedir (Kaptan, 1978).

Dağınık yerleşim düzeninin yanı sıra, toplu, grup ve dizi yerleşmelere de rastlamak mümkündür. Bölgede gruplar oluşturan konutlar arasında çoğunlukla akraba birliği bulunmaktadır. Erkek çocuklar evlenip, konutun yetersiz kalması durumunda mevcut konutun yanında yeni bir konut inşa edilir ve bu şekilde “akraba mahalleleri” oluşur (Çevik ve Kantar, 2000).

İli’ in kırsal yerleşme yapısı genel olarak yukarıda tanımlandığı gibi dağınık yapıda olmakla birlikte Ertürk ve Sümerkan (1987) yerleşme tiplerini ayrıntılı olarak inceleyerek kendi içinde 4 grupta değerlendirmiştir:

2.1.3.1. Çok Dağınık Yerleşmeler

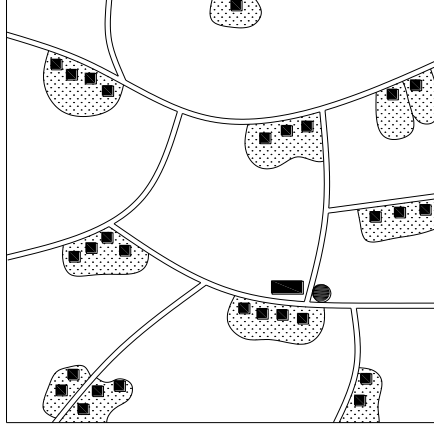
Bu tip yerleşmelerde konutlar köy alanı içinde birbirinden çok uzakta belli bir ilkeye bağlı olmaksızın dağılmışlardır. Cami, okul gibi hizmet binaları birbirinden uzak olup köyde bir merkez oluşturma niteliği kazanamamıştır (Şekil 8) (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 8. Çok dağınık yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987)

2.1.3.2. Dağınık Yerleşmeler

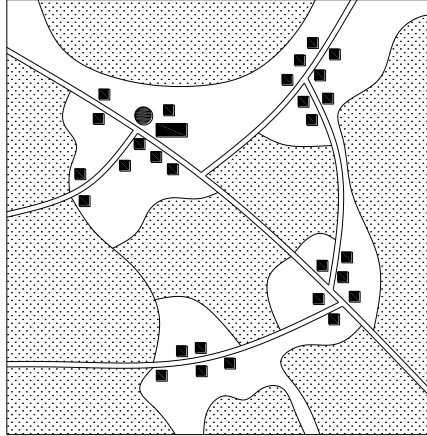
İl'de en sık rastlanılan yerleşim tipidir. Bu tip yerleşmeler arasında yine belirli bir uzaklık olmakla birlikte yakın akraba konutlarının birkaç konut grubu oluşturduğu gözlenir. Köy merkezi anlayışı oluşmaya başlamıştır. Bu merkezde okul ile cami odak noktasıdır (Şekil 9), bazılarında bakkal da bulunabilir (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 9. Dağınık yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987)

2.1.3.3. Gruplar (Kümeler) Halinde Yerleşmeler

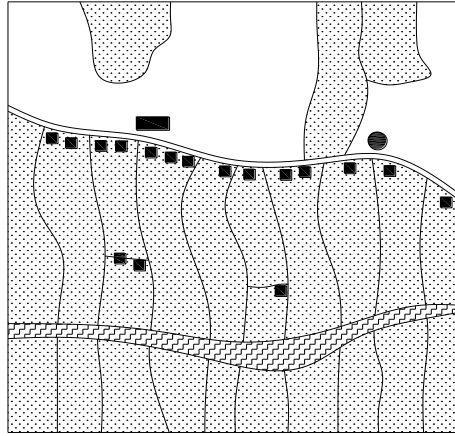
Köy arazisi içinde ekilebilir alanları maksimuma çıkarma, yol güzergahının durumu ya da su kaynağına yakın olma gibi etkenler konutların gruplaşmalarına neden olabilmektedir. En eski grup merkezinde cami, okul, kahvehane ve bakkal bulunabilir (Şekil 10) (Ertürk ve Sümerkan, 1987).

Şekil 10. Gruplar halinde yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987)

2.1.3.4. Dizi Yerleşmeler

Bir yol aksından yararlanma veya bir sırt çizgisinde sıralanarak elverişli araziye tarıma ayırabilme amacıyla oluşan yerleşme biçimidir (Ertürk ve Sümerkan, 1987). Bir yolun iki yanındaki konutlardan oluşan kırsal yerleşme örneğidir (Şekil 11). Bu yol, köyü yöredeki diğer yerleşimlere ve çalışma alanlarına bağlamaktadır. Köy sakinleri, bu yol ile karayoluna ulaşabilirler. Yol üzerinde bakkal, camii, okul, muhtarlık, sağlık tesisi vb. birimler de bulunabilmektedir (Çorapçıoğlu vd., 2008).

Şekil 11. Dizi halinde yerleşim (Ertürk ve Sümerkan, 1987)

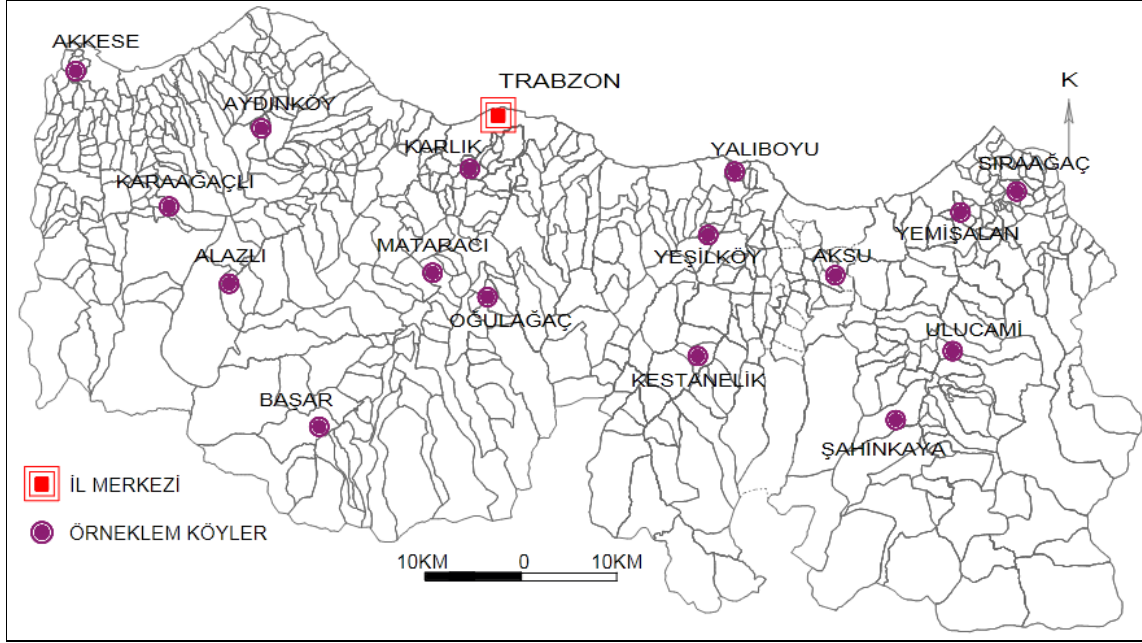
2.2. Çalışma Alanı İçinde Örnek Yerleşim Alanlarının Belirlenmesi

Trabzon İli genelinde yapılan bu çalışmada, kırsal yerleşmeler “köy” statüsünde olan yerleşmelerle sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında İde yer alan toplam 476 köy arasından, köylerin ilin farklı vadilerinde yer alması, kıyıya olan uzaklığı, rakımı ve konumu (vadi, yamaç, dağ/sırt) göz önünde bulundurularak 16 köy yerleşimi seçilmiş ve seçilen köyler üzerinde analizler yapılmıştır (Şekil 12, Tablo 4).

Köyler seçilirken;

- Trabzon İlinin topoğrafik yapısındaki vadiler dikkate alınarak, seçilecek köylerin ilin farklı vadilerde veya kıyıda yer almasına,
- Köylerin kıyıya uzak olma durumlarına göre; kıyıya 2 Km, 2-10 Km ve 10 Km’den daha uzak konumda olmalarına,

- Köylerin bölgede temel tarımsal ürünlerin (fındık ve çay) yetişebildiği üst sınır olan 750m kotunun altı ve üstü olmak üzere farklı yükselti kuşaklarında bulunmasına,
- Köylerin kıyı, vadi içi, yamaç, sırt ya da dağ olmak üzere farklı konumlarda yer almasına dikkat edilmiştir.

Şekil 12. Çalışma alanındaki örnek köyler

Bu doğrultuda çalışma kapsamında; Beşikdüzü İlçesinde Akkese Köyü, Tonya İlçesinde Karaağaçlı Köyü, Akçaabat İlçesinde Aydınköy Köyü, Düzköy İlçesinde Alazlı Köyü, Merkez İlçede Karlık Köyü, Maçka İlçesinde Mataracı, Oğulağaç ve Başar Köyü, Araklı İlçesinde Yalıboyu ve Kestanelik Köyü, Arsin İlçesinde Yeşilköy, Sürmene İlçesinde Aksu Köyü, Of İlçesinde Sıraağaç ve Yemişalan Köyü, Çaykara İlçesinde Ulucami ve Şahinkaya köyleri olmak üzere toplam 16 köy, ulaşım, yön, eğim, yükselti ve mülkiyet faktörlerine göre analiz edilerek, analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular irdelenmiştir.

İlin kıyı kesiminde çok az sayıda köyün bulunması, bu köylerin ise çoğunlukla komşusu oldukları belediyelerin mücavir alanında kalmasından dolayı, kıyıda sadece tek bir köy seçilmiştir (Şekil 12). Köylerin konumu genellikle 'vadi', 'yamaç' ya da 'sırt/dağ' olarak tek bir konumla sınırlanmamış, yerleşim vadi-yamaç-sırt/dağ konumlarından ikisi

ya da üçüne yayılmıştır. Ancak köyde yerleşimin ve merkez fonksiyonlarının yoğunlaştığı kademe, köyde ana ulaşımın vadi içinden/yamaçtan/sırt çizgisinden oluşması gibi etkenler göz önünde bulundurularak köyün konumu belirlenmiştir.

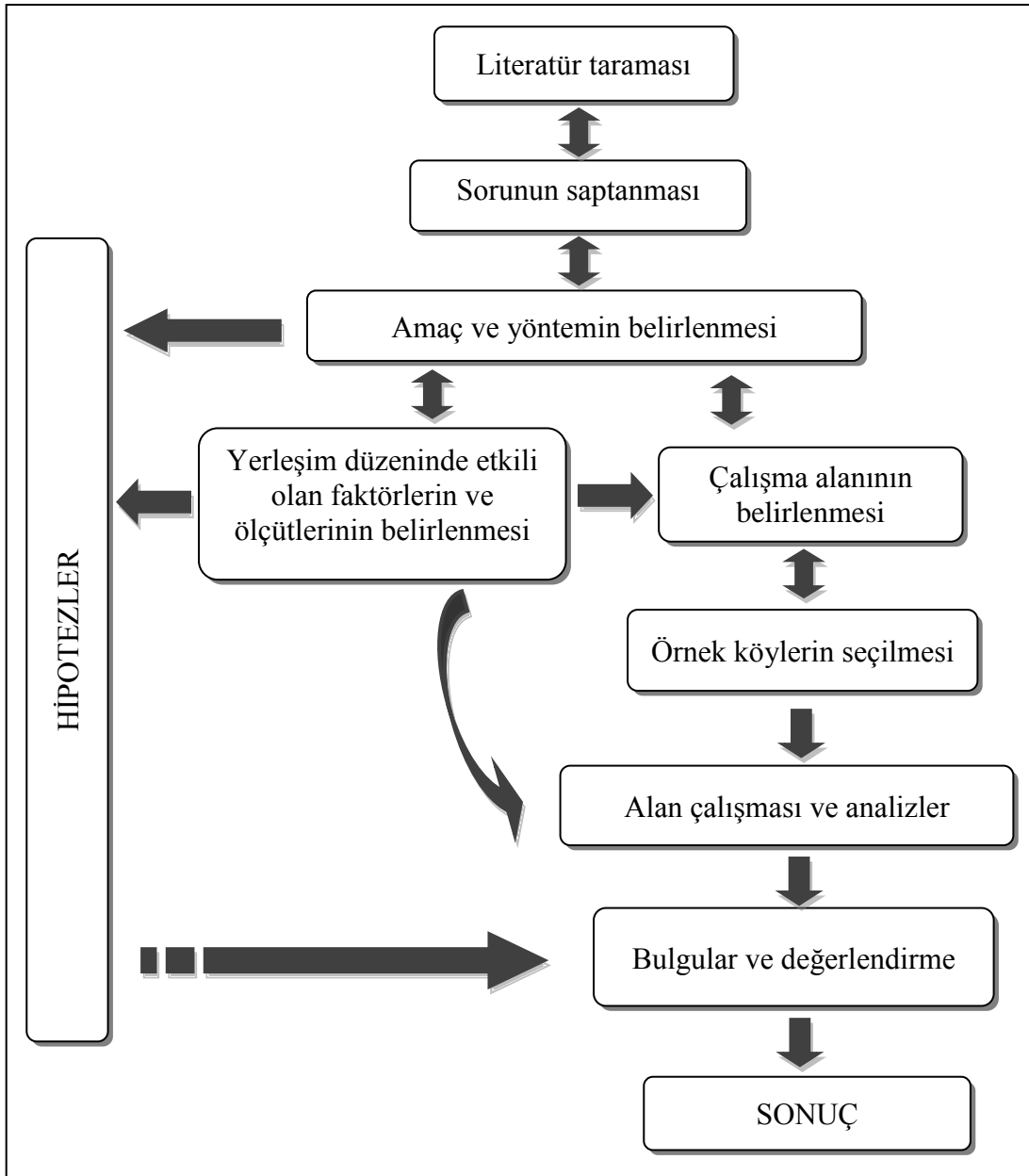
Tablo 4. Çalışma alanındaki örnek köylere ilişkin veriler

No	Adı	Bulunduğu havza ya da vadi (Reis, 2003)	Kıyıya uzaklığı (km)			Rakımı (merkezde) (m)		Konumu			
			0-2	3-10	10 +	0-750	750 +	Kıyı	Vadi	Yamaç	Dağ-Sırt
1	Akkesse	Akhisar	♦			♦					♦
2	Aksu	Sürmene		♦			♦			♦	
3	Alazlı	Kalanima			♦		♦				♦
4	Aydıncık	İskefiye			♦	♦					♦
5	Başar	Değirmendere			♦		♦		♦		
6	Karaağaçlı	Fol Deresi			♦	♦			♦		
7	Karlık	Kıyı		♦			♦				♦
8	Kestanelik	Karadere			♦	♦				♦	
9	Mataracı	Değirmendere			♦	♦			♦		
10	Oğulağaç	Değirmendere			♦	♦				♦	
11	Sıraağaç	Baltacı		♦		♦			♦		
12	Şahinkaya	Solaklı			♦	♦				♦	
13	Ulucami	Solaklı			♦	♦					♦
14	Yalıboyu	Kıyı	♦			♦		♦			
15	Yemişalan	Solaklı		♦		♦				♦	
16	Yeşilköy	Solaklı		♦		♦				♦	
Toplam			2	5	9	12	4	1	4	6	5

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın süreci şekil 13'te görülen akış şemasında özetlenmiştir. Çalışmada öncelikle genel literatür araştırması yapılarak Türkiye' de kırsal yerleşmelere ilişkin genel olarak gözlenen sorunlar, ihtiyaç duyulan araştırmalar tespit edilmiştir. Çalışmanın konusu ve amacı bu sorunlarla bağlantılı olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında irdelenen faktörler ve ölçütler literatür araştırması ile saptanmış ve hipotezler ortaya koyulmuştur.

Çalışma alanının Trabzon İli ile sınırlandırılmasına karar verildikten sonra, İl'deki örnek köyler belirli kriterler gözetilerek saptanmıştır. Trabzon İl geneline ilişkin literatür araştırması ve 16 örnek köy için ilgili kurumlardan ve çeşitli kaynaklardan; harita, mülkiyet, ulaşım ağı gibi veriler toplanmış, temin edilen harita altlıkları ile köylerde alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışması kapsamında tüm örnek köylerin muhtarlarıyla köye ilişkin bilgi edinmek amacıyla anket görüşmesi yapılmış (EK-1) ve yerleşimin fiziki durumunun tespiti için fotoğraf çekimleri gerçekleştirilmiştir.

Şekil 13. Araştırma sürecinin şematik gösterimi

‘Kırsal yerleşim Düzenini Etkileyen Faktörleri: Trabzon İli Örneği’ konusu çerçevesinde; eğim, yön, yükselti faktörleri ile bu faktörlerle doğrudan ilişkili olan ulaşım ve mülkiyet dokusunun ölçütleri belirlenerek köylerde bu ölçütlere göre analiz yapılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular hipotezler bağlamında irdelenmiştir. Bu irdellemelerle araştırmanın sonucuna ulaşılarak öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmanın tüm aşamaları geri beslemeli bir yöntemle çalışılmış, ayrıca literatür irdelenmesi çalışmanın başından sonuna kadar ihtiyaca göre tekrar yapılarak çalışmaya yansıtılmıştır.

2.4. Örnek Köylerde Yapılan Analizler

Seçilen örnek köylerde yön, eğim, yükselti, ulaşım ve mülkiyet faktörlerinin analizleri yapılmış ve irdelenmiştir.

İncelenen faktörlerinin örnek köylerin yerleşim düzeni üzerindeki etkisine yönelik yapılan analiz sonuçlarının standart ve algılanabilir olması için, etki düzeyi çalışma kapsamında belirlenen ölçütlere göre ‘düşük’, ‘orta’ ve ‘yüksek’ olmak üzere 3 grupta değerlendirilmiştir.

Belirlenen ölçütler aşağıda açıklandığı gibidir:

- Yön faktörü ölçütleri: Çalışma alanı olan Trabzon’un yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağında olan yerleşmeler için optimum kabul edilen yön güneydir, bunun yanında güneydoğu yönü de geçerli yöndür (Ayan, 1985; Anonim, 1997). Buna göre, yön faktörünün etkisine yönelik ölçütler Tablo 5’te belirlenmiştir.

Tablo 5. Yön faktörü için belirlenen ölçütler

Yerleşimdeki bina dağılımı	Yön faktörünün yerleşim düzenindeki etki düzeyi
Uygun yönlere (güney ve güneydoğu) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35’ inden azsa	Düşük
Uygun yönlere (güney ve güneydoğu) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35 ile %50’si arasındaysa (%35 dahil)	Orta
Uygun yönlere (güney ve güneydoğu) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 50’ sin fazlaysa(%50 dahil)	Yüksek

• Eğitim faktörü ölçütleri: Çalışma alanında incelenen köy yerleşmelerinin eğitim bakımından değerlendirilmesi şu şekilde yapılmıştır;

- %26' ya kadar eğimli alanlar yerleşilebilir
- %26-40 arası olanlar önlem alınarak yerleşilebilecek alanlar. Eğimi %26-40 arasında olan topografya, yerleşim açısından sorunlu olmakla birlikte, zorunlu hallerde yerleşime açılabilir ancak eğimli alanlara yerleşmesi altyapı maliyetini artırıcı bir unsurdur.
- %41 ve üstü ise yerleşim için uygun olmayan alanlar olarak sınıflandırılmış ve buna bağlı olarak ölçütler Tablo 6'da belirlenmiştir (URL-15).

Tablo 6. Eğitim faktörü için belirlenen ölçütler

Yerleşimdeki bina dağılımı	Eğitim faktörünün yerleşim düzenindeki etki düzeyi
Binaların % 50'sinden fazlası eğitim bakımından uygun olmayan alanlarda (eğimi % 41 ve üzeri) ise	Düşük
Binaların % 50'sinden fazlası eğitim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) ise	Orta
Binaların % 50'sinden fazlası eğitim bakımından uygun alanlarda (eğimi % 25'in altında) ise	Yüksek

• Yükselti faktörü ölçütleri: Ilımlı nemli iklim kuşağında kalan Trabzon'da yerleşmelerin en soğuk dönemde rüzgârdan korunmak, en sıcak dönemde ise rüzgardan yararlanması gerekir. Bunun için en uygun yerleşim kademesi yamaçların tabandan yukarıda ki üst kısımlarıdır (Anonim, 1997; Ayan, 1985). Yükselti faktörü için belirlenen ölçütler Tablo 7'de açıklanmıştır.

Tablo 7. Yükselti faktörü için belirlenen ölçütler

Yerleşim alanının durumu	Yükselti faktörünün yerleşim düzenindeki etki düzeyi
Köy yerleşim alanı, uygun konum olmayan vadi tabanında ya da sırttaysa	Düşük
Köy yerleşim alanı yamaçta veya vadiden başlayarak yamaca devam eden bir alana yayılmışsa	Orta
Köy yerleşimi alanı yamaçta ya da vadiden başlayarak yamaca devam eden bir alana yayılmışsa ve binalar çoğunlukla yamacın orta ve üst kısımlarında yoğunlaşıyorsa	Yüksek

• Ulaşım faktörü ölçütleri: Oldukça yüksek eğimli, dalgalı bir arazi yapısına sahip olan İl’de, arazinin bu yapısına bağlı olarak yerleşimler için ulaşımın önemi de artmaktadır. Ulaşımın faktörünün yerleşim düzenine etkilerinin ölçümü için belirlenen ölçütler Tablo 8’ de açıklanmıştır.

Tablo 8. Ulaşım faktörü için belirlenen ölçütler

Değerlendirme durumları	Ulaşım faktörünün yerleşim düzenindeki etki düzeyi
1- Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi, 2-Yerleşim yapısının (çok dağınık/dağınık/dizi/küme) yol ağıyla örtüşmesi, 3-Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması, 4- Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	4 durumdan hiçbirinin veya sadece birinin köyde gözlenmesi halinde ‘düşük’
	4 durumdan ikisinin köyde gözlenmesi halinde ‘orta’
	4 durumdan en az üçünün köyde gözlenmesi halinde ‘yüksek’

• Mülkiyet faktörü ölçütleri: Mülkiyetin yerleşim düzeni üzerindeki etkisi, fiziki, sosyo-kültürel, ekonomik ve bazen insanların kişisel tercihlerine göre değişebilir. Bununla birlikte mülkiyet faktörünün seçilen köylerin yerleşim düzeni üzerindeki etki analizi Tablo 9’ da açıklanan ölçütlere göre yapılmıştır.

Tablo 9. Mülkiyet faktörü için belirlenen ölçütler

Değerlendirme durumları	Mülkiyet faktörünün yerleşim düzenindeki etki düzeyi
1-Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme	3 durumdan hiçbiri köyde gözlenmemiş veya sadece biri gözlenmişse ‘düşük’
2-Yerleşim yapısının (çok dağınık-dağınık-dizi-küme) mülkiyet deseniyle örtüşmesi	3 durumdan ikisi köyde gözlenmişse ‘orta’
3- Binaların mülkiyete göre konumlanması	3 durumdan hepsi köyde gözlenmişse ‘yüksek’

Bütün bunlara ek olarak, kırsal yerleşim düzeninde etkili olan jeoloji, iklim ve bitki örtüsü gibi diğer doğal faktörlerin örnek köylerin yerleşim düzenine etkileri, bu çalışma kapsamında incelenmemiştir. Bunun nedeni; bu faktörlere ilişkin verilerin (haritalar, meteorolojik ölçümler v.b.) bu çalışmada incelenen köylerin mekansal analizlerinde kullanılan ölçeğe uygun olmamasıdır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

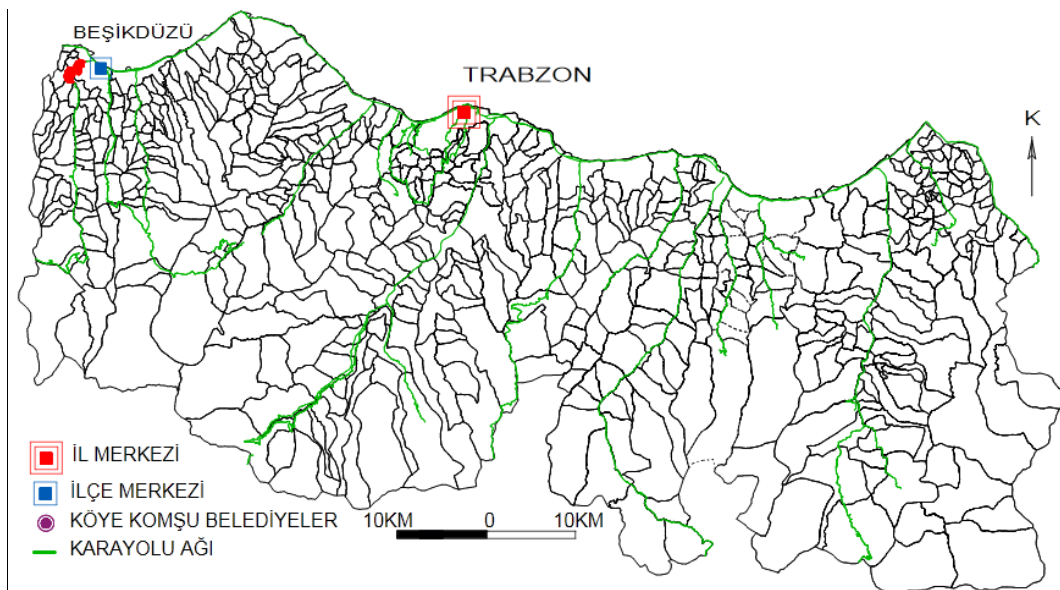
Çalışma kapsamında incelenen faktörler için belirlenen ölçütler dikkate alınarak seçilen köylerde analizler yapılmış ve analizler sonucunda elde edilen bulgular hipotezlerle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Analiz çalışması her bir köy için ayrı ayrı yapılmış ve tek köy ölçeğinde bulgulara ulaşılmıştır. Köyler için yapılan analizler her köy için hazırlanan kimlik kartlarında özetlenmiştir. Kimlik kartlarında köyün il içindeki konumu, coğrafi konumu, yerleşim düzenine ilişkin genel bilgiler, başlıca tarımsal faaliyet alanı ve fotoğraflar yer almaktadır.

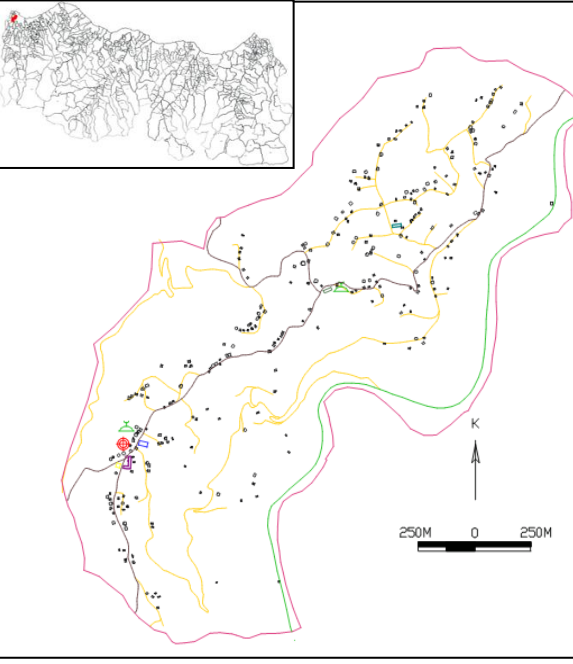

3.1. Akkese Köyü(Beşikdüzü)

Beşikdüzü İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 629 kişidir (URL-1). Köyde 277 bina bulunmakta, ailelerin yaklaşık % 40'ı sürekli olarak köyde ikamet etmektedir.

Beşikdüzü Belediyesine komşu olan ve kıyıya yaklaşık 2 km mesafede bulunan Köy, batı ve güney yönünden Aksaklı, Ambarlı, Kutluca ve Takazlı Köyleri ile komşudur (Şekil 14). Köy sırta, ortalama rakım 250 metre kotunda yer almaktadır. Köyün 1. derece hizmet merkezi Beşikdüzü İlçe Merkezidir (Şekil 14; Şekil 15).

Şekil 14. Akkese Köyü genel konum haritası

				
				
BİLGİLER	ADI	AKKESE		
	NÜFUSU (2011)	629		
	BİNA SAYISI	277		
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	BEŞİKDÜZÜ		
COĞRAFİ KONUMU	GENEL KONUMU	Trabzon İli Beşikdüzü İlçesine bağlı olan köy Beşikdüzü Belediyesi'nin güneyden komşusudur. Köy kıyıda, Akhisar Havzasında yer almaktadır.		
	RAKIM	50-500(merkez 250m)		
	VADİYE GÖRE KONUMU	☐ VADİ ☐ YAMAÇ ☒ DAĞ/SIRT ☐ KIYI		
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	2 Km		
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	3Km (Beşikdüzü İlçe Merkezine)		
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	48Km		
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYETLER	Fındık		
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☐ DAĞINIK	☐ KÜME	☒ DİZİ

Şekil 15. Akkese Köyü kimlik kartı

3.1.1. Akkese Köyü Ulaşım Analizi

Köye Karadeniz Sahil Yolundan (Devlet Yolu) ayrılan, Beşikdüzü-Şalpaazarı il yoluna bağlantılı imar yolu ile ulaşılmaktadır. Köye herhangi bir toplu taşıma hizmeti bulunmamaktadır.

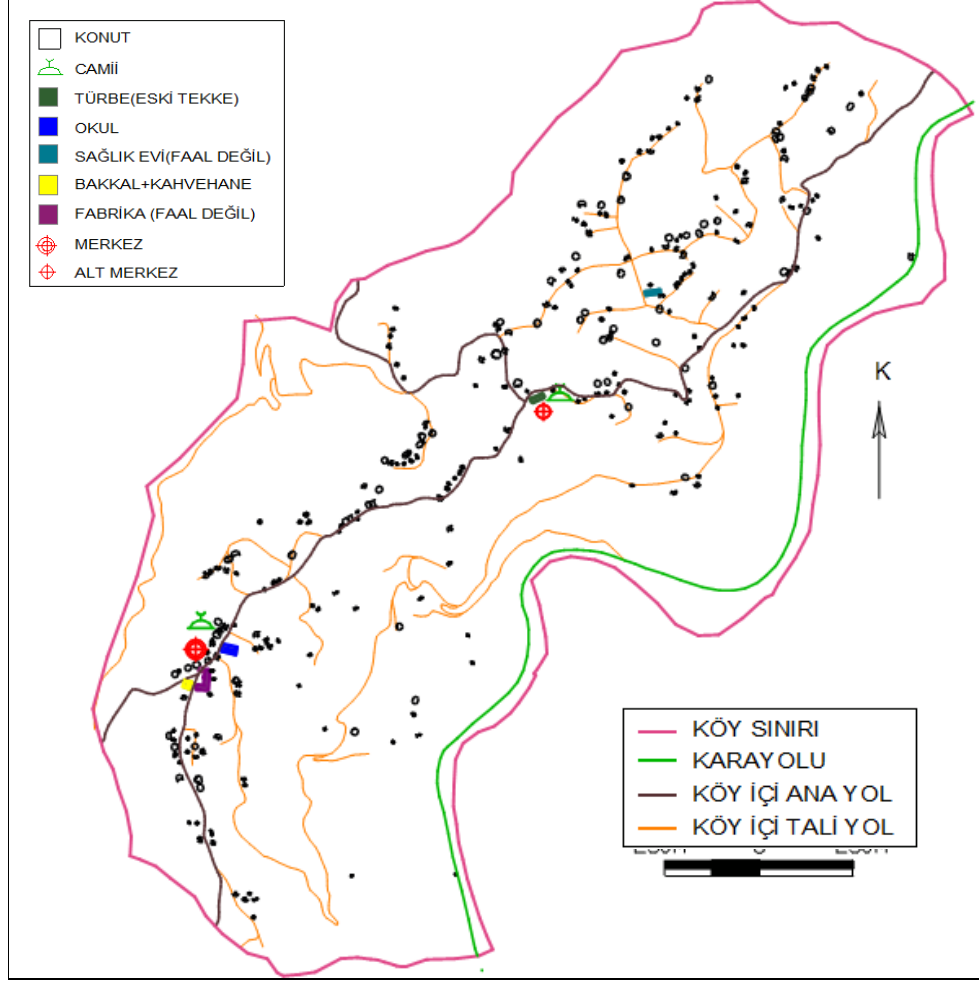
Köy içine ana ulaşımı, Beşikdüzü-Şalpaazarı il yolundan ayrılan imar yolunun devamı niteliğindeki köy yolundan sağlanmaktadır. Köyün kuzeydoğusundan başlayan bu ana yol köyü boydan boya geçerek daha iç kesimdeki Ambarlı ve Kutluca Köylerine devam etmektedir. Ayrıca Köyün içinde bu anayoldan ayrılan bir kol batıda Aksaklı Köyüne bağlanmaktadır. Ana yol omurgasından ayrılan kılcal tali yollar köydeki mahallelere ulaşımı sağlamaktadır. Köy içinde birkaç tekil ev hariç her mahallenin araç yolu bağlantısı bulunmaktadır (Şekil 17). Köye dışarıdan bağlantıyı sağlayan yol ile köy içi ana yol fiziki olarak iyi durumdadır.

Köyde yolların üzerinde ayrıık nizamda sıralanmış binalar, seyrek dokulu dizi yerleşim yapısını oluşturmuştur (Şekil 17; Şekil 18).

Köy genelinde binaların parselin yola yakın kısmına konumlanma eğilimi olduğu gözlenmiştir. Köyde camiler, ilköğretim okulu, bakkal, kahvehane, faal olmayan sanayi tesisi ve türbe (eski tekke) ana yol üzerindedir. Ana yol ağı dışında yer alan tek kamusal bina faal durumda olmayan sağlık evidir (Şekil 17). Bu veriler ve Tablo 10'a göre ulaşım faktörünün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

Tablo 10. Akkese Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

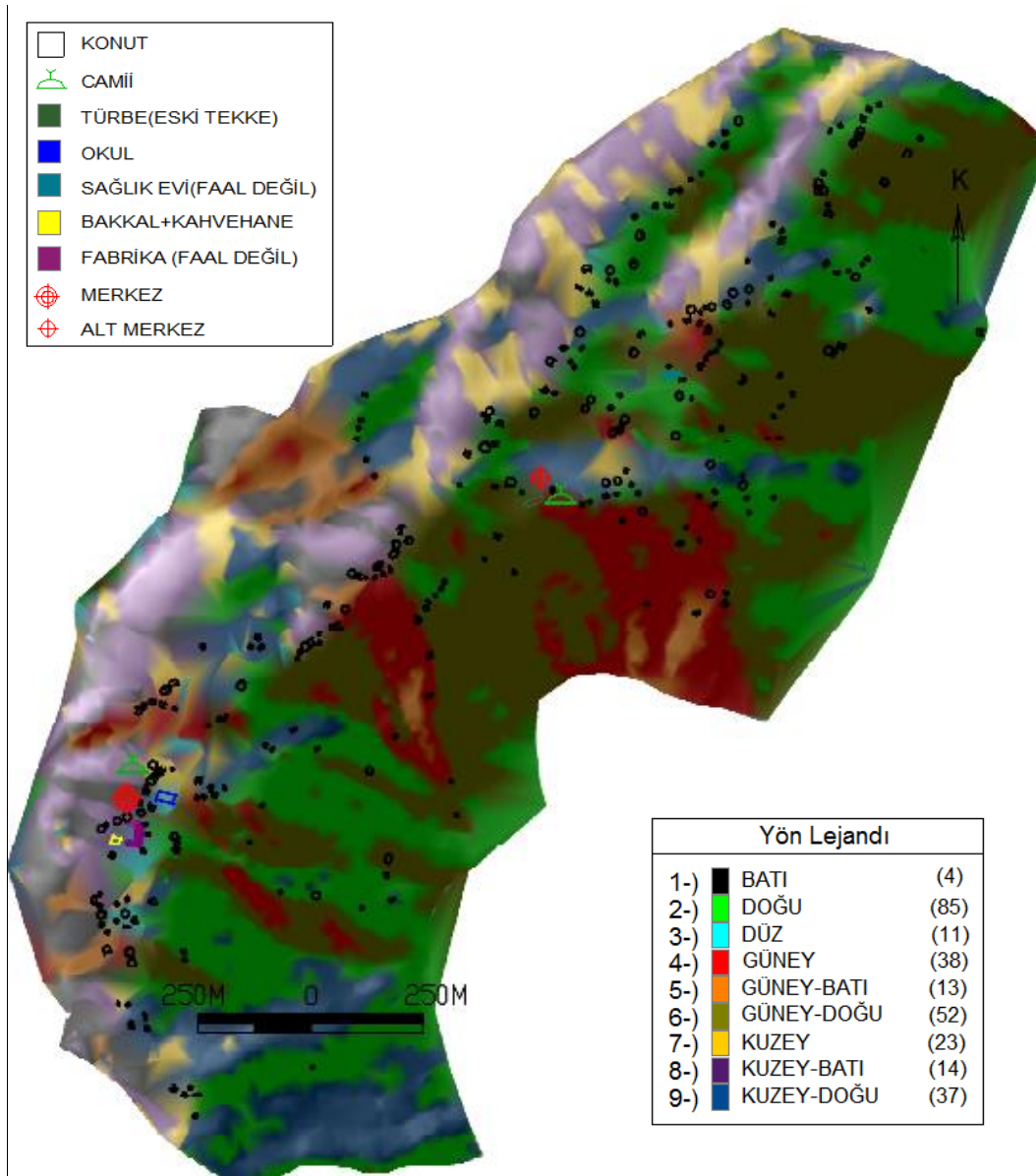
Şekil 16. Akkese Köyü ulaşım haritası

Şekil 17. Akkese Köyü genel görünümü

3.1.2. Akkese Köyü Yön Analizi

Köyün genel konum itibariyle sırtta yerleşmiş olmasından dolayı sırtın iki yamacında zıt yönelmeler ortaya çıkmıştır (Şekil 18). Köyde bulunan toplam 277 binanın 85'i (%30.7) doğuya, 52'si (%18.8) güneydoğuya ve 38'i (% 13.7) güneye bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Ilımlı nemli iklim kuşağında bulunan yerleşmeler için uygun olan güney ve güneydoğu yönlerinde bulunan bina oranı tüm binaların yalnızca %32.5'idir. Bu veriler ve Tablo 11'e göre yön faktörünün Köyün yerleşim düzenindeki etkisi düşüktür.

Şekil 18. Akkese Köyü yön haritası

Tablo 11. Akkese Köyünde binaların yönlere göre dağılımı

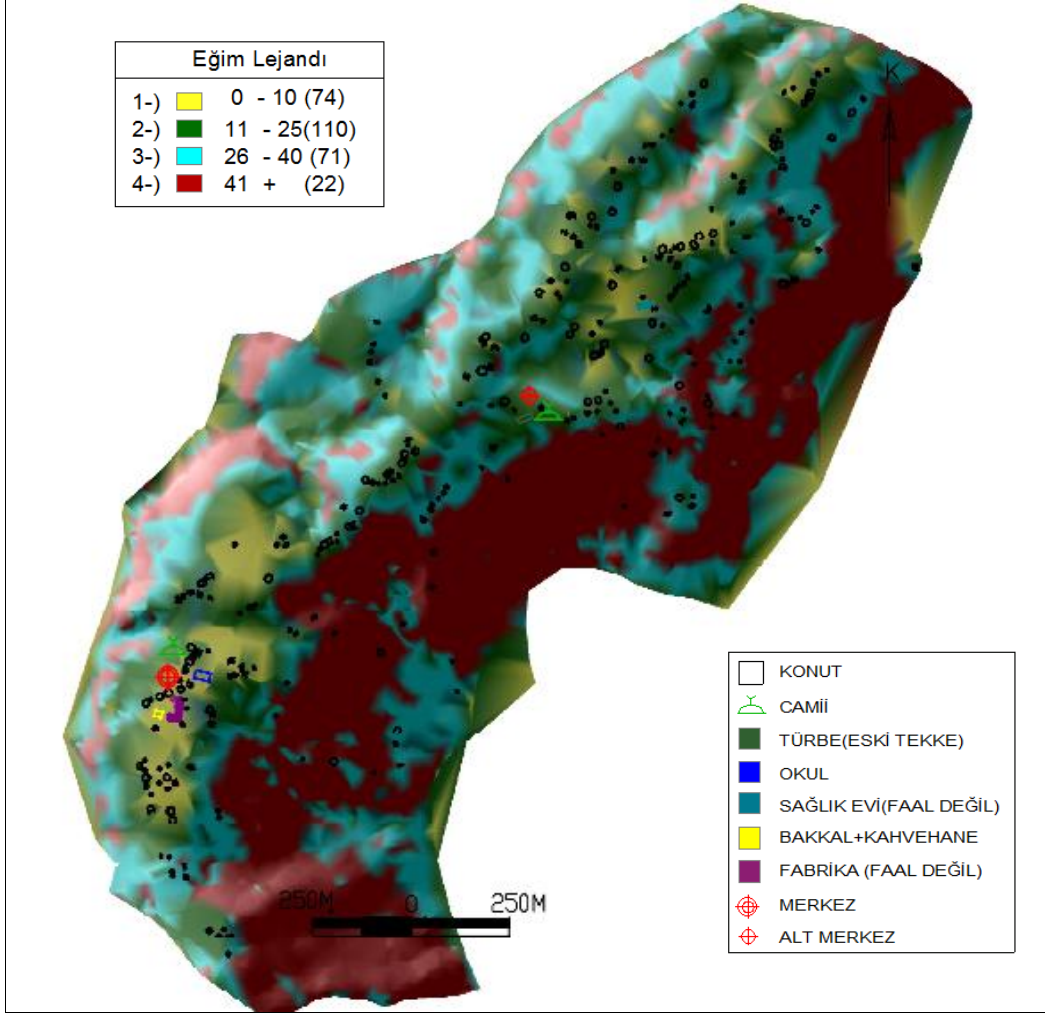
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	11	4.0	32.5	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35' inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	23	8.3		
Kuzeydoğu	37	13.4		
Doğu	85	30.7		
Güneydoğu	52	18.8		
Güney	38	13.7		
Güneybatı	13	4.7		
Batı	4	1.4		
Kuzeybatı	14	5.1		
Toplam	277	100.00		

3.1.3. Akkese Köyü Eğim Analizi

Köyün sırt çizgisinin güney ve güneydoğuya bakan yamacında % 40'ın üzerinde eğimli alanlar görülürken, diğer yerlerde eğimin çok yüksek olmadığı görülmektedir. Yerleşim yeri olarak yüksek eğimli alanlardan kaçınılmış, binalar nispeten daha az eğimli alanlarda yoğunlaşmıştır (Şekil 19). Eğim bakımında uygun olan alanlardaki (% 0-25) binaların oranı % 66.4' tür. Bu veriler ve Tablo 12'ye göre Köyde eğim faktörünün yerleşim düzenindeki etkisi yüksektir.

Tablo 12. Akkese Köyünde binaların eğime göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Sonuç
0-10	74	26.71	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun alanlarda (eğimi % 25' in altında) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
11-25	110	39.71	
26-40	71	25.63	
41 +	22	7.94	
Toplam	277	100.0	

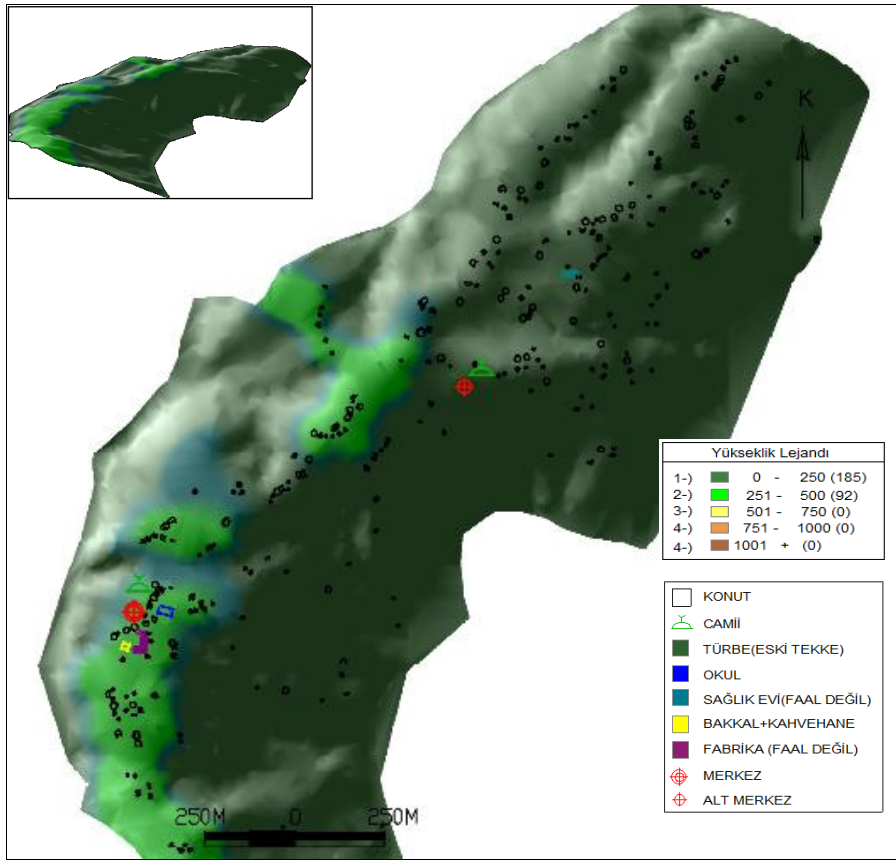
Şekil 19. Akkese Köyü eğim haritası

3.1.4. Akkese Köyü Yükselti Analizi

Köy genel yerleşim kademesi olarak düşük kodlardadır. Köyün yerleşim alanının önemli bir kısmı sırta, geri kalanı kuzeye dönük hafif eğimli yamaçta yer almaktadır (Şekil 20). Yükselti ile yerleşme arasında belirgin bir ilişki gözlenmemiştir. Tablo 13' e göre köyde yükseltinin yerleşim düzeni üzerindeki etkisi düşüktür.

Tablo 13. Akkese Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	185	66.8
251-500	92	33.2
501-750	0	0.0
751-1000	0	0.0
1001 +	0	0.0
Toplam	277	100.0

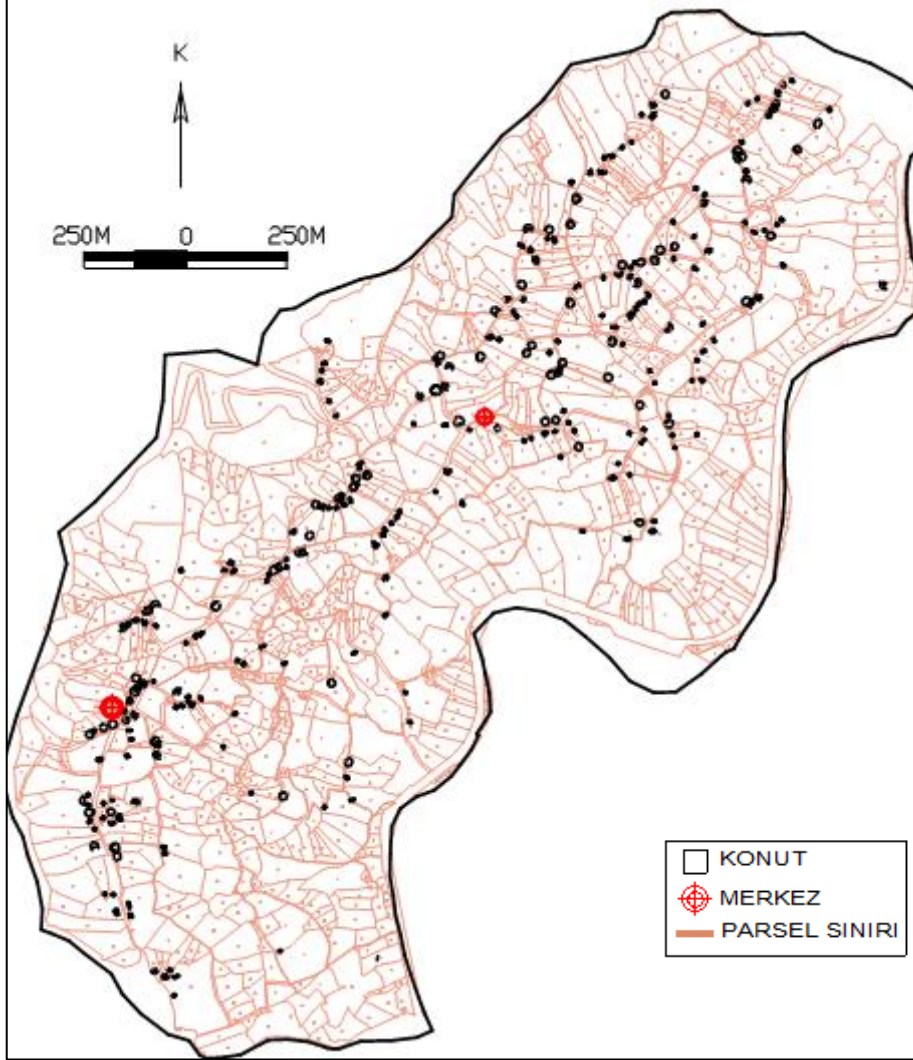

Şekil 20. Akkese Köyü yükselti haritası

3.1.5. Akkese Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 1995 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köyde mülkiyet çok parçalanmış ve farklı biçimli parsellerden oluşan heterojen bir desen meydana gelmiştir. Mülkiyet deseninin bu durumuyla dağınık yerleşim yapısı paralellik arz etmektedir. Genellikle her parselde tek bir bina yapılmıştır ve binalar parselin yola yakın kısmında konumlanmıştır (Şekil 21).

Köyde mülkiyet deseni ile yerleşim arasında tespit edilen bu örtüşmeler ve Tablo 14'e göre mülkiyet deseninin yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

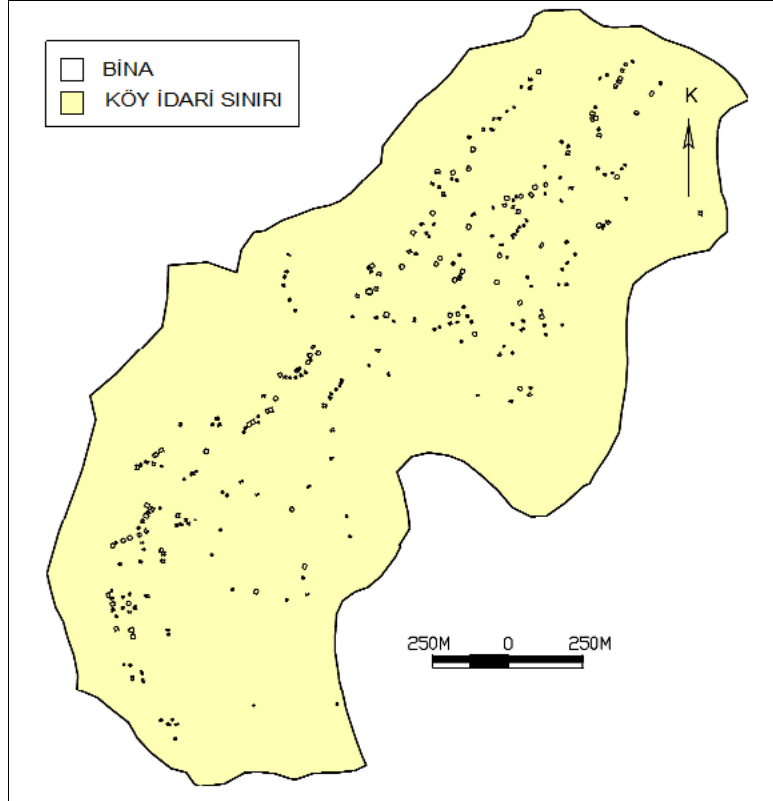
Şekil 21. Akkese Köyü mülkiyet haritası

Tablo 14. Akkese Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

3.1.6. Akkese Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde sırt çizgisi üzerinde ve yola göre sıralanan binalar dizi yerleşim örneğini göstermektedir. Bununla birlikte genel yerleşim yapısında dağınık yerleşim dokusu da gözlenmektedir (Şekil 22).

Şekil 22. Akkese Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; genel konum olarak çoğunlukla sırtta ve bir kısmı yamaçta yer alan Akkese Köyü yerleşim düzeninde en etkili fiziki faktörler eğim, ulaşım ve mülkiyet faktörleridir. Yön faktörü orta düzeyde, yükselti ise düşük seviyede etkilidir. Yerleşim yapısı dizi şeklindedir.

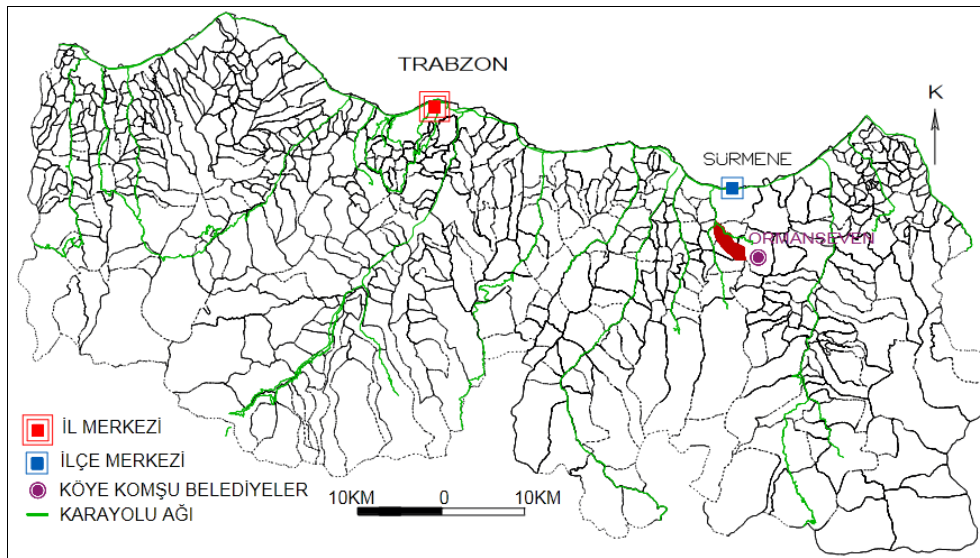
- Kıyı kesiminde sırtta yer alan ve fındık tarımının yaygın olarak yapıldığı köyde yerleşim yapısının dağınık olması 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamıştır.

- Ulaşım ve mülkiyetin yerleşim düzeninde yüksek düzeyde etkisi, 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemlı arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlkle yapıldığı İl'de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) ve 7. hipotezi (Topoğrafya dan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulamıştır.
- Köy kıyı kuşağında yer almasına rağmen köyde binaların yer aldığı hakim yön kuzey yönü değildir. Bunda köyün kıyından başlayarak güneydoğu istikametinde güneydoğu-kuzeybatı yönlü yamaçların etkisi bulunmaktadır.

3.2. Aksu Köyü (Sürmene)

Sürmene İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 276 kişidir (URL-1). Köyde 288 bina yer almakta, ailelerin yaklaşık % 40'ı yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Aksu Köyü Manahoz Deresinin dar vadisinde, Manahoz Deresi ile Aksu Deresi arasında, Sürmene-Köprübaşı Karayolu üzerinde yer almaktadır. Köy kıyıya yaklaşık 7 km uzaklıktadır. Köyde yerleşim, iki dere arasında kalan küçük sırtın eğimli yamaçlarına yayılmıştır. Köy rakımı 350 metredir. Köy kuzeyden Sürmene Belediyesi, Doğudan Dirlik Köyü ve Ormanseven Belediyesi, batıdan Yokuşbaşı, Çiftesu ve Ortaköy, güneyden Koyuncular Köyleri ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi Sürmene İlçe Merkezidir (Şekil 23; Şekil 24)

Şekil 23. Aksu Köyü'nün il içindeki konumunu gösteren harita

BİLGİLER	ADI	Aksu (Yörede halen kullanılan eski adı 'Aso')		
	NÜFUSU (2011 ADNKS)	276		
	BİNA SAYISI	288		
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	SÜRMENE		
COĞRAFI KONUMU	GENEL KONUMU	Köy, Sürmene Havzasında, Manahoz Deresinin dar vadisinde, Sürmene-Köprübaşı Karayolu üzerinde yamaçlarda yer almaktadır.		
	RAKIM	50-750(merkez 350m)		
	VADİYE GÖRE KONUMU	☐ VADİ ☒ YAMAÇ ☐ DAĞ/SIRT ☐ KIYI		
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	7 Km		
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	7 Km(Sürmene İlçe Merkezine)		
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	45Km		
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYETLER	Çay, fındık		
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☐ DAĞINIK	☐ KÜME	☒ DİZİ

Şekil 24. Aksu Köyü kimlik kartı

3.2.1. Aksu Köyü Ulaşım Analizi

Köye ulaşım, Karadeniz Sahil Yolundan (devlet yolu) ayrılan, Sürmene-Köprübaşı-Beşkøy bağlantılı İl yolundan sağlanmaktadır (Şekil 23). Yılın her mevsimi açık kalan bu yol Aksu Köyüne fiziki olarak ulaşımına imkan tanımaktadır ancak Köye herhangi bir toplu taşıma hizmeti bulunmamaktadır.

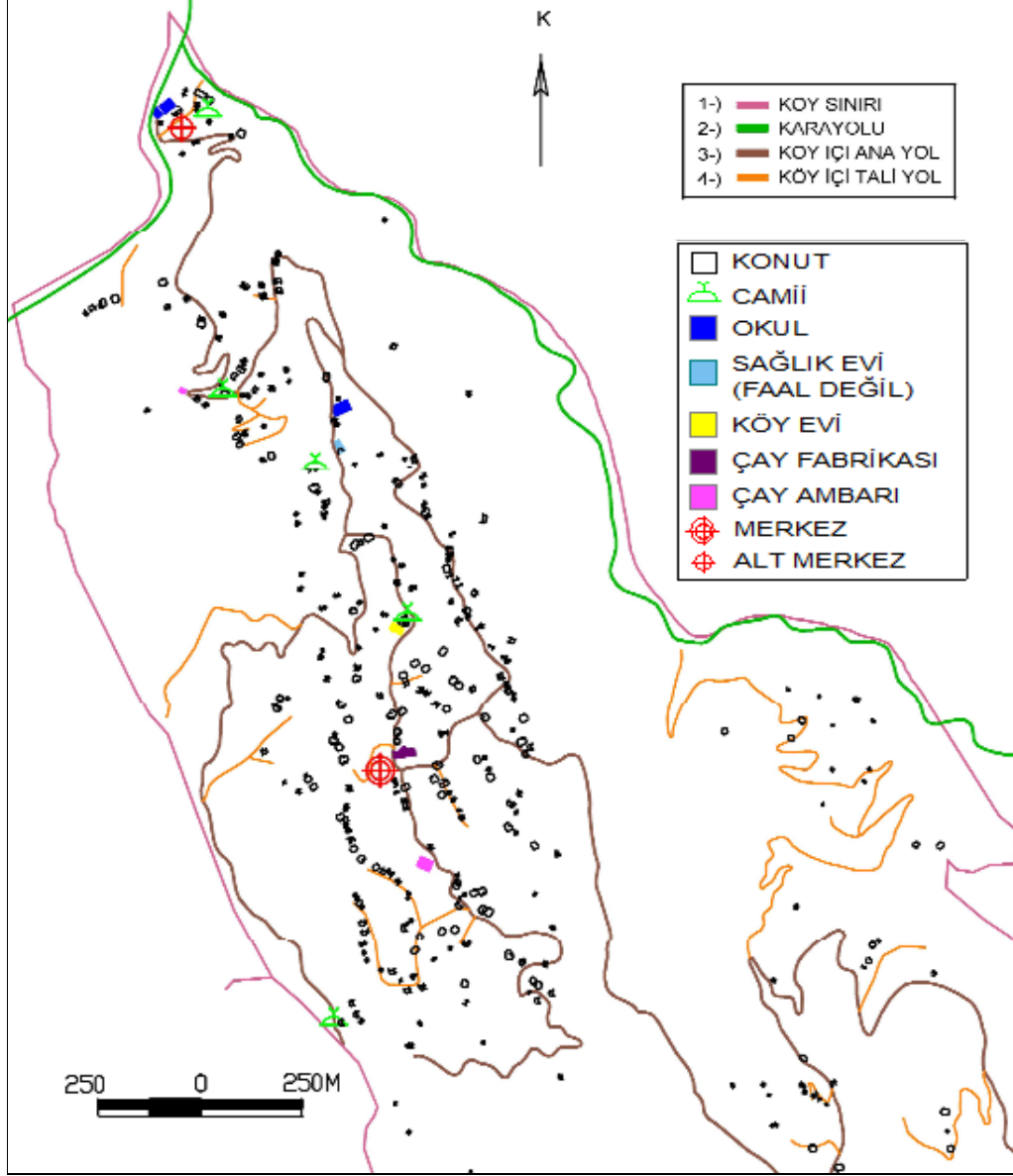
Köy içi ana ulaşım, Sürmene-Köprübaşı İl Yolundan ayrılan kuzey-güney akslı köy yolundan sağlanmaktadır. Ana yol köy içinde kollara ayrılarak komşu köylere kadar devam etmektedir. Köyün batı bölümünde yüksek kodlarda kalan mahallenin bir kısmına ve köy genelinde bazı tekil binalara araç yolu bağlantısı bulunmamaktadır (Şekil 25).

Şekil 26' da görüldüğü gibi, Köyde merkez ve alt merkez, 5 caminin tamamı, biri faal 2 İlköğretim Okulu, köy evi, faal olmayan sağlık evi, çay fabrikası ve çay ambarları belli mesafe aralıklarıyla ana yol ağı üzerindedir. Köy kuzey-güney yönlü ana yolların uzantısıyla paralel olarak lineer form almıştır. Köyde binalar yol boyunca sıralanarak dizi yerleşim örneği oluşturmaktadır. Ancak köyde merkezin ve bazı mahallelerinin dağınık olması, köyün aynı zamanda dağınık bir yerleşim yapısının olduğunu göstermektedir (Şekil 25; Şekil 26).

Bu tespitler ve Tablo 15' e göre ulaşım faktörünün yerleşim düzeninde etkisi yüksektir.

Tablo 15. Aksu Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

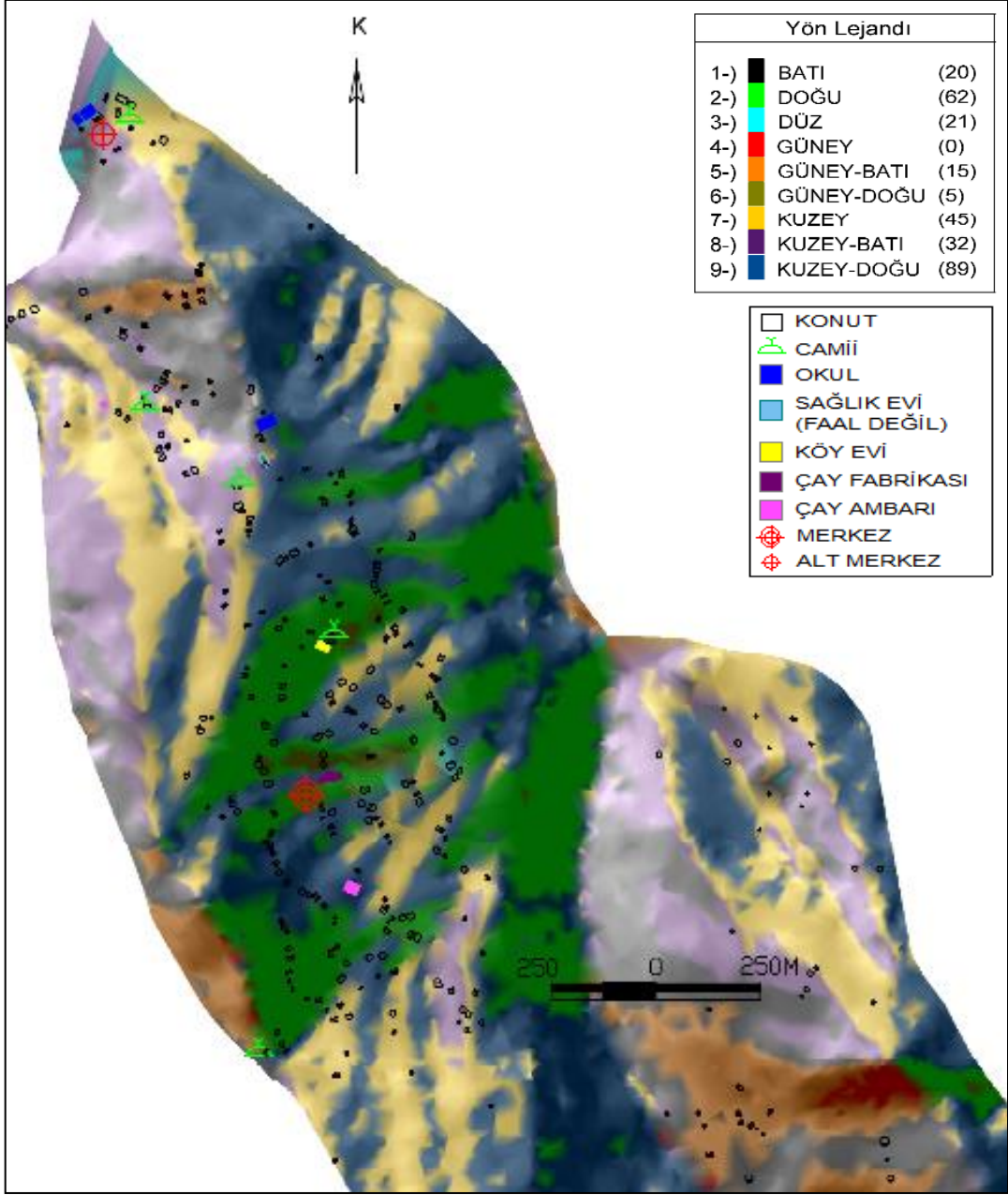
Şekil 25. Aksu Köyü ulaşım haritası

Şekil 26. Aksu Köyünde yerleşimin genel durumu

3.2.2. Aksu Köyü Yön Analizi

Köyün yerleşim alanı genel olarak sırtın bir tarafında doğu, kuzey ve kuzeydoğuya bakarken, diğer tarafında ise batı, kuzey ve kuzeybatıya bakmaktadır. Yerleşimin güneye bakan yüzü neredeyse hiç yoktur. Köyün bu genel yönelimine bağlı olarak, köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan bina sayısı sadece 5' tir ve tüm binaların %1.7'sini oluşturmaktadır. Aksu köyü yerleşim alanında binalar en çok sırasıyla; % 30.6 ile kuzeydoğuya, %15.6 ile kuzeye ve %11.1 ile kuzeybatıya bakan arazi üzerinde yer almaktadır (Şekil 27). Bu tespitler ve Tablo 16'ya göre Köyde yön faktörünün yerleşim düzenine etkisi düşüktür.

Şekil 27. Aksu köyü yön haritası

Tablo 16. Aksu köyünde binaların yönlere göre dağılımı

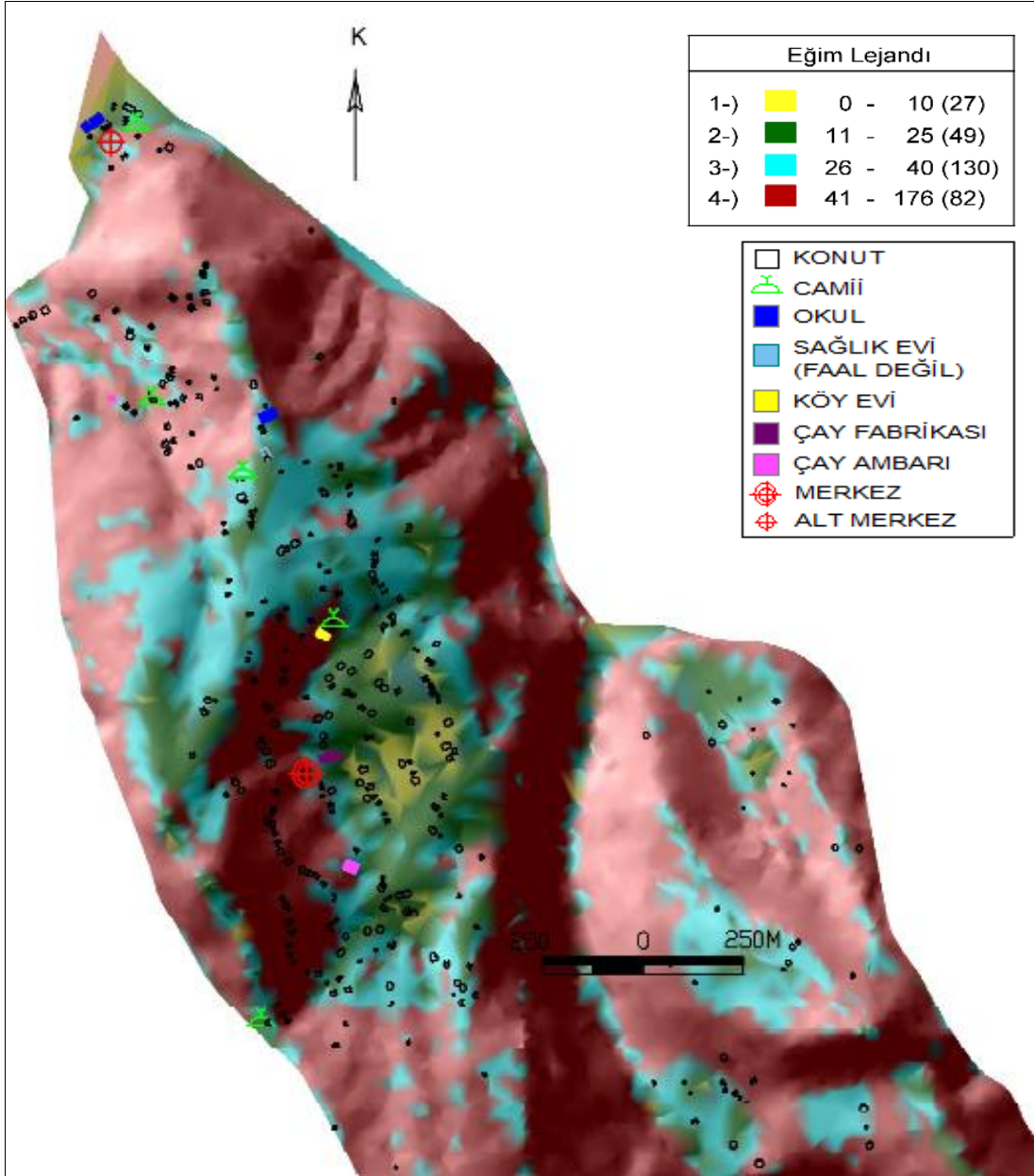
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	21	7.3	1.7	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35' inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	45	15.6		
Kuzeydoğu	88	30.6		
Doğu	62	21.5		
Güneydoğu	5	1.7		
Güney	0	0.0		
Güneybatı	15	5.2		
Batı	20	6.9		
Kuzeybatı	32	11.1		
Toplam	288	100.0		

3.2.3. Aksu Köyü Eğim Analizi

Ortalama eğimi yüksek bir köy olan Köyde, eğimin nispeten daha az olduğu alanlarda yerleşim yoğunlaşmıştır (Şekil 28). Binaların % 28.5' i eğim değerlerine göre uygun olmayan (%41 +), % 45.1'i de önlem alınarak yerleşilebilecek alanlardadır (%25-40). Köyde eğim faktörünün yerleşim düzenine etkisi Tablo 17' ye göre orta düzeydedir.

Tablo 17. Aksu köyünde binaların eğime göre dağılımı

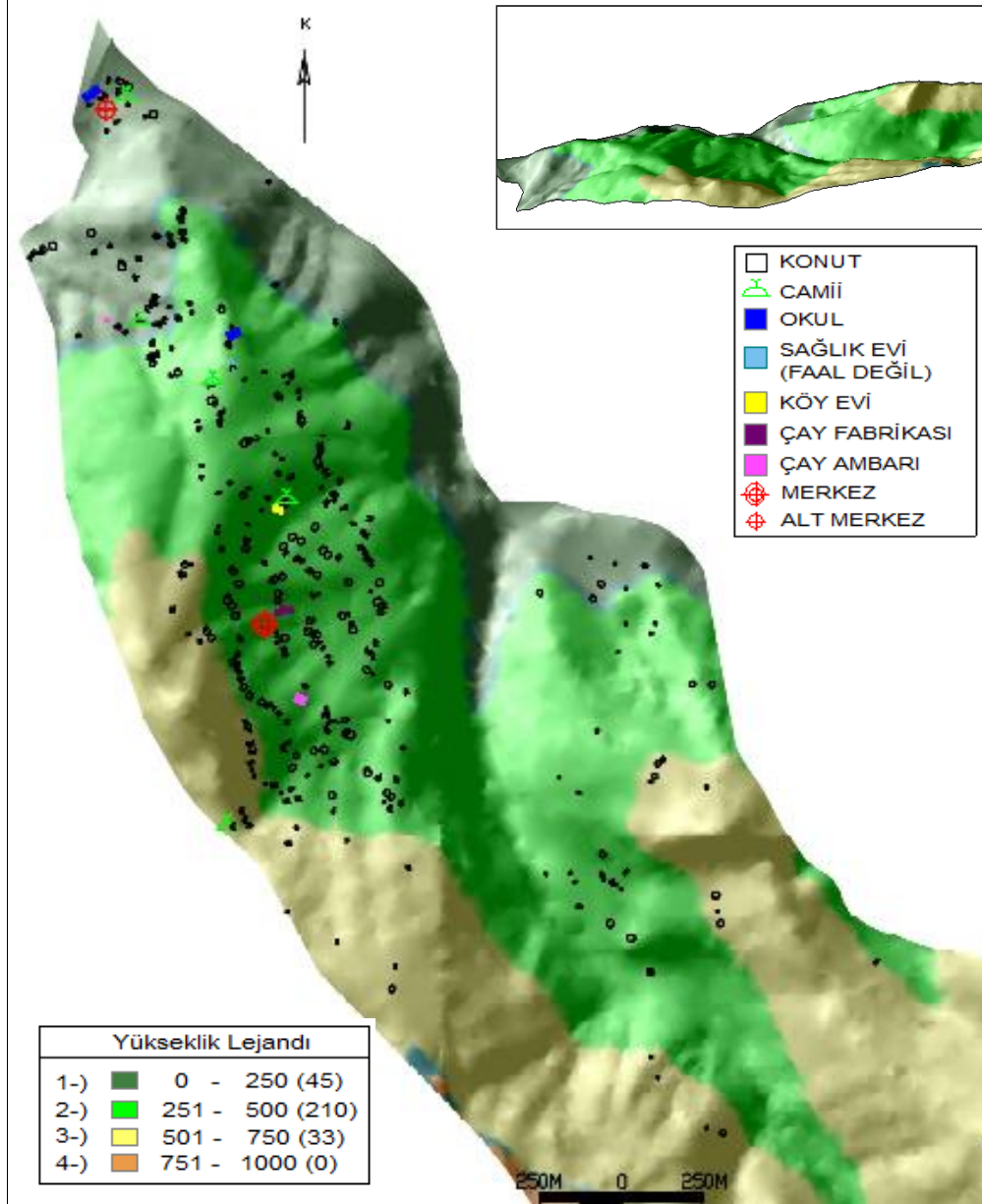
Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	27	9.4	26.4	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	49	17.0		
26-40	130	45.1	73.6	
41+	82	28.5		
Toplam	288	100.0	100.0	

Şekil 28. Aksu köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

3.2.4. Aksu Köyü Yerleşimi Yükselti Analizi

Köyde yerleşim vadiden başlayarak yamaç ve sırta kadar devam eden bir alana yayılmıştır. Binaların %72.9 oranla çoğunluğu vadi tabanından yukarıda, yamaçların orta bölümünde, 251-500 metre aralığında toplanmıştır (Şekil 29). Başlıca geçim kaynağı çay tarımı olan köyde binaların, çayın yetişmesi için maksimum kod olan 500m kodu altında toplanması tarımsal üretimin de yerleşim yapısında etkili olduğunu göstermektedir. Tablo 18' e göre Köyde yükselti faktörünün yerleşim düzenindeki etkisi yüksektir.

Şekil 29. Aksu köyü yükselti haritası

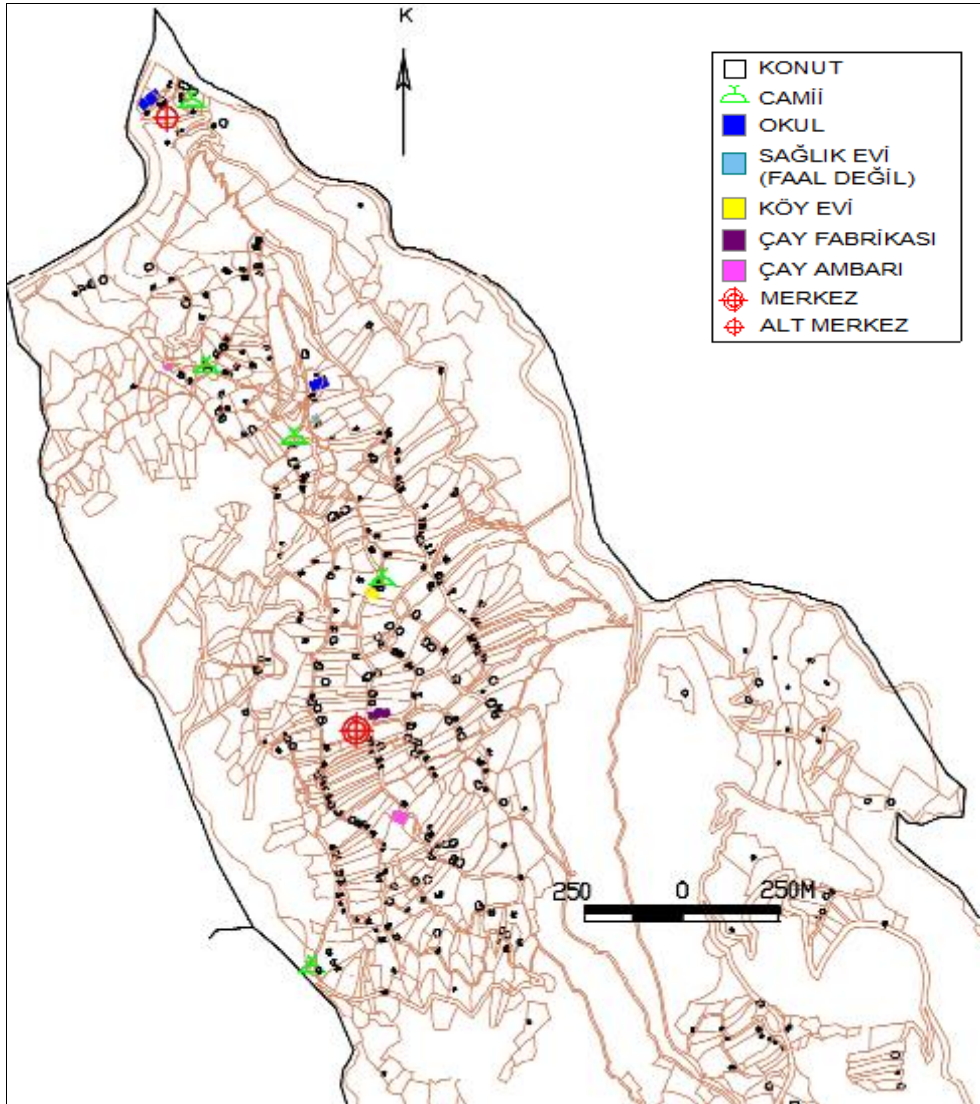
Tablo 18. Aksu köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	45	15.6
251-500	210	72.9
501-750	33	11.5
751-1000	0	0.0
1001 +	0	0.0
Toplam	288	100.0

3.2.5. Aksu Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2007 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köy merkezi ve civarında ki ortalama mülkiyet büyüklükleri arasında belirgin bir fark bulunmamakta, parseller genellikle dar ve uzun bir form göstermektedir. Binalar genellikle parselin taşıt yoluna cepheli kısmında konumlanmıştır. Köyün farklı eğim kademelerine paralel olarak üst üste sıralanan parsellerde, aynı şekilde sıralanmış yol boyu yerleşen binalar dizi yerleşim yapısını oluşturmuştur (Şekil 29).

Bu tespitler ve Tablo 19'a göre Köyde mülkiyet deseninin yerleşim düzeninde etkisi yüksektir.

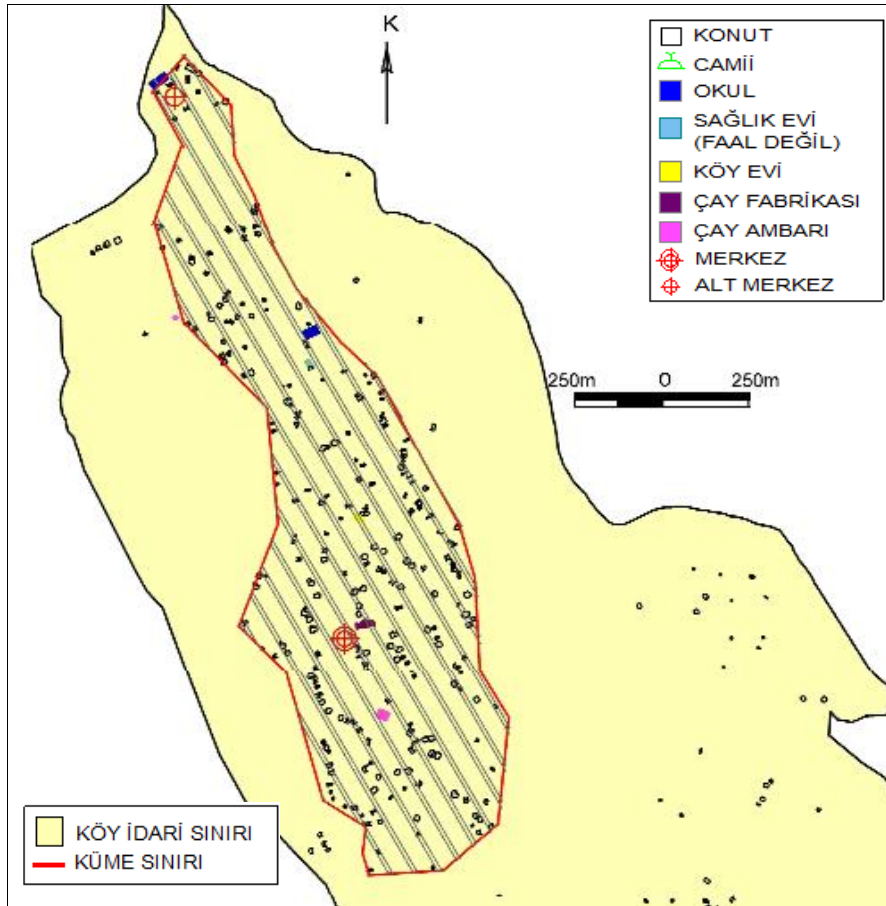
Şekil 30. Aksu köyü mülkiyet haritası

Tablo 19. Aksu Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

3.2.6. Aksu Köyü Yerleşim Yapısı

Şekil 31'de görüldüğü gibi, Köyde genel yerleşim yapısı dağınıktır. Ancak köyde yol hattıyla paralel sıralanan binalar ve merkez fonksiyonları dizi yerleşim örneğini oluşturmaktadır (Şekil 31). Eski ve geleneksel yapı tarzında bahçeli nizamda yapılmış olan ahşap binalar köyün yerleşim karakteristiğinde ön plana çıkmaktadır.

Şekil 31. Aksu Köyü yerleşim yapısı haritası

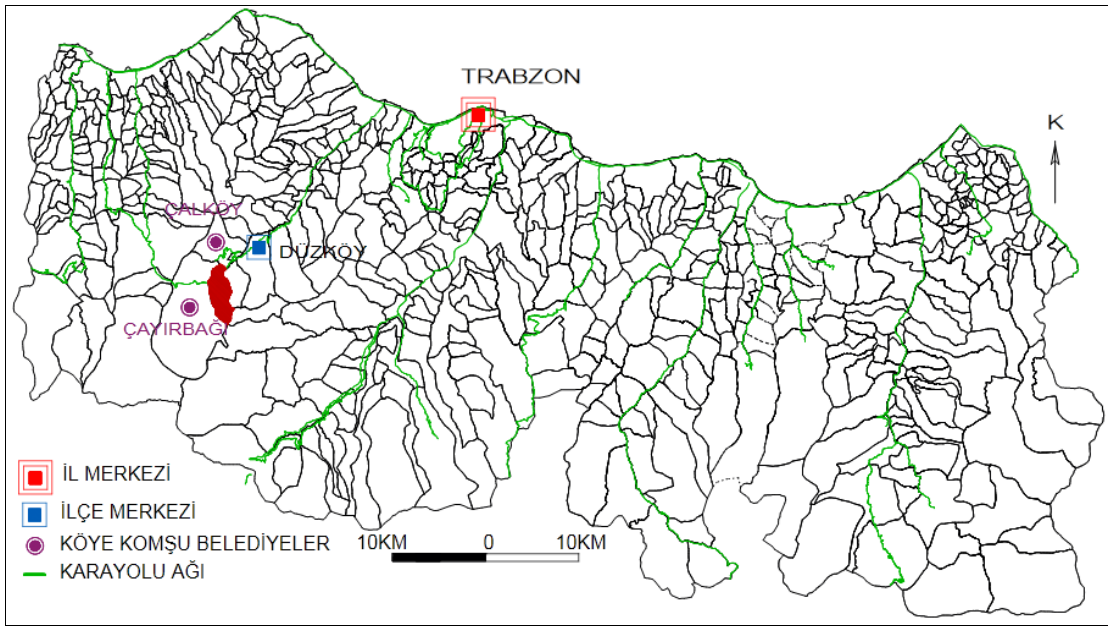
Özetle; konum olarak yamaçta yer alan Köyde, yerleşmenin şekillenmesinde en etkili fiziki faktörler ulaşım, yükseklik ve mülkiyettir. Eğim faktörünün etkisi orta düzeyde, yön faktörünün etkisi ise çok düşük seviyededir. Köyde dağınık ve dizi yerleşim yapısı görülmektedir.

- Binaların çoğunluğunun yamacın orta kısmında toplanması 1. hipotezi (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) doğrulamıştır.
- Yön faktörünün yerleşme üzerindeki etkisinin çok düşük olması 2. hipotezi (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulamıştır.
- Eğimin etkisinin orta düzeyde kalması 3. hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulamıştır.
- Köy idari sınırlarının yüksek kodlara kadar çıkmasına rağmen, yerleşim 500m kotu altında yoğunlaşmış ve 750m kotu üzerine çıkmamıştır. Bu durum 4. hipotezi (İl’de başlıca geçim kaynağı olan fındık ve çay tarımının yapıldığı köylerde yerleşim dokusu, bu bitkilerin yetişebileceği maksimum kod olan çay için 500m ve fındık için 750m kodunun altında yoğunlaşacaktır) doğrulamıştır.
- Başlıca geçim kaynağı çay tarımı olan köyde dağınık bir yerleşim düzeni olması 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamıştır.
- Ulaşım ve mülkiyetin yerleşim düzeninde yüksek düzeyde etkisi, 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüğüyle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) ve 7. hipotezi (Topoğrafya dan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulamıştır.

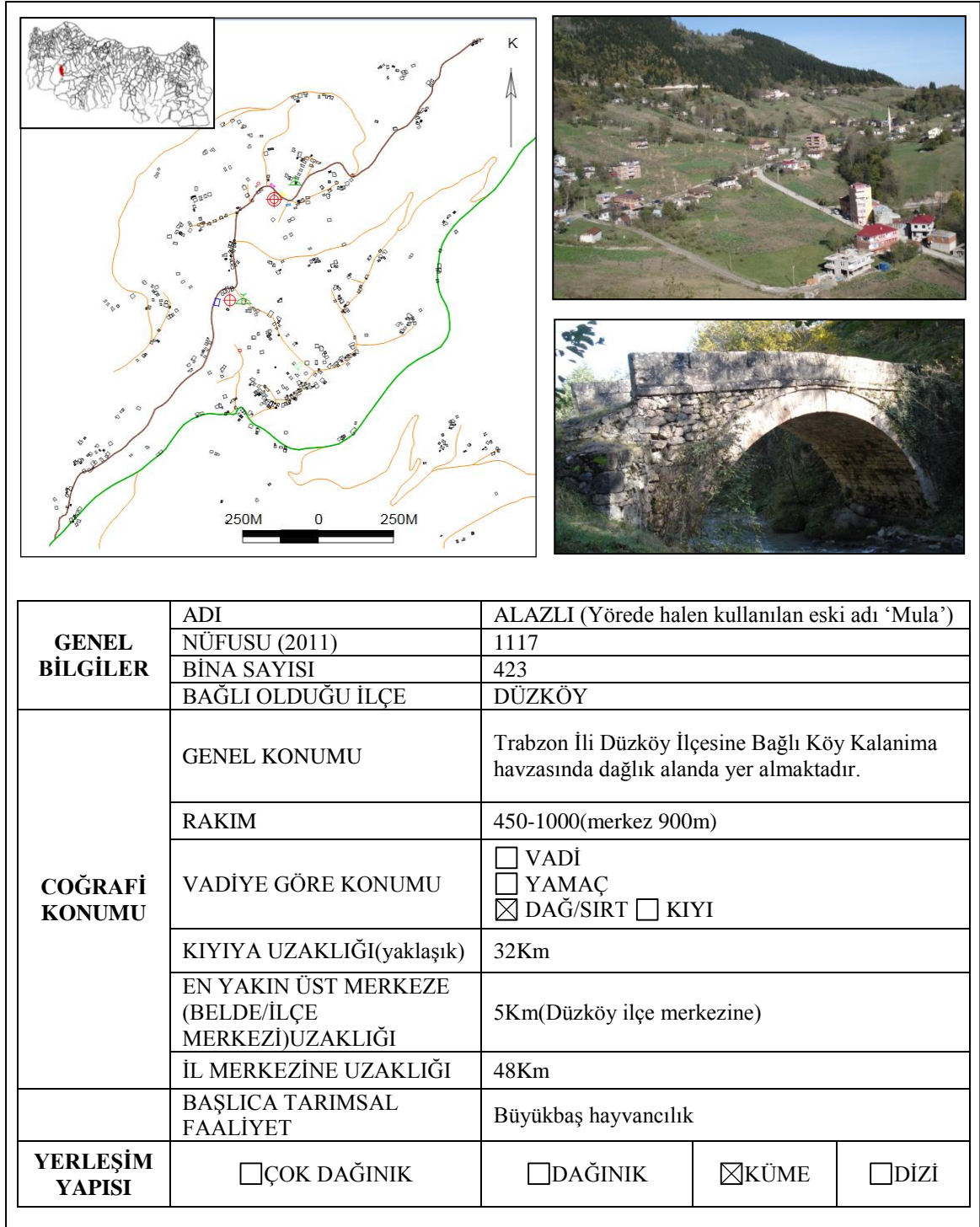
3.3. Alazlı Köyü(Düzköy)

Düzköy İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 1117 kişidir (URL-1). Köyde 423 bina bulunmakta, ailelerin yaklaşık % 70' i sürekli olarak köyde ikamet etmektedir.

Köy, kıyından yaklaşık 32 km içeride dağlık alanda, 750-1000 yükselti aralığında Düzköy, Çalköy ve Çayırbağı Belediyelerinin arasında devlet karayolu kenarında yer almaktadır. Köyün 1. derece hizmet merkezi Düzköy İlçe Merkezidir ancak, Köy birçok hizmet, Akçaabat İlçe Merkezinden karşılanmaktadır (Şekil 32; Şekil 33).

Şekil 32. Alazlı Köyü'nün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 33. Alazlı Köyü kimlik kartı

3.3.1. Alazlı Köyü Ulaşım Analizi

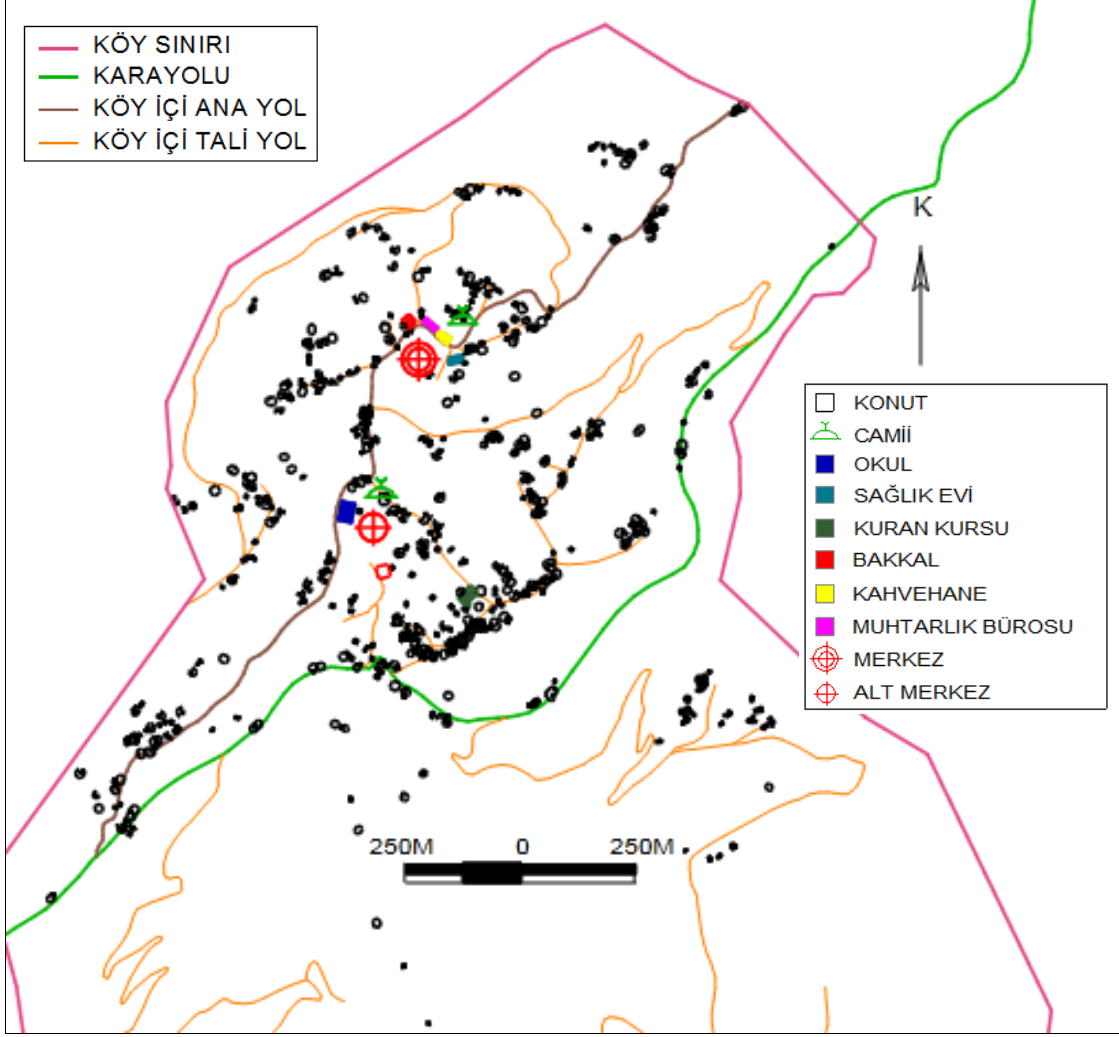
Köye ulaşım, Karadeniz Sahil Yolundan (devlet yolu) ayrılan ve Akçaabat-Düzköy-Vakfikebir bağlantısını sağlayan il yolundan sağlanmaktadır (Şekil 32). Köy ile Akçaabat İlçe Merkezi arasında günün belli saatlerinde, köy ile İl Merkezi arasında günde bir kez olmak üzere çalışan dolmuş servisi bulunmaktadır.

Köy içi ana ulaşım Akçaabat-Düzköy-Vakfikebir il yolundan ayrılan ve köyü boydan boya geçerek Çalköy Belediyesi sınırına uzanan köy yolundan sağlanmaktadır. Köyün merkezinden geçen ana yol üzerinde faal durumda olan ilköğretim okulu, sağlık evi gibi kamu binaları ve merkez camii ile kahvehane, bakkal gibi ticari yapılar ayrıca afet konutların yer almaktadır (Şekil 34).

Köyde yollar çok fazla dallanma yapmadan, yola göre kümeleşmiş konut birimlerine (Şekil 35) ulaşımı sağlamakta, birkaç tekil ev dışında konut kümelerinin tamamına araç yolu bağlantısı bulunmaktadır. Köy genelinde binaların parselin yola yakın kısmına konumlandığı gözlenmiştir. Bu veriler ve Tablo 20' ye göre yerleşim dokusunun şekillenmesinde ulaşım faktörünün etkisi yüksektir.

Tablo 20. Alazlı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

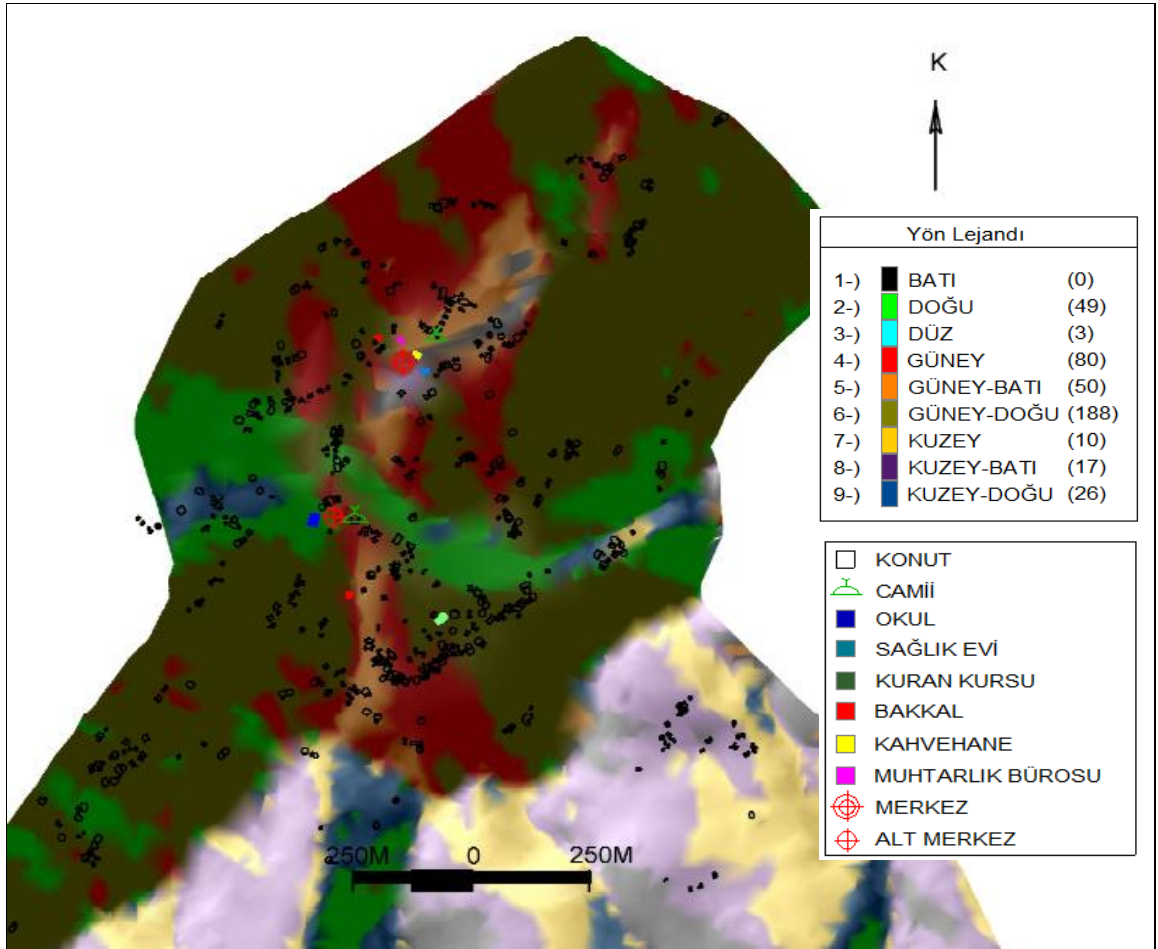
Şekil 34. Alazlı köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita

Şekil 35. Alazlı Köyü'nde yola göre oluşmuş konut kümeleri

3.3.2. Alazlı Köyü Yön Analizi

Alazlı köyü yerleşim alanı büyük çoğunlukla güney ve güneydoğuya bakmaktadır (Şekil 36). Köyde bulunan toplam 423 binanın % 44.4' ü güneydoğuya, %19.1'i güneye ve % 11.6'sı doğuya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Dolayısıyla Alazlı Köyü yerleşiminde binaların çoğunluğunun (% 63.5) iklime göre uygun yönelmeye sahip olduğu için yönün yerleşmede etkisi yüksektir (Tablo 21).

Şekil 36. Alazlı köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

Tablo 21. Alazlı köyünde binaların yönlere göre dağılımı

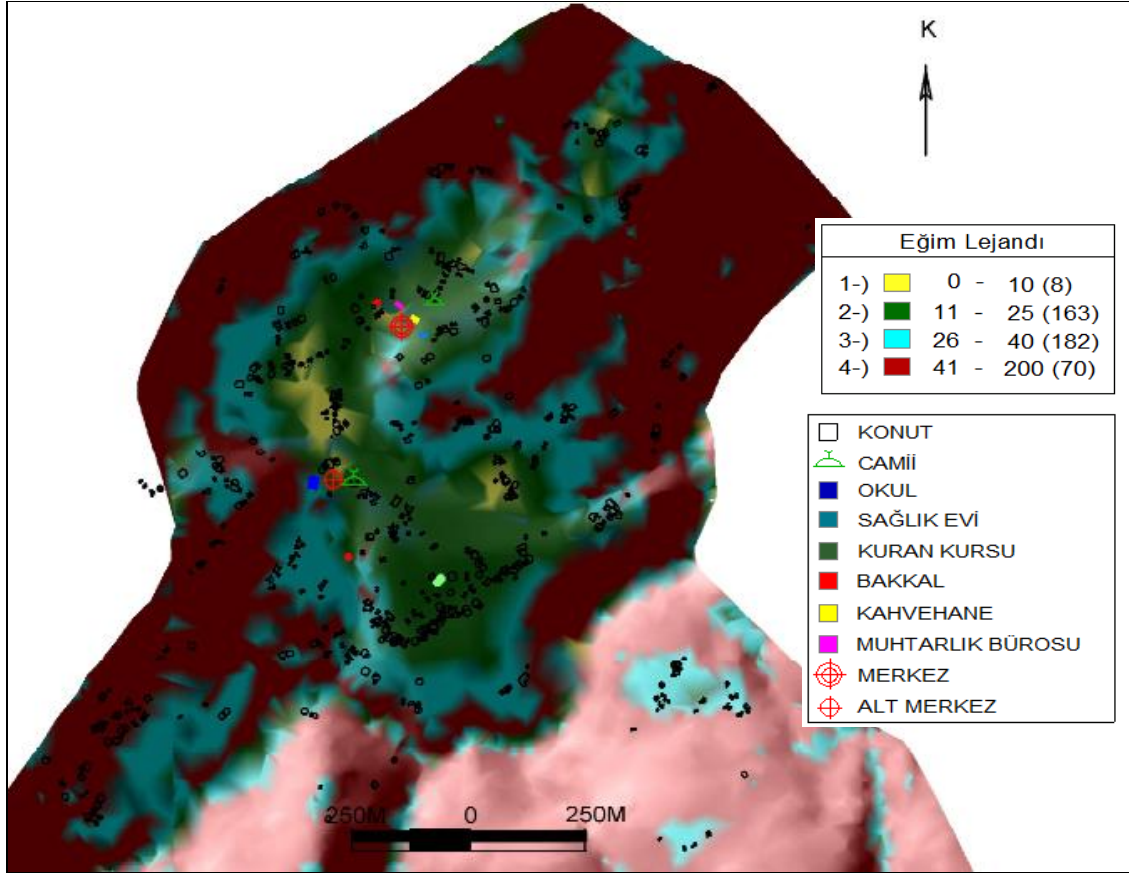
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	3	0.7	% 63.5	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 50'sinden fazla olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Kuzey	10	2.3		
Kuzeydoğu	26	6.1		
Doğu	49	11.6		
Güneydoğu	188	44.4		
Güney	80	19.1		
Güneybatı	50	11.8		
Batı	0	0		
Kuzeybatı	17	4		
Toplam	423	100		

3.3.3. Alazlı Köyü Eğim Analizi

Köyde çok eğimli alanlarda yerleşimden kaçınılmış, eğimin daha az olduğu bölümlerde yerleşim yoğunlaşmıştır (Şekil 37). Köyde binaların % 16.5 'i eğim bakımından uygun olmayan (%41+), %43'ü önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%25-40) konumlanmıştır. Tablo 22' ye göre Köyde eğim faktörünün yerleşim düzeninde etkisi orta düzeydedir.

Tablo 22. Alazlı köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranları		Sonuç
0-10	8	2	40.5	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	163	38.5		
26-40	182	43	59.5	
41+	70	16.5		
Toplam	423	100	100	

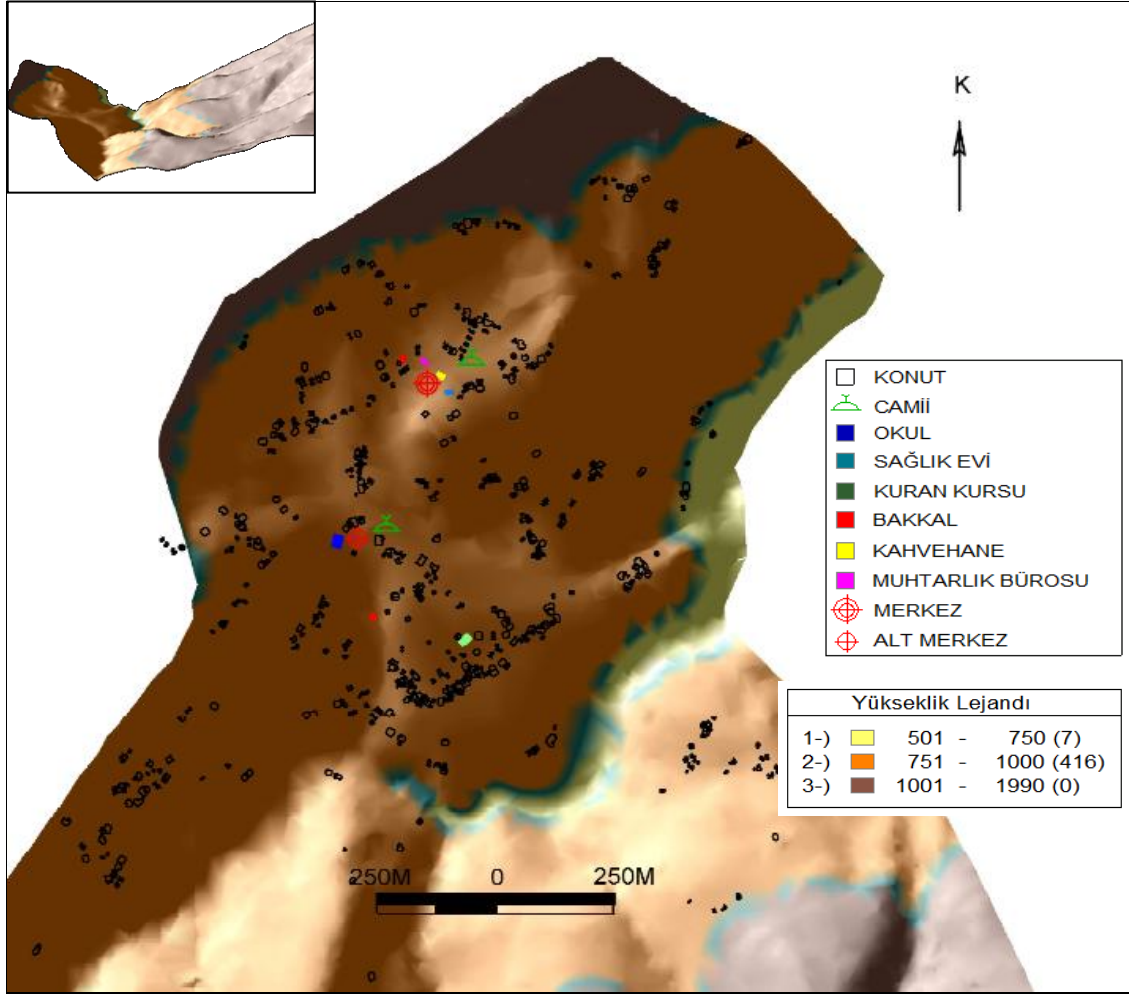
Şekil 37. Alazlı Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

3.3.4. Alazlı Köyü Yükselti Analizi

Köyün genel yerleşim kademesi olarak dağda yer almasına bağlı olarak, binaların neredeyse tamamı 751-1000m yükselti aralığında yer almıştır (Tablo23, Şekil 38). Köyün genel konum olarak dağda yer almasından dolayı Tablo 7 ve Tablo 23'e göre Köyde yükselti faktörünün yerleşim düzenine etkisi düşüktür.

Tablo 23. Alazlı köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0
251-500	0	0
501-750	7	1.7
751-1000	416	98.3
1000 +	0	0
Toplam	423	100

Şekil 38. Alazlı Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

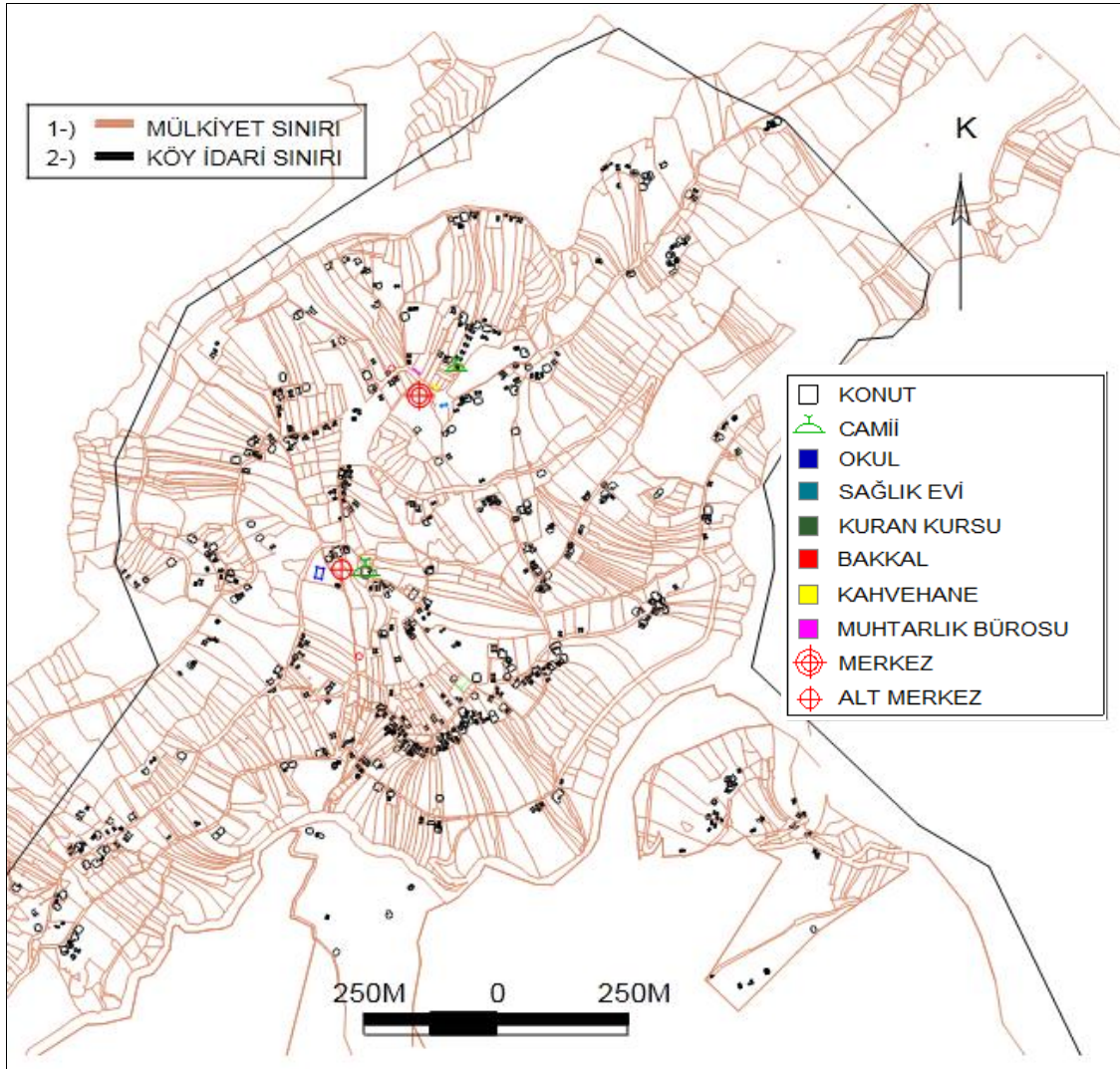
3.3.5. Alazlı Köyü Mülkiyet Analizi

2006 yılında tamamlanan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köyün merkezi ve civarında ki parsellerin ortalama mülkiyet büyüklükleri ve biçimi arasında belirgin bir fark bulunmadığı, parsellerin genellikle dar -uzun formda olduğu ve dar kenarlarının yola cephe aldığı, genel olarak homojen bir mülkiyet dokusu olduğu görülmektedir. Köyün bazı bölümlerinde, dar ve uzun parseller üzerinde ve çoğunlukla parselin yola yakın kısmında konumlanan binalar dizi yerleşim örneği oluşmuştur. Köyde bir parselde birden fazla bina yapılanmalarına rastlanmaktadır (Şekil 37).

Bu tespitler ve Tablo 24'e göre, Alazlı Köyü'nde yerleşim düzeni ile mülkiyet deseni arasında yüksek düzeyde bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 24. Alazlı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz Tablosu

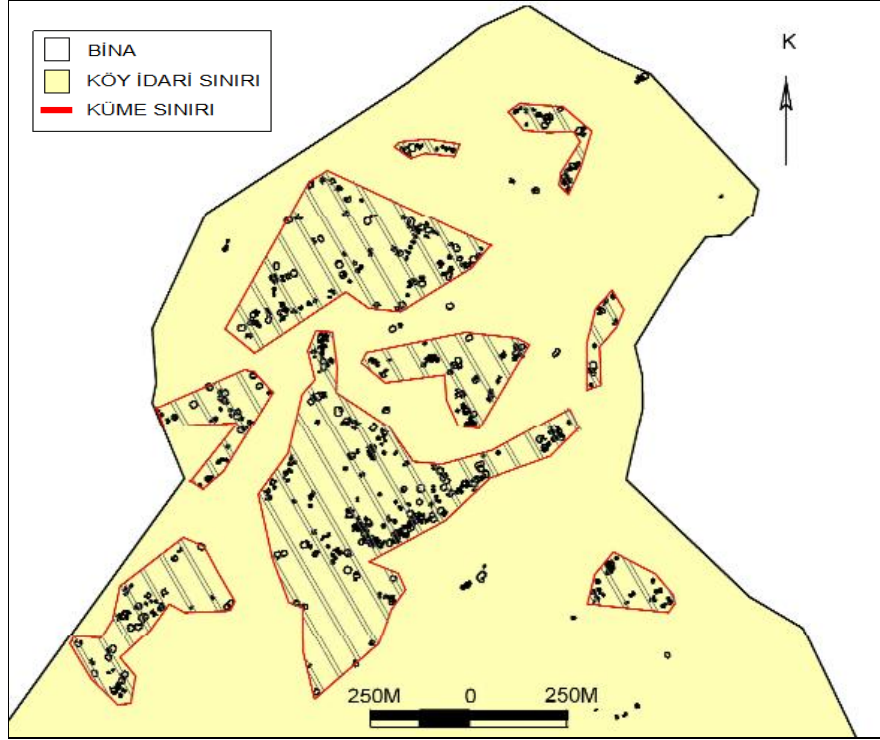
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

Şekil 39. Alazlı köyü yerleşimi-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.3.6. Alazlı Köyü Yerleşim Yapısı

Şekil 40' da görüldüğü gibi köyde genel yerleşim yapısı yer yer sıkı, yer yerde seyrek dokulu küme yerleşim yapısındadır. Bu yapı içerisinde bazı yerlerde ulaşım aksı ve mülkiyet desenine paralel olarak dizi yerleşim yapısı olduğu görülmektedir.

Şekil 40. Alazlı Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; konum olarak dağda yer alan Alazlı köyü yerleşim düzeninde en etkili faktörlerin yön, ulaşım ve mülkiyet olduğu, eğimin orta düzeyde etkili olduğu, yükseltinin etkisinin ise en alt düzeyde kaldığı görülmüştür.

- Köyde yerleşim için, eğimin çok yükseldiği alanlardan kaçınılarak, merkeze doğru daha az eğimli alanlar seçilmiştir. Eğimin orta düzeyde etkisi 3. hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulamıştır.

- Başlıca geçim kaynağı hayvancılık olan, yüksek kodlarda yer alan köyün yerleşim yapısının küme ve dizi şeklinde olduğu görülmüş ve 5. hipotez (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın

baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulanmıştır.

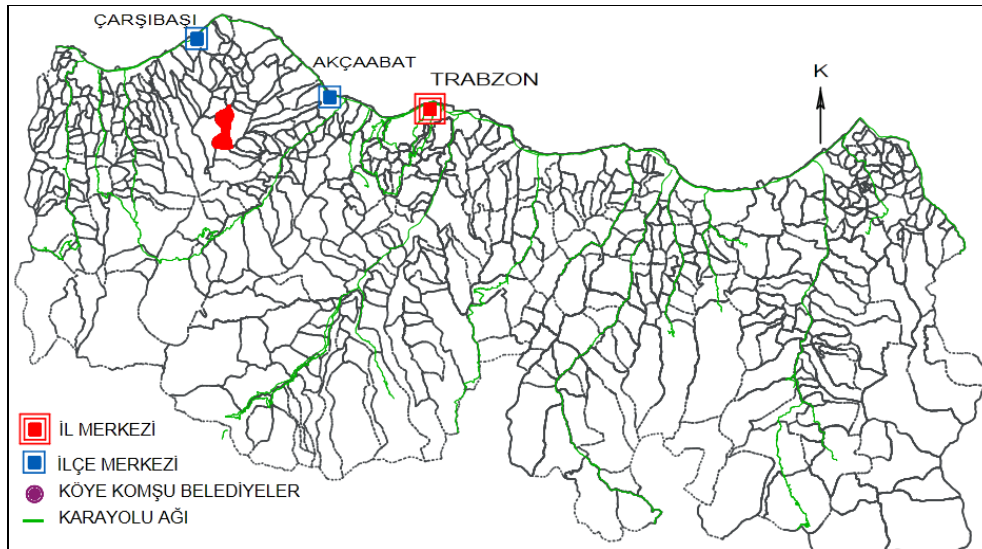
- Ulaşım ve mülkiyetin yerleşim düzeninde yüksek düzeyde etkisi, 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlükle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) ve 7. hipotezi (Topoğrafya dan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulanmıştır.

- Örnek köyler içerisinde yön faktörünün yerleşim düzeninde etkisinin yüksek olduğu az sayıda (4 köy) köyden birisidir.

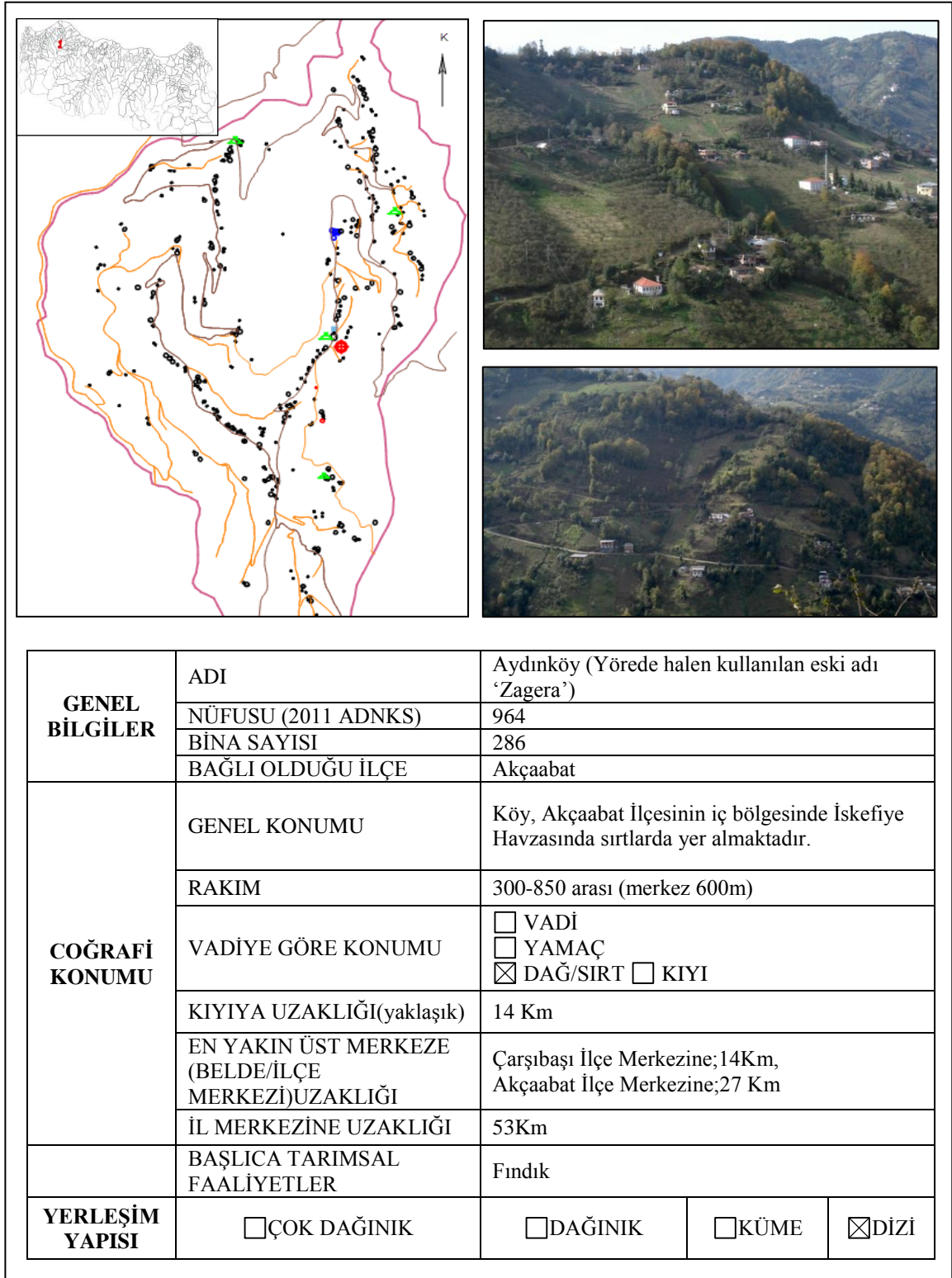
3.4. Aydınköy (Akçaabat)

Akçaabat İlçesine bağlı olan köyün 2011 yılı nüfusu 964’ tür (URL-1). Köyde 286 bina yer almakta, köydeki ailelerin yaklaşık % 90’ı sürekli olarak köyde ikamet etmektedir.

Aydınköy Akçaabat İlçesinin iç kesimlerinde kıyıdan yaklaşık 14km içeride ‘V’ şeklinde sırtta ve sırtın oldukça eğimli yamaçlarında yer almaktadır. Köyün rakımı 600 m’ dir. Kuzeyden Yavuzköy ve Kovanlı, doğudan Ağaçalı, güneyden Kemaliye ve Kuruçam, batıdan Yeniköy köyleri ile komşu olan köy idari olarak Akçaabat İlçesine bağlı olmasına rağmen Çarşıbaşı İlçe Merkezine daha yakındır ve bazı hizmetlerini oradan karşılamaktadır (Şekil 41; Şekil 42; Şekil 43).

Şekil 41. Aydınköy’ ün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 42. Aydınköy Köyü kimlik kartı

Şekil 43. Aydıncöy’ de sırt çizgisi ve yol hattına göre dizi yerleşim

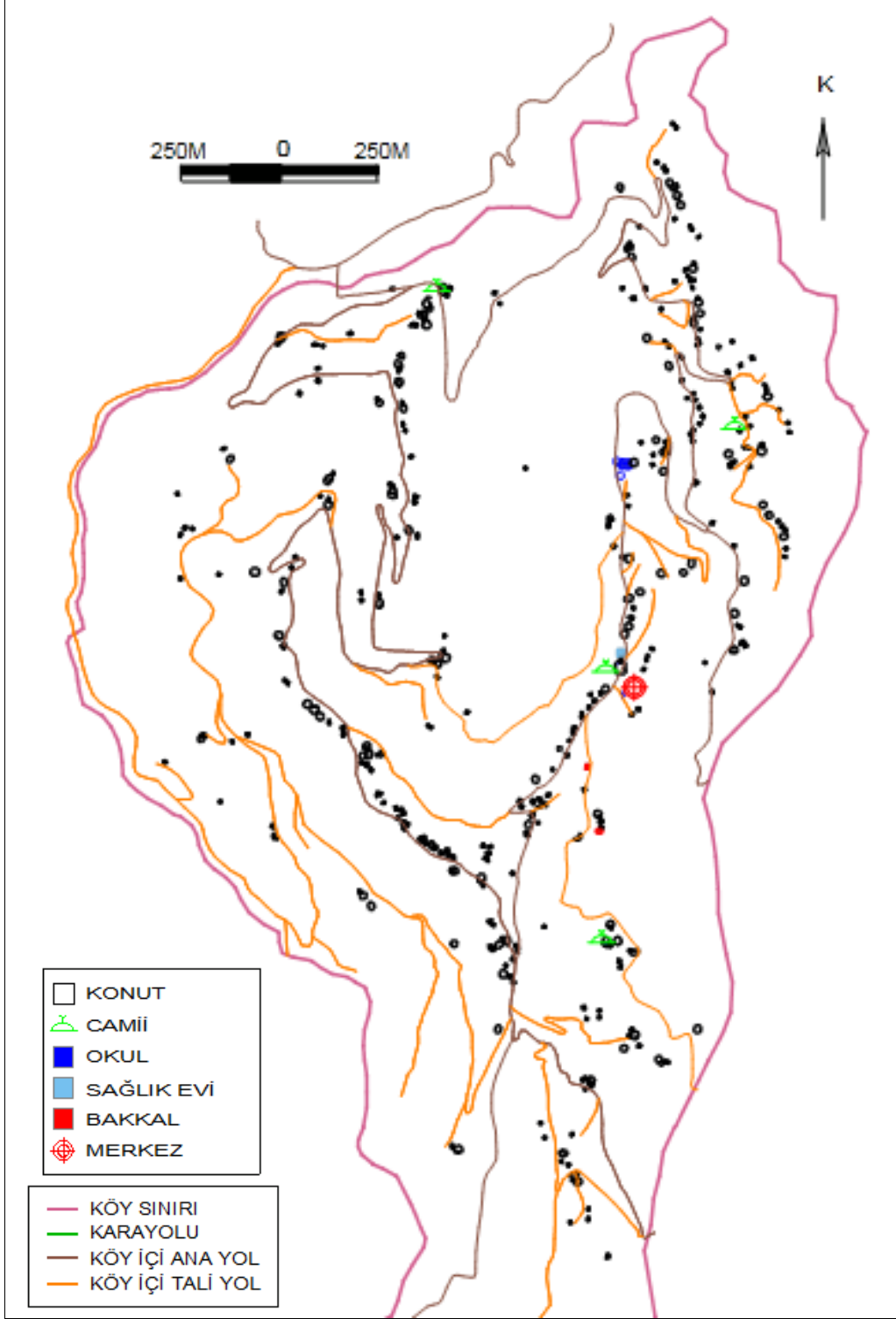
3.4.1. Aydıncöy Köyü Ulaşım Analizi

Köye Akçaabat ve Çarşıbaşı’ndan bağlanan alternatif köy yolları ile ulaşılabilir. Yılın her mevsimi açık olan bu yollar Aydıncöy’ e dışarıdan ulaşımına fiziki olarak olanak sunmaktadır. Köyle Çarşıbaşı ve Akçaabat arasında karşılıklı olarak günde iki kez dolmuş seferi yapılmaktadır.

Köy içi ana ulaşımı, doğudan Akçaabat yönünden gelip Ağaçalı Köyü üzerinden Köye bağlanan yol ile, batıdan Çarşıbaşı yönünden gelen ve Yavuzköy üzerinden Köye giriş yapan yoldan sağlanmaktadır. Bu yollar köy içinde 2 kola ayrılmakta, kollardan birer tanesi kuzeye yönelerek birleşmekte, diğer kolları ise güneye doğru sırt çizgisinden devam ederek birleşmekte daha sonra tekrar doğu-batı yönünde çatallanarak köyün dışına çıkmaktadır (Şekil 44).

Köyde sırt üzerinde ana yol boyunca, yola çok yakın olarak ön bahçesiz şekilde konumlanan evler, merkez camii, ilköğretim okulu ve sağlık evi, dizi şeklinde bir yerleşim yapısı oluşturmuştur. Bununla birlikte aynı hatta olmasına rağmen binaların birbirinden uzak olması nedeniyle köyde dağınık bir yerleşim yapısı olduğu da görülmektedir. Köy genelinde bazı binalara araç yolu bağlantısı bulunmamaktadır (Şekil 44).

Bu tespitler ve Tablo 25’e göre ulaşım faktörünün yerleşim düzenindeki etkisi yüksektir.

Şekil 44. Aydınköy Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita

Tablo 25. Aydıncöy Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analizi

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

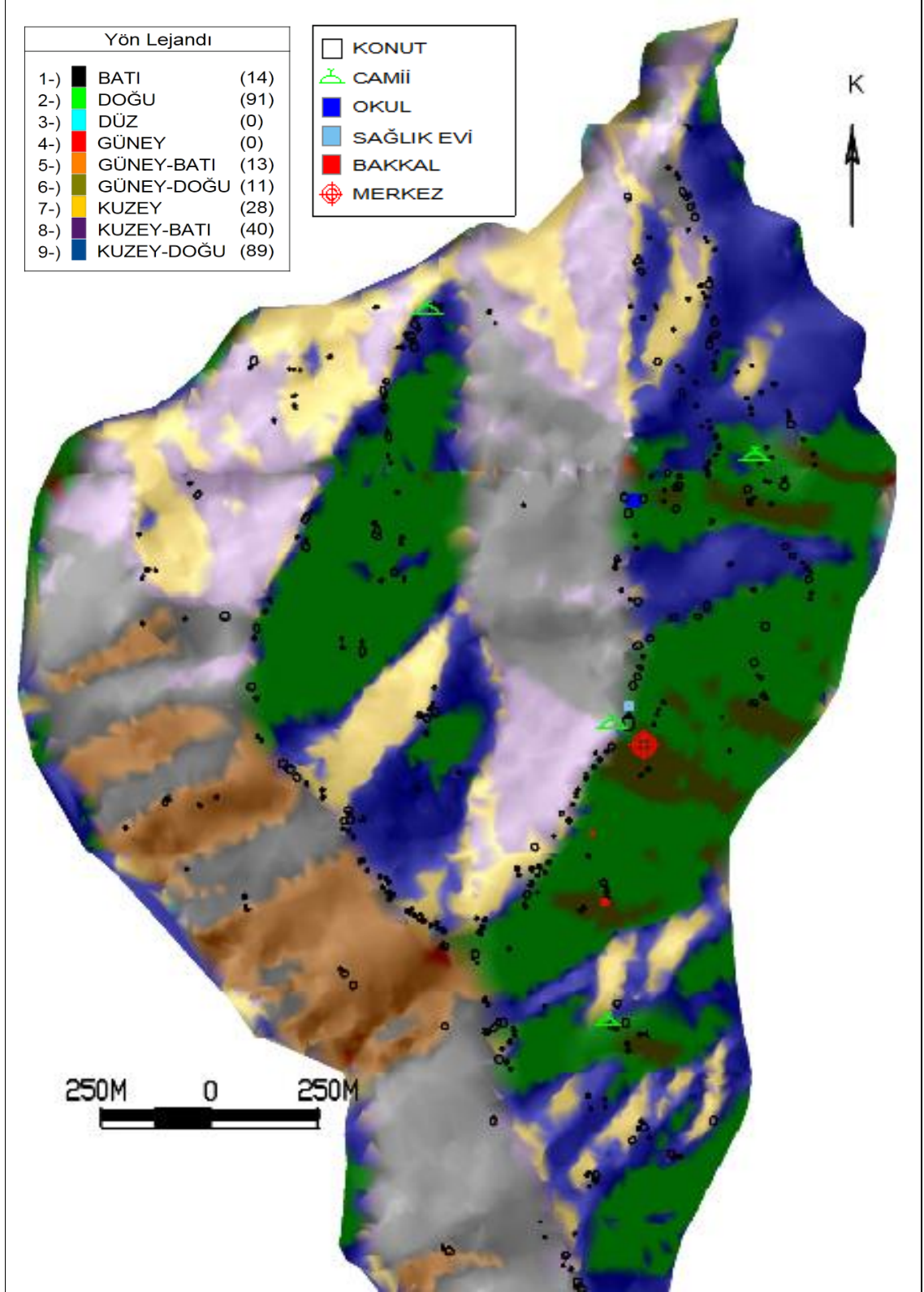
3.4.2. Aydıncöy Köyü Yön Analizi

Köyün yerleşim alanı, sırt ve sırtın doğu-kuzeydoğu ve batı-kuzeybatı yönlü zıt yamaçlarıdır. Yerleşimde güneye bakan bölüm yoktur, güneydoğuya bakan alanlar çok kısıtlıdır (Şekil 45).

Köyde ki binaların % 31.8' i doğuya, % 31.1' i kuzeydoğuya ve % 14' ü kuzeybatıya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan binaların oranı ise sadece % 3.8' dir. Bu tespitler ve Tablo 26'ya göre Köyde yön faktörünün etkisi oldukça düşüktür.

Tablo 26. Aydıncöy'de binaların yönler göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönler) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	0	0.0	3.8	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönler) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	28	9.8		
Kuzeydoğu	89	31.1		
Doğu	91	31.8		
Güneydoğu	11	3.8		
Güney	0	0.0		
Güneybatı	13	4.5		
Batı	14	4.9		
Kuzeybatı	40	14.0		
Toplam	286	100.0		

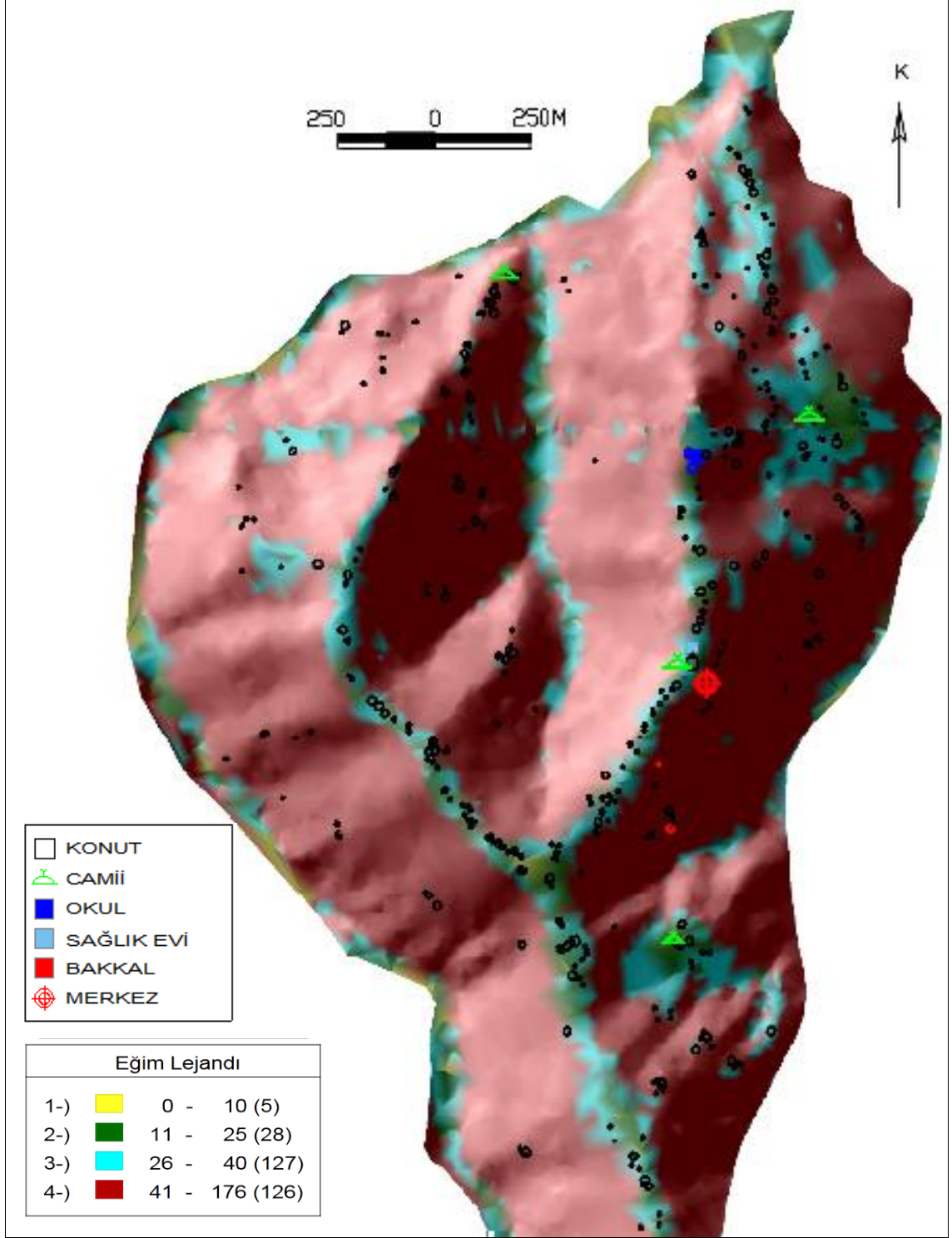
Şekil 45. Aydınköy yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

3.4.3. Aydıncöy Köyü Eğim Analizi

Aydıncöy’de binaların % 44’ü eğim değerlerine göre uygun olmayan alanda (%41 ve üstü), % 44.5’i de önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%26-40) yer almaktadır. Toplamda binaların % 88.5’ i ‘genel olarak yerleşime uygun olmayan alanlarda’ olduğu için eğim faktörünün Köyde binaların yer seçiminde etkisi düşüktür (Tablo 27; Şekil 44).

Tablo 27. Aydıncöy’de binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

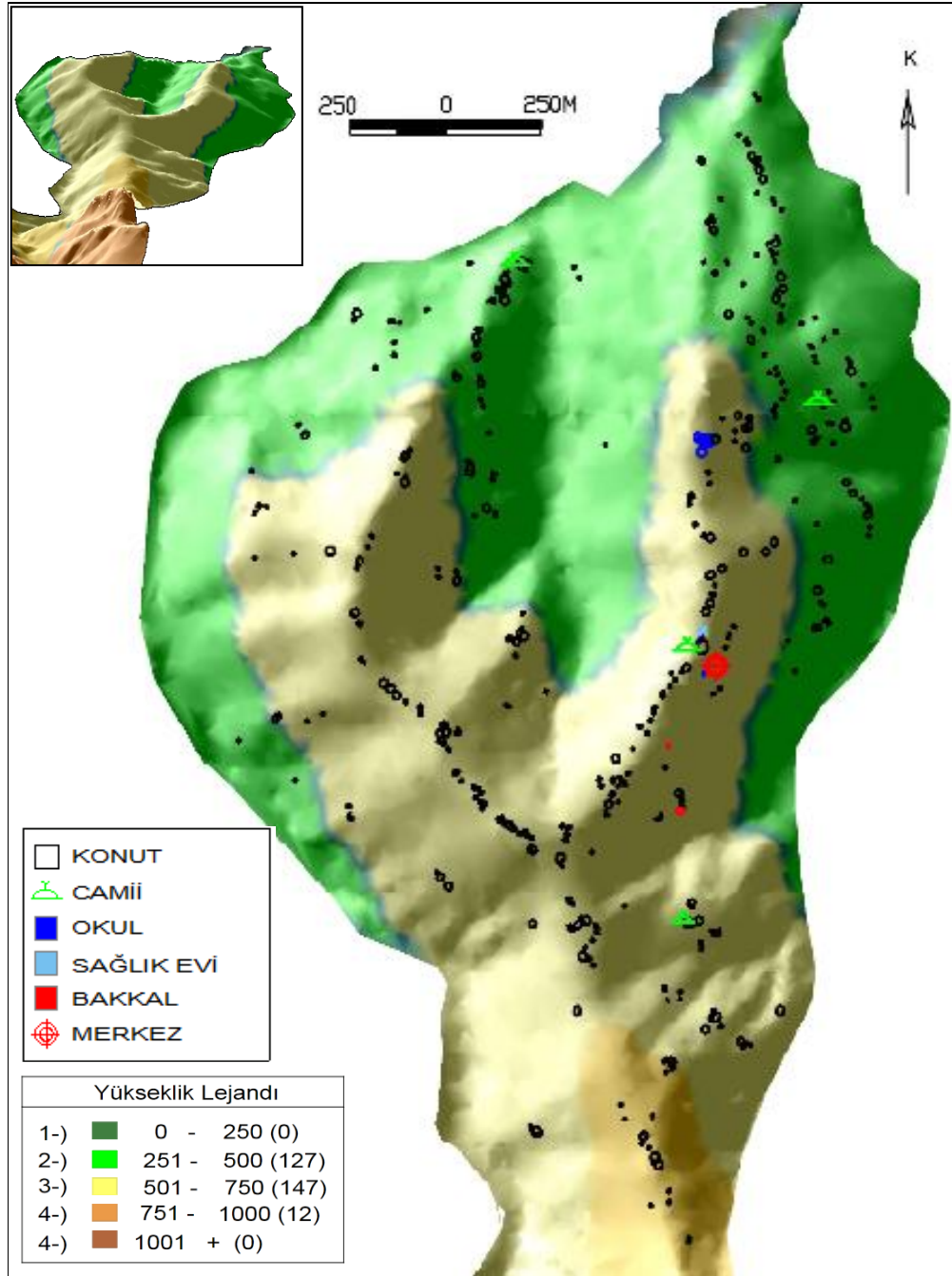
Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	5	1.7	11.5	Binaların % 50’sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	28	9.8		
26-40	127	44.5	88.5	
41+	126	44.0		
Toplam	286	100.0	100.0	

Şekil 46. Aydınköy yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

3.4.4. Aydınköy Köy Yükselti Analizi

Köy vadiden başlayarak yamaç ve sırta kadar devam eden bir alana yayılmış durumdadır. Ancak binalar çoğunlukla bölgenin iklimine göre uygun konum olmayan sırtta yoğunlaşmaktadır (Şekil 47). Bu tespitler ve Tablo 28' e göre yükselti faktörünün yerleşim üzerindeki etkisi düşüktür.

Şekil 47. Aydınköy yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 28. Aydıncöy’de binaların yükseltiye göre dağılımı

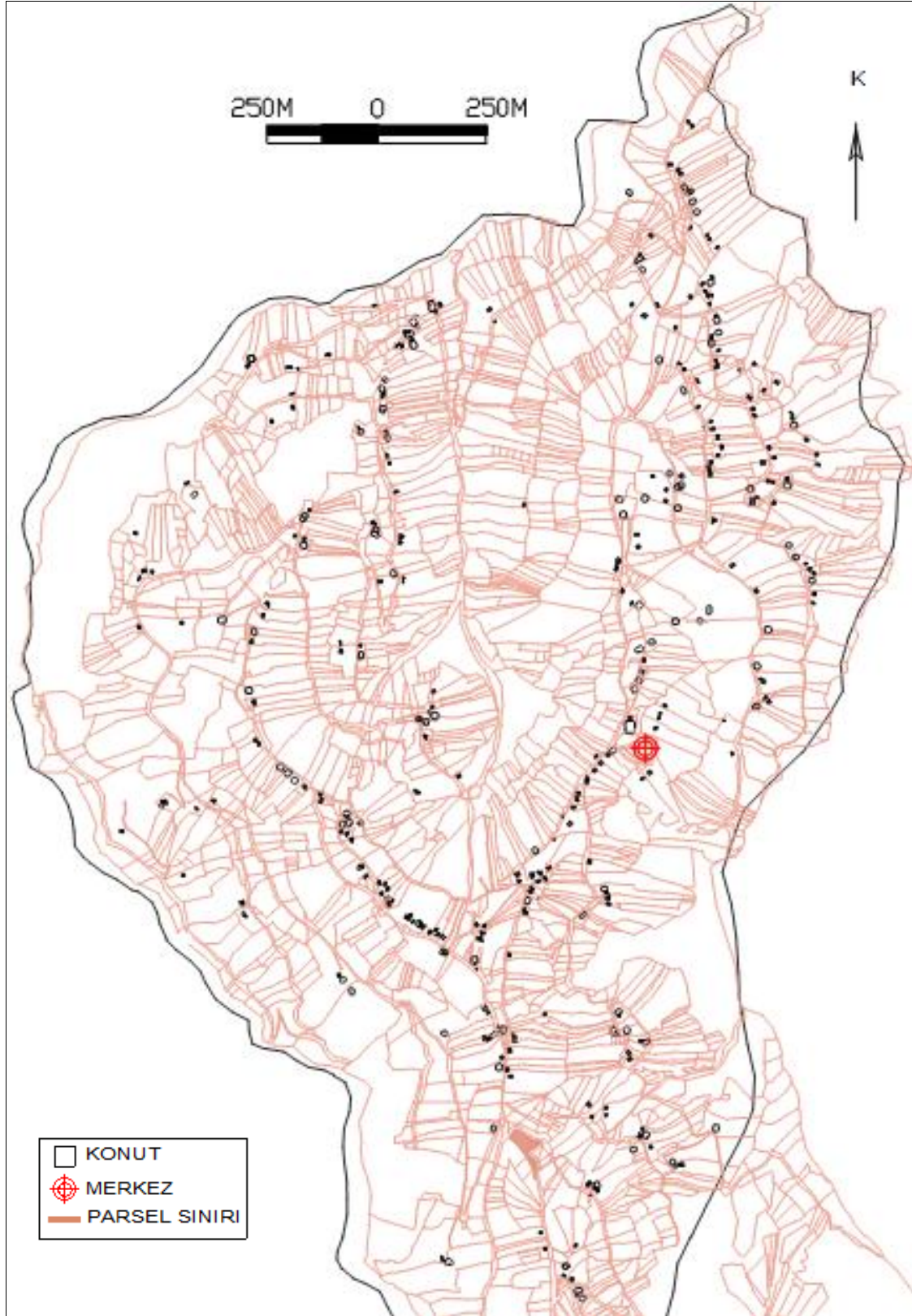
Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0.0
251-500	127	44.5
501-750	147	51.4
751-1000	12	4.1
1001 +	0	0.0
Toplam	286	100.0

3.4.5. Aydıncöy Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2006 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köyün mülkiyet deseninin genellikle dar ve uzun biçimli parsellerden oluştuğu, genellikle her parselde tek bir binanın olduğu, binaların ayrıık nizamda ve parselin yola bitişik kenarında konumlandığı görülmektedir. Yerleşim dokusu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme bulunmamaktadır ancak tek sıra ve düzgün şekilli parsel dizilimi ile binaların sıralanışı arasında paralellik bulunmaktadır. (Şekil 48). Bu tespitler ve Tablo 29’a göre mülkiyetin yerleşim düzeyindeki etkisi orta düzeydedir.

Tablo 29. Aydıncöy mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

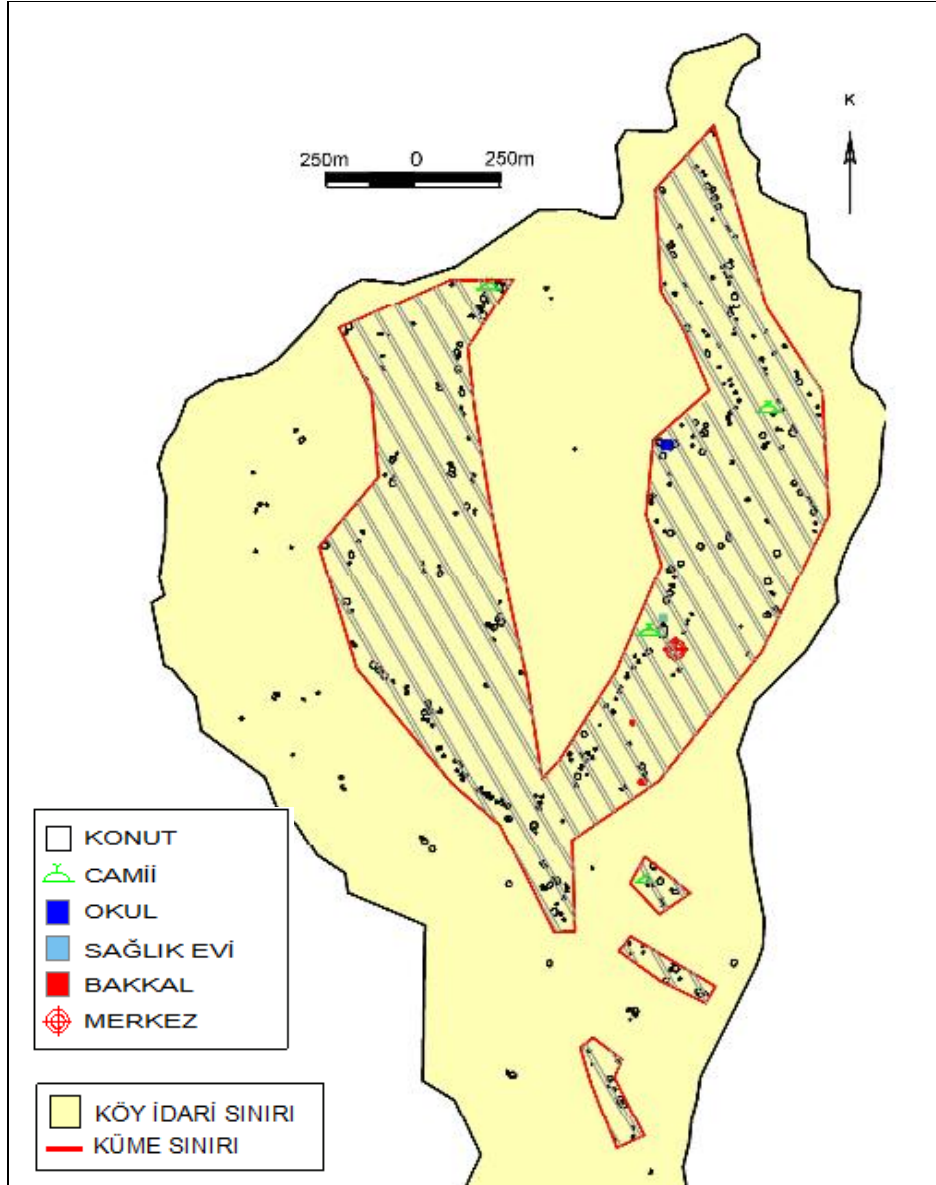
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun ikisi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi ‘Orta’ seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

Şekil 48. Aydınköy yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.4.6. Aydınköy Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde yerleşim, sırtlara ve ana yol akslarıyla örtüştürülecek şekilde 'V' şeklinde dizi şeklinde gelişmiştir. Sırtın alt kısımlarında yamaçlarda ise dağınık binalar yer almaktadır. Merkez fonksiyonlarının bir arada olmadığı, genel olarak dizi şeklinde olsa bile binaların çok seyrek konumlandığı köyde dizi ve dağınık yerleşim yapısı hakimdir (Şekil 49).

Şekil 49. Aydınköy yerleşim yapısı haritası

Özetle; konum olarak sırtta yer alan Aydıncöy yerleşim yapısında en fazla etkili olan faktörün ulaşım olduğu, eğim, mülkiyet ve yükselti faktörlerinin orta düzeyde etkili olduğu, yön faktörünün etkisinin ise çok az olduğu saptanmıştır.

- Mülkiyet ve yükselti faktörleri yerleşim düzeni üzerinde orta düzeyde etkili iken, yön faktörünün etkisinin en az seviyede etkili olması 2. Hipotezi (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Eğimim orta düzeyde etkisi 3. Hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulanmıştır.

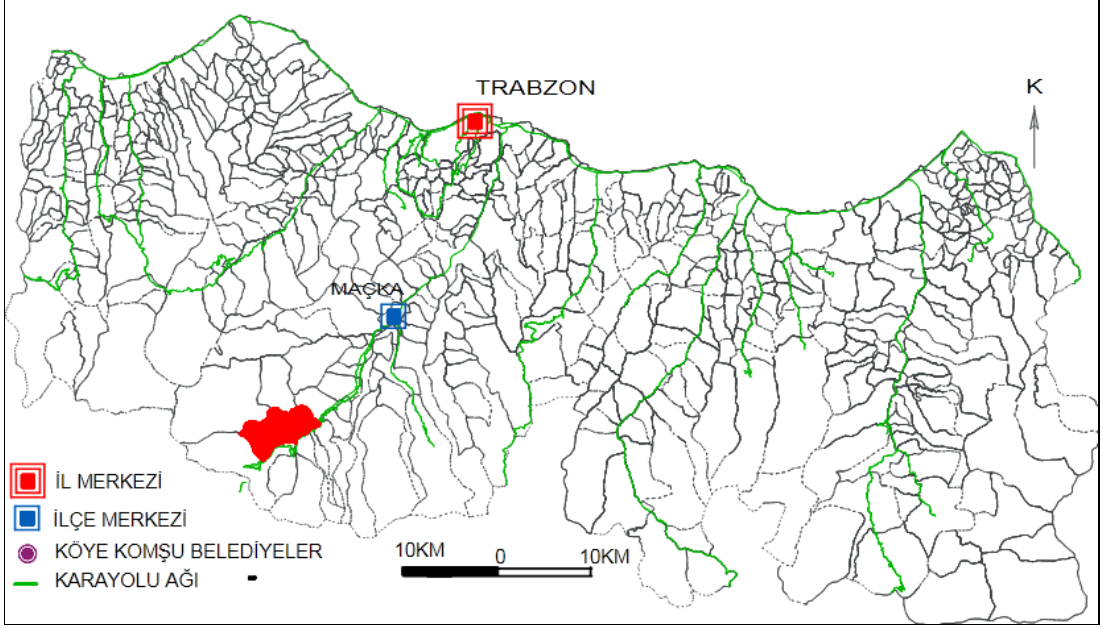
- Başlıca geçim kaynağı fındık tarımı olan köyün yerleşim yapısının dağınık ve dizi şeklinde olduğu görülmüş ve 5. hipotez (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulanmıştır.

- Çok yüksek eğimler ulaşımı zorlaştırdığı için yerleşmede en etkili ve baskın faktör ulaşım olmuştur ve 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlkle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır.

3.5. Başar (Maçka)

Maçka İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 580 kişidir (URL-1). Köyde 397 bina yer almaktadır. Ailelerin yaklaşık %50’siyılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

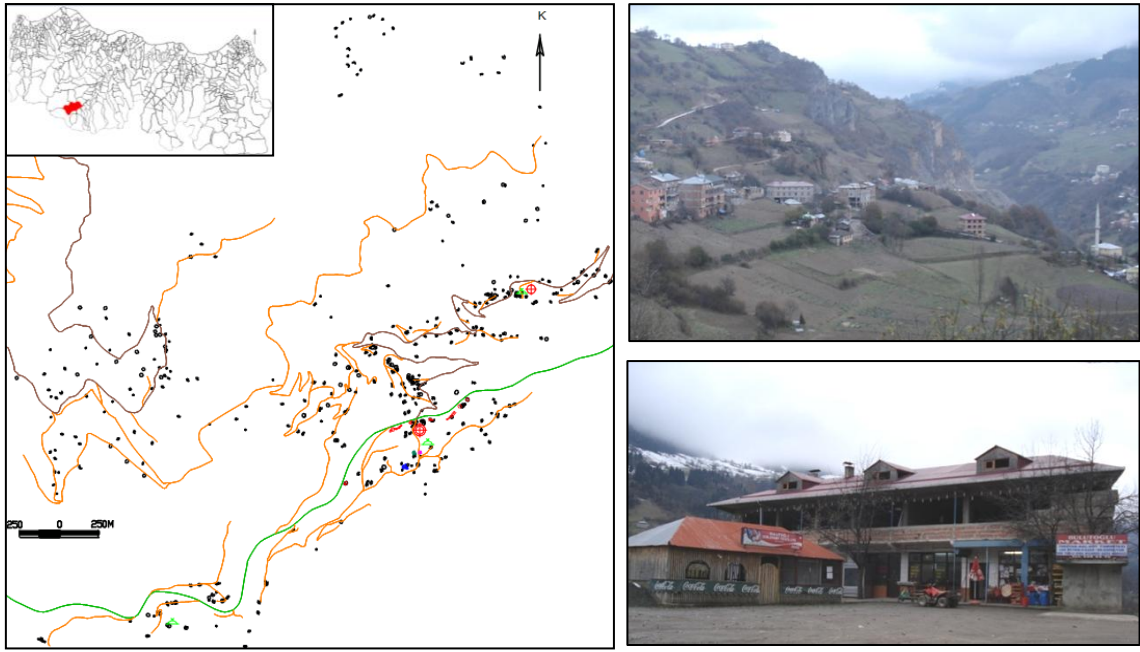
Başar Köyü, kıyından yaklaşık 43km iç kısımda Maçka İlçe Merkezinin güneyinde, Trabzon-Gümüşhane Karayolu (devlet yolu) üzerinde yer almaktadır. Köy yerleşim alanı, Hamsiköy Deresi’nin hemen yanından dar vadiden başlayıp oldukça dik eğimli yamaçlara kadar devam etmektedir. Köyün rakımı 800m’dir. Köy kuzeyden Üçgedik ve Çamlıdüz doğudan Bağışlı, güneyden Gürgenaç, Anayurt, Dikkaya, Hamsiköy ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi Maçka İlçe Merkezidir (Şekil 50; Şekil 51; Şekil 52).

Şekil 50. Başar Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 51. Başar Köyü yerleşimi genel görünümü

				
GENEL BİLGİLER	ADI	Başar (Eski adı 'İstama')		
	NÜFUSU (2011 ADNKS)	580		
	BİNA SAYISI	397		
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	Maçka		
COĞRAFI KONUMU	GENEL KONUMU	Maçka ilçesine bağlı olan Köy, Değirmendere Havzasında, Trabzon-Maçka-Gümüşhane Devlet Karayolu üzerinde yamaçta yer almaktadır		
	RAKIM	650-1650 arası(merkez 800m)		
	VADİYE GÖRE KONUMU	☒ VADİ ☐ YAMAÇ ☐ DAĞ/SIRT ☐ KIYI		
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	43 Km		
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	Maçka İlçe Merkezine 17 Km		
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	43 Km		
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYETLER	Hayvancılık		
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☒ DAĞINIK	☐ KÜME	☐ Dizi

Şekil 52. Başar Köyü Kimlik kartı

3.5.1. Başar Köyü Ulaşım Analizi

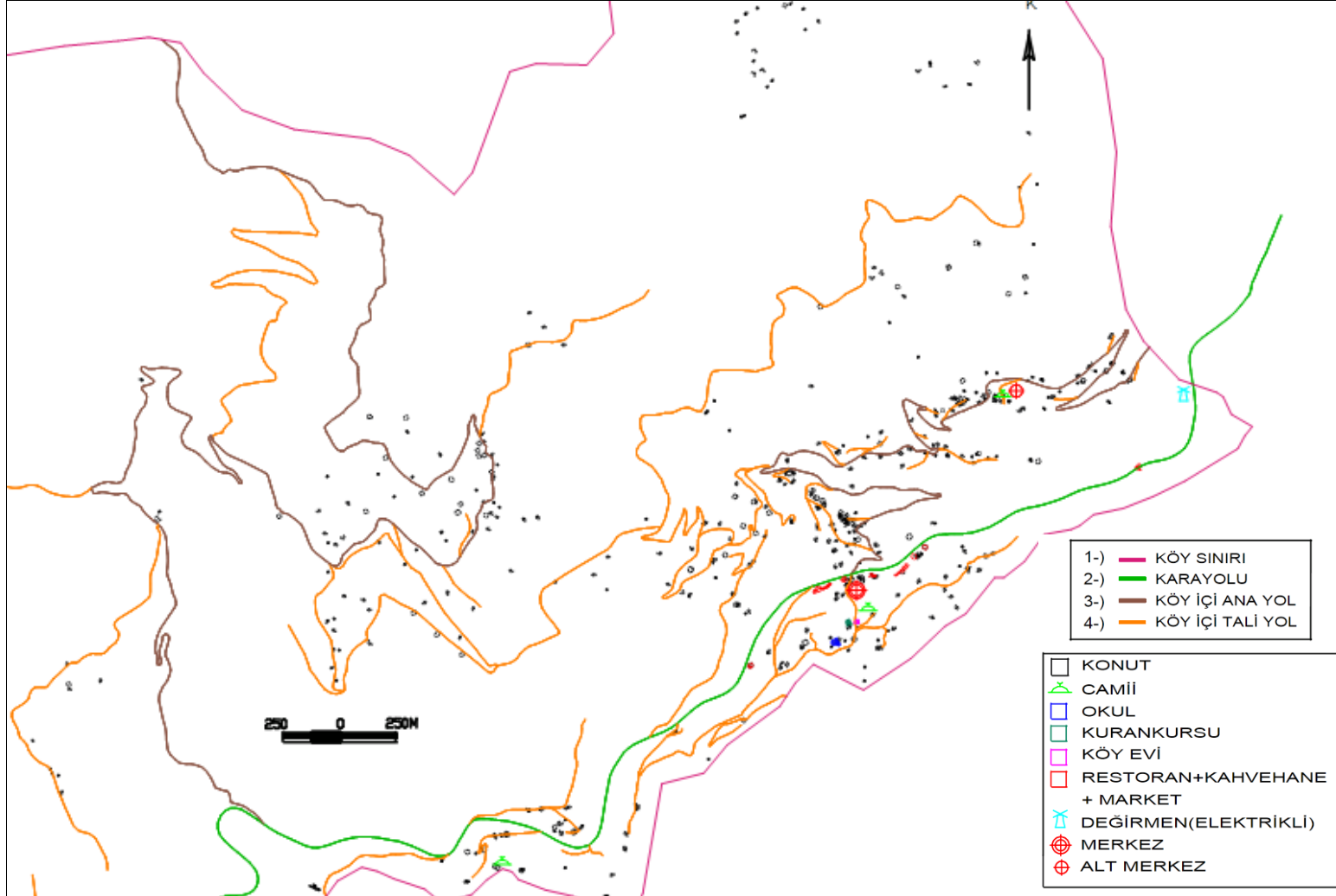
Köye, Karadeniz Sahil Yolundan (devlet yolu) ayrılan, Trabzon-Gümüşhane Karayolu ile ulaşılmaktadır. Köye Trabzon Merkez ile Gümüşhane arası en az saatte bir olmak üzere karşılıklı sefer yapan dolmuşlarla ulaşılabilmektedir.

Köy içi ana ulaşımı, Trabzon-Gümüşhane Karayolundan ayrılan 2 ayrı yoldan sağlanmakta, bu ana yollar tali yol ağı ile birbirine bağlanmaktadır. Köyde genel olarak yerleşim ile yol ağı örtüşmektedir ancak merkez fonksiyonları (okul, köy evi, merkez camii) ana yol üzerinde değildir. Köyde bir mahalle biriminin (Trabzolta Mezrası) ve müstakil olarak bazı evlerin taşıt yolu bağlantısı bulunmamaktadır (Şekil 53).

Bu tespitler ve Tablo 30' a göre Köyde ulaşım faktörünün yerleşim düzeni üzerinde ki etkisi orta düzeydedir.

Tablo 30. Başar Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan ikisi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	-	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

Şekil 53. Başar Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita

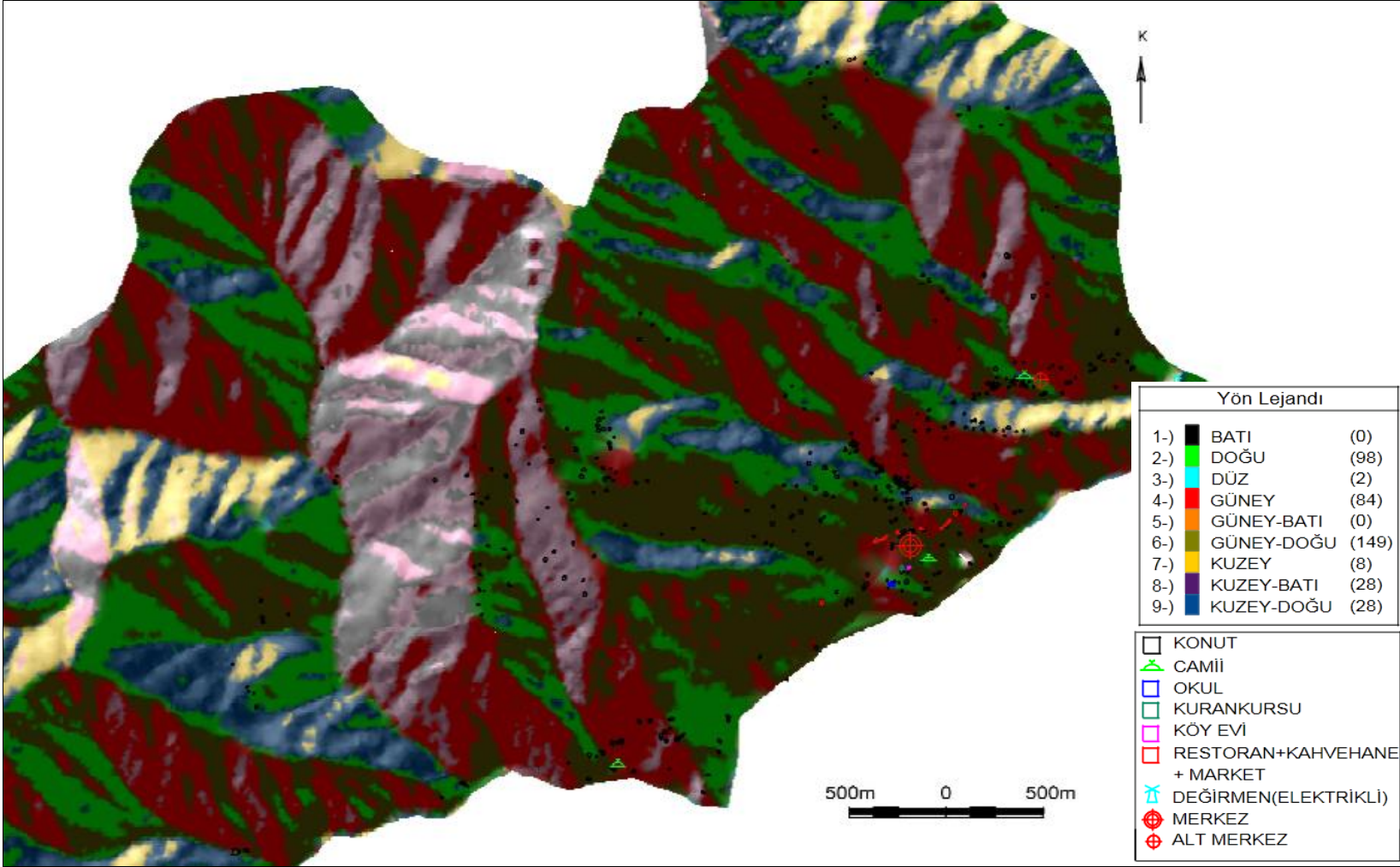
3.5.2. Başar Köyü Yön Analizi

Köyün, genel konumu itibariyle baskın yönü güney ve doğu yönleridir. Yerleşim alanında binaların % 37.5' si güneydoğuya, % 24.7' ü doğuya ve % 21.2' si güneye bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğu yönlü alanlarda bulunan bina sayısı tüm binaların % 58.7' sini oluşturmaktadır (Şekil 54).

Bu tespitler ve Tablo 31'e göre, yön faktörünün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

Tablo 31. Başar Köyünde binaların yönlere göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	2	0.5	58.7	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 50'sinden fazla olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Kuzey	8	2.0		
Kuzeydoğu	28	7.1		
Doğu	98	24.7		
Güneydoğu	149	37.5		
Güney	84	21.2		
Güneybatı	0	0.0		
Batı	0	0.0		
Kuzeybatı	28	7.1		
Toplam	397	100.0		

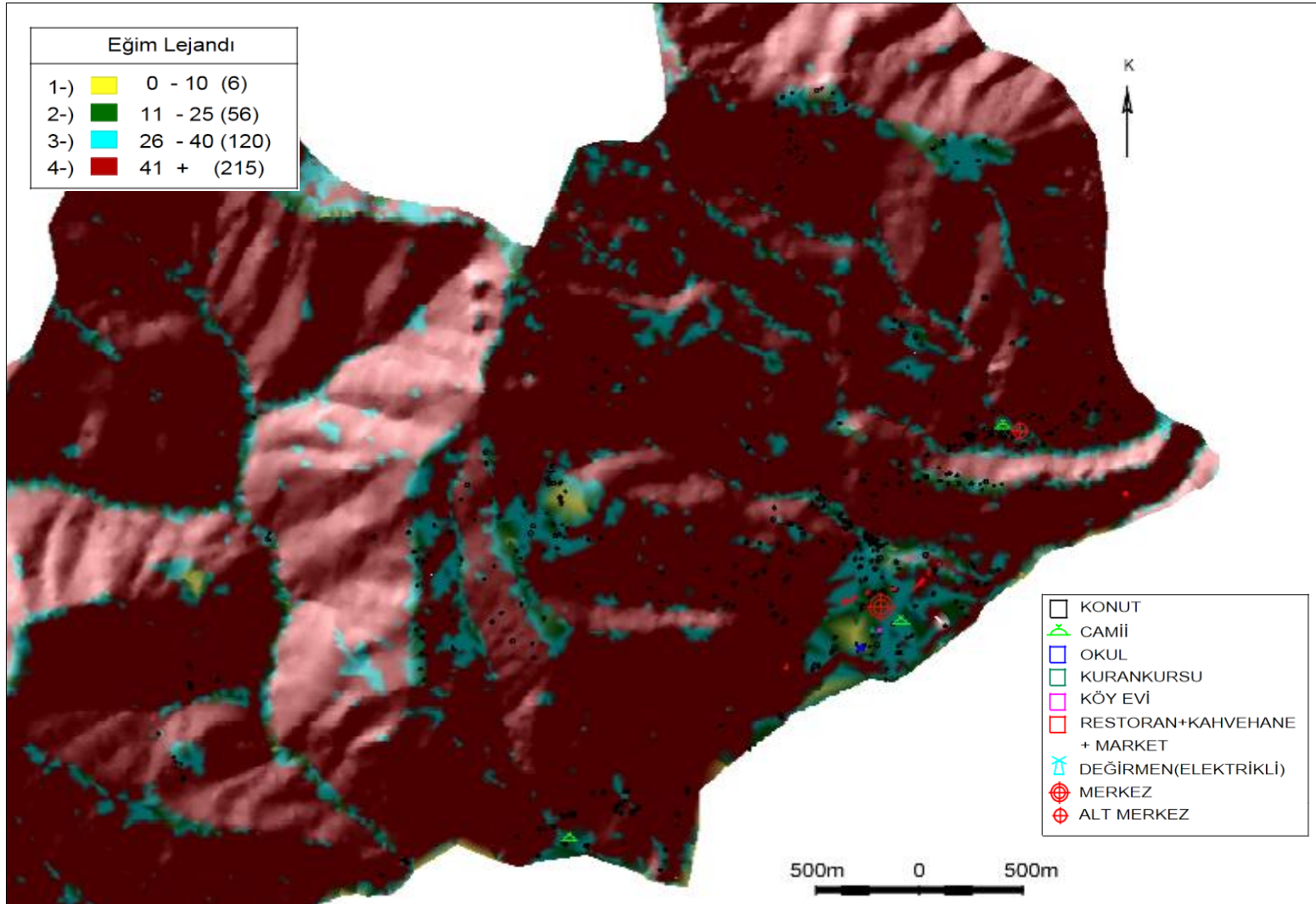
Şekil 54. Başar Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

3.5.3. Başar Köyü Eğim Analizi

Çok yüksek eğimli bir alanda kurulmuş olan (Şekil 55) Köyde, binaların sadece %15.6' sını eğim bakımından uygun olan alanlar (%0-25 arası) yer alırken, %54.2 si uygun olmayan alanlarda (% 41 ve üstü) yer almaktadır. Buna göre uygun olmayan alandaki bina sayısı %50'nin üstünde olduğu için, Tablo 32' ye göre Köy'de eğim faktörünün yerleşim düzenindeki etkisi düşüktür.

Tablo 32. Başar Köyünde binaların eğime göre dağılımı

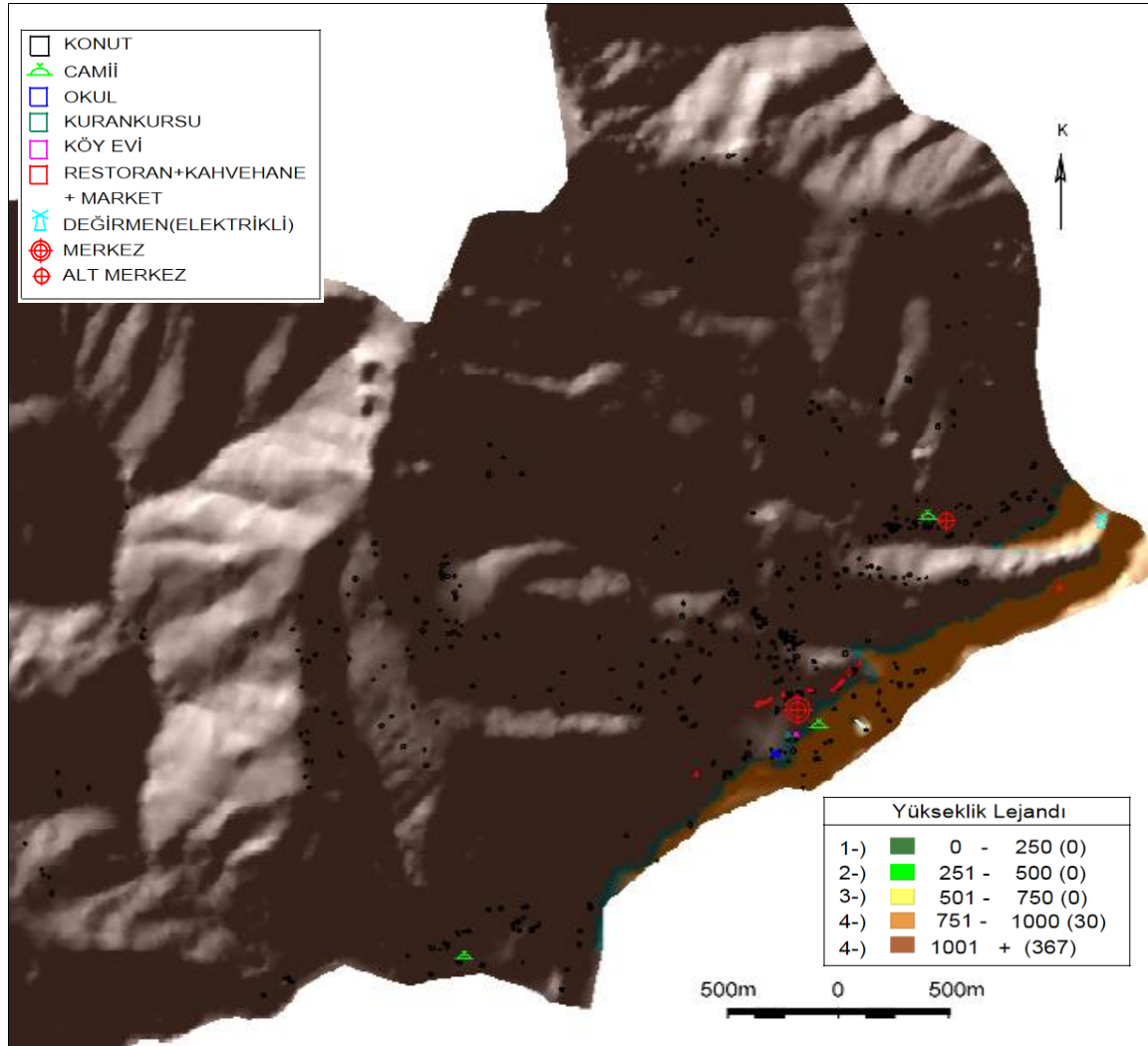
Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	6	1.5	15.6	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan alanlarda (% 41 ve üstü) olduğu için eğim faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
11-25	56	14.1		
26-40	120	30.2	84.4	
41+	215	54.2		
Toplam	397	100.0	100	

Şekil 55. Başar Köyü yerleşim-eğitim ilişkisini gösteren harita

3.5.4. Başar Köyü Yükselti Analizi

Köyün genel olarak yüksek kodlarda konumlanmasından dolayı yerleşim alanı da yüksek kodlarda yer almaktadır. Köyde yerleşim vadi içinden başlayıp yamaçlarda üst kodlara kadar yayılmıştır. Ancak rakımı oldukça yüksek olan köyde, köyün merkezi ve daha yoğun mahalleleri vadi tabanına yakın bölümde yer almaktadır (Şekil 56). Yükselti faktörünün yerleşim yapısındaki etkisi Tablo 33' e göre 'orta' düzeydedir.

Şekil 56. Başar Köyünde yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 33. Başar Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0.0
251-500	0	0.0
501-750	0	0.0
751-1000	30	7.6
1000 +	367	92.4
Toplam	397	100.0

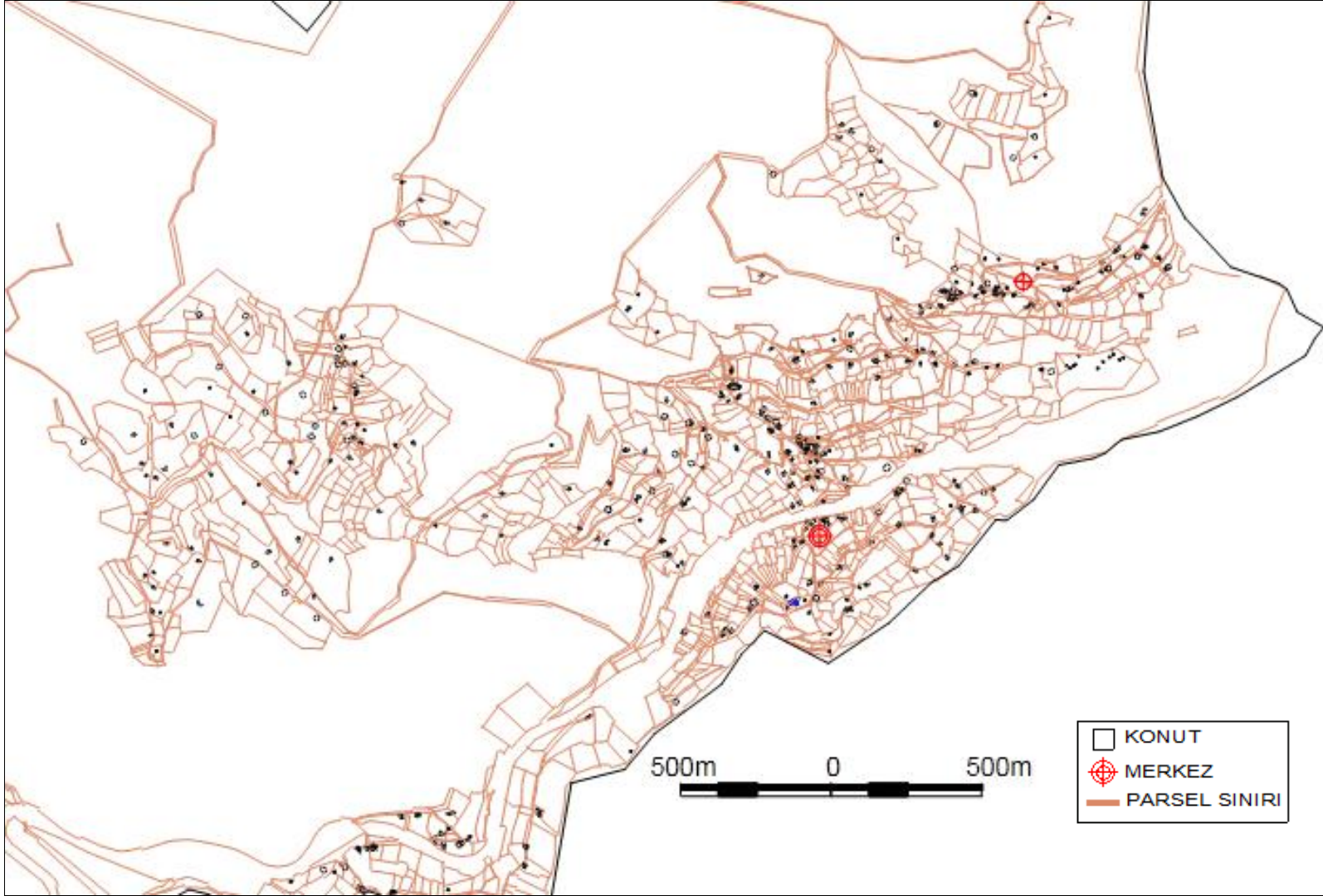
3.5.5. Başar Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2002 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köyün mülkiyet deseninde heterojen bir yapı olduğu görülmektedir. Köyde ortalama parsel büyüklüğünün küçük olduğu, yola cephesi olmayan iç parsellerin oldukça fazla olduğu, bazı parsellerde birden fazla binanın olduğu gözlenmiştir (Şekil 57).

Köyde mülkiyetle yerleşimin genel yapısı arasında belirgin bir ilişki tespit edilememiş olup, mülkiyetin yerleşim düzeni üzerinde etkisi düşüktür (Tablo 34).

Tablo 34. Başar Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

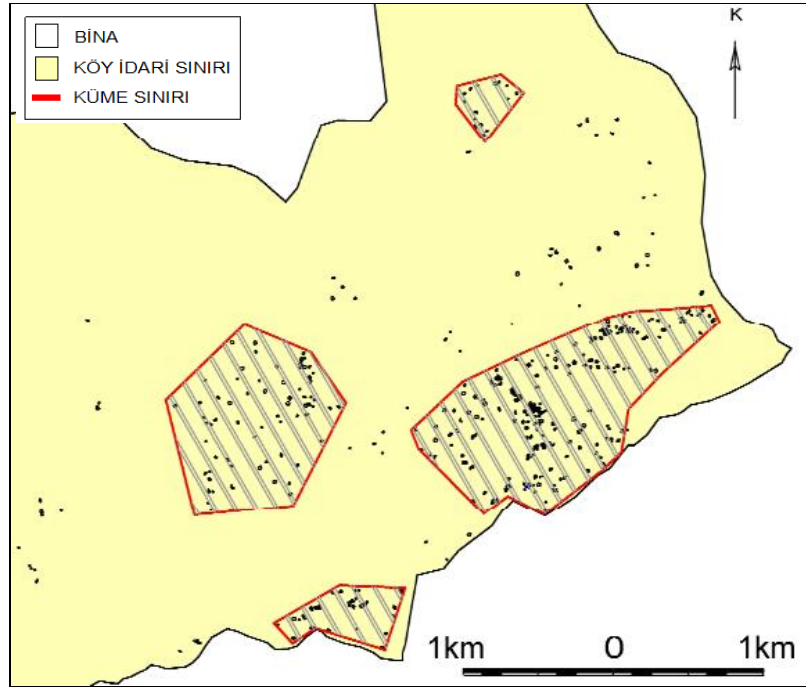
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hiçbiri köyde gözlenmediği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	-	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	-	

Şekil 57. Başar Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.5.6. Başar Köyü Yerleşim Yapısı

Köy, küçük akarsularla parçalanmış birbirinden kopuk dağınık bir yerleşim yapısına sahiptir (Şekil 58).

Şekil 58. Başar Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; konum olarak vadide ve yamaçta yer alan köyün yerleşim yapısında en fazla yön faktörünün etkili olduğu, ulaşım ve yükseltinin orta düzeyde, eğim ve mülkiyetin ise en alt seviyede etkili olduğu saptanmıştır.

- Binaların çoğunluğu yamacın orta kısımlarında toplanması, 1. hipotezi (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) doğrulamıştır.

- Eğimin yerleşim düzenindeki etkisinin düşük seviyede kalması 3. hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulamıştır.

- Başlıca tarımsal faaliyeti hayvancılık olan ve yüksek kodlarda bulunan köyde dağınık bir yerleşim yapısı olması 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna

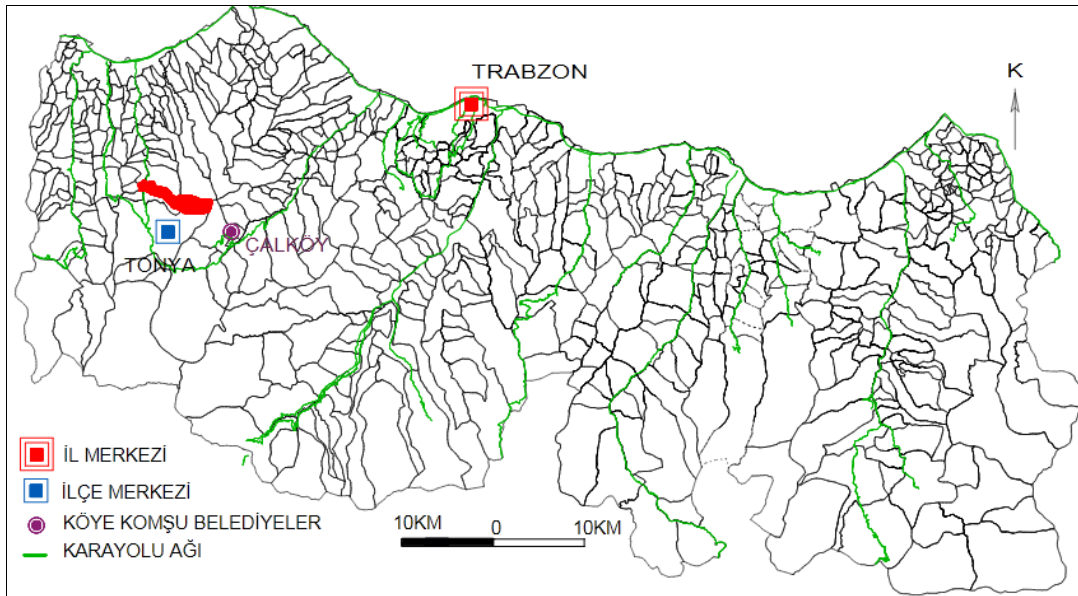
karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulanmıştır.

- Genel olarak çok eğimli ve küçük akarsularla bölünmüş bir arazi yapısına sahip olan Köyde, ulaşılabilirliğin öneminin artmasına bağlı olarak, ulaşım faktörünün etkisi orta düzeyde gerçekleşmiş, 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüğüle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır.

- İlin kıyı kesimine oranla daha soğuk olan iç kesimlerde yer alan Köyde, binaların gün içinde güneş ısısından daha fazla yararlanabilmek için, binaların güney/güneydoğu bakan arazilerde yoğunlaştığı, buna bağlı olarak yön faktörünün etkili olduğu yüksek olmuştur.

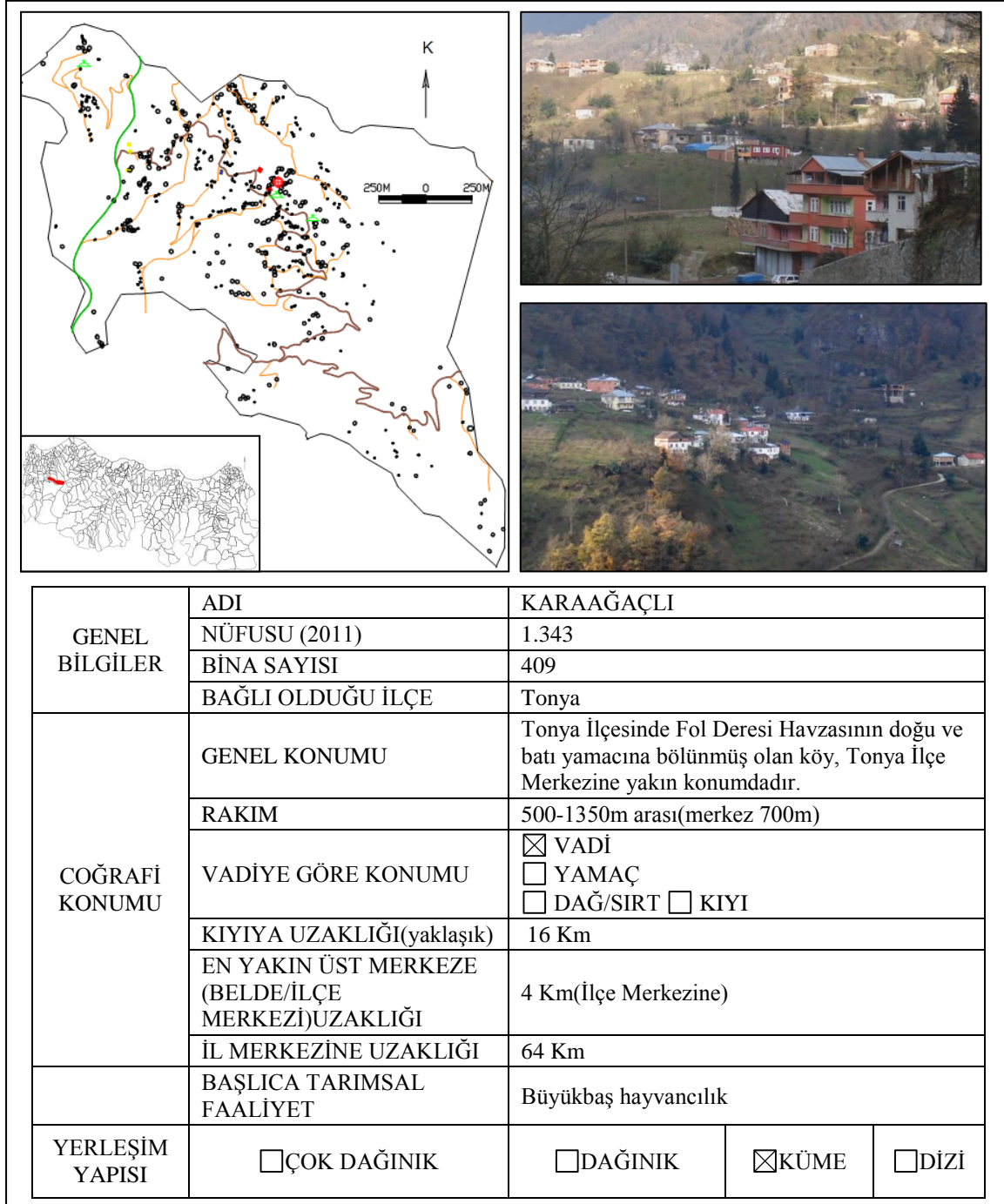
3.6. Karağaça Köyü (Tonya)

Tonya İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 1.343 kişidir (URL-1). Köyde 409 bina yer almakta ve köydeki ailelerin yaklaşık %70’ i yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Şekil 59. Karağaça Köyü’ nün il içindeki konumunu gösteren harita

Köy kıydan yaklaşık 16km içeride, Vakfikebir-Tonya Karayolu üzerinde, Foldere tarafından bölünmüş karşılıklı 2 yamaçta yer almaktadır. Köyün rakımı 700m'dir. Köy kuzeyden Hoşarlı ve Rıdvanlı Köyü, doğudan Çalköy Belediyesi, güneyden Melikşah ve Çamlı Köyü, Tonya Belediyesi, batıdan Kayacan Köyü ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi Tonya İlçe Merkezidir (Şekil 59; Şekil 60; Şekil 61).

Şekil 60. Karaağaçlı Köyü kimlik kartı

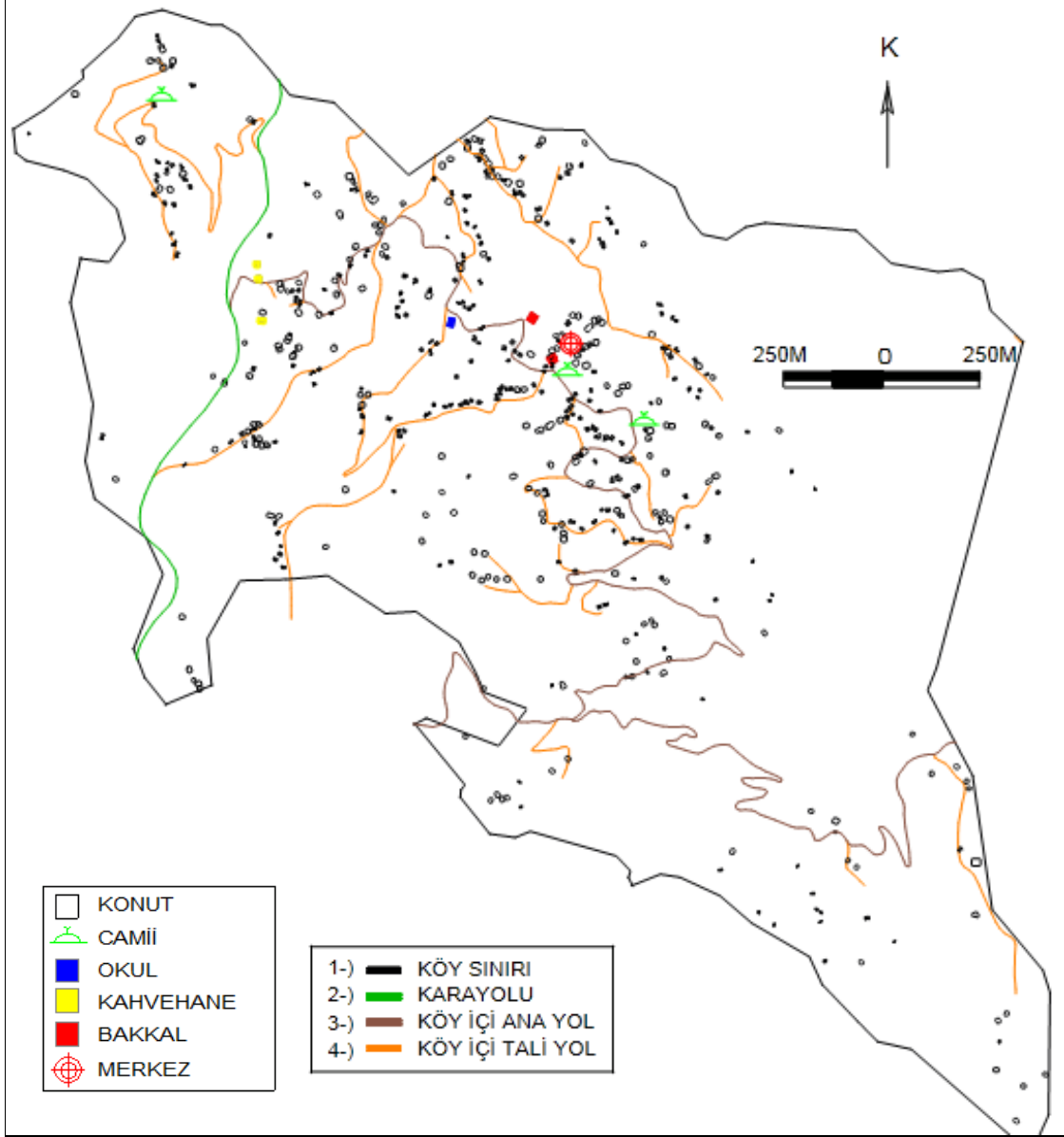
Şekil 61. Karaağaçlı Köyünde konut kümeleri

3.6.1. Karaağaçlı Köyü Ulaşım Analizi

Karaağaçlı Köyüne Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu) Vakfikebir İlçe Merkezinden ayrılan Vakfikebir-Tonya-Düzköy-Akçaabat akslı il yolu ile ulaşılmaktadır. Bu il yolundan ayrılan köy içi ana yol ise, köyün yukarı kesimlerinde çatallanarak iki kola ayrılmakta ve kollardan biri Köyün güneyinde kalan Çamlı Köyüne devam etmektedir. Köy de merkez fonksiyonları olan 2 camii, ilköğretim okulu, 2 bakkal ve kahvehaneler ana yol ağı üzerinde ancak belli mesafe aralıklarında yer almaktadır (Şekil 62).

Ana yollardan ayrılan tali yollar, köydeki tüm konut kümelerine hizmet vermekte ve köyün güney komşusu Hoşarlı' ya devam etmektedir. Köyde tüm mahallelere taşıt yolu ile ulaşabilme imkanı bulunmaktadır. Ancak konut kümelerinden uzak bazı evlere araç yolu bağlantısı yoktur (Şekil 62).

Bu tespitler ve Tablo 35' e göre, ulaşım faktörünün yerleşim yapısındaki etkisi 'orta' düzeydedir.

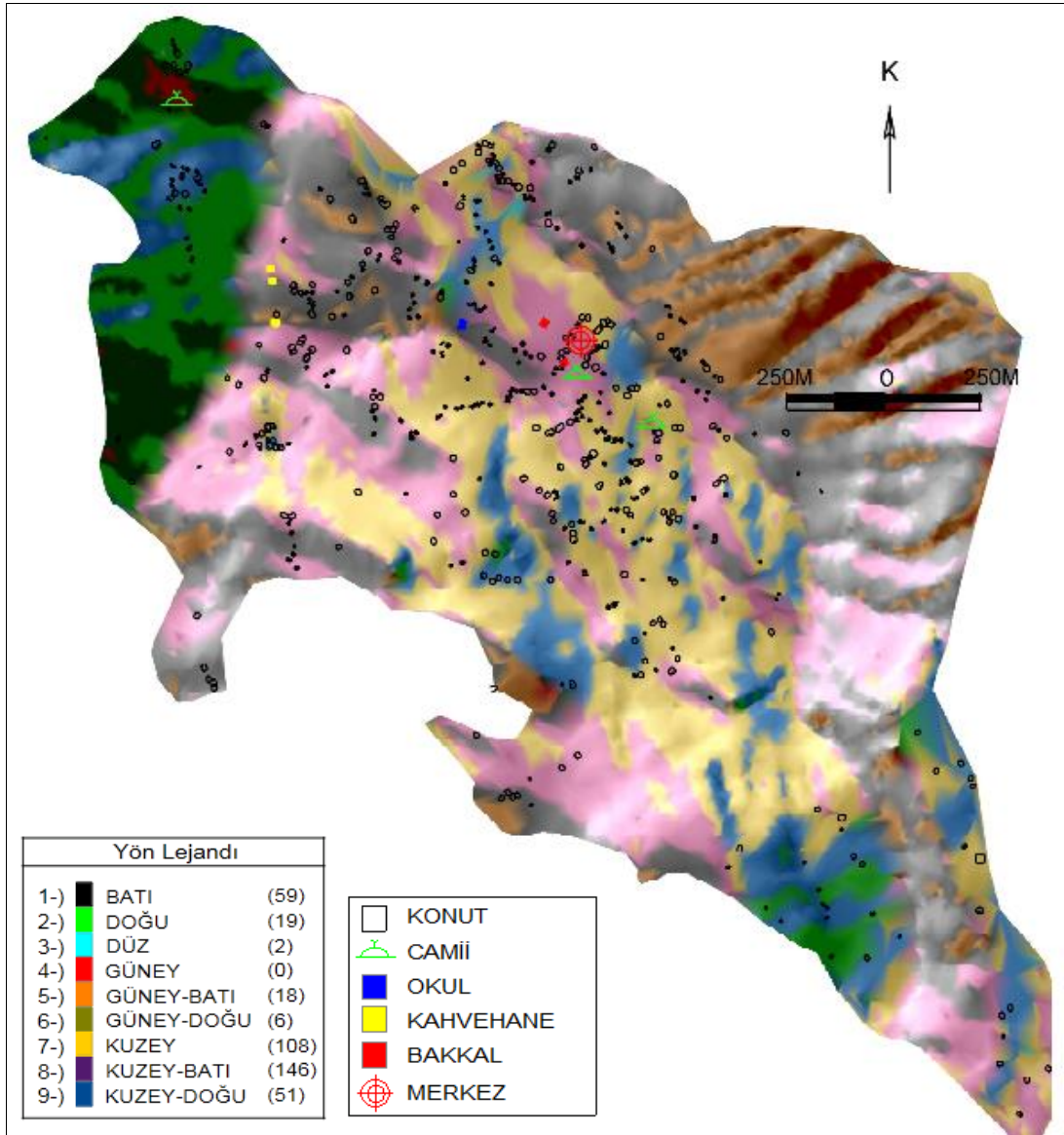
Şekil 62. Karaağaçlı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita

Tablo 35. Karaağaçlı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan ikisi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	-	

3.6.2. Karaağaçlı Köy Yön Analizi

Köyün Foldere vadisinin batısında kalan ve köyün büyük bir bölümünü oluşturan yakası çoğunlukla kuzey ve batıya diğer yakası ise kuzeydoğu ve doğuya bakmaktadır (Şekil 63). Bu durumla paralel olarak Köy'de binaların % 35.7' si kuzeybatıya, % 26.4' sı kuzeye ve %14.4' ü batıya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan 6 bina, toplam bina sayısının % 1.5' ini oluşturmaktadır. Bu tespitler ve Tablo 36' ya göre yön faktörünün Köy yerleşim düzeninde etki düzeyi düşüktür.

Şekil 63. Karaağaçlı yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

Tablo 36. Karaağaçlı Köyünde binaların yönlere göre dağılımı

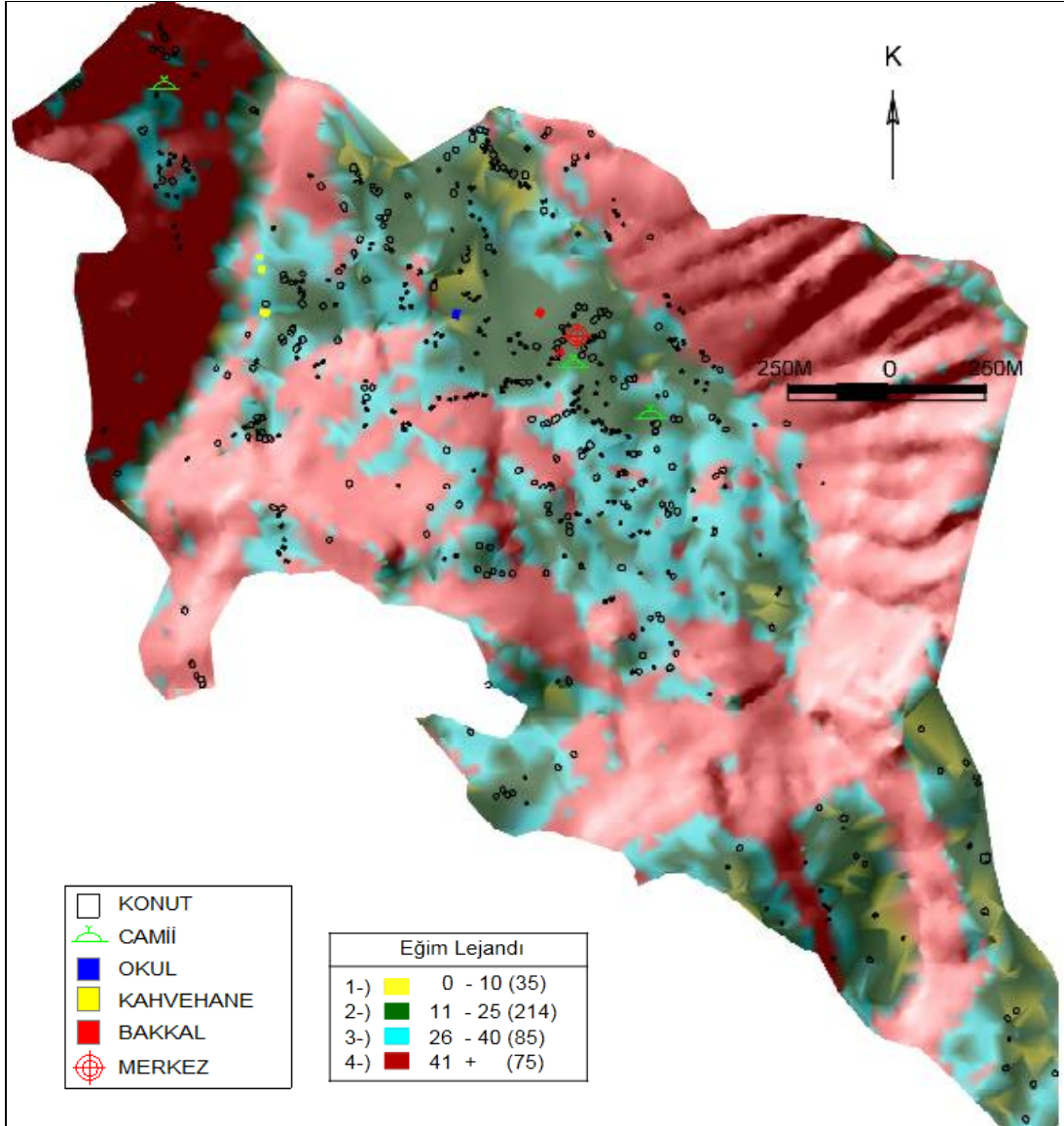
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	2	0.5	1.5	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	108	26.4		
Kuzeydoğu	51	12.5		
Doğu	19	4.6		
Güneydoğu	6	1.5		
Güney	0	0.0		
Güneybatı	18	4.4		
Batı	59	14.4		
Kuzeybatı	146	35.7		
Toplam	409	100.0		

3.6.3. Karaağaçlı Köyü Eğim Analizi

Köyün orta bölümlerinde eğim nispeten daha düşük iken, diğer alanlarda eğim oldukça yüksektir (Şekil 64). Yerleşim için çok yüksek eğimli alanlardan kaçınılmıştır: Köyde bulunan toplam 409 binanın % 18.3'ü yerleşime uygun olmayan (%41 ve üstü) alanlarda, %20.8'i önlem alınarak yerleşilebilecek (%26-40 arası) alanlarda bulunmaktadır. Buna göre 'genel olarak yerleşime uygun olmayan alanlarda' yer alan binaların oranı % 39.9'dur. Bu tespitler ve Tablo 37' ye göre Köy'de eğimin yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

Tablo 37. Karaağaçlı köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	35	8.6	60.9	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun alanlarda (eğimi % 25' in altında) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
11-25	214	52.3		
26-40	85	20.8	39.1	
41+	75	18.3		
Toplam	409	100.0	100.0	

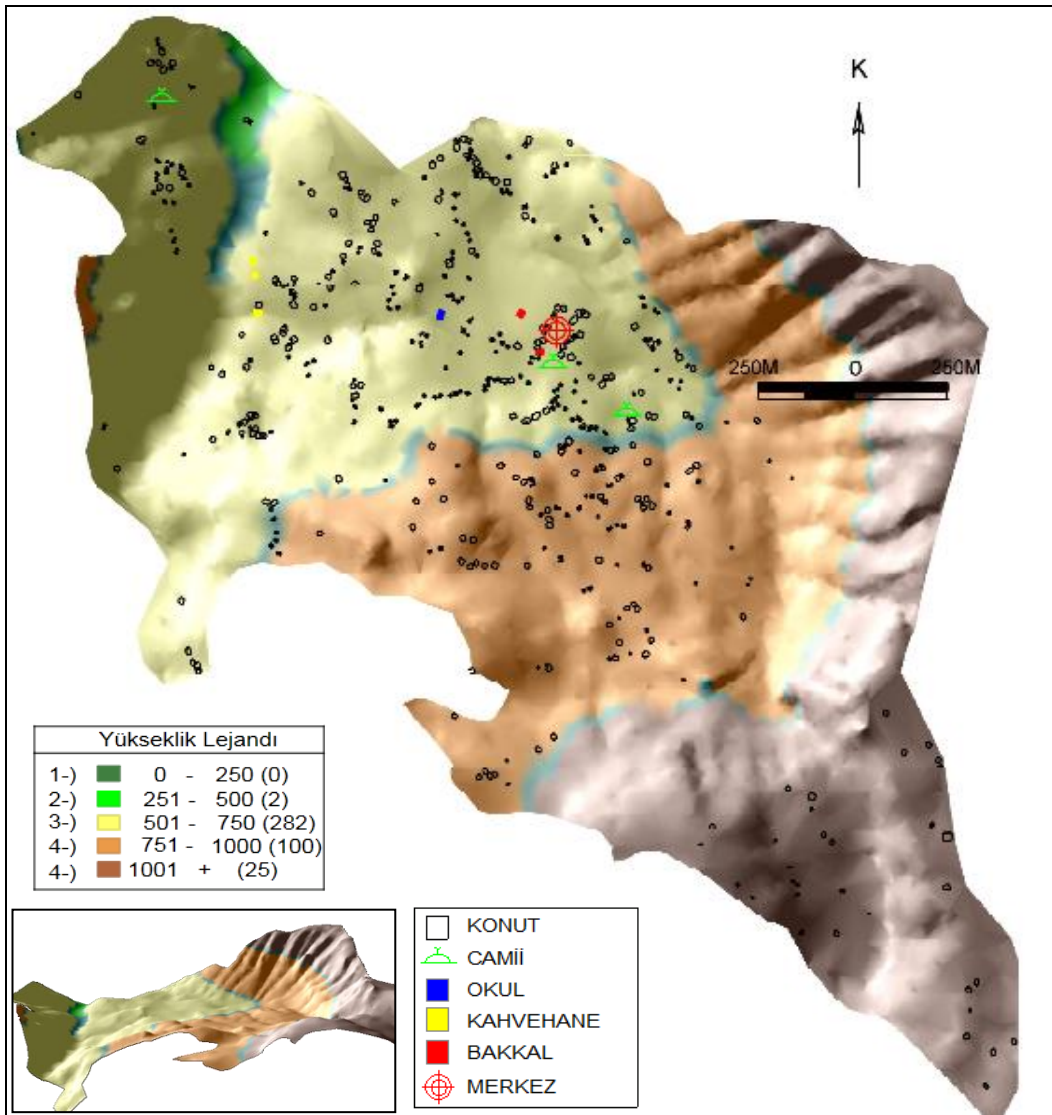
Şekil 64. Karağaçlı yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

3.6.4. Karağaçlı Köyü Yükselti Analizi

Köyde yerleşim alanı, vadi tabanında yaklaşık 500 kotundan başlayarak 1350 kotuna kadar yayılmıştır (Şekil 65). Köydeki binaların % 68.9' u, 501-750m yükselti aralığında ılımlı-nemli iklim için uygun olan yamaçların orta bölümünde toplanmıştır. Köyde yükselti faktörünün yerleşim yapısındaki etkisi Tablo 7 ve Tablo 38' e göre yüksek düzeydedir.

Tablo 38. Karaağaçlı Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0.0
251-500	2	0.5
501-750	282	68.9
751-1000	100	24.4
1000 +	25	6.1
Toplam	409	100.0

Şekil 65. Karaağaçlı yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

3.6.5. Karaağaçlı Köyü Mülkiyet Analizi

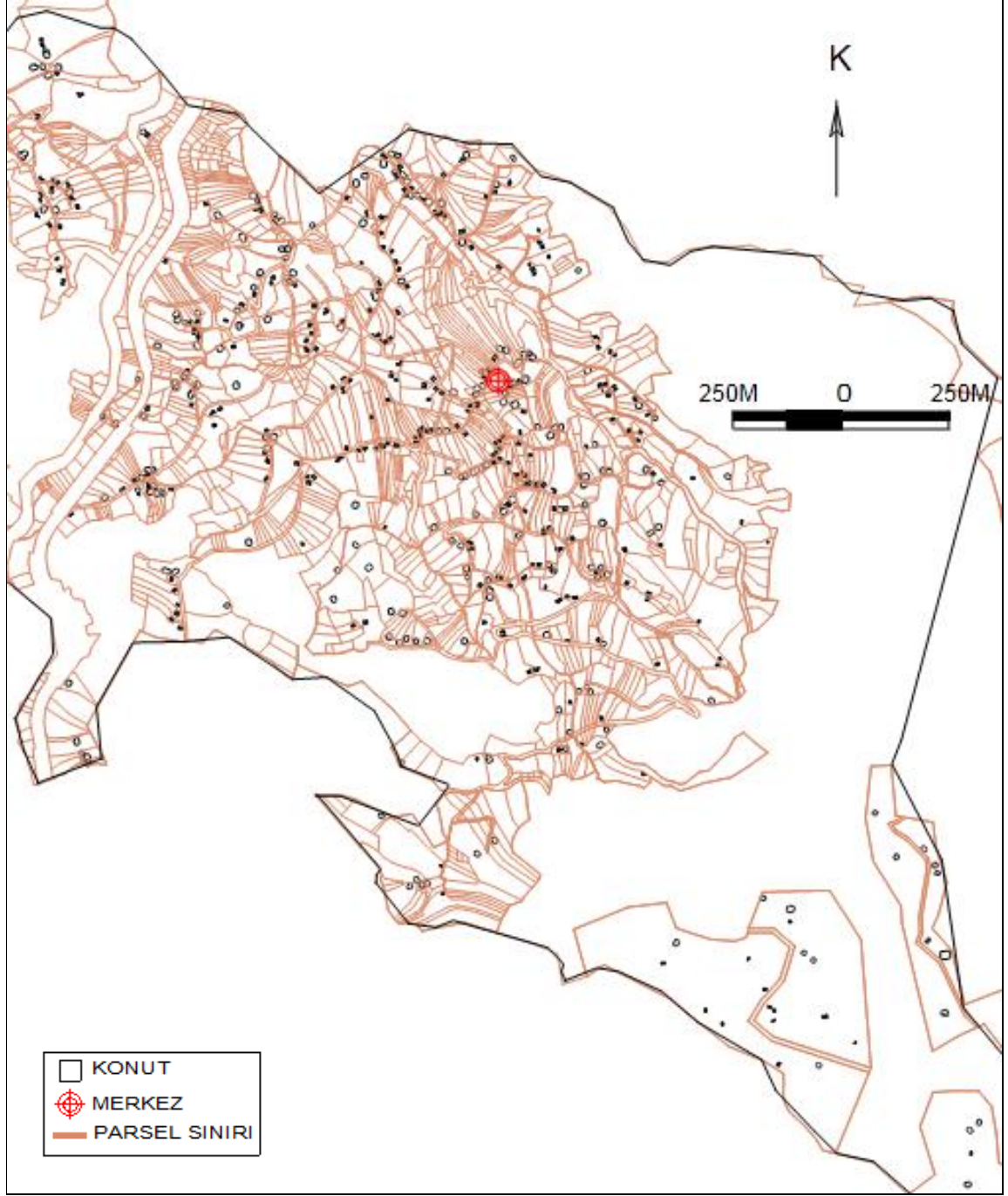
Köyün 2007 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; mülkiyet deseninin parsel formu ve dizilimi açısından kompleks bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu yapıya bağlı olarak yerleşimdeki konut kümelerinde düzgün bir cephe oluşumu yoktur (Şekil 66).

Genel olarak parsel deseni ile yerleşim deseninde örtüşmeler bulunmaktadır. Ancak Binalar parsellerin yola cepheli bölümlerinde yerleştiği gibi yola uzak bölümlerinde de yerleşmiştir (Şekil 66).

Bu tespitler ve Tablo 39'a göre mülkiyet deseninin yerleşim düzenine etkisi 'orta' düzeydedir.

Tablo 39. Karaağaçlı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun ikisi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	-	

Şekil 66. Karaağaçlı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisini gösteren harita

3.6.6. Karaağaçlı Köyü Yerleşim Yapısı

Şekil 67' de görüldüğü gibi, Köyün genel yerleşim yapısı çok sık dokulu olmayan kümeleşmiş mahallerden oluşmaktadır. Merkez fonksiyonları olan okul, cami bakkal aynı küme içerisinde ve birbirine yakın mesafededir.

hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır doğrulamıştır.

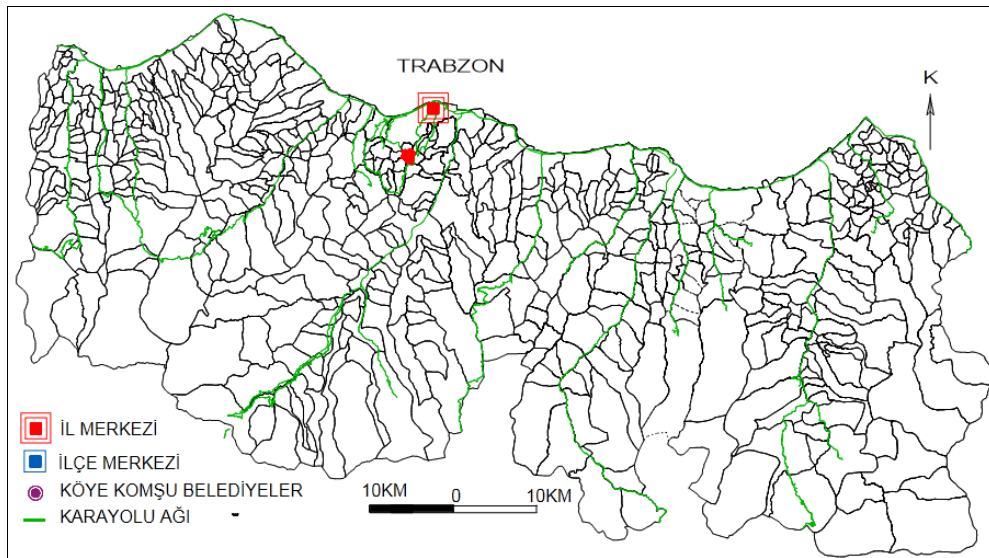
- Ulaşımın orta düzeyde etkisi 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemlı arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlkle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta yada yüksek düzeyde olacaktır) doğrulamıştır.

- Örnek köyler içerisinde eğim faktörünün yerleşim düzeninde etkisinin yüksek olduğu az sayıda (4 köy) köyden birisidir.

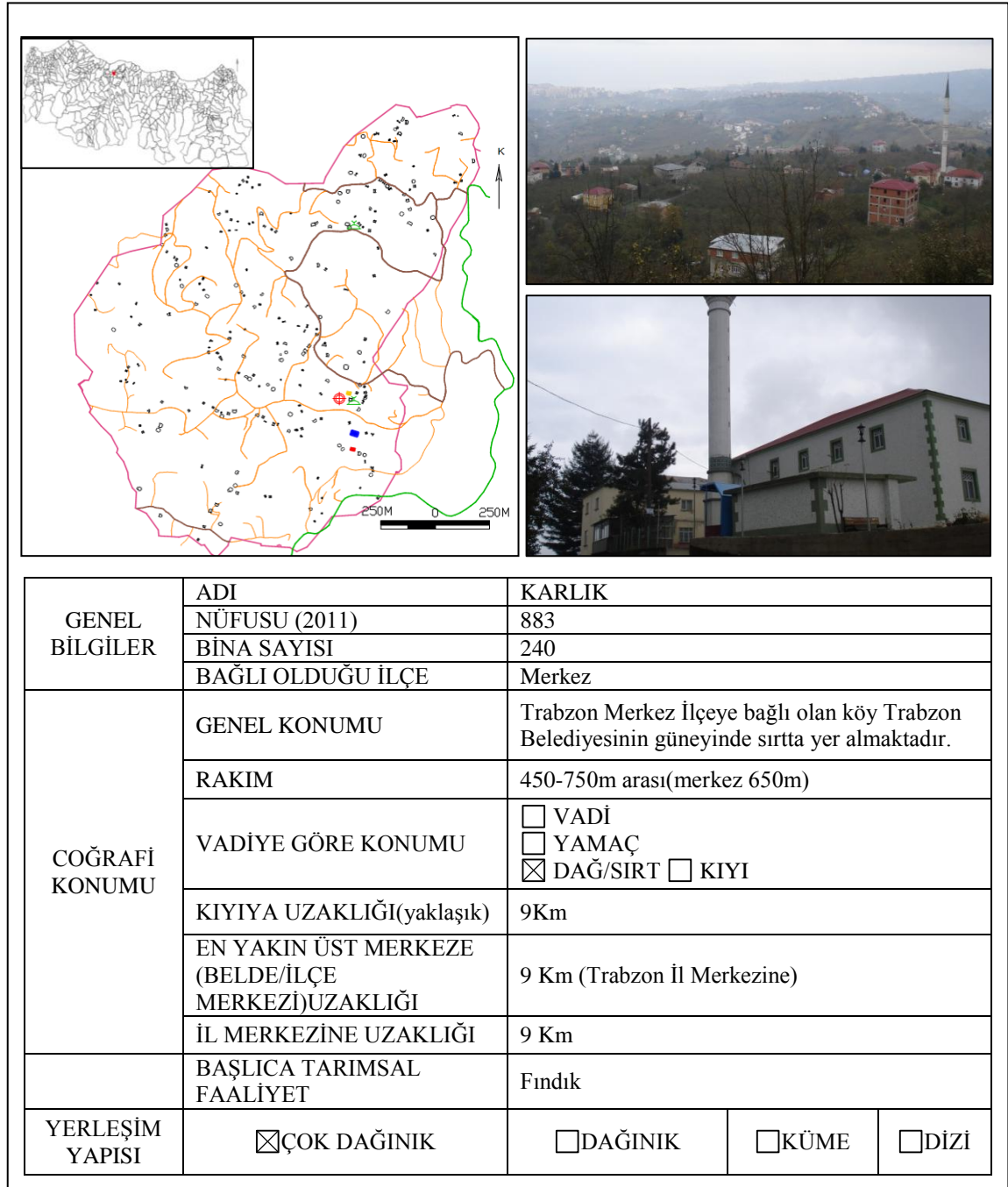
3.7. Karlık Köyü (Merkez)

Merkez İlçeye bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 883 kişidir (URL-1). Köyde 240 bina yer almakta, Köydeki ailelerin yaklaşık %70’i yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Trabzon Belediyesinin güneyinde, kıyıya yaklaşık 9 km mesafede sırtta yer alan köyün rakımı 650m’dir. Köyün kuzeyinde Yeniköy, doğusunda Aktoprak ve Subaşı, güneyinde Tosköy ve batısında Akkaya ve Karakaya Köyleri yer almaktadır Karlık köyünün 1. derece hizmet merkezi Trabzon İl Merkezidir (Şekil 68, Şekil 69). Köy 2010 yılında Trabzon Belediyesi’nin ‘bütünşehir’ olması ile Trabzon Belediyesi sınırları içerisinde kalmıştır. Ancak Köyün tüzel kişiliği seçim döneminin sonuna (2014 yılı) kadar devam edeceği için Köy çalışma kapsamında bırakılmıştır.

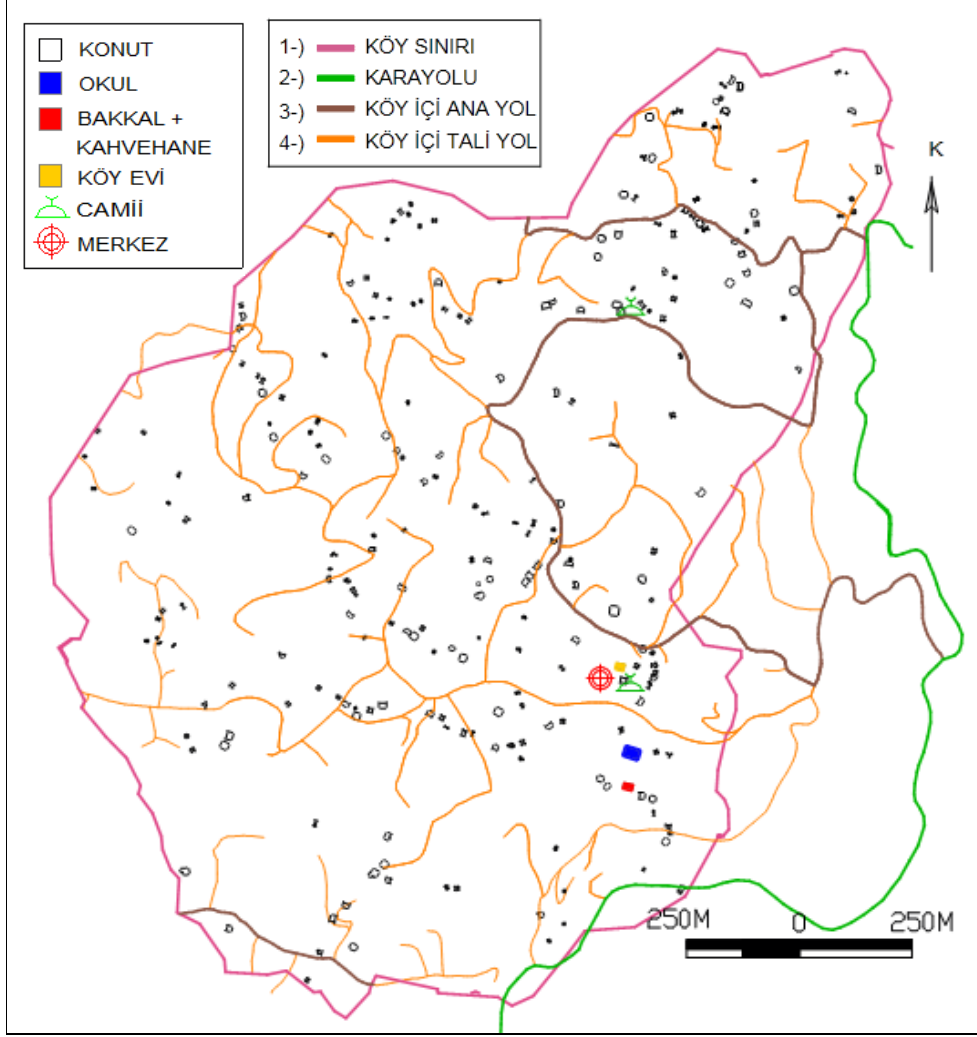
Şekil 68. Karlık Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 69. Karlık Köyü kimlik kartı

3.7.1. Karlık Köyü Ulaşım Analizi

Köye Karadeniz Sahil Yolundan ayrılan il yolu ile ulaşılmaktadır. Bu yol daha güneydeki köylerde devam ederek tekrar Karadeniz Sahil Yoluna bağlanmaktadır (Şekil 68). Köy ile 1. derece hizmet merkezi olan Trabzon İl Merkezi arasında karşılıklı olarak her gün yarım saatte bir olmak üzere dolmuş seferleri yapılmaktadır.

Şekil 70. Karlık Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisini gösteren harita

Şekil 71. Karlık Köyünde sırta ve dağınk yerleşim düzeni

Ana köy içi ulaşımı; il yolundan ayrılan ve köy içerisinden ring oluşturarak tekrar il yoluna bağlanan hattan sağlamaktadır. Bu yol aynı zamanda Köyün kuzeydeki Yeniköy' e devam etmektedir. Tali yollar ise ana yoldan ayrılarak çok fazla dallanma yapmakta ve köy içindeki konut birimlerine ve komşu köylere ulaşımı sağlamaktadır. Köy genelinde birkaç müstakil ev dışında tüm binalara araç yolu bağlantısı vardır. Köyün merkez fonksiyonları ana yol ağı ile bağlantılı değildir, ana yol üstünde sadece bir camii yer almaktadır. Köyde binalar ana ve tali yola çok fazla yaklaşmamıştır ve binalar arasında belli bir mesafe vardır, bu durum dağınık bir yerleşim dokusu oluşturmuştur (Şekil 70, Şekil 71).

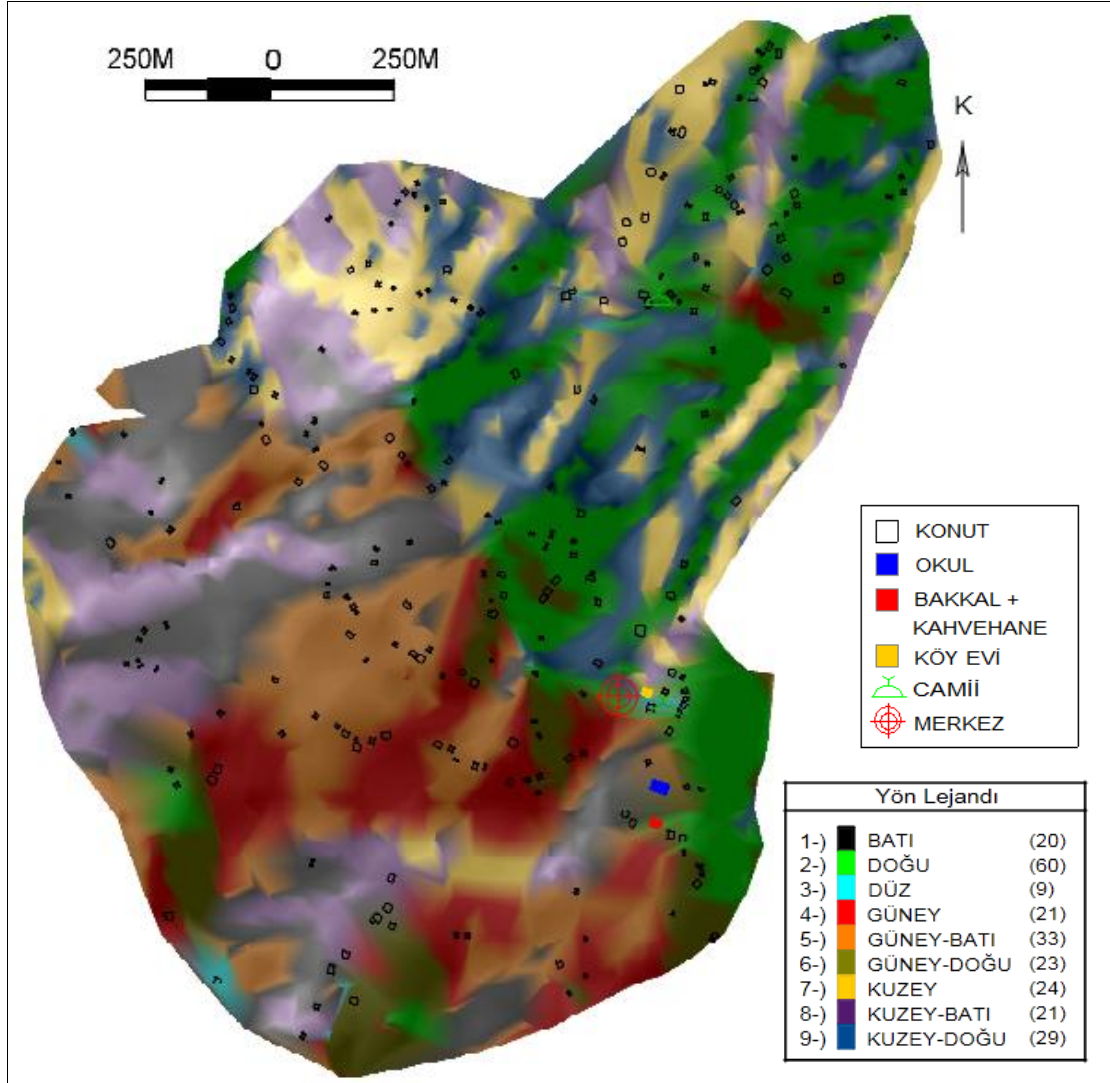
Bu tespitler ve Tablo 40' a göre ulaşım faktörünün Köyün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi düşüktür.

Tablo 40. Karlık Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan sadece biri köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	-	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	-	

3.7.2. Karlık Köyü Yerleşimi Yön Analizi

Köy sırtta ve sırtın farklı yönlerine bakan bölümlerinde konumlanmıştır. Bu duruma bağlı olarak yerleşim alanı da tüm yönlere dağılmış durumdadır (Şekil 72). Köyde binalar %25' i doğuya, % 13.8' i güneybatıya ve %12.1' i kuzeydoğuya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan toplam bina sayısı, tüm binaların % 18.4' ünü oluşturmaktadır. Tablo 41'e göre yön faktörünün Köy yerleşiminde etki düzeyi düşük seviyededir.

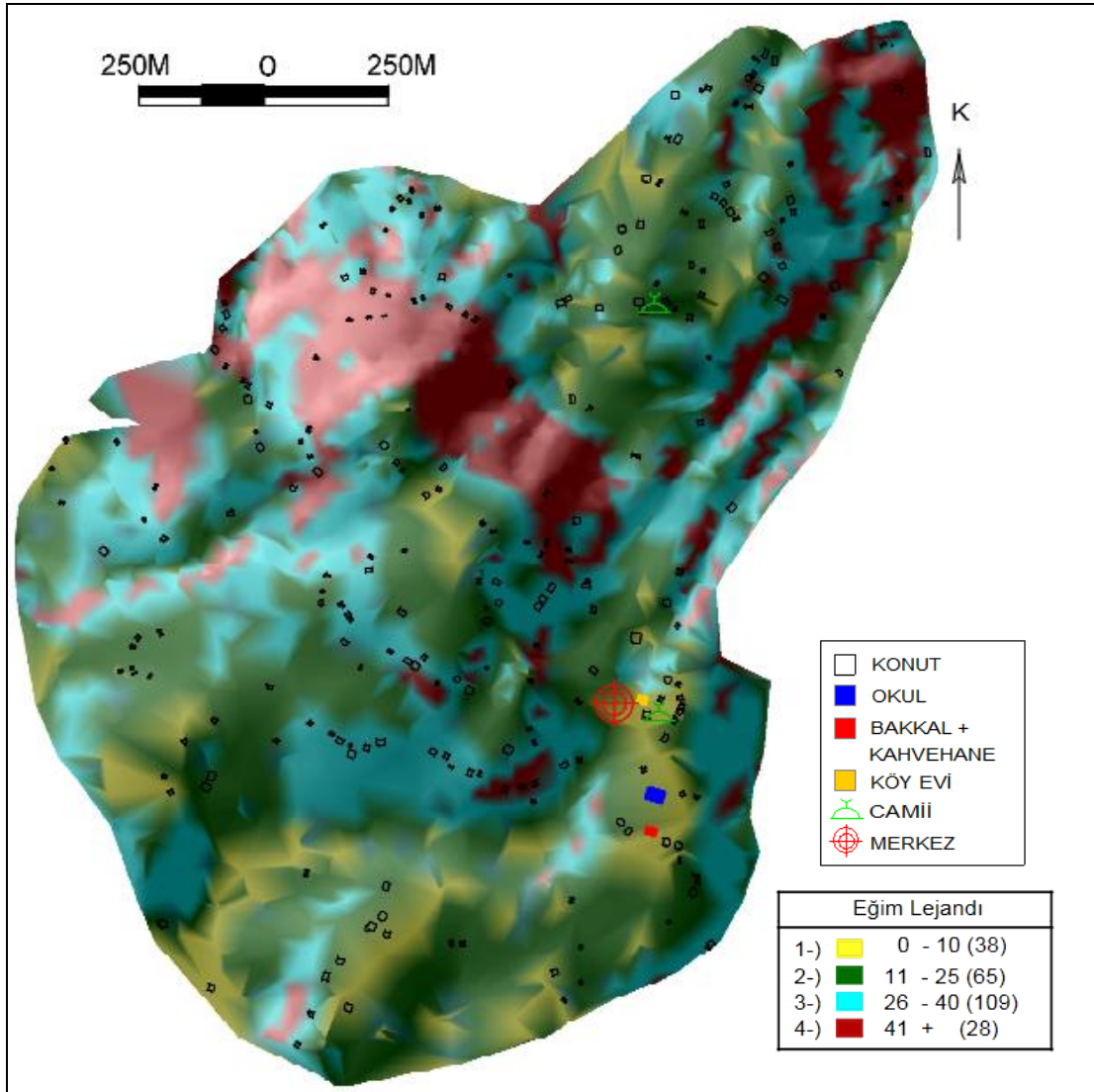
Şekil 72. Karlık Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

Tablo 41. Karlık köyünde binaların yönlere göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	9	3.8	18.4	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir
Kuzey	24	10.0		
Kuzeydoğu	29	12.1		
Doğu	60	25.0		
Güneydoğu	23	9.6		
Güney	21	8.8		
Güneybatı	33	13.8		
Batı	20	8.3		
Kuzeybatı	21	8.8		
Toplam	240	100.0		

3.7.3. Karlık Köyü Eğim Analizi

Diğer köylere oranla daha az eğimli olan Köyde (Şekil 73) yer alan binaların % 11.7' si eğim bakımından yerleşime uygun olmayan (%41 ve üstü) alanlarda, %45.4'ü ise önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%26-40 arası) bulunmaktadır. Buna göre 'genel olarak yerleşime uygun olmayan alanlarda' yer alan binaların oranı % 57.1' dir. Bu tespitler ve Tablo 42' ye göre köyde eğimin yerleşim yapısındaki etkisi 'orta' düzeydedir.

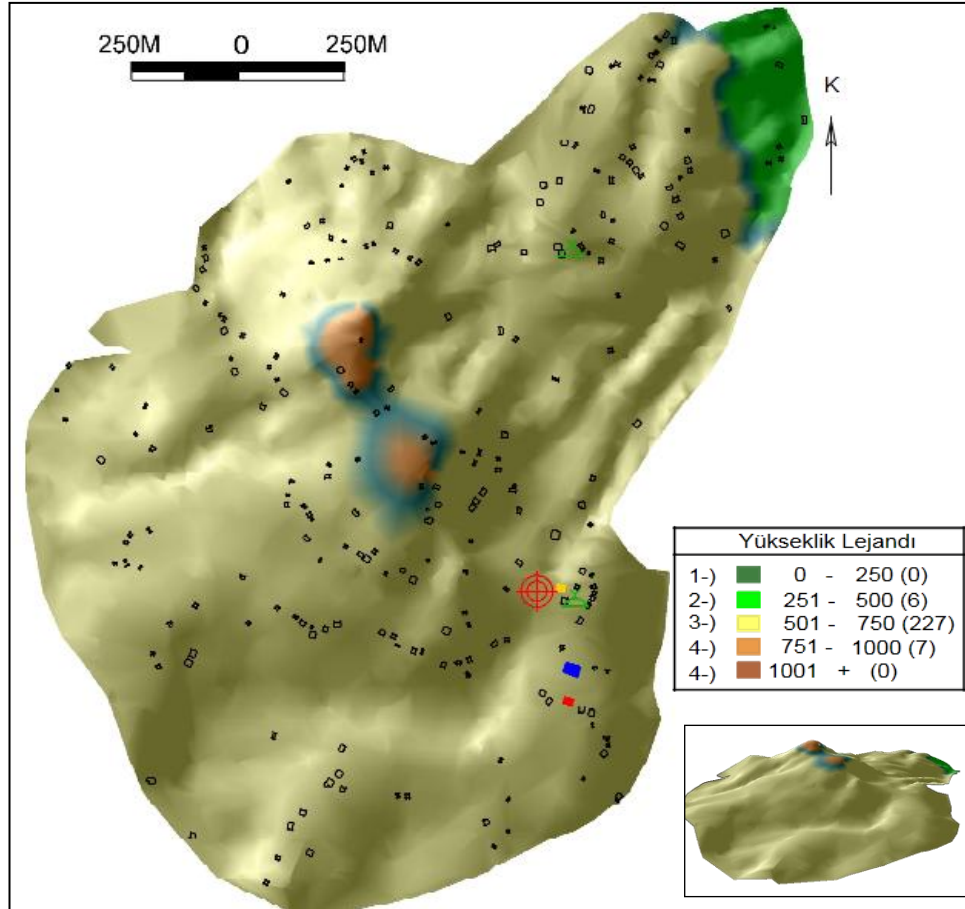
Şekil 73. Karlık Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

Tablo 42. Karlık köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	38	15.8	42.9	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	65	27.1		
26-40	109	45.4	57.1	
41+	28	11.7		
Toplam	240	100.0	100.0	

3.7.4. Karlık Köyü Yükselti Analizi

Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağında en uygun konumun yamaçların üst kısımları olmasına karşılık, Köy sırtta konumlanmıştır (Şekil 74). Tablo 7' de ki ölçütler ve Tablo 43' e göre Köy yerleşiminde yükselti faktörünün etkisi düşüktür.

Şekil 74. Karlık Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 43. Karlık köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0
251-500	6	2.5
501-750	227	94.6
751-1000	7	2.9
1001 +	0	0.0
Toplam	240	100.0

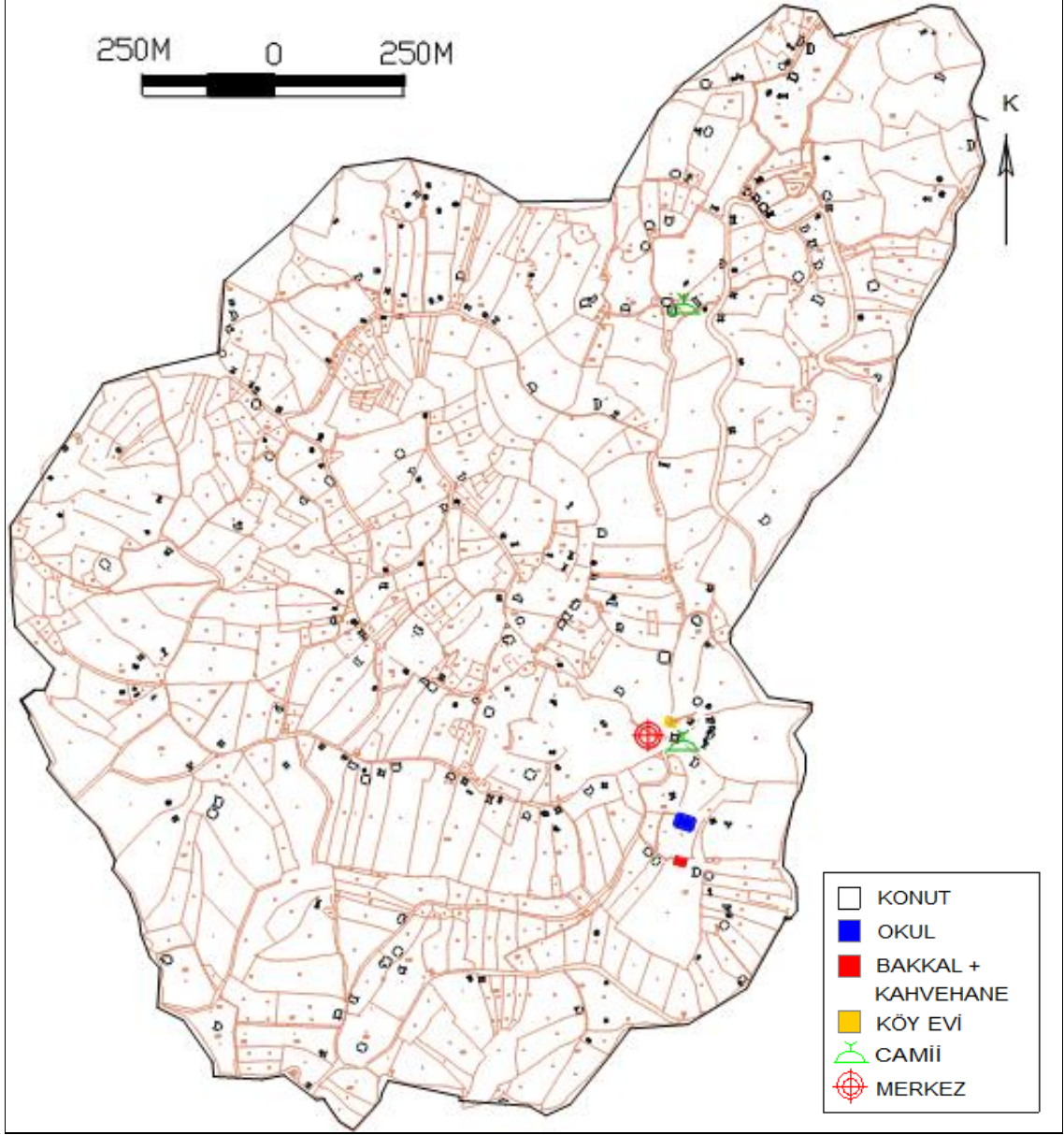
3.7.5. Karlık Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2002 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; mülkiyet deseninin arazinin morfolojisi ile uyumlu ve çok parçalı olduğu görülmektedir. Parsel biçimi bakımından da heterojen bir yapı sergilemektedir. Yerleşimin genel durumu da mülkiyet deseniyle paralel olarak parçalı ve dağınıktır (Şekil 75).

Bu tespitler ve Tablo 44'e göre mülkiyet deseninin Köyün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

Tablo 44. Karlık Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

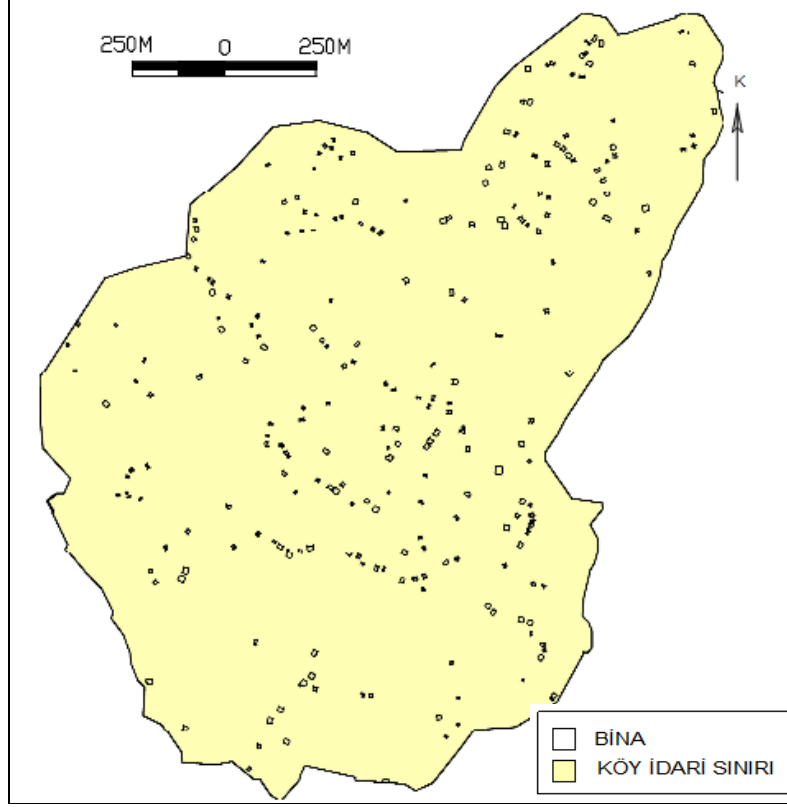
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

Şekil 75. Karlık Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.7.6. Karlık Köyü Yerleşim Yapısı

Köy yerleşiminde herhangi bir kümelenme ya da dizi yerleşim görülmemekte olup oldukça dağınık bir yerleşim mevcuttur (Şekil 76).

Şekil 76. Karlık Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; sırtta yer alan köyde yerleşim yapısı üzerinde baskın bir faktör ön plana çıkmamıştır. Eğim ve mülkiyetin yerleşim yapısındaki etkisi orta düzeyde gerçekleşirken, ulaşım, yön ve yükselti faktörlerinin etkisi ise düşük seviyede kalmıştır.

- Sırtta yer alan köyde binalar tüm yönlere homojen şekilde dağılmıştır. Bu duruma bağlı olarak yön faktörünün yerleşim üzerindeki etkisi düşük kalmış ve 2. hipotez (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Eğimin yerleşim üzerindeki orta düzeyde etkisi 3. hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulamıştır.

- Fındık tarımının yaygın olduğu Köyde binalar, bahçelerin içinde rastgele konumlanarak oldukça dağınık bir yerleşim yapısı oluşturmuştur. Bu yapı yerleşimlerin tarımsal üretimle bağlantılı olduğunu söyleyen 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim

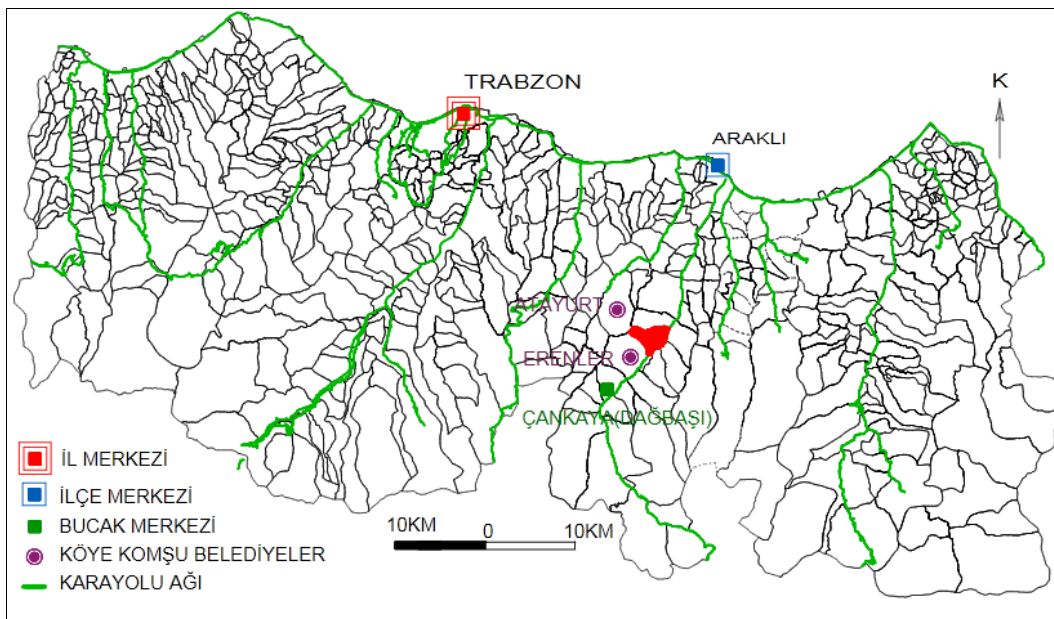
düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamıştır.

- Konum olarak sırtta yerleşmiş olduğu için yükselti faktörünün etkisi düşük kalmıştır.
- 16 örnek köy içerisinde ulaşım faktörünün yerleşim düzeni üzerinde etkisinin düşük olduğu tek köydür.

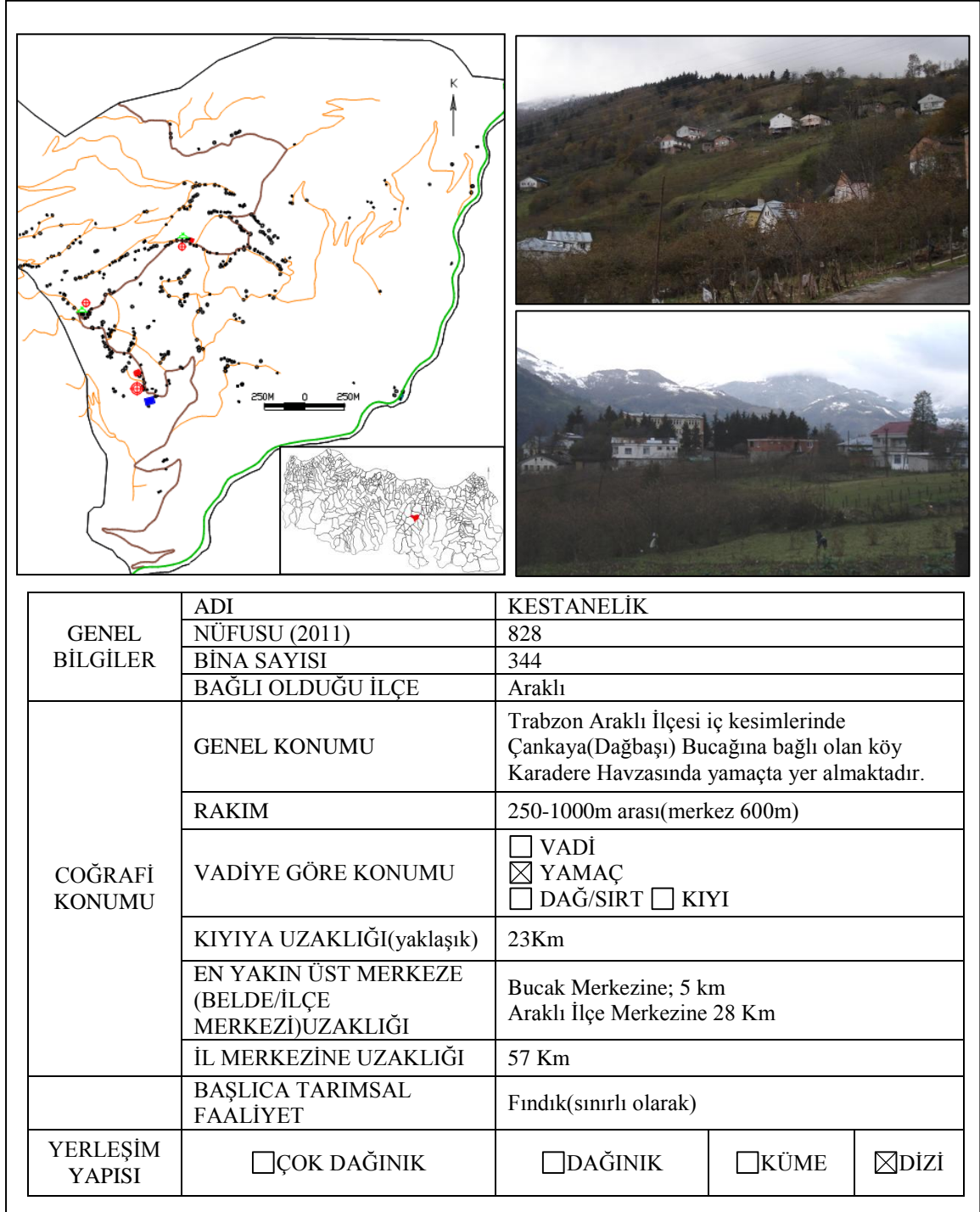
3.8. Kestanelik Köyü (Araklı)

Trabzon İli Araklı İlçesi Çankaya (Dağbaşı) Bucasına bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 828 kişidir (URL-1). Köyde 344 bina yer almakta ve Köydeki ailelerin yaklaşık % 60'ı yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Genel konum olarak Karadere Vadisinin batı yamacında, kıyıya yaklaşık 23km mesafede yer alan Köyün rakımı 600m'dir. Köy kuzeyden Atayurt Belediyesi ve Turnalı Köyü, doğudan Taştepe ve Çamlıktepe köyleri, güneyden Yüceyurt Köyü, batıdan Erenler Belediyesi ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi, bağlı olduğu Dağbaşı Bucacı'dır. Ancak köy sadece kolluk hizmetlerini (Jandarma Karakolu) buradan karşılamakta bunun dışındaki tüm 1. Derece hizmetlerini Araklı İlçe Merkezi'nden karşılamaktadır (Şekil 77, Şekil 78).

Şekil 77. Kestanelik Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita

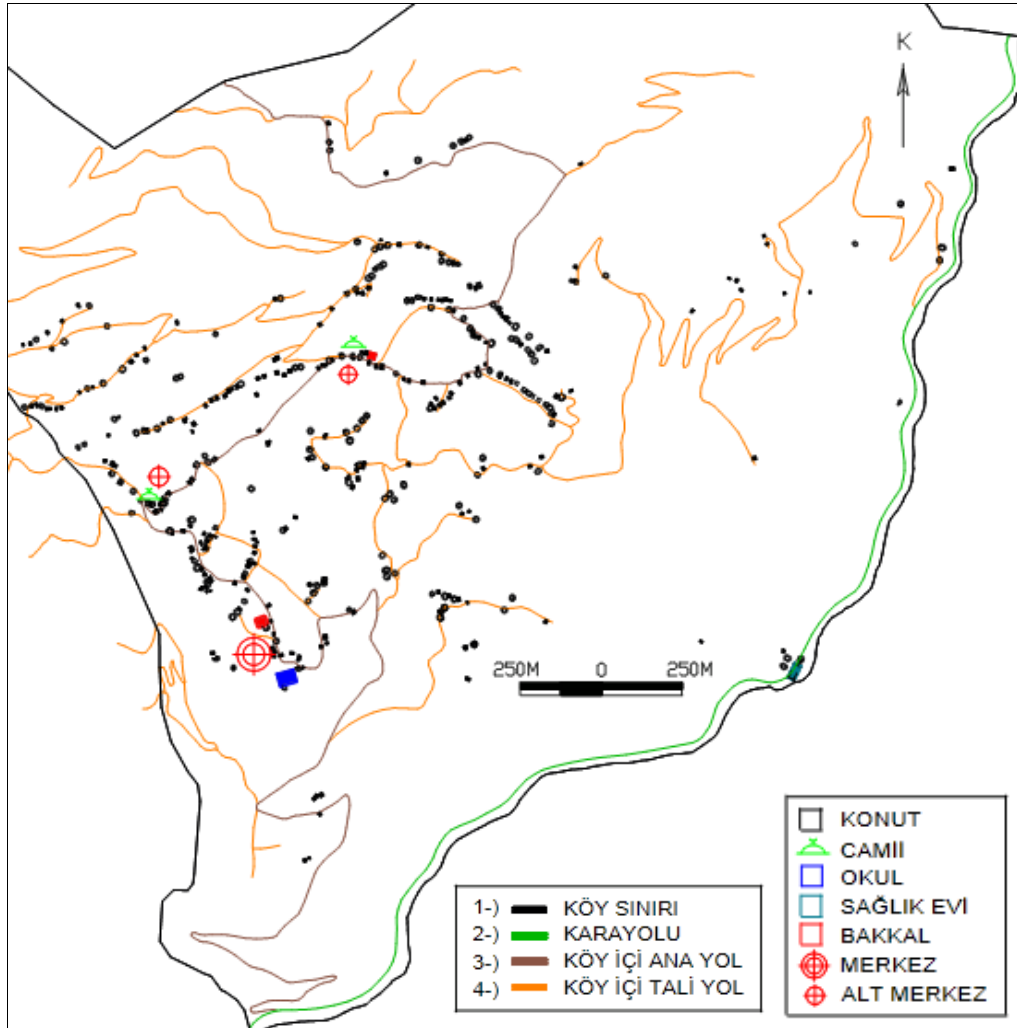
Şekil 78. Kestanelik Köyü kimlik kartı

3.8.1. Kestanelik Köyü Ulaşım Analizi

Köye Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu) Araklı İlçe Merkezi kesiminden ayrılan, Çankaya(Dağbaşı) Beldesi ile Karadere havzasındaki diğer köylere erişimi sağlayan il

yolundan ulaşılmaktadır (Şekil 77). Köy ile Bucak Merkezi arasında herhangi bir toplu taşıma hizmeti bulunmamaktadır. Kestanelik Köyü ile Araklı İlçe Merkezi arasında ise her gün 2-3 saatte bir karşılıklı olarak dolmuş seferleri yapılmaktadır.

Ana köy içi ulaşımı ise, il yolundan ayrılan ve köy içerisinde devam ederek kuzeydeki Atayurt Belediyesine bağlanan yoldan sağlanmaktadır. Köyün merkez fonksiyonları olan 2 camii, 8 yıllık ilköğretim okulu, 2 bakkal ve sağlık evi ana yol ağı üzerindedir. Ana yollardan ayrılan tali yollar Köyün tüm yerleşim birimlerine ve komşu köylere bağlantıyı sağlamaktadır (Şekil 79). Köyde küçük bir mahallenin ve tekil olarak bazı binaların taşıt yolu bağlantısı yoktur. Ayrıca Köy'de bazı tali yolların iyi durumda olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 79. Kestanelik Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Köyde binalar yol boyunca ayırık nizamda ancak birbirine yakın olarak, yola göre düzgün cephe oluşturacak şekilde dizilmiştir. Yerleşim dokusu ulaşım ağıyla bire-bir örtüşerek dizi yerleşim yapısını oluşturmuştur (Şekil 79). Yol ağı ile yerleşim arasında tespit edilen bu örtüşmeler ve Tablo 45' e göre, ulaşım faktörünün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi oldukça yüksektir.

Tablo 45. Kestanelik Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.8.2. Kestanelik Köyü Yön Analizi

Köy bir sırtın oluşturduğu kuzey/doğu ve güney/doğu yönelimli 2 zıt yamaçta yer almaktadır. Ancak köyde binaların tamamına yakını yerleşim alanı olarak sırtın güney ve doğuya bakan yamacında bulunmaktadır (Şekil 80). Köyde binaların % 32' si güneye, % 27.6' sını güneydoğuya ve %17.4' ü güneybatıya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan bina sayısı, tüm binaların % 59.6' sını oluşturmaktadır. Tablo 46' ya göre yön faktörünün yerleşim düzeninde etkisi yüksektir.

Tablo 46. Kestanelik köyünde binaların yönlere göre dağılımı

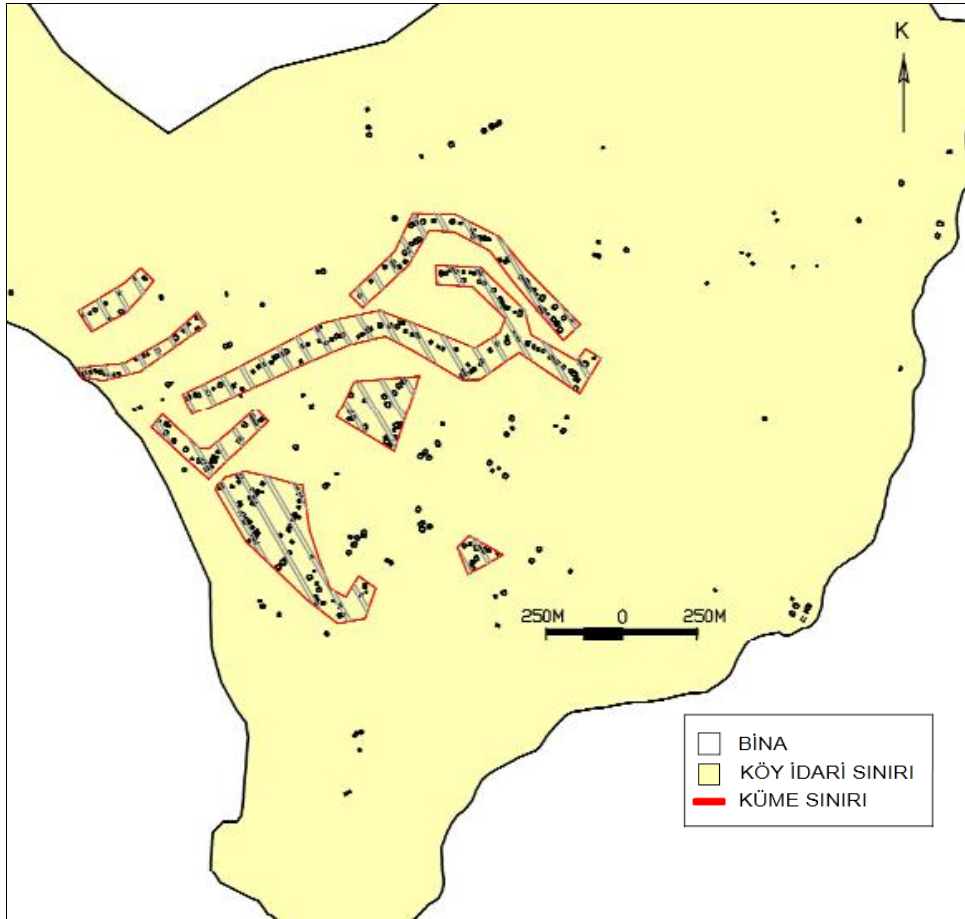
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	13	3.8	59.6	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 50'sinden fazla olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir
Kuzey	1	0.3		
Kuzeydoğu	13	3.8		
Doğu	47	13.7		
Güneydoğu	95	27.6		
Güney	110	32.0		
Güneybatı	60	17.4		
Batı	0	0.0		
Kuzeybatı	5	1.5		
Toplam	344	100.0		

Tablo 49. Kestanelik Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

3.8.6. Kestanelik Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde ulaşım ağı ile örtüşen, nispeten sık dokulu dizi yerleşim yapısı görülmektedir (Şekil 84).

Şekil 84. Kestanelik Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; Yamaçta yer alan köyde, yerleşimin şekillenmesinde eğim faktörünün dışında tüm faktörler yüksek düzeyde etkilidir.

- Binaların çoğunluğu yamacın üst kısımlarında toplanmış, 1. Hipotezi doğrulamıştır.
- Fındık tarımı yapılan Köyde binaların çoğunluğu fındık yetiştirmek için üst sınır olan 750m kotunun altındadır. Ayrıca köyde yerleşim yapısı dağınık değil, dizi şeklinde biçimlenmiştir. Bu sonuçlar 4. hipotezi (İl'de başlıca geçim kaynağı olan fındık ve çay tarımının yapıldığı köylerde yerleşim dokusu, bu bitkilerin yetişebileceği maksimum kod olan çay için 500m ve fındık için 750m kodunun altında yoğunlaşacaktır) ve 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulanmıştır.

- Ulaşım ağı ile yerleşim dokusu ilişkisi çok güçlüdür. Köyde yol ağına bağlı dizi yerleşim yapısı oluşmuş ve 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlkle yapıldığı İl'de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta yada yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır.

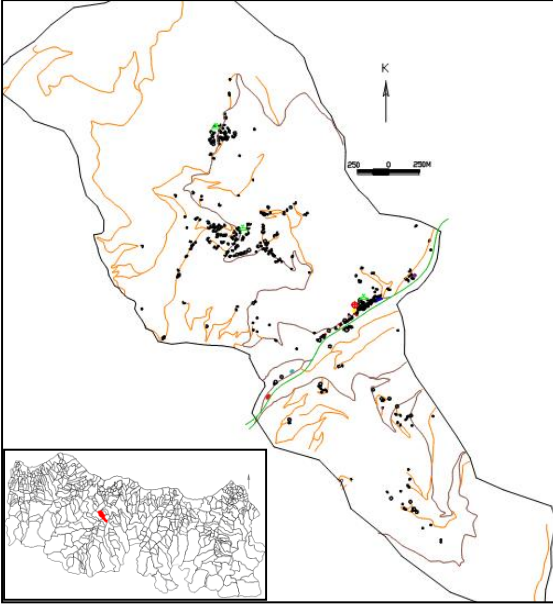

- Mülkiyet faktörünün yüksek düzeyde etkisi 7. hipotezi (Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulamıştır.

- Örnek köyler içerisinde yön faktörünün yerleşim düzeninde etkisinin yüksek olduğu az sayıda (4 köy) köyden birisidir.

3.9. Mataracı Köyü (Maçka)

Maçka İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 421 kişidir (URL-1). Köyde 325 bina bulunmakta ve köydeki ailelerin yaklaşık %70'i yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

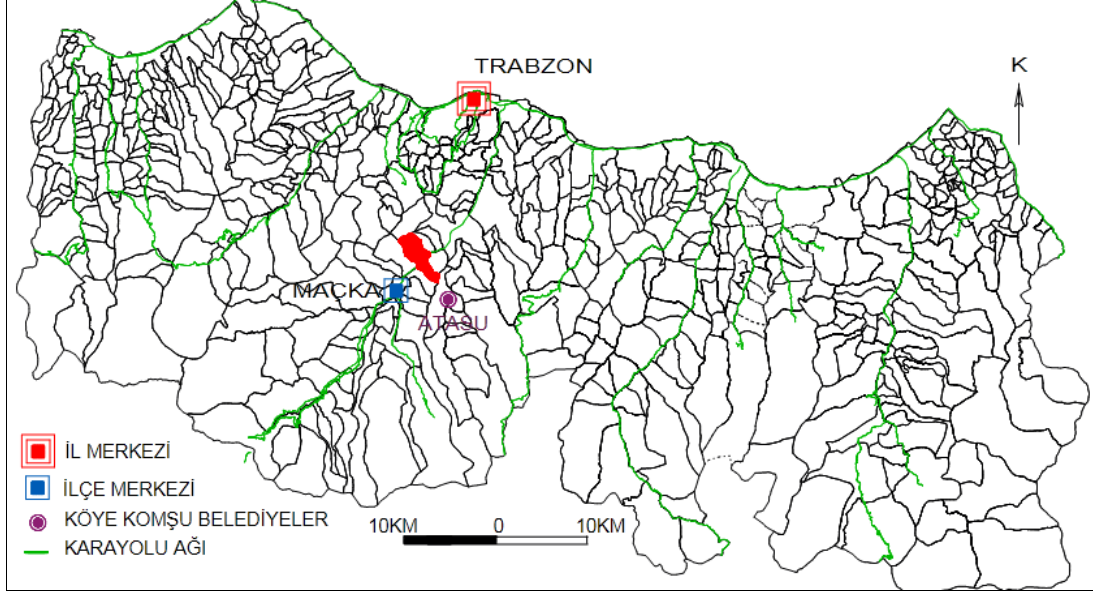
Değirmendere Vadisinde kıyından yaklaşık 23km içerde, Trabzon Gümüşhane Karayolu (devlet yolu) üzerinde vadide ve karşılıklı yamaçlarda yer alan Köyün rakımı 700m'dir. Köy kuzeyden Kaynarca, doğudan Gayretli ve Akmesic, güneyden Zaferli ve batıdan Sevinç Köyü ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi Maçka İlçe Merkezidir (Şekil 85; Şekil 86; Şekil 87).

			
			
GENEL BİLGİLER	ADI	Mataracı	
	NÜFUSU (2011)	421	
	BİNA SAYISI	325	
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	Maçka	
COĞRAFİ KONUMU	GENEL KONUMU	Trabzon İli Maçka İlçesine bağlı olan köy, Değirmendere Vadisinin doğu ve batı yakasında, Trabzon-Gümüşhane Karayolu üzerindedir.	
	RAKIM	450-850m arası(merkez 700m)	
	VADİYE GÖRE KONUMU	☒ VADİ ☐ YAMAÇ ☐ DAĞ/SIRT ☐ KIYI	
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	23 Km	
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	3 Km(İlçe Merkezine)	
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	23 Km	
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYET	Fındık	
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☐ DAĞINIK	☒ KÜME ☐ DİZİ

Şekil 85. Mataracı Köyü kimlik kartı

3.9.1. Mataracı Köyü Ulaşım Analizi

Köye, Karadeniz Sahil Yolu ile (devlet yolu) bağlantılı Trabzon-Gümüşhane Karayolu(devlet yolu) ile ulaşılmaktadır (Şekil 85). Ancak Köy ile Maçka İlçe Merkezi arasında herhangi bir toplu taşıma hizmeti bulunmamaktadır.

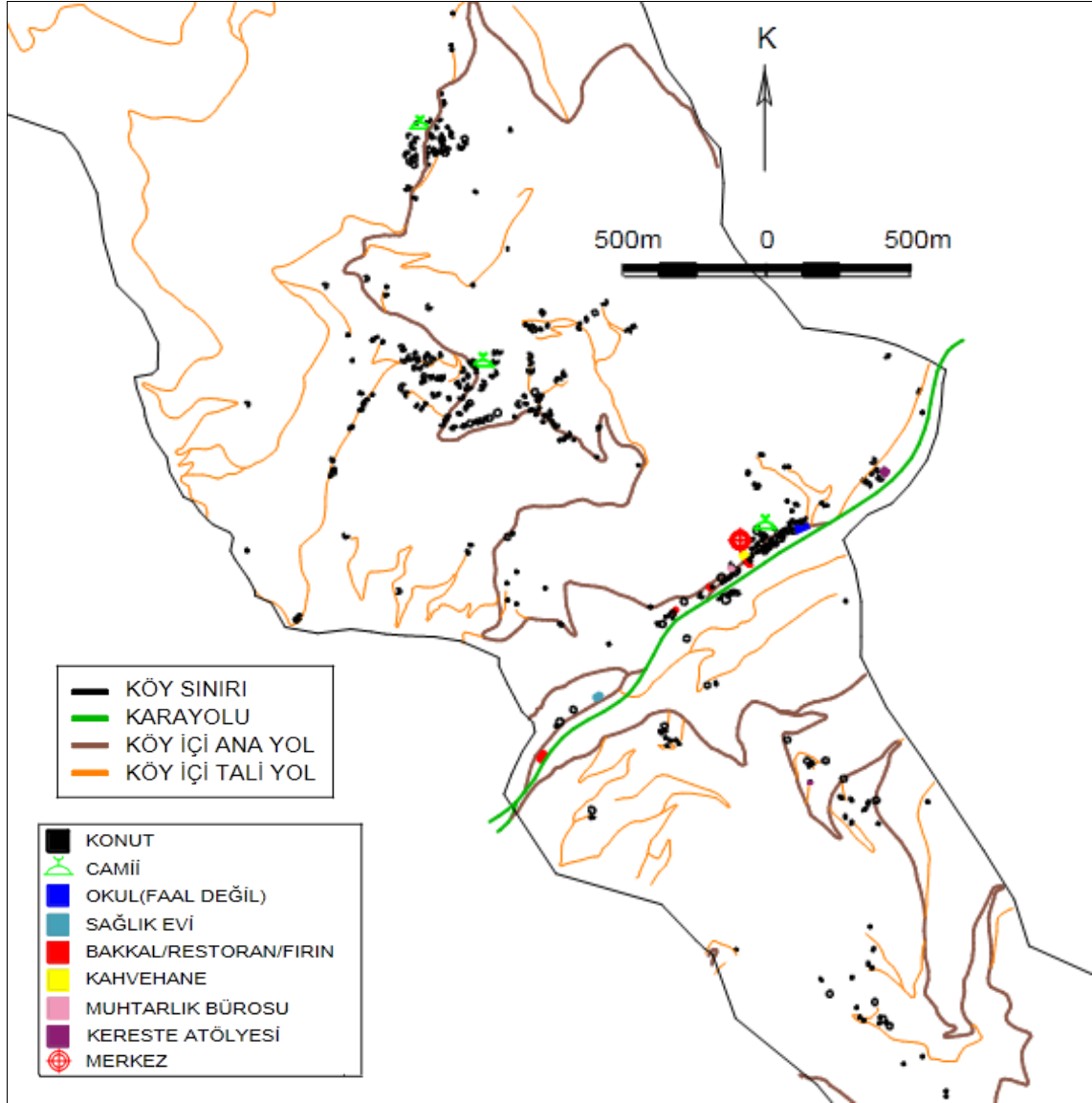

Şekil 86. Mataracı Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 87. Mataracı Köyünde vadi içinde ve yamaçta konut kümeleri

Trabzon -Gümüşhane Karayolunun köy içi geçişi ile bu yoldan doğu ve batıya doğru ayrılan iki yol köyün ana ulaşım ağını oluşturmaktadır. Batıya ayrılan ana yol köy içinde mahallelerden devam ederek Gayretli Köyüne bağlanırken, doğuya ayrılan ana yol ise doğu yakasındaki az sayıda konut birimine ulaşımı sağlamaktadır (Şekil 88).

Şekil 88. Mataracı köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Köyde yerleşimin dağılımı ile yol ağı genel olarak örtüşmektedir. Köyde evler genellikle parselin yola yakın kısmında konumlanmıştır. Köyün batı yakasında ana yol hattı çevresinde ana yola göre kümelenmiş konut birimleri küme yerleşim yapısını oluşturmaktadır. Ana yollar konut kümelerine ulaşımı sağlarken talim yolları dağınık haldeki binalara hizmet etmektedir. Köyde Merkez Camii dahil tüm camiler, faal durumda olmayan ilköğretim okulu, sağlık evi, kahvehane ve bakkal, restoran, fırın, muhtarlık bürosu ve kereste atölyesi ana yol ağı üzerindedir (Şekil 88).

Ulaşım ile ilgili yapılan bu tespitler ve Tablo 50' ye göre ulaşım faktörünün yerleşim düzende etkisi yüksektir.

Tablo 50. Mataracı Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

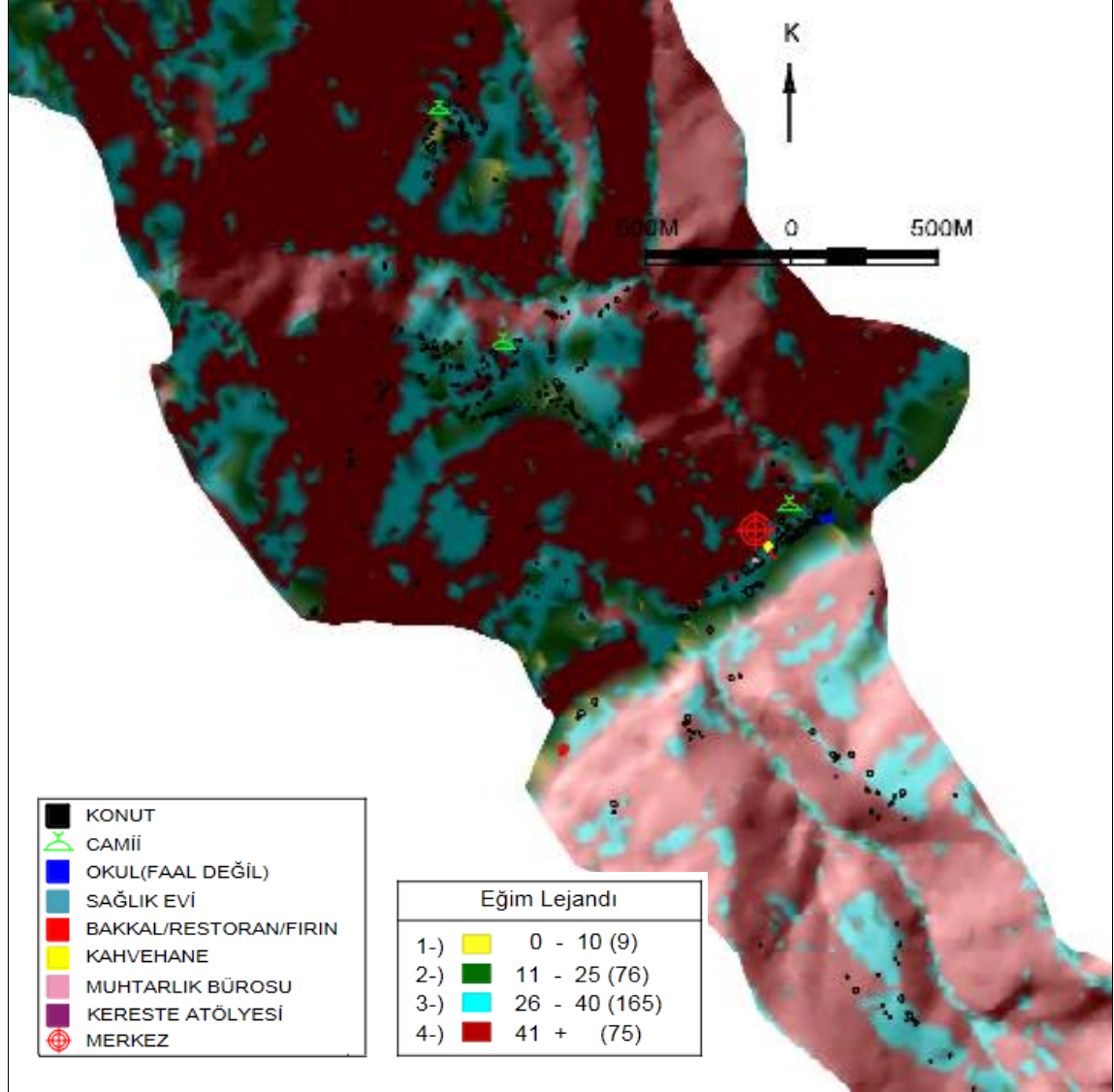
Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan üçü Köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.9.2. Mataracı Köyü Yön Analizi

Köyün Değirmendere Vadisinin doğu yakasında kalan bölümünde hakim yönler batı ve kuzey, batı yakasında kalan bölümünde ise doğu ve güney yönleridir (Şekil 89). Köyde binaların %35.1' i güneydoğuya, %26.5' sı doğuya ve %15.7' i kuzeydoğuya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köy için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan arazilerde bulunan binaların toplam binalar içindeki oranı ise % 43.4' tür. Bu veriler ve Tablo 51'e göre yön faktörünün yerleşim düzenine etkisi 'orta' düzeydedir.

Tablo 51. Mataracı köyünde binaların yönlere göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	3	0.9	43.4	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'i ile % 50'si arasında olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir
Kuzey	18	5.5		
Kuzeydoğu	51	15.7		
Doğu	86	26.5		
Güneydoğu	114	35.1		
Güney	27	8.3		
Güneybatı	3	0.9		
Batı	5	1.5		
Kuzeybatı	18	5.5		
Toplam	325	100.0		

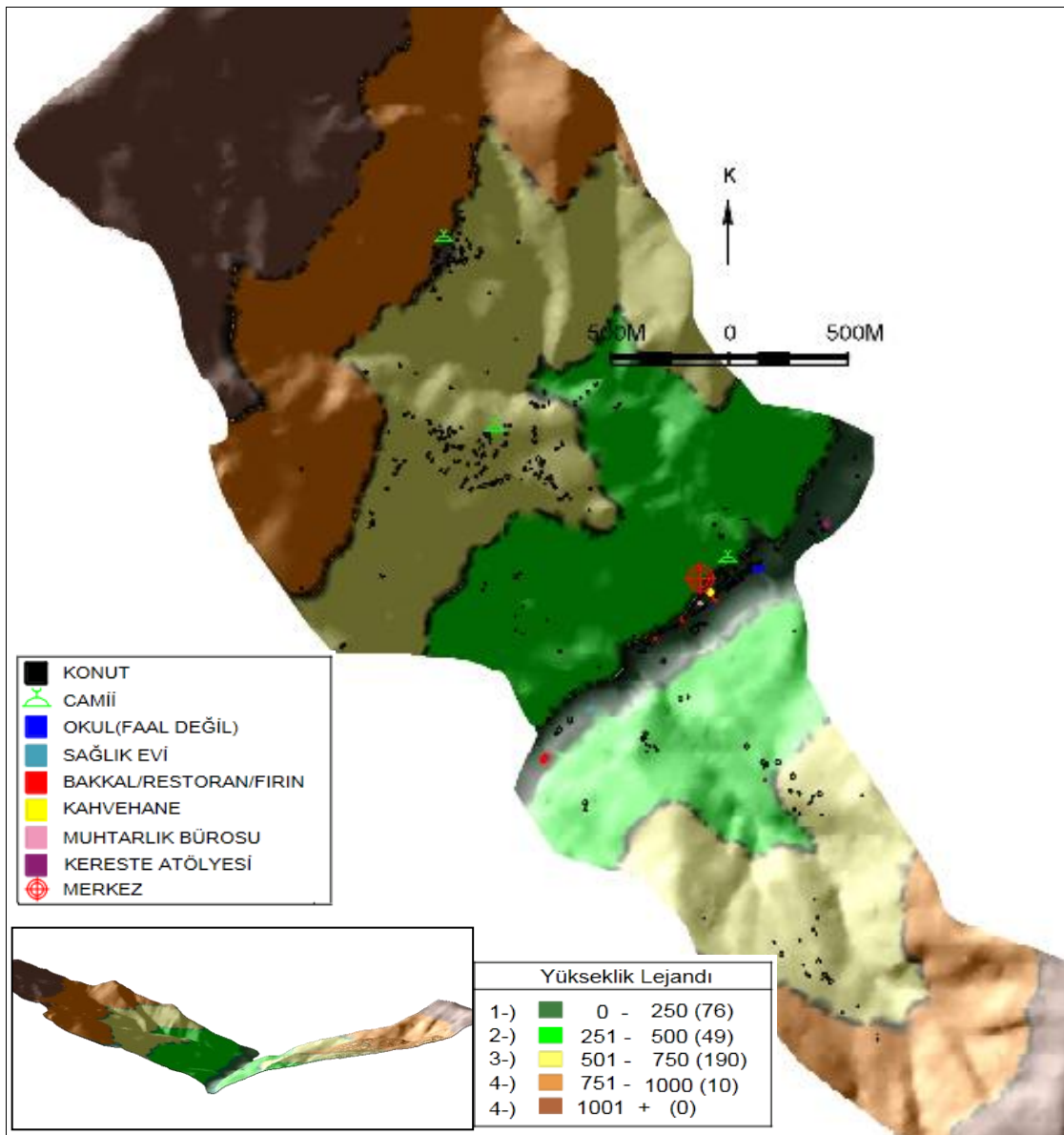
Şekil 90. Mataracı köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

Tablo 52. Mataracı köyünde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Sonuç	
0-10	9	2.8	26.1	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	76	23.3		
26-40	165	50.8	73.9	
41+	75	23.1		
Toplam	325	100.0	100	

3.9.4. Mataracı Köyü Yükselti Analizi

Köyün yerleşim alanı vadi içinden başlayarak yamaçlarda 800m kotuna kadar devam etmektedir. Şekil 91’de ve Tablo 53’te görüldüğü gibi, Köyde ki binaların % 58.5’i ılımlı-nemli iklim için uygun konum olan yamaçların orta kısımlarında, 501-750m kot aralığında toplanmıştır. Köyün genel konumu ve köy içinde binaların çoğunlukla yamaçların orta kısımlarında toplanmış olması nedeniyle yükselti faktörünün yerleşim düzeninde etkisi yüksektir.

Şekil 91. Mataracı köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 53. Mataracı köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	76	23.4
251-500	49	15.1
501-750	190	58.5
751-1000	10	3.1
1001 +	0	0.0
Toplam	325	100.0

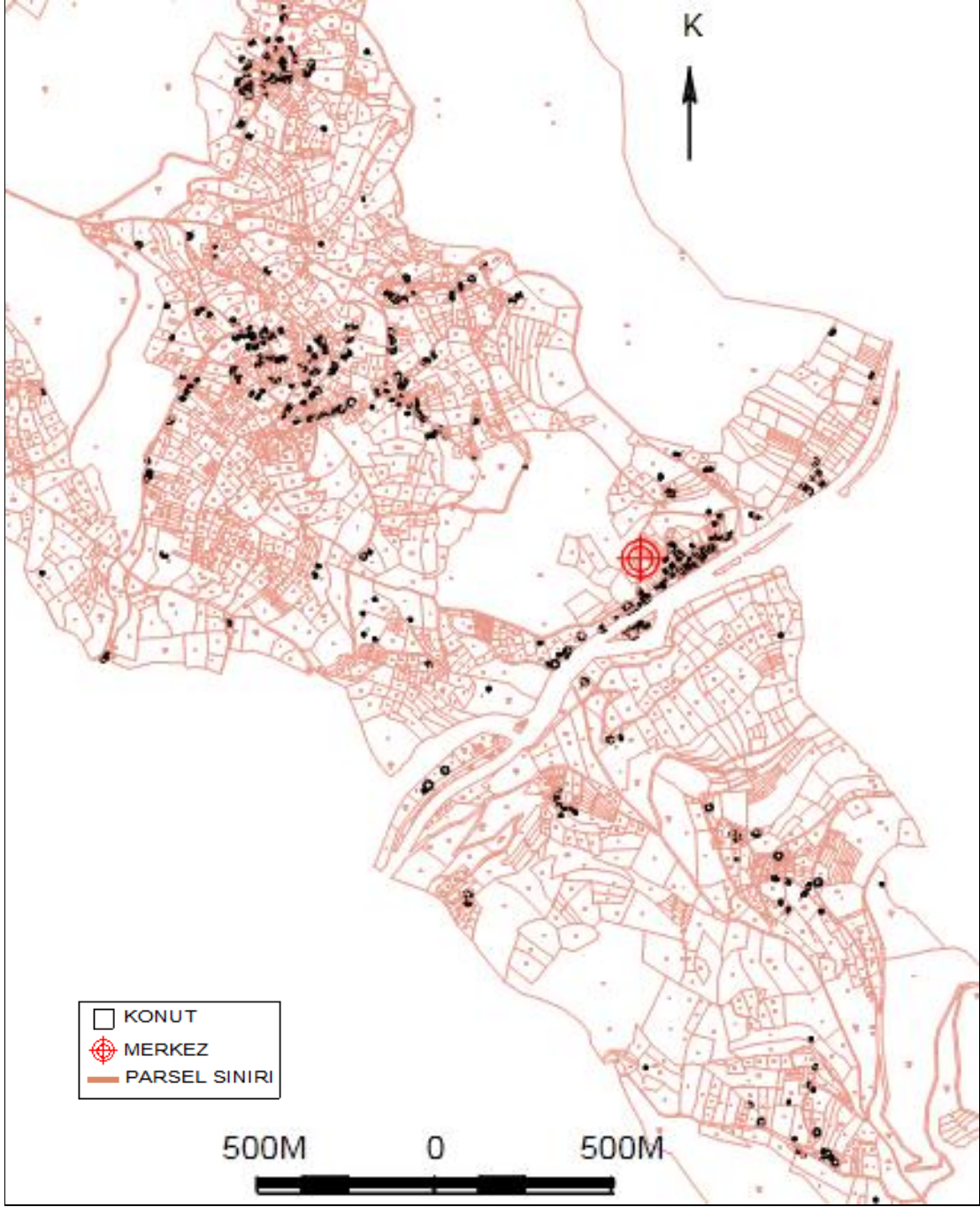
3.9.5. Mataracı Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2003 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köyde mülkiyet çok fazla parçalanmış ve kompleks bir yapıdadır. Özellikle kümeleşmelerin olduğu bölgelerde ortalama parsel büyüklüğü çok küçüktür. Binaların kümeleştiği ve parsel alanının çok küçüldüğü yerlerde binaların daha sık dokulu bir düzen gösterdiği, diğer alanlarda seyrek bir yapılaşmanın olduğu, genellikle her parselde tek bir binanın olduğu, binaların parselin yola yakın bölümünde konumlanma eğiliminde olduğu gözlenmiştir (Şekil 92).

Köyde mülkiyet deseni ile yerleşim dokusu arasındaki bu tespitler ve Tablo 54'e göre mülkiyet deseninin yerleşim yapısındaki etkisi yüksektir.

Tablo 54. Mataracı Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

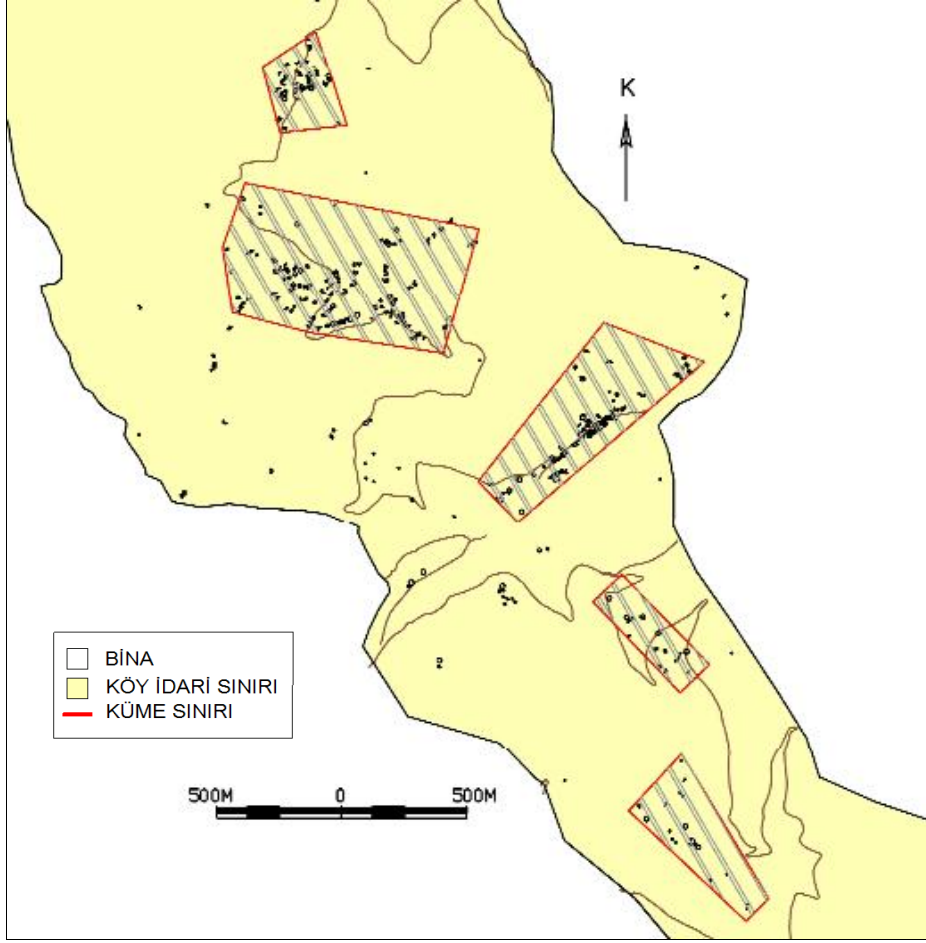
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

Şekil 92. Mataracı Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.9.6. Mataracı Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde farklı yükselti aralıklarında ve köy içi ana yola göre nispeten sık dokulu kümeleşmeler oluşmuştur. Trabzon-Maçka Karayolu üzerinde yer alan köyde, karayolu boyunca dizi şeklinde bir kümede görülmektedir (Şekil 93).

Şekil 93. Mataracı Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; vadi içi ve yamaçlarda konumlanmış olan köyün yerleşim yapısında, ulaşım, yükselti ve mülkiyet dokusu en önemli etkenlerdir. Yön ve eğim faktörü ise orta düzeyde etkilidir. Köyün çeşitli yükselti kademelerindeki birbirinden kopuk mahalleler küme yerleşim yapısı oluşturmuştur.

- Binaların büyük bir kısmı yamacın orta bölümünde toplanmış 1. hipotez (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) doğrulanmıştır.

- Eğimin etkisi orta düzeyde kalmış, eğimle ilgili 3. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Ana geçim kaynağı fındık tarımı olan Köy yüksek kodlara kadar çıkmaktadır. Ancak yerleşim alanının neredeyse tamamı 750m kotu altındadır ve 4. hipotez (İl'de başlıca geçim kaynağı olan fındık ve çay tarımının yapıldığı köylerde yerleşim dokusu, bu

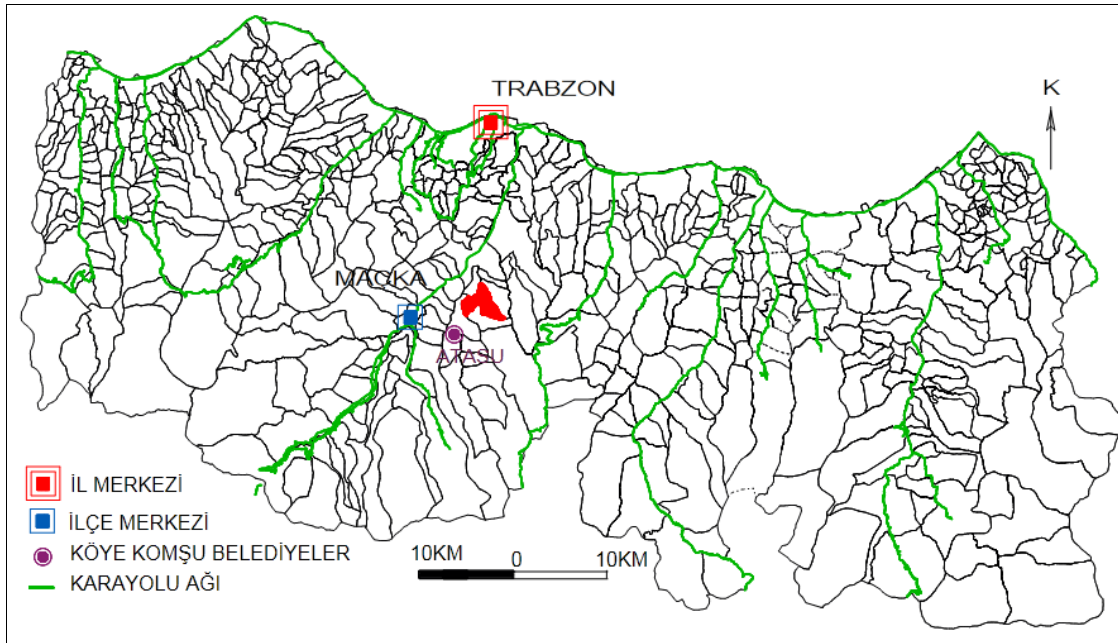
bitkilerin yetişebileceği maksimum kod olan çay için 500m ve fındık için 750m kodunun altında yoğunlaşacaktır) doğrulanmıştır.

- Köyde ulaşım ve mülkiyetin yerleşim dokusu üzerinde etkisinin en üst seviyede olması 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlı arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlkle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta yada yüksek düzeyde olacaktır) ile 7. hipotezi (Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulanmıştır.

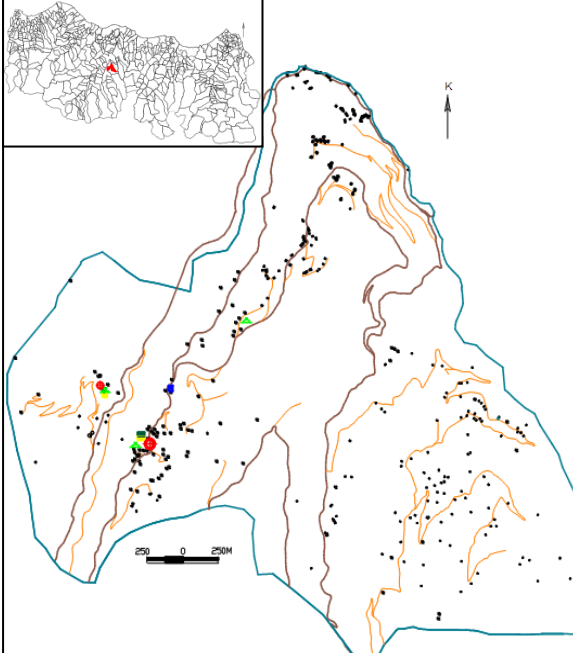

3.10. Oğulağaç Köyü(Maçka)

Maçka İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 317 kişidir (URL-1). Köyde 298 bina bulunmakta, ailelerin yaklaşık % 60’ı yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Değirmendere Havzasının doğu bölümünde yamaçlarda yer alan Köy, Kalyan(Galyan) ve Şimşirli Dereleri ile 3 parçaya ayırmıştır. Köyün yerleşim alanının büyük bölümü bu iki dere arasında kalan bölümde kalmaktadır. Köyün rakımı 500m’dir. Köy kuzey ve doğudan Temelli Köyü, güneyden Alataş Köyü, batıdan Atasu Barajı ve Yeniköy ile çevrilmiştir. Köyün 1. derece hizmet merkezi Maçka İlçe Merkezidir (Şekil 94; Şekil 95).

Şekil 94. Oğulağaç Köyü’nün il içindeki konumunu gösteren harita

			
			
GENEL BİLGİLER	ADI	Oğulağaç	
	NÜFUSU (2011)	317	
	BİNA SAYISI	298	
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	Maçka	
COĞRAFİ KONUMU	GENEL KONUMU	Trabzon İli Maçka İlçesine bağlı olan köy, Değirmendere Havzasının doğusunda, Atasu Barajı yanında ve yamaçta yer almaktadır.	
	RAKIM	200-1200m arası(merkez 500m)	
	VADİYE GÖRE KONUMU	☐ VADİ ☒ YAMAÇ ☐ DAĞ/SIRT ☐ KIYI	
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	20 Km	
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	16 Km(İlçe Merkezine)	
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	20 Km	
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYET	Fındık, hayvancılık	
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☒ DAĞINIK	☐ KÜME ☐ DİZİ

Şekil 95. Oğulağaç Köyü kimlik kartı

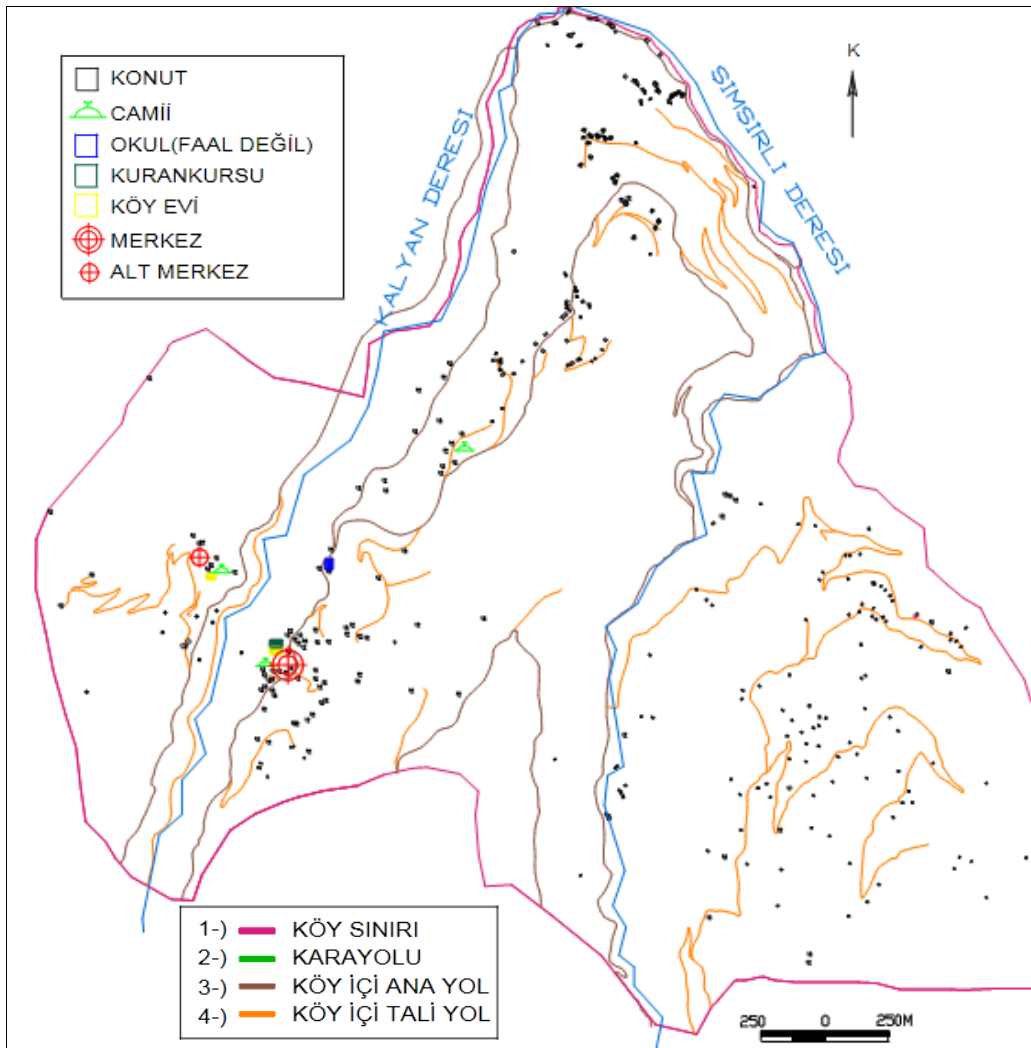
3.10.1. Oğulağaç Köyü Ulaşım Analizi

Köye Trabzon-Gümüşhane Karayolunun Esiroğlu(Maçka) Beldesinden ayrılan ve Atasu Belediyesine bağlanan imar yolu ve köy yolu ile ulaşılabilir (Şekil 98). Köy

ile 1. derece hizmet merkezi olan Maçka İlçe Merkezi arasında herhangi bir toplu taşıma hizmeti yoktur.

Trabzon-Gümüşhane Karayolunun Esiroğlu Beldesinden ayrılarak Kalyan Deresiyle paralel olarak vadi içinden güneye Atası Belediyesine bağlanan Karayolu (il yolu), Oğulağaç Köyü' nün idari sınırları içerisinde geçmektedir. Köyün içinde çatallan bu yol, köy içi ana ulaşımı sağlamaktadır. Merkez camii dahil 2 camii, kuran kursu, faal durumda olmayan ilköğretim okulu ve köy evi ana yol ağı üzerindedir (Şekil 96).

Ana yol ağından ayrılan tali yollar köy içindeki mahallelere, mezralara ve komşu köylere ulaşımı sağlanmaktadır (Şekil 96). Köy içi yollar yetersiz durumdadır. Binaların yaklaşık %30' una taşıt yolu bağlantısı yoktur. Tablo 55' e göre ulaşım faktörünün yerleşim yapısı üzerindeki etkisi 'orta' düzeydedir.

Şekil 96. Oğulağaç köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Tablo 55. Oğulağaç Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan ikisi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	-	

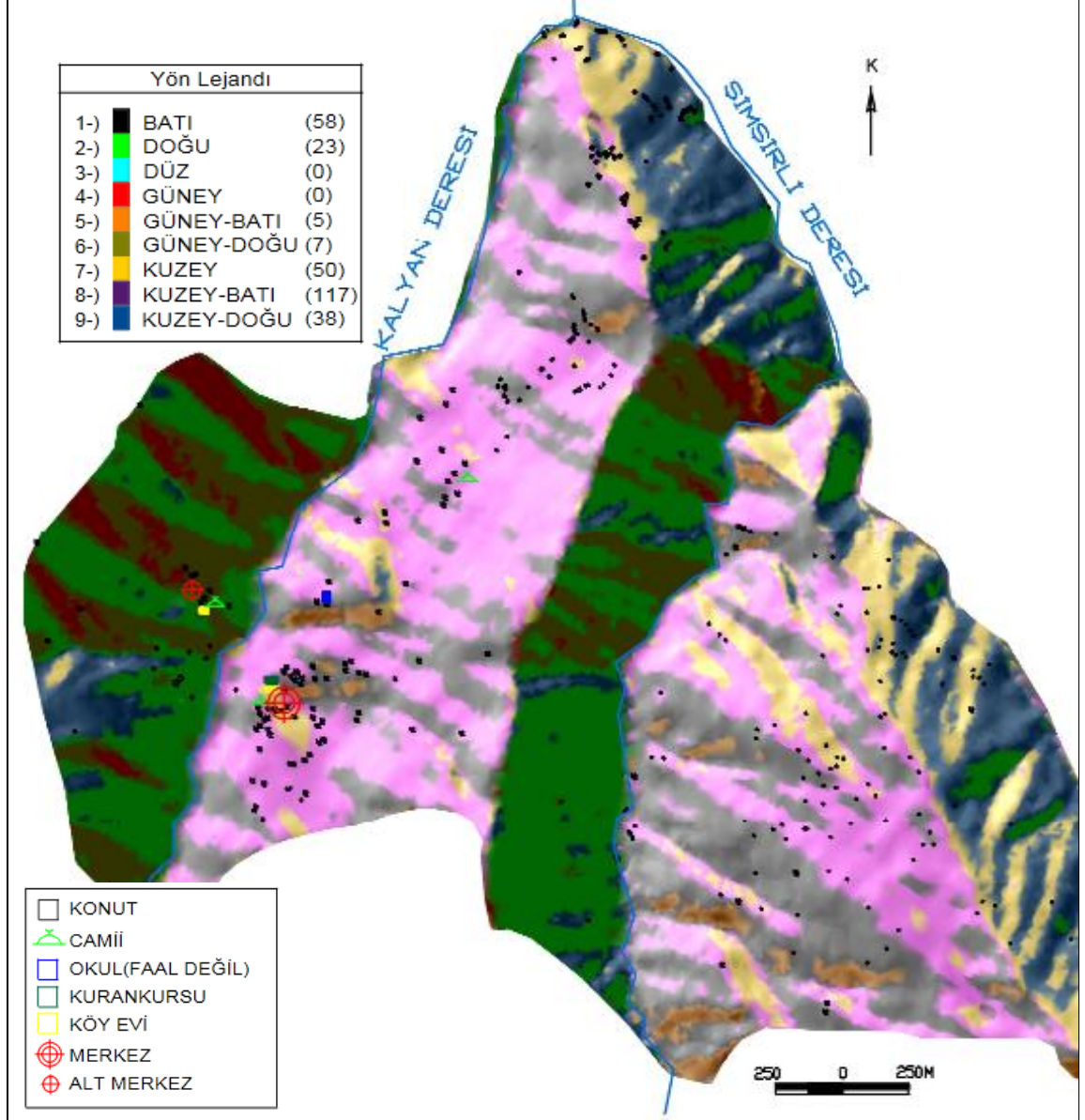
3.10.2 Oğulağaç Köyü Yön Analizi

Köyün Kalyan (Galyan) ve Şimşirli Dereleri' nin oluşturduğu 3 bölümünde hakim yönler değişmektedir. Kalyan Deresi' nin batısında kalan bölümde batı, kuzey ve doğu yönleri, Şimşirli Deresinin doğusunda kalan ve mezraların bulunduğu bölümde ise kuzey yönü baskındır. Köy geneline bakıldığında kuzey, kuzeybatı yönlerinin ön plana çıktığı görülmektedir (Şekil 97).

Köyde binaların % 39.3'ü kuzeybatıya, % 19.5'i batıya ve %16.8'i kuzeye bakan arazi üzerindedir. Köyde, ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan arazilerde yer alan binaların toplam içinde ki oranı ise % 2.3' tür. Bu veriler ve Tablo 56' ya göre yön faktörünün yerleşim düzeninde etkisi düşüktür.

Tablo 56. Oğulağaç Köyü'nde binaların yönlere göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	0	0.0	2.3	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir
Kuzey	50	16.8		
Kuzeydoğu	38	12.8		
Doğu	23	7.7		
Güneydoğu	7	2.3		
Güney	0	0.0		
Güneybatı	5	1.7		
Batı	58	19.5		
Kuzeybatı	117	39.3		
Toplam	298	100.0		

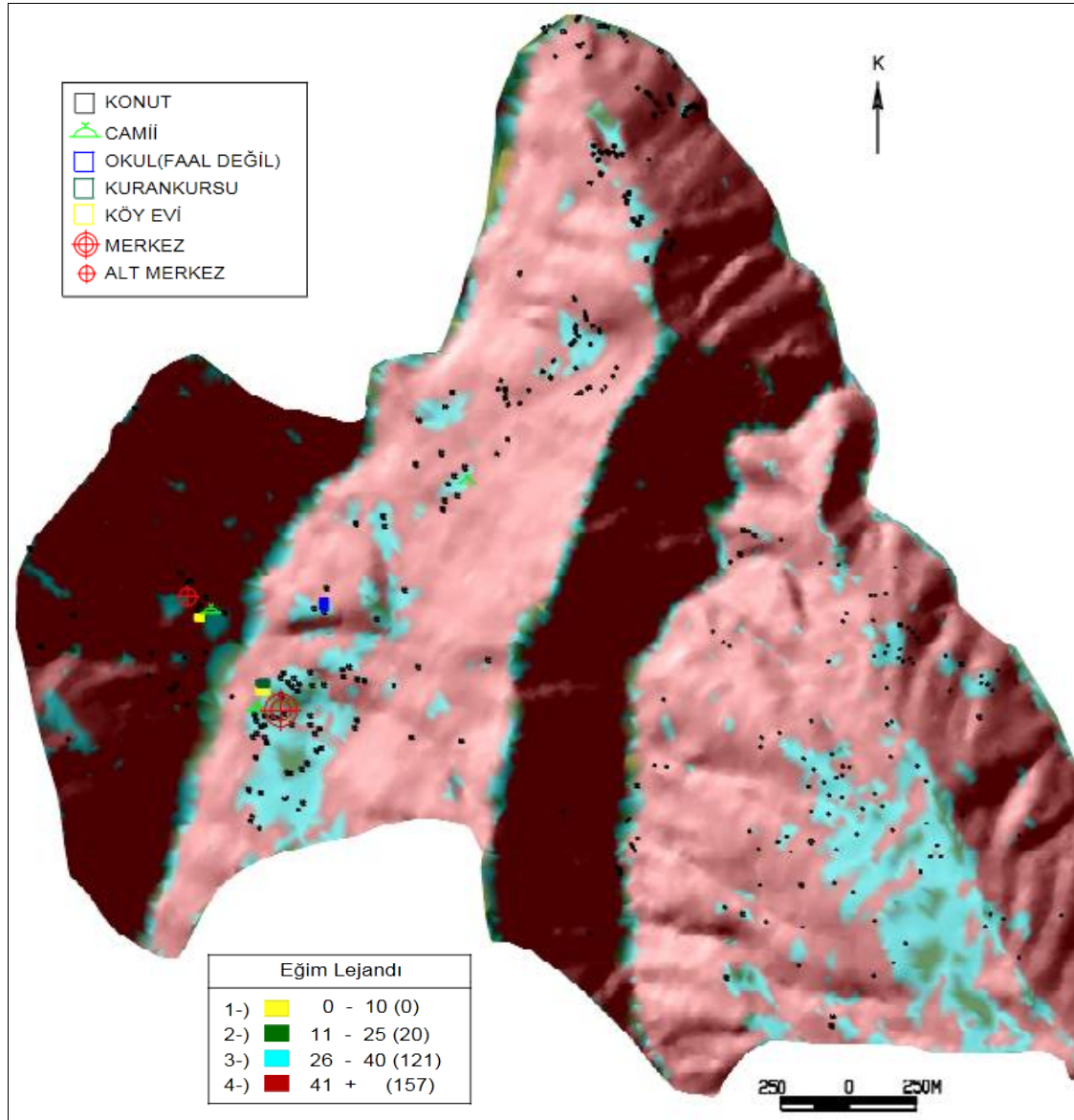
Şekil 97. Oğulağaç Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

3.10.3. Oğulağaç Köyü Eğim Analizi

Oğulağaç Köyü 16 örnek köy içerisinde en yüksek eğime sahip köylerden biridir (Şekil 98). Köyde binaların % 52.7' si eğim bakımından yerleşime uygun olmayan alanlarda (%41 ve üstü), %40.6'sı ise önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%26-40) yer almaktadır. Buna göre Köy' de genel olarak yerleşime uygun olmayan alanlardaki bina sayısı %50'nin üstündedir ve eğim faktörünün yerleşimde ki etkisi düşüktür (Tablo57).

Tablo 57. Oğulağaç Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Sonuç	
0-10	0	0.0	6.7	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan alanlarda (eğimi %50 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
11-25	20	6.7		
26-40	121	40.6	93.9	
41+	157	52.7		
Toplam	298	100.0	100	

Şekil 98. Oğulağaç Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

Tablo 58. Oğulağaç Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	11	3.7
251-500	113	37.9
501-750	97	32.6
751-1000	56	18.8
1001 +	21	7.0
Toplam	298	100.0

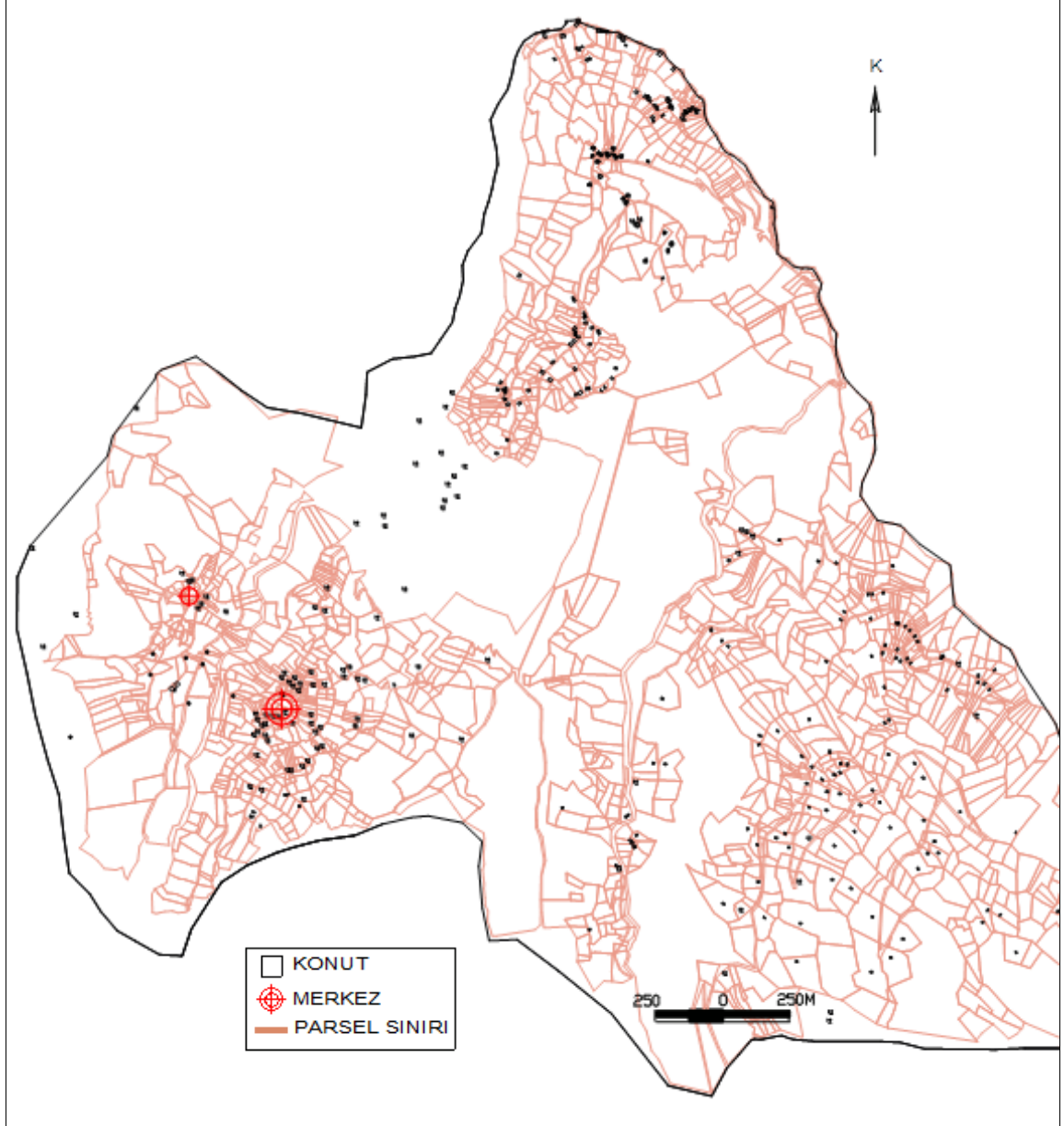
3.10.5. Oğulağaç Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 1997 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köy'de ortalama parsel büyüklüğünün özellikle binaların kümeleştiği bölgelerde çok küçüldüğü, mülkiyetin çok fazla parçalanmış ve heterojen yapıda olduğu görülmektedir. Köyde küçük parsellerin olduğu yerlerde binalar küme oluştururken, daha büyük parsellerin olduğu bölümlerde dağınık bir yapı oluşmuştur. Köyde bir parselde birden fazla yapılanmalara rastlanmaktadır. Binalar genelde parselin yola yakın kısmında konumlanmıştır (Şekil 99).

Bu tespitler ve Tablo 59' a göre, mülkiyet faktörünün yerleşim düzeninde etkisi 'orta' düzeydedir.

Tablo 59. Oğulağaç Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analizi

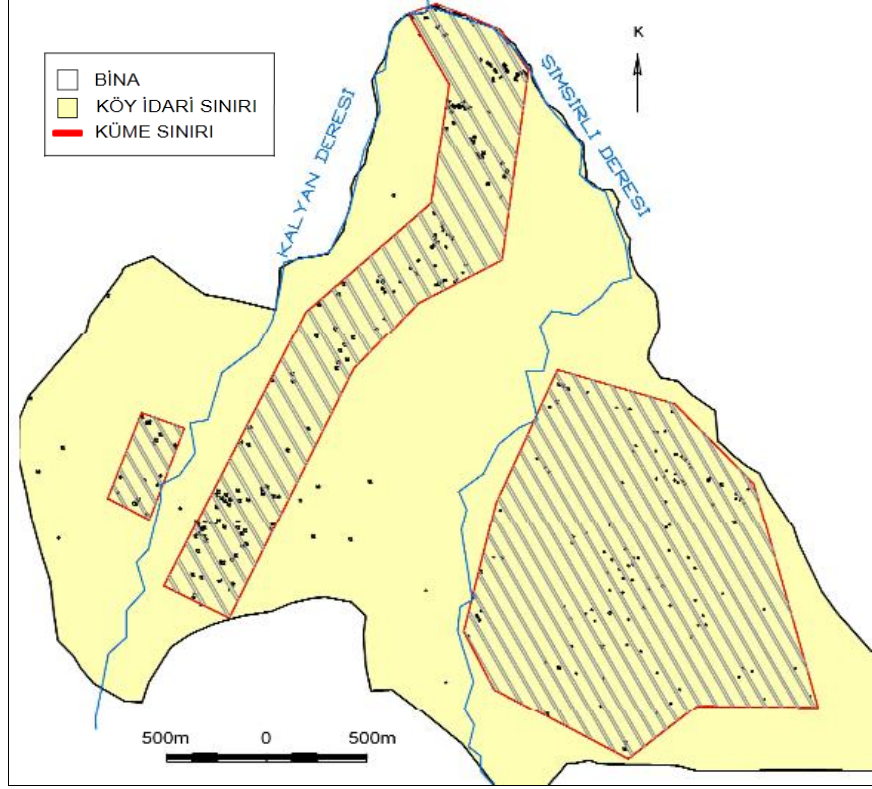
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun ikisi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etkisi 'orta' seviyededir.
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

Şekil 100. Oğulağaç Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.10.6. Oğulağaç Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde Kalyan ve Şimşirli Derelerinin sınırladığı 3 bölümde genel olarak dağınık bir yerleşim yapısı görülmekle birlikte, iki derenin ortasında kalan bölümde ana yol çevresinde küçük çaplı kümeleşmelere rastlanmaktadır (Şekil 101).

Şekil 101. Oğulağaç Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; yamaçlarda konumlanmış olan köyün yerleşim düzeninde; hiçbir faktörün etkisi yüksek çıkmamıştır; ulaşım, yükselti ve mülkiyet orta düzeyde, yön ve eğim faktörü ise düşük seviyede etkili olmuştur. Köy genel olarak dağınık bir yerleşim yapısı göstermektedir.

- Köyün yer aldığı yamaçlar batı/kuzeybatı ve doğu/güneydoğu yönelimlidir. Ancak doğu ve güneydoğuya bakan yamaçlarda eğim çok fazla olduğu için bu alanlarda yerleşim neredeyse hiç yoktur. Sonuç olarak yön faktörünün yerleşme üzerindeki etkisi düşük kalmış ve 2. hipotez (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Çok yüksek eğime sahip Köy’de binaların önemli bir kısmı, köy geneline göre daha düşük eğimli alanlarda toplanmıştır. Ancak çalışma kapsamında eğim için belirlenen değerlendirme ölçütlerine göre, eğimin Köy’ün yerleşim düzeninde etkisi düşüktür ve 3. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulanmıştır.

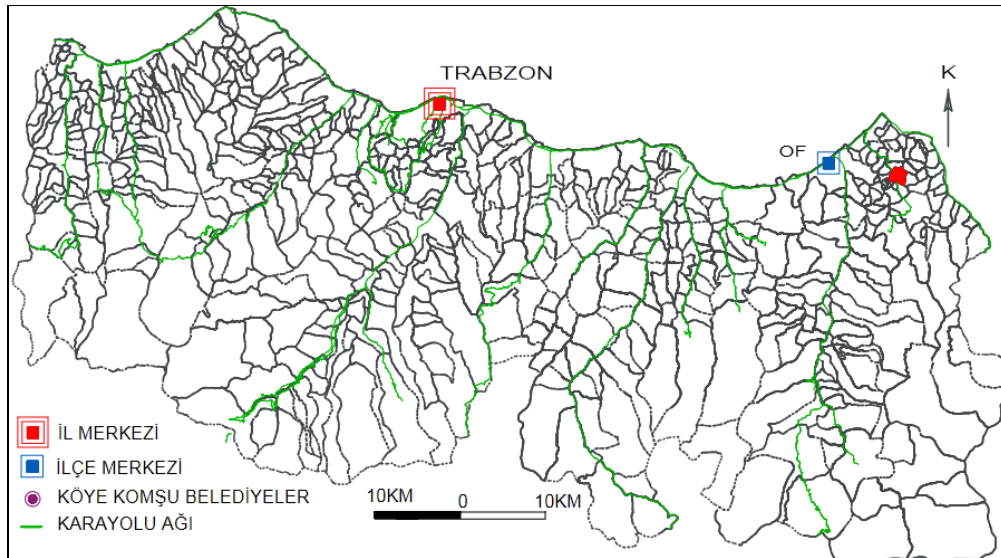
- Ana geçim kaynağı fındık tarımı ve hayvancılık olan köyde, yerleşim düzeninin dağınık olması, 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamıştır.

- Yüksek eğimden dolayı ulaşımın zor olduğu köyde ulaşım faktörünün önemi artmıştır. Ulaşım yerleşimde orta düzeyde etkili olmuş ve 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüklerle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) doğrulamıştır.

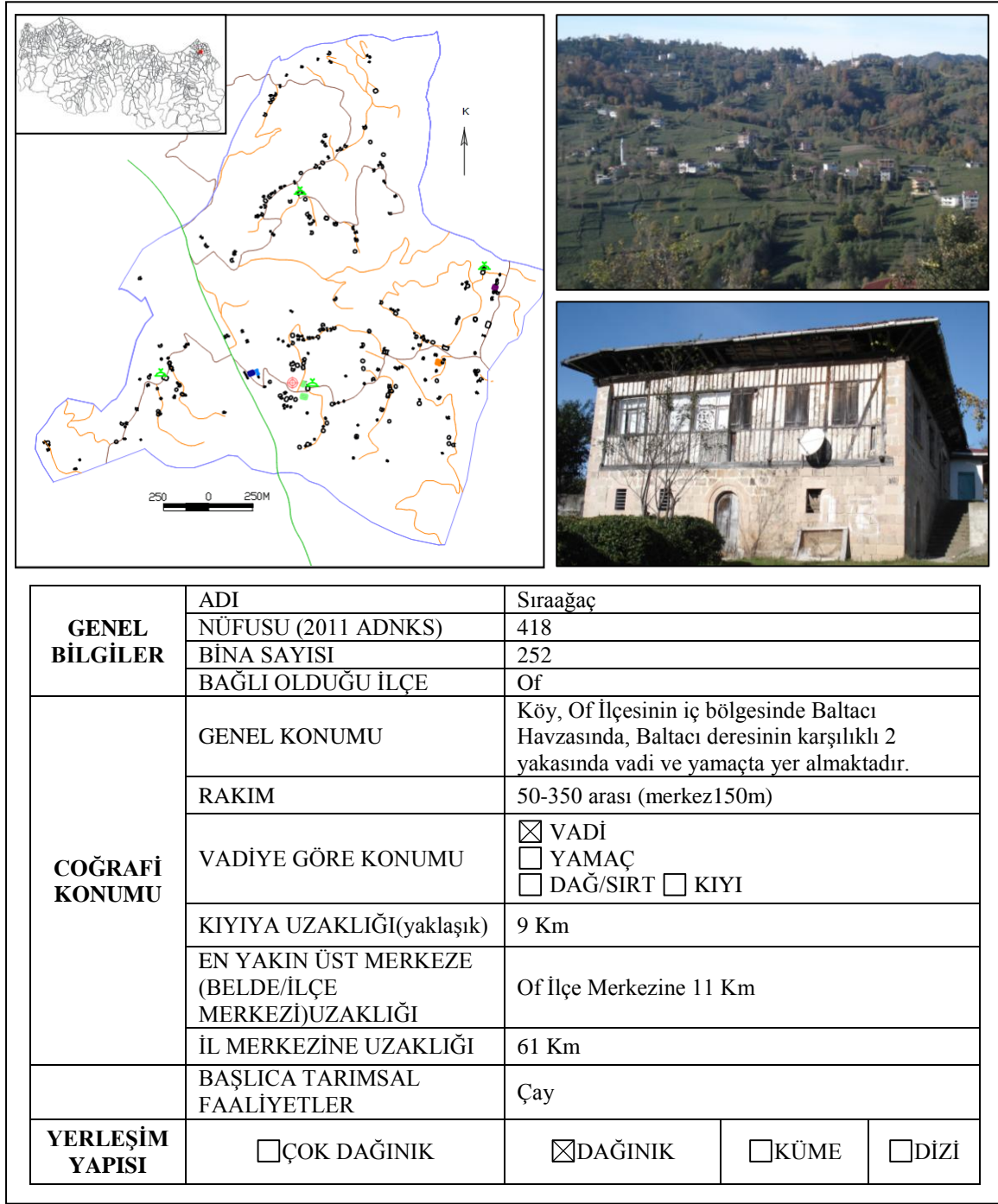
3.11. Sırağaç Köyü (Of)

Of İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 418 kişidir (URL-1). Köyde 252 bina yer almakta, ailelerin yaklaşık % 30’ u yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Köy, Karadeniz Sahil Yolundan(devlet yolu) ayrılan Of-Hayrat-Balaban il yolu üzerinde, kıydan yaklaşık 9 km içerdedir. Köy yerleşim alanı, Baltacı Deresinin oluşturduğu dar vadide, vadi tabanına ve yamaçlara yayılmıştır. Köyün rakımı 150m’dir. Köy kuzeyden Sarayköy, doğudan Sivrice, Kazançlı, güneyden Köyceğiz, Şişli, Fatih ve batıdan Çatalsöğüt Köyleriyle komşudur. Köy’ün 1. Derece hizmet merkezi Of İlçe Merkezidir (Şekil 102; Şekil 103).

Şekil 102. Sırağaç Köyü’ nün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 103. Sırağaç Köyü kimlik kartı

3.11.1. Sırağaç Köyü Ulaşım Analizi

Köye Karadeniz Sahil Yolundan (devlet yolu) ayrılan Of-Hayrat-Balaban il yolu ile ulaşılmaktadır (Şekil 104). Köy ile Of İlçe Merkezi arasında karşılıklı olarak her gün 2 saatte bir olmak üzere dolmuş seferleri düzenlenmektedir.

Tablo 60. Sıraağaç Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

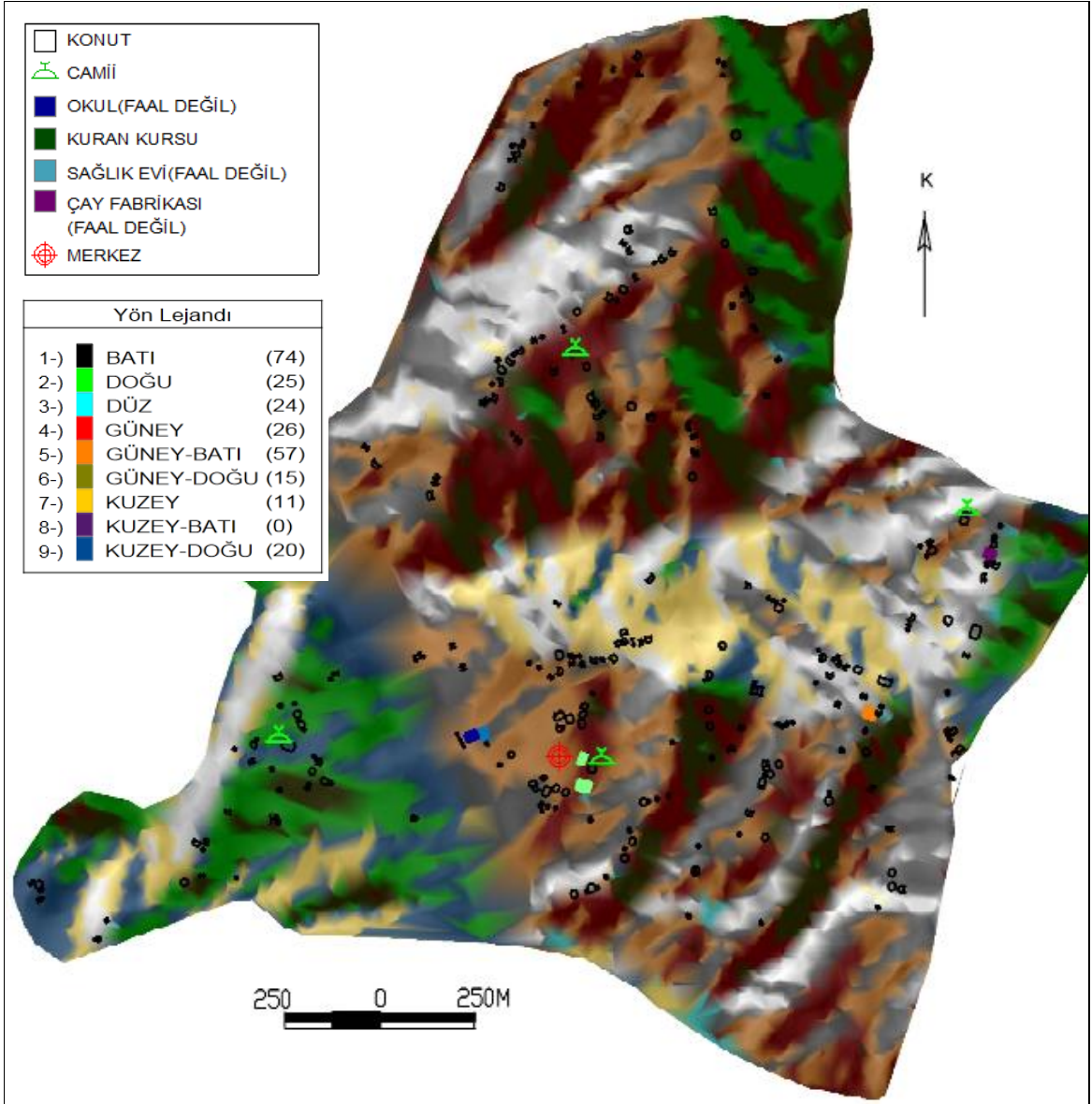
Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan üçü köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.11.2. Sıraağaç Köyü Yön Analizi

Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney-güneydoğuya bakan alanlarda bulunan bina sayısı, tüm binaların % 16.3' ünü oluşturmaktadır. Köyde binaların % 29.4'ü batıya, % 22.6'sı güneybatıya bakan arazi üzerinde yer almakta olup köyde yerleşmenin çoğunlukla batı yönelimli olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 105). Buna göre Tablo 61' de görüldüğü gibi, köyde yön faktörünün yerleşim üzerindeki etkisinin oldukça düşük olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 61. Sıraağaç Köyünde binaların yönlere göre dağılımı

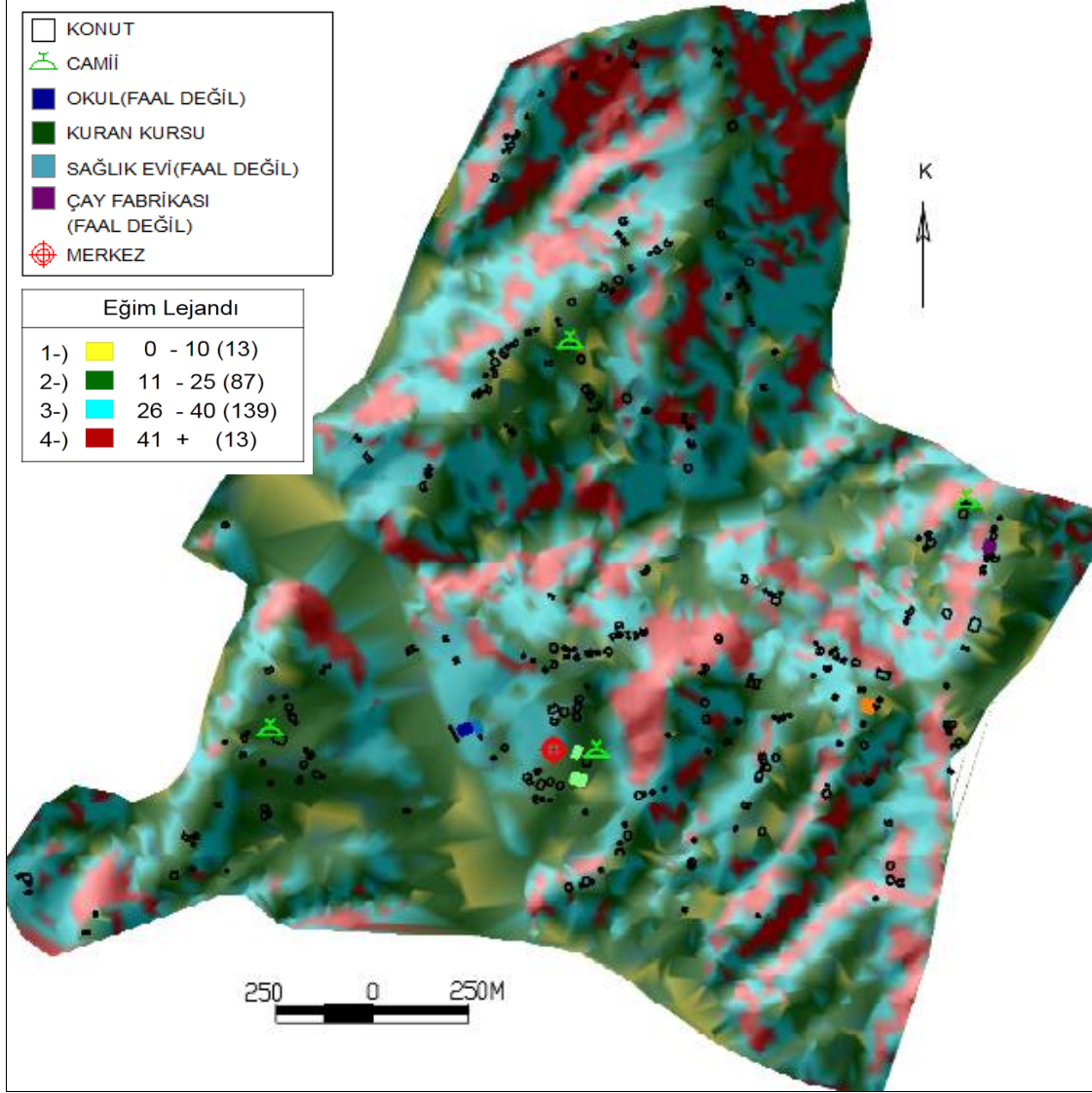
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	24	9.5	16.3	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir
Kuzey	11	4.4		
Kuzeydoğu	20	7.9		
Doğu	25	9.9		
Güneydoğu	15	6.0		
Güney	26	10.3		
Güneybatı	57	22.6		
Batı	74	29.4		
Kuzeybatı	0	0.0		
Toplam	252	100.0		

Şekil 105. Sıraağaç Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

3.11.3. Sıraağaç Köyü Eğim Analizi

Köyde binaların % 5.2'si eğim bakımından yerleşime uygun olmayan alanlarda (%41 ve üstü), %55.1'ide önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%26-40) yer almaktadır. Toplamda binaların % 60.3'ü 'genel olarak yerleşime uygun olmayan alanlarda' kalmaktadır. Buna göre eğimin Köyün yerleşim yapısı üzerindeki etkisi 'orta' düzeydedir (Şekil 106; Tablo 62).

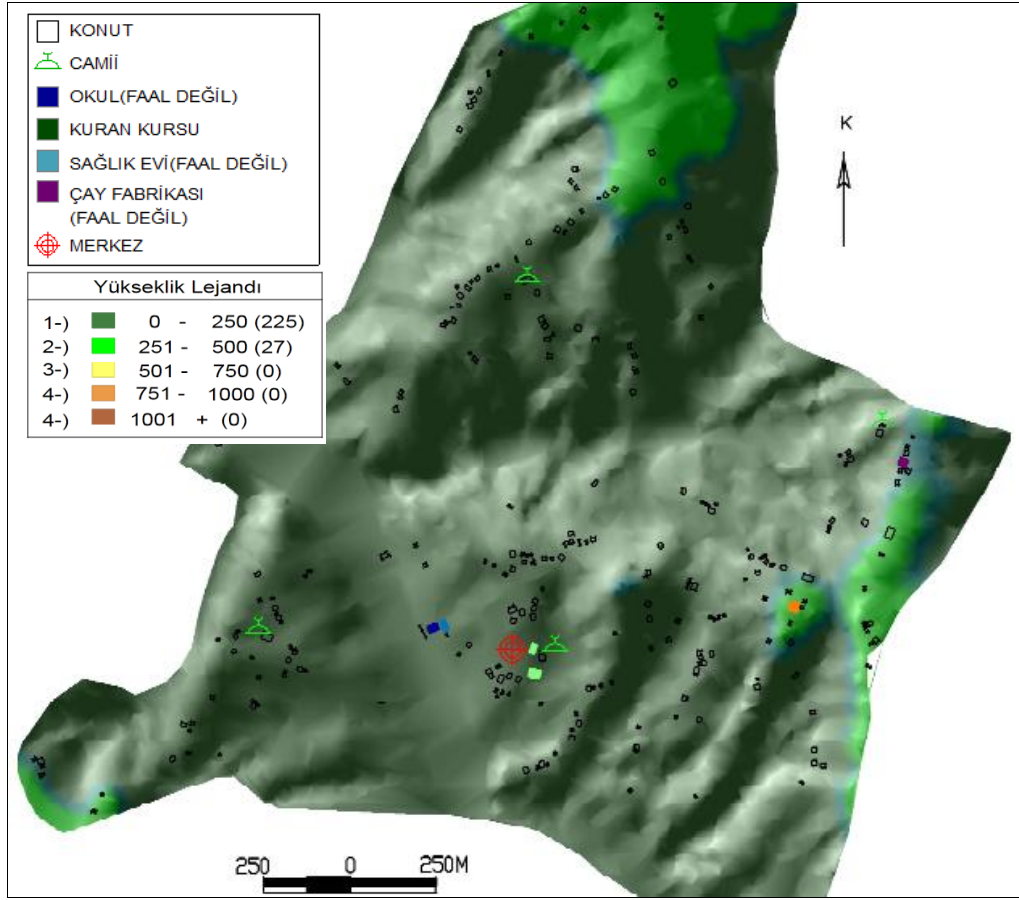
Şekil 106. Sırağaç Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

Tablo 62. Sırağaç Köyünde binaların eğime göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	13	5.2	39.7	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	87	34.5		
26-40	139	55.1	60.3	
41+	13	5.2		
Toplam	252	100.0	100.0	

3.11.4. Sıraağaç Köyü Yükselti Analizi

Köy yerleşim alanı vadiden başlayarak az eğimli yamaçlara ve sırtta kadar devam eden bir alana yayılmıştır. Ancak binalar çoğunlukla yamaçların orta ve üst kısımlarında ve sırtlarda yoğunlaşmaktadır (Şekil 107). Buna göre yükselti faktörünün yerleşim yapısındaki etkisi ‘orta’ seviyededir (Tablo 63).

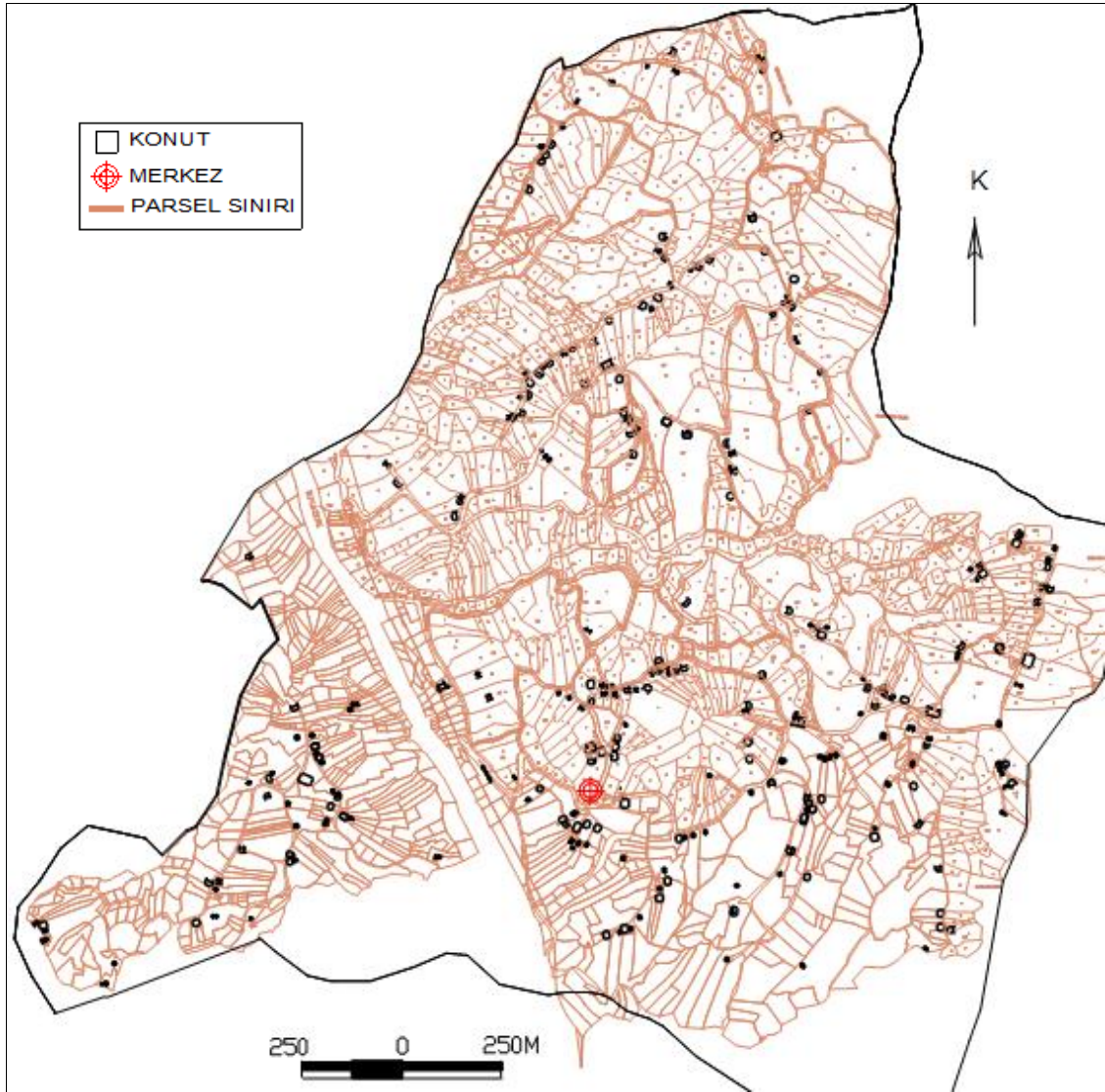
Şekil 107. Sıraağaç Köyünde yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 63. Sıraağaç Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı tablosu

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	225	89.3
251-500	27	10.7
501-750	0	0.0
751-1000	0	0.0
1001 +	0	0.0
Toplam	252	100.0

3.11.5. Sıraağaç Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2007 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; mülkiyet dokusu çok parçalıdır ve parsel foru olarak heterojen özellik göstermektedir. Köy'de ortalama parsel büyüklüğü nispeten küçüktür. Köy'de küçük akarsularla bölünmüş olan alt yerleşim birimleri birbirinden kopuk ve dağınık durumdadır. Genellikle her parselde tek bir binanın olduğu ve binaların mülkiyetin yola cepheli kısmında konumlandığı görülmektedir. Köyde yerleşim dokusu ile mülkiyet deseni arasında belirgin bir ilişki gözlenmemiştir (Şekil 108; Tablo 64).

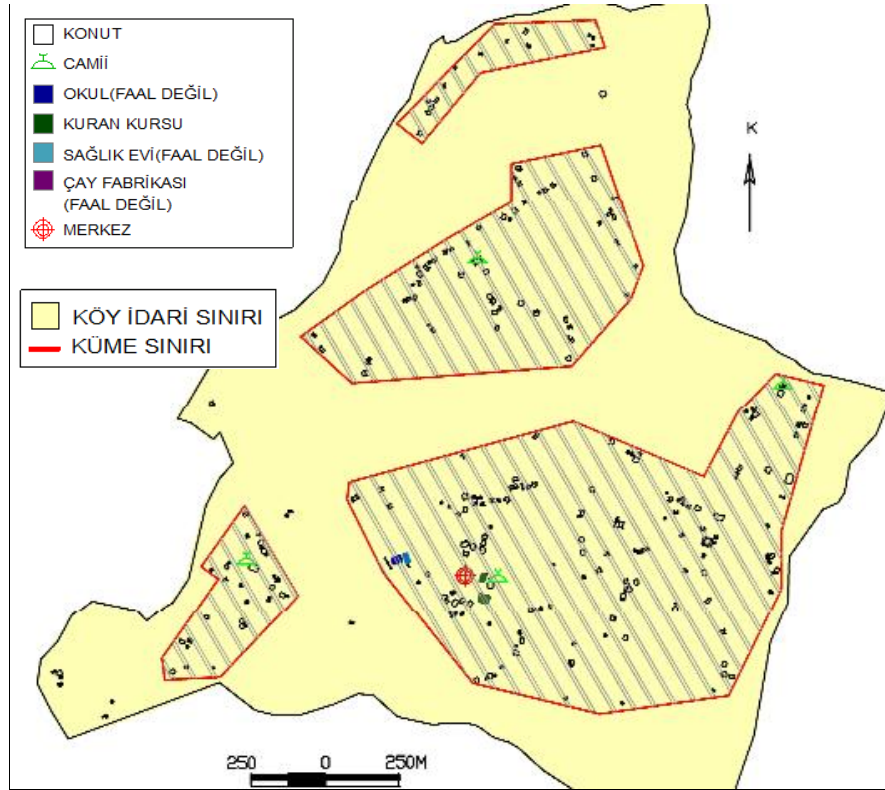
Şekil 108. Sıraağaç Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

Tablo 64. Sıraağaç Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun sadece biri Köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	-	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

3.11.6. Sıraağaç Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde yerleşim, Baltacı Deresi' nin doğu yakasında 3 ve batısında bir olmak üzere 4 alt yerleşim biriminden oluşmaktadır. Bu alt yerleşim birimleri oldukça seyrek dokulu olduğu için köyün yerleşim yapısı 'çok dağınık' olarak kendini göstermektedir. Köy' de binaların dağınık olmasına rağmen, okul, sağlık evi, merkez camii ve 2 kuran kursunun bir arada olması köyü çok dağınık yerleşme formundan çıkarmaktadır. Sonuç olarak köyün yerleşim yapısı dağınık olarak değerlendirilmiştir (Şekil 114).

Şekil 109. Sıraağaç Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; konum olarak vadi içinde ve yamaçta yer alan Köy' de, ulaşımın yerleşim yapısı üzerinde en etkili faktör olduğu, eğim ve yükselti faktörlerinin yerleşim üzerinde orta düzeyde etkili olduğu, yön ve mülkiyetin ise en az etkili faktörler olduğu saptanmıştır. Köy'de birbirinden kopuk seyrek dokulu mahalle birimleri dağınık bir yerleşim yapısı oluşturmuştur.

- Yön faktörünün yerleşme üzerindeki etkisinin düşük kalması 2. hipotezi (İlin kıyıdan başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda 'yön' faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulamaktadır.

- Eğimin orta düzeyde etkisi, 3. hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulamaktadır.

- Köyde çay alanları geniş yer kaplamakta, binalar çay/findık bahçelerinin kenarında konumlanmaktadır. Çayın başlıca geçim kaynağı olduğu köyde dağınık yerleşim düzeni görülmesi, 5. hipotezi (Çay ve findık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamaktadır.

- Köyde yerleşmenin şekillenmesinde en etkili faktörün ulaşım olması 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlükle yapıldığı İl'de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta yada yüksek düzeyde olacaktır) doğrulamaktadır.

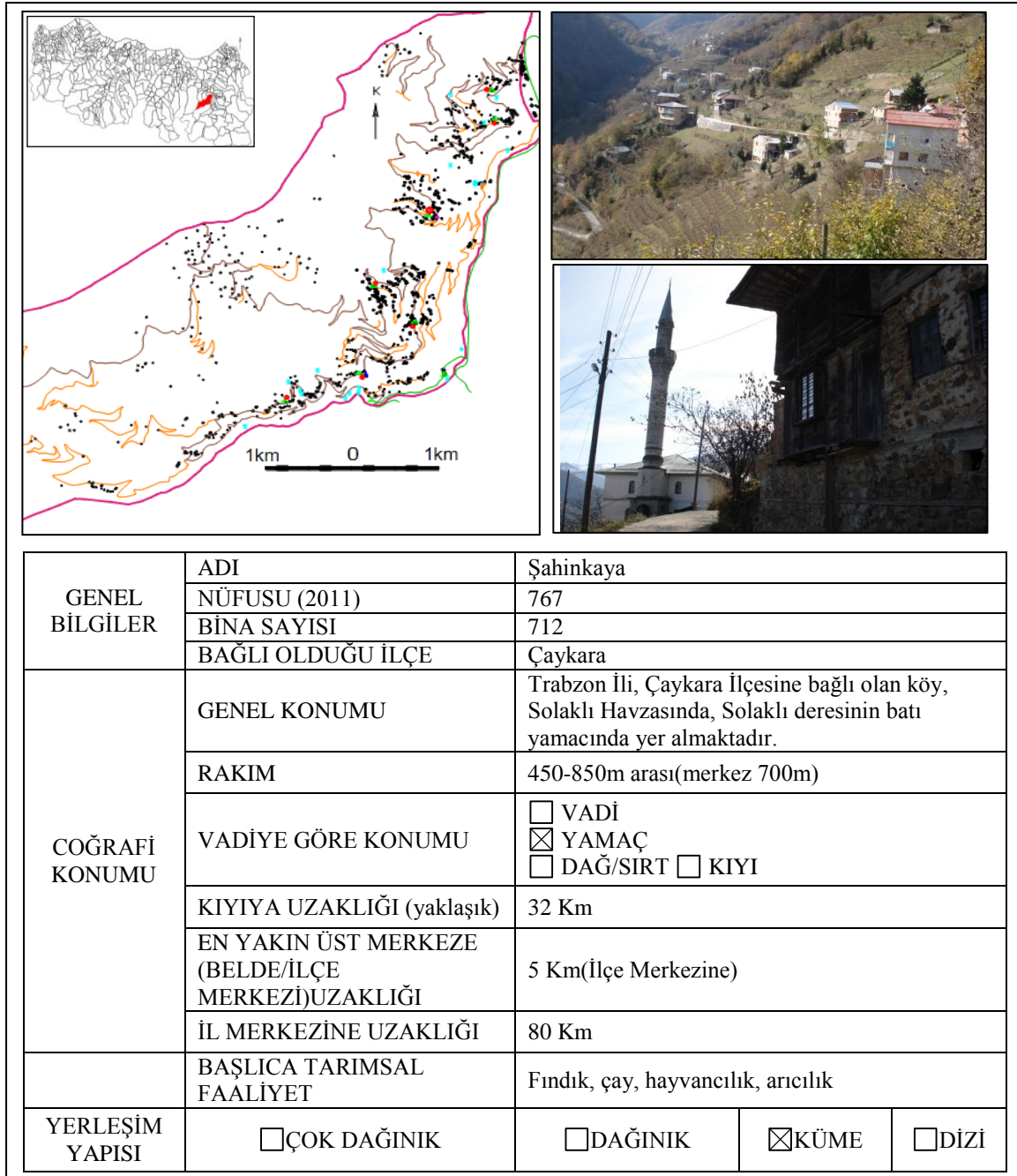
3.12. Şahinkaya Köyü (Çaykara)

Çaykara İlçesine bağlı olan Köyün 2011 yılı nüfusu 767 kişidir (URL-1). Köyde 712 bina bulunmakta ve ailelerin yaklaşık %50'si yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

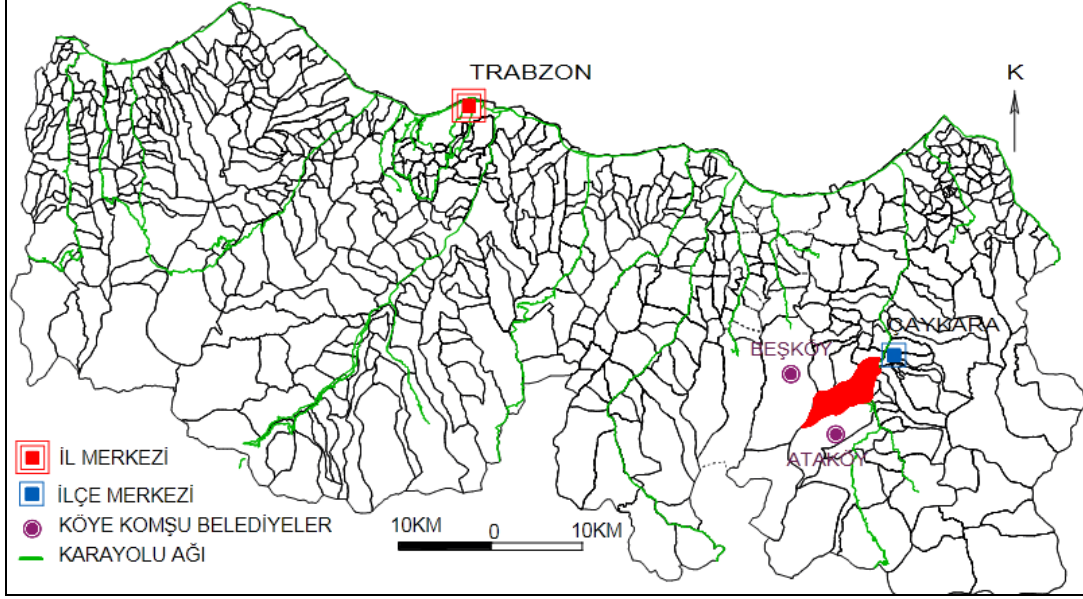
Solaklı Vadisinin batı yakasındaki dalgalı yamaçlarda yer alan ve Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu), Of İlçe Merkezi kesiminden ayrılan Of-Çaykara-Bayburt Karayolu (devlet yolu) üzerinde yer alan Köy'ün rakımı 700m'dir. Köy kuzeyden Taşçılar, Çayırbaşı ve Akdoğan Köyü, doğudan Çaykara Belediyesi, Eğridere, Maraşlı ve Koldere Köyleri,

güneyden Ataköy ve Batıdan Beşköy Beldesi ile komşudur. Köyün 1. derece bağlı olduğu merkez Çaykara İlçe Merkezidir (Şekil 110; Şekil 111; Şekil 112).

Şahinkaya Köyü mezraları dahil 13 mahallesi olan büyük bir köydür. Köyün kuzey ve batısında yer alan mezralarında sürekli ikamet edilmemektedir. Ancak mezraların Trabzon İl Özel İdaresi tarafından hazırlanan yerleşik alan haritasında köy yerleşik alanlarında kalması nedeniyle mezralarda yapılan analizler kapsamında bırakılmıştır.

Şekil 110. Şahinkaya Köyü kimlik kartı

Şekil 111. Şahinkaya Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita

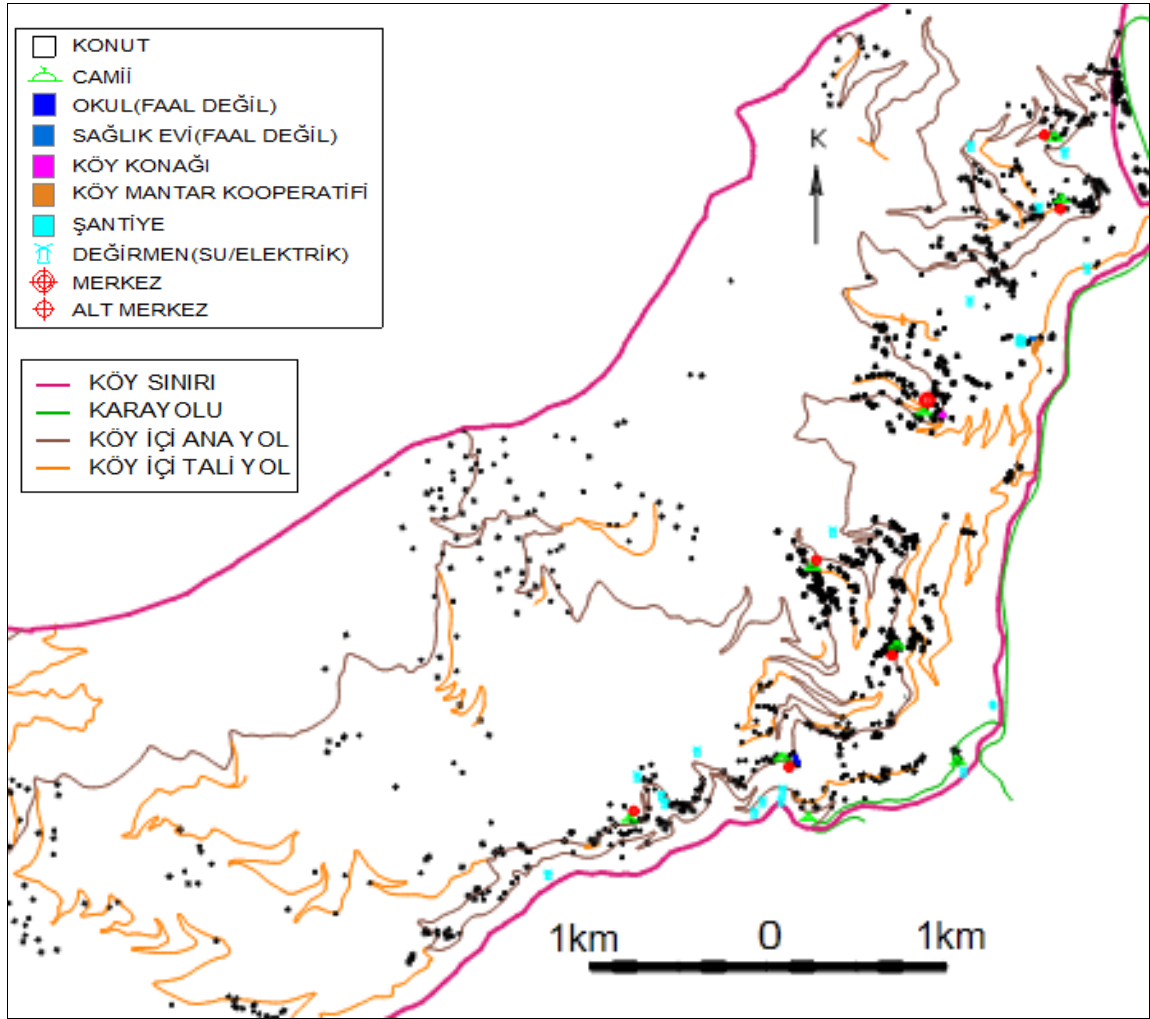

Şekil 112. Şahinkaya Köyü'nde konut kümeleri

3.12.1. Şahinkaya Köyü Ulaşım Analizi

Trabzon İlinin iç kesiminde yer alan Köy'e, Karadeniz Sahil Yolunun Of İlçe Merkezi kesiminden ayrılan Of-Çaykara-Bayburt Karayolu ile ulaşılmaktadır (Şekil 113). Köyle İlçe Merkezi arasında ulaşım hizmeti, tarifesiz çalışan 4 dolmuşla karşılanmaktadır.

Köye, Of-Çaykara-Bayburt Karayolunun Şahinkaya Köyü geçişinden ayrılan 2 ayrı yol bağlantısı bulunmakta ve köy içi ana ulaşım bu yollardan sağlanmaktadır. Topoğrafyayla uyumlu olarak devam eden bu yollar, Köy içinde birleşerek tek yol oluşturmakta, daha sonra tekrar çatallanarak köyün yukarı kesimlerindeki mezralara ve komşu yerleşim birimlerine kadar devam etmektedir. Ana yollardan ayrılan tali yollarsa dağınık halde, merkezden uzak birimlere ve tekil binalara ulaşımı sağlamaktadır. Köyde anayol ağı tali yola göre daha yaygın bir ağ oluşturmaktadır (Şekil 113).

Şekil 113. Şahinkaya yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Köy'de yükselti kademelerine ve yola göre yoğunlaşmış binalar, küme yerleşim yapısını göstermektedir. Merkez camii dahil 9 camii, faal durumda olmayan 2 ilköğretim okulu ve köy evi ana yol ağı üzerindedir. Köyde evlerin genellikle parselin yola kısmında konumlandığı görülmektedir. Bu tespitler ve Tablo 65' e göre Köy'de ulaşım faktörünün yerleşim düzenine etkisi yüksektir.

Tablo 65. Şahinkaya Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

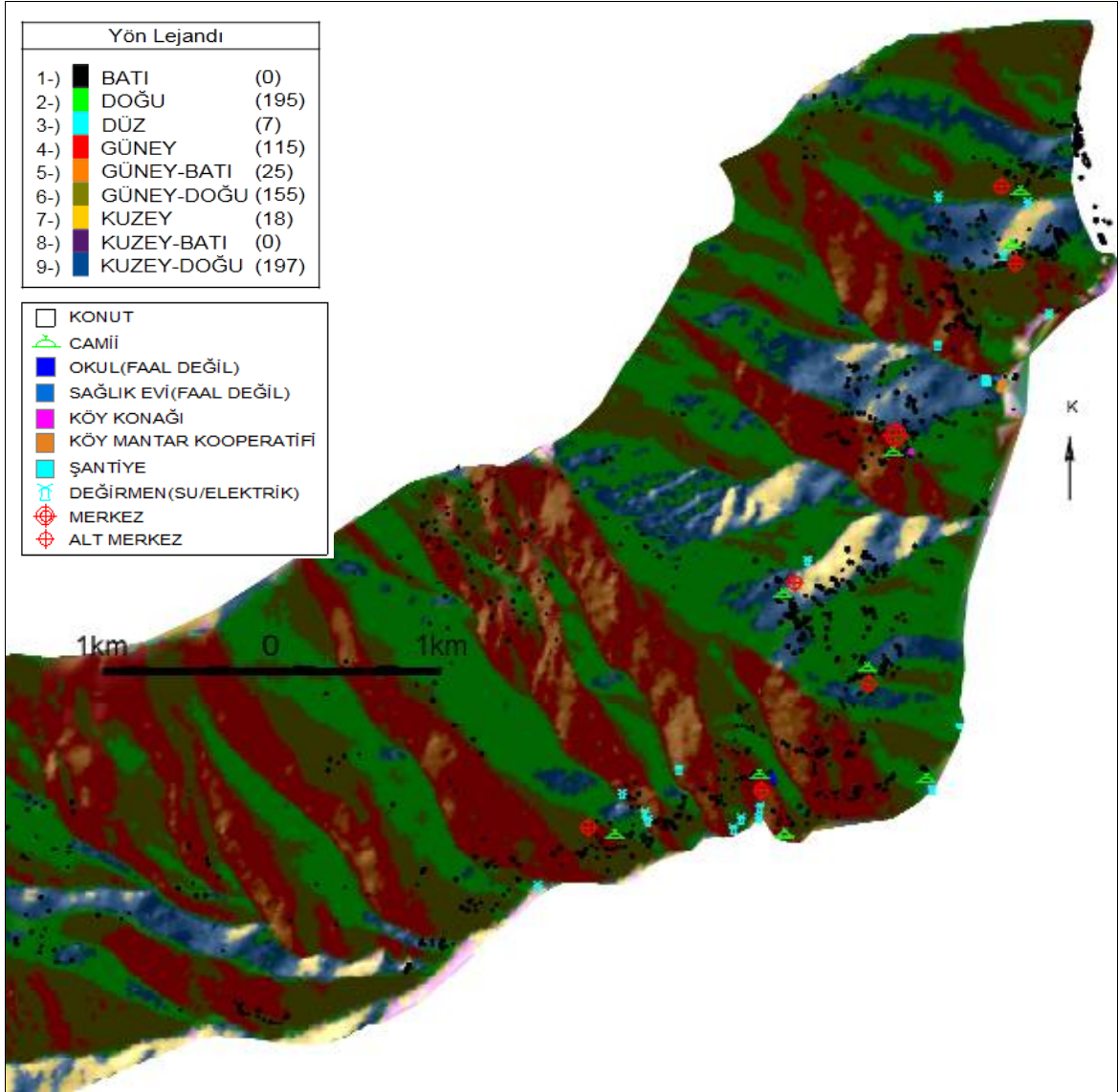
Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan üçü köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.12.2. Şahinkaya Köyü Yön Analizi

Köyün morfolojik yapısında hakim yönler güney ve doğu yönleridir (Şekil 114). Köyde binaların %27.7'm si kuzeydoğuya, %27.4'ü doğuya ve % 21.8'i güneydoğuya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köy için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan binalar tüm yerleşimin % 38'ini oluşturmaktadır. Bu verilere göre yön faktörünün Köy yerleşim düzenine etkisi 'orta' düzeydedir (Tablo 65).

Tablo 66. Şahinkaya Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı

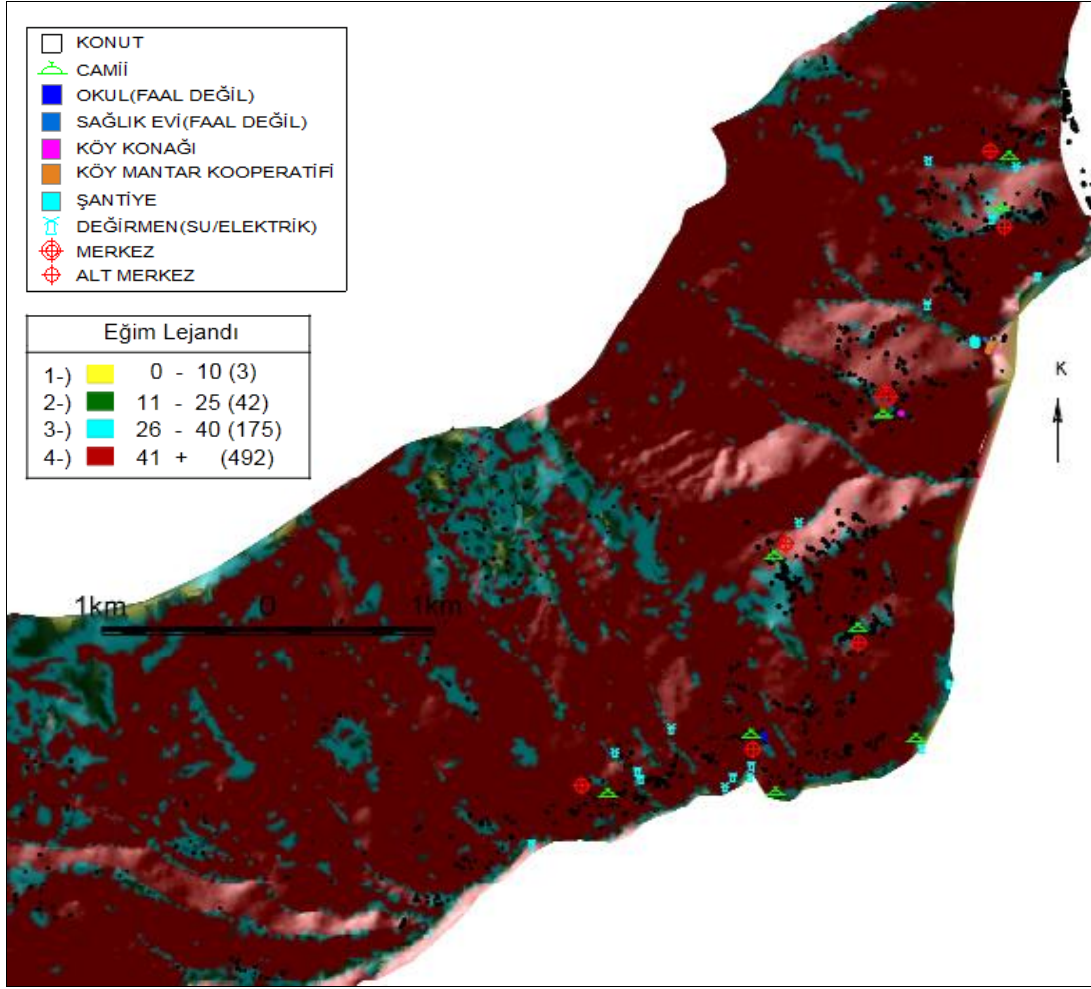
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	7	1.0	38	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'i ile %50'si arasında olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir
Kuzey	18	2.5		
Kuzeydoğu	197	27.7		
Doğu	195	27.4		
Güneydoğu	155	21.8		
Güney	115	16.2		
Güneybatı	25	3.5		
Batı	0	0.0		
Kuzeybatı	0	0.0		
Toplam	712	100.0		

Şekil 114. Şahinkaya yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

3.12.3. Şahinkaya Köyü Eğim Analizi

Örnek köyler içerisinde en yüksek eğim değerlerine sahip köyde (Şekil 115), binaların % 69.1 çoğunluğu eğim bakımından yerleşime uygun olmayan alanlar (%41 ve üstü), %24.6'sı da önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%26-40) yer almaktadır. Buna göre, Köy'de 'genel olarak yerleşime uygun olmayan alanlarda' (%26 +) yer alan binaların oranı %93.7 dir. Tablo 67' ye göre eğimin köy yerleşimi üzerindeki etkisi düşüktür.

Şekil 115. Şahinkaya köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

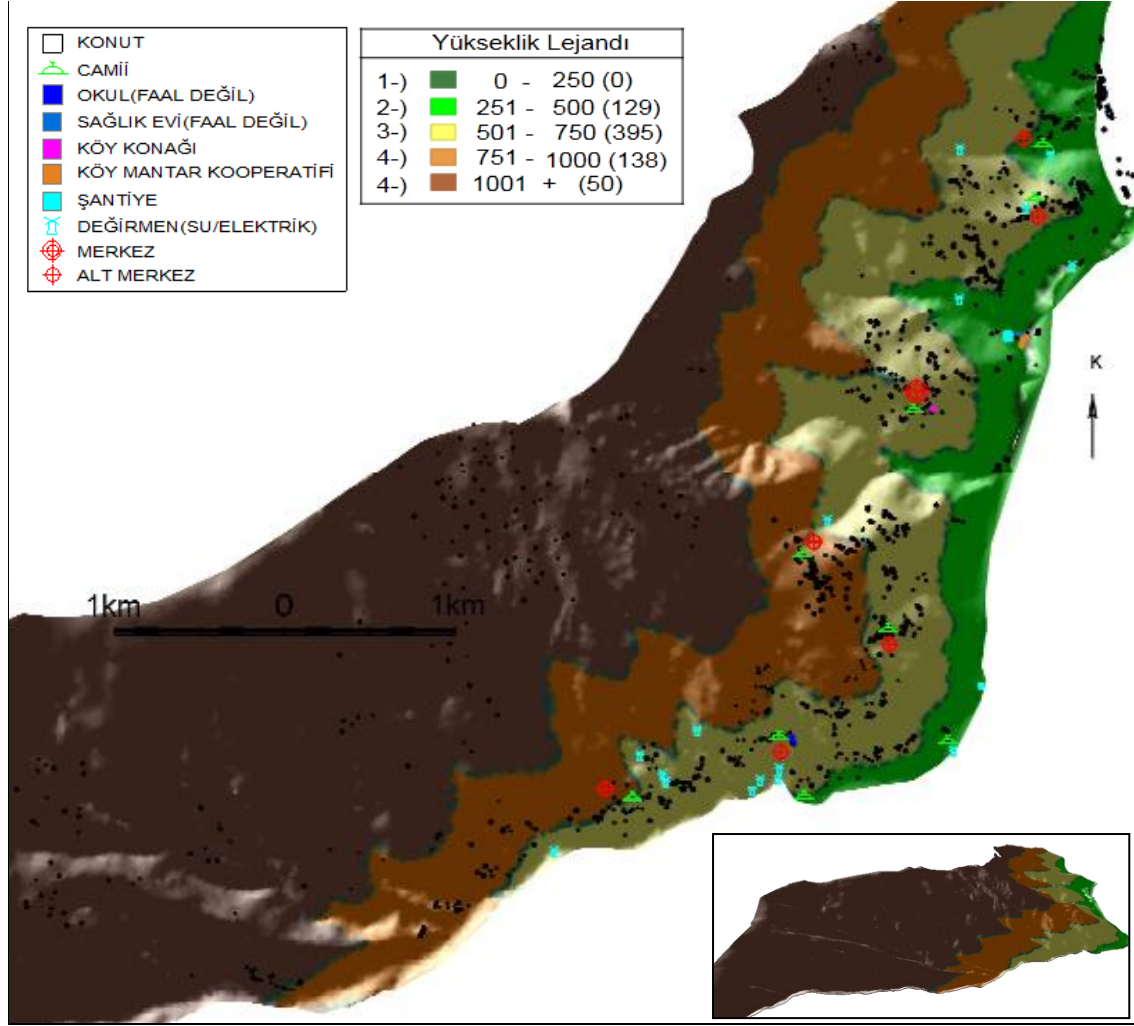
Tablo 67. Şahinkaya Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	3	0.4	6.3	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan alanlarda (eğimi % 41 ve üzeri) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
11-25	42	5.9		
26-40	175	24.6	93.7	
41+	492	69.1		
Toplam	712	100.0	100	

3.12.4. Şahinkaya Köyü Yükselti Analizi

Genel konum olarak yamaçta konumlanmış olan köyde yerleşiminin bina bazında dağılımına bakıldığında; köydeki toplam 712 binanın 395'inin (%55.5) 501-750m kot

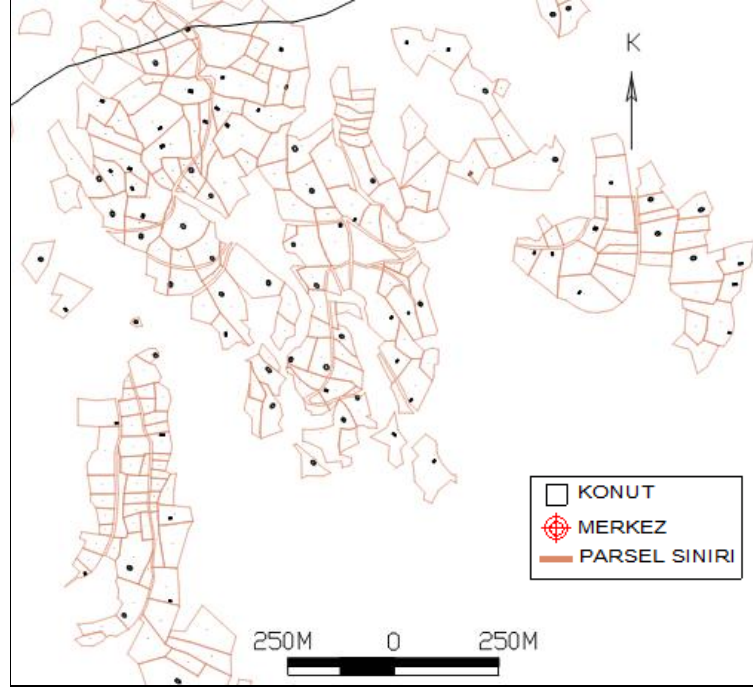
aralığında toplandığı görünmektedir. Köyün genel konumu ve köy içinde binaların yamaçların orta kısımlarında yoğunlaşmış olması köyde yükselti faktörünün yerleşim dokusu üzerinde ki etkisinin ‘yüksek’ olduğunu ortaya koymaktadır (Şekil 116; Tablo 68).

Şekil 116. Şahinkaya köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 68. Şahinkaya Köy’ünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0.0
251-500	129	18.1
501-750	395	55.5
751-1000	138	19.4
1001 +	50	7.0
Toplam	712	100.0

Şekil 118. Şahinkaya Köyü mezralarında yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

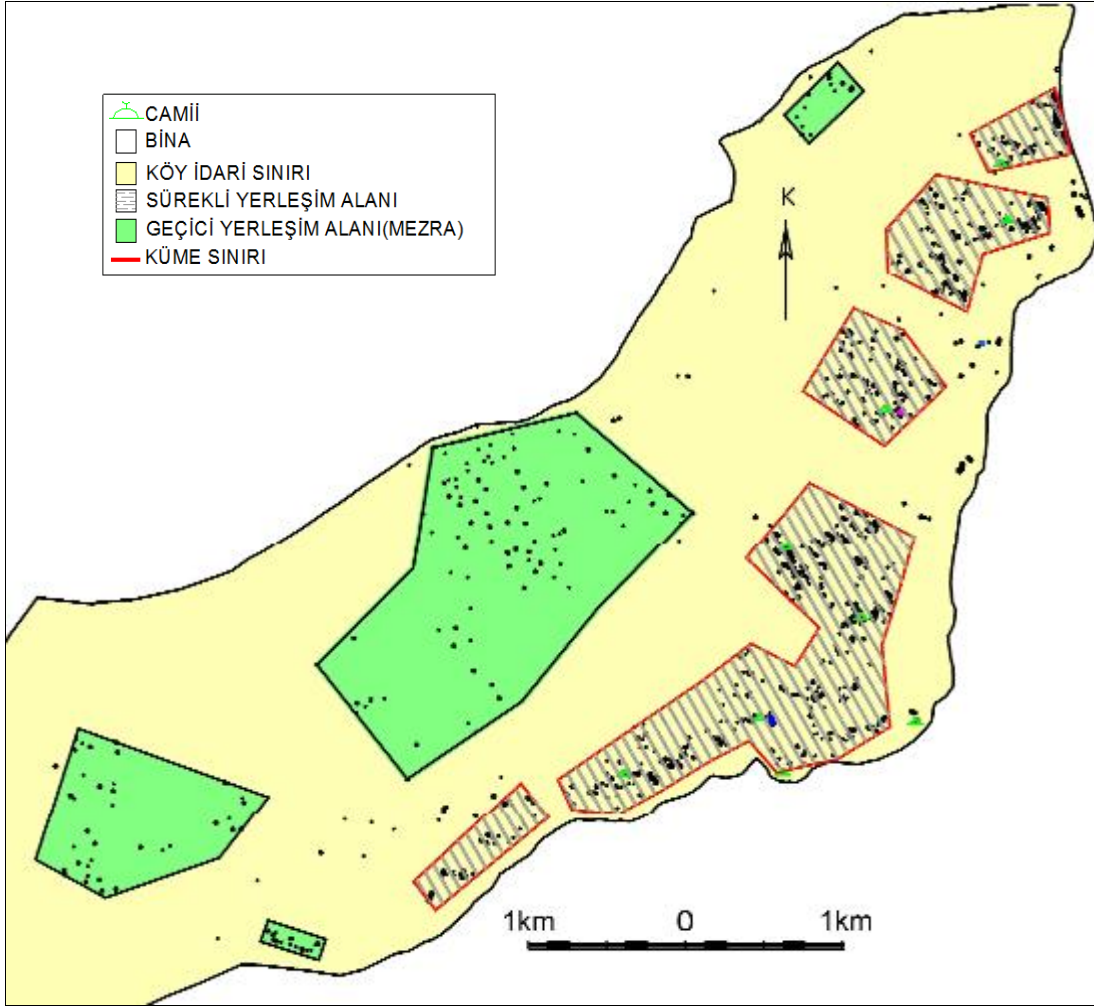
Bu tespitlere göre, Köy’de mülkiyet deseninin yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir (Tablo 69).

Tablo 69. Şahinkaya Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi ‘yüksek’ seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

3.12.6. Şahinkaya Köyü Yerleşim Yapısı

Köyde binalar yol kenarında toplanarak küme yerleşim örneği oluşturmuştur. Her konut kümesi içerisinde en az 1 ya da 2 cami bulunmaktadır. Bu kümeler birbirinden fiziki olarak kopuk ve doku olarak çok sıkı olmayan niteliktedir (Şekil 113; Şekil 119).

Şekil 119. Şahinkaya Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; yamaçta yer alan Köy'de, ulaşım yükselti ve mülkiyet dokusunun yerleşim düzeninde etkisinin yüksek olduğu, yön faktörünün ikincil olarak etkili olduğu ve eğim faktörünün etkisinin çok düşük olduğu görülmektedir. Köyde küme yerleşim yapısı hakimdir.

- Köyde yükselti faktörü etkili olmuş, binalar yamacın orta bölümünde yoğunlaşmıştır. 1. hipotez (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) doğrulanmıştır.

- Genel sınırları içerisinde çok yüksek eğimli araziye sahip olan köyde binaların neredeyse hepsi eğim bakımında uygun olmayan alanlardadır, dolayısıyla eğimin yerleşim dokusundaki etkisi düşük kalmış ve 3. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek

olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Köyün başlıca geçim kaynağı fındık ve çay tarımı ile büyükbaş hayvancılık ve arıcılıktır. Köyün alanı çok yukarı kodlara kadar devam etmesine karşılık binaların büyük çoğunluğu 750m kotu altında toplanmış ve 4. hipotez (İl'de başlıca geçim kaynağı olan fındık ve çay tarımının yapıldığı köylerde yerleşim dokusu, bu bitkilerin yetişebileceği maksimum kod olan çay için 500m ve fındık için 750m kodunun altında yoğunlaşacaktır) doğrulanmıştır.

- Ulaşımına göre oluşmuş kümeleşmeler, ulaşım-yerleşim ilişkisini yüksek tutmuş 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüğü yapıldığı İl'de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır.

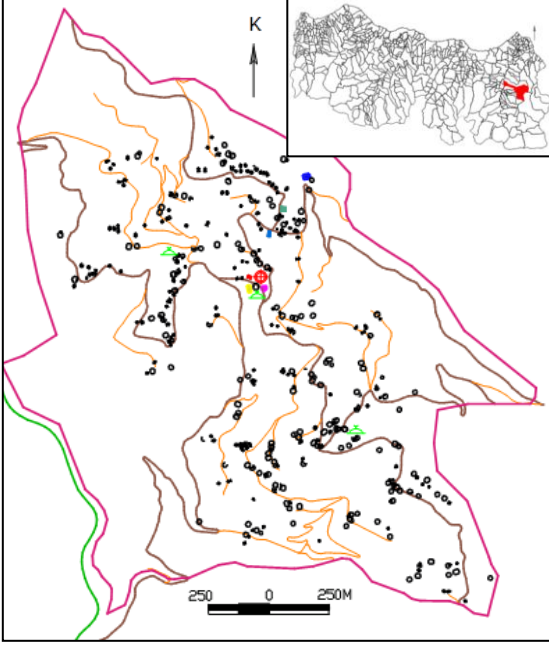

- Köyde mülkiyet deseninin yerleşim dokusunda ki yüksek etkisi 7. hipotezi (Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulamıştır.

3.13. Ulucamii Köyü (Çaykara)

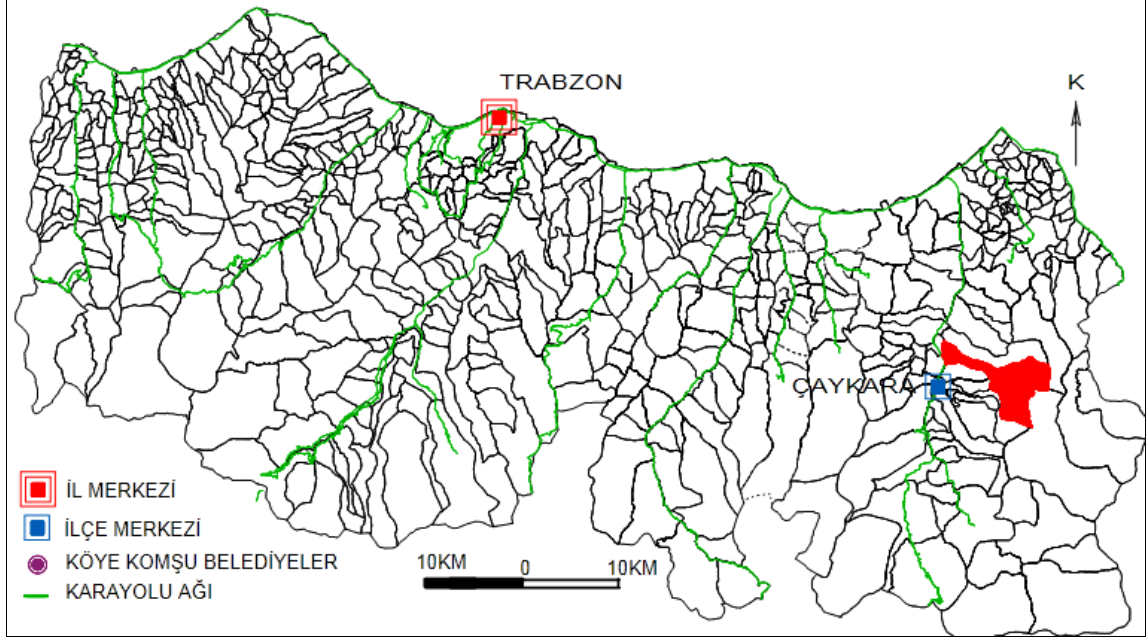
Çaykara İlçesine bağlı olan Köy'ün 2011 yılı nüfusu 464 kişidir (URL-1). Köyde 281 bina bulunmakta, ailelerin yaklaşık % 60'ı yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Kıyıda yaklaşık 25km içeride, Solaklı Vadisinin doğu yamaçlarında, Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu) Of İlçe Merkezi kesiminden ayrılan Of-Çaykara-Bayburt Karayolu (devlet yolu) üzerinde yer alan Köy'ün rakımı 700m'dir. Köy kuzeyden Akköse, doğudan Yeniköy ve Dağönü, güneyden Yeşilalan, batıdan Yeşilalan, Baltacılı ve Kabataş Köyü ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi bağlı bulunduğu Çaykara İlçesinin Merkezidir (Şekil 120; Şekil 121).

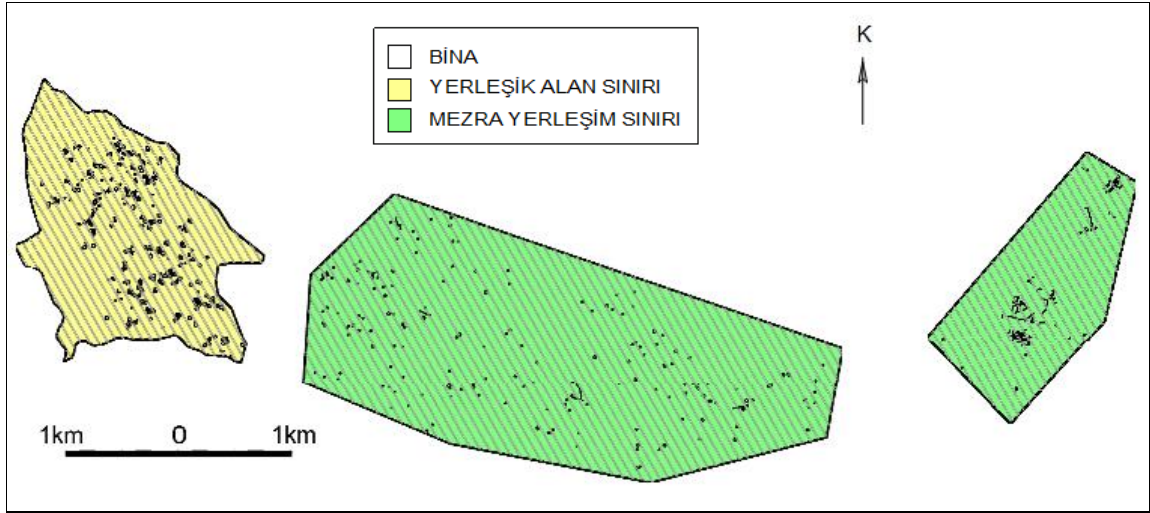
Ulucami Köyü'nün sürekli ikamet edilmeyen, sadece yaz döneminde geçici konaklama için kullanılan ve Köy'ün sürekli yerleşik alanının güneydoğusunda kalan mezarları ve yaylaları çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ulucami Köyü için hazırlanan tüm analizler ve haritalar, Köy'de sürekli yerleşimin olduğu alanı kapsamaktadır. Köyün mezra ve yaylaları dahil tüm yerleşim birimleri Şekil 122' de gösterilmiştir.

				
				
GENEL BİLGİLER	ADI	Ulucami		
	NÜFUSU (2011)	464		
	BİNA SAYISI	281		
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	Çaykara		
COĞRAFİ KONUMU	GENEL KONUMU	Trabzon İlinin iç bölgesinde ki Çaykara İlçesine bağlı olan köy, Solaklı Havzasında Solaklı Deresinin doğu yakasında sırta ve yamaçta yer almaktadır.		
	RAKIM	450-850m arası(merkez 700m)		
	VADIYE GÖRE KONUMU	☐ VADİ ☒ YAMAÇ ☒ DAĞ/SIRT ☐ KIYI		
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	25 Km		
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	7 Km(İlçe Merkezine)		
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	72 Km		
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYET	Çay ve hayvancılık		
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☒ DAĞINIK	☐ KÜME	☐ DİZİ

Şekil 120. Ulucamii Köyü kimlik kartı

Şekil 121. Ulucami Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita

Şekil 122. Ulucami Köyü'nün tüm yerleşim birimlerini gösteren harita

3.13.1. Ulucami Köyü Ulaşım Analizi

Köye, Karadeniz Sahil Yolunun(devlet yolu) Of İlçe Merkezi kesiminden ayrılan Of-Çaykara-Bayburt Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır (Şekil 121). Köyle İlçe Merkezi arasında saat tarifesi olmayan yolcu durumuna göre servis yapan 5 dolmuş ile toplu taşıma hizmeti verilmektedir.

Of-Çaykara-Bayburt Devlet Karayolundan ayrılan, kuzey ve güneyden köye giriş yapan 2 ayrı yol köy içi ana ulaşımın omurgasını oluşturmaktadır. Köyde kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan ve birbirine paralel olan bu yollar köy içinde dallanmalar yapmaktadır. Ana yollardan ayrılan tali yollar tüm yerleşim birimlerine ve tekil olarak binalara ulaşımı sağlamaktadır. Köy' ün tüm yerleşim birimlerine (mezralar ve yaylalar dahil) araç yolu bağlantısı bulunmaktadır Ancak yüksek eğimli yamaçlarda bazı tekil binalara taşıt yolu bağlantısı yoktur (Şekil 121; Şekil 123).

Şekil 123. Ulucami Köyü'nde dağınık yerleşim örnekleri

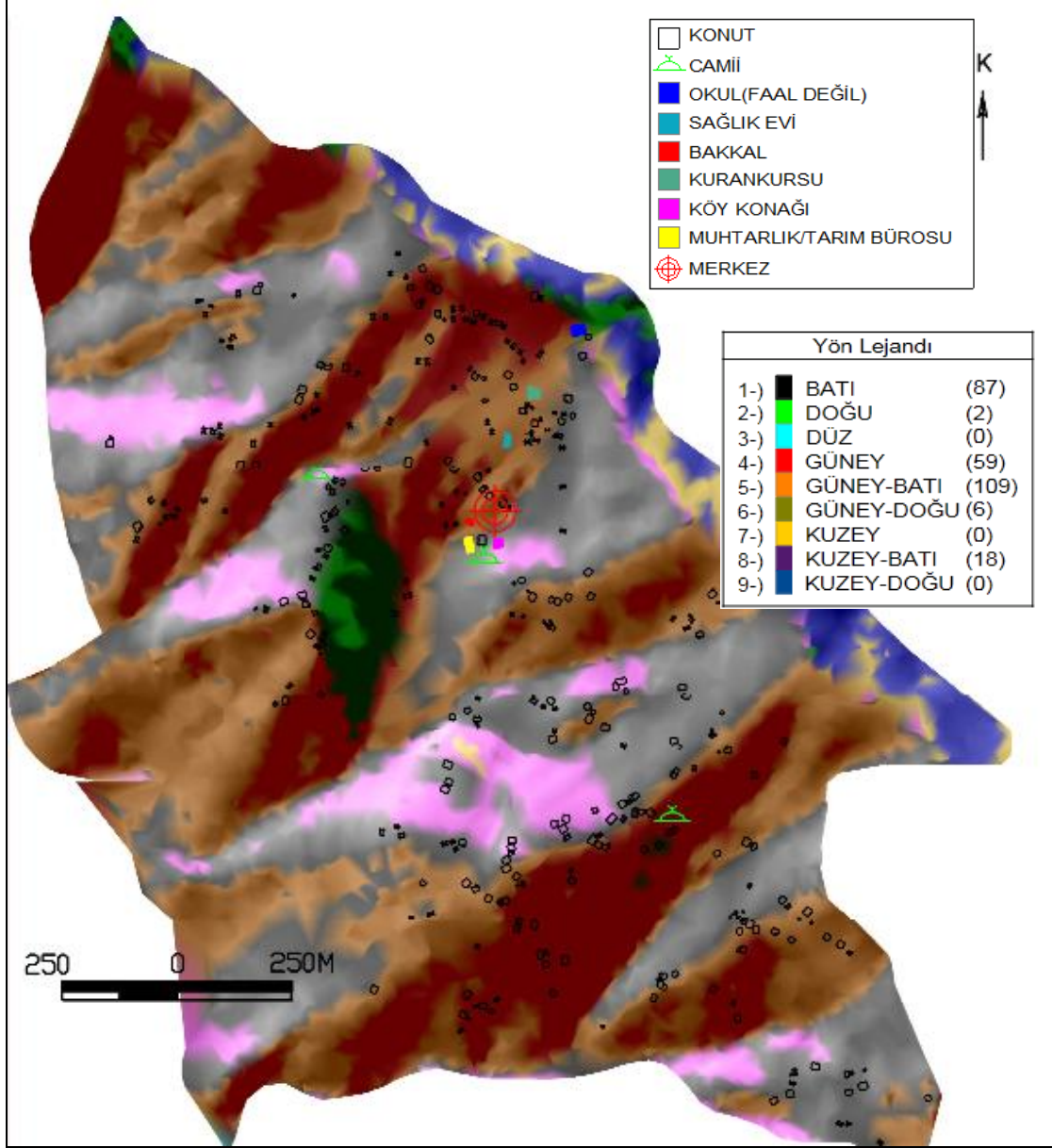
Köydeki 3 camii, köy evi, bakkal, muhtarlık ve tarım bürosu ana yol ağı üzerindedir. Köyde yerleşimin dağılımı ile yol ağı birebir örtüşmektedir. Binalar genellikle parselin yola yakın kısmında konumlanmıştır (Şekil 121).

3.13.2. Ulucami Köyü Yerleşimi Yön Analizi

Köyün topoğrafik yapısında hakim yönler batı ve güney yönleridir (Şekil 125). Köyde binalar en çok sırasıyla %38.8 oranla güneybatıya, %31 ile batıya ve %21 ile güneye bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köy için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda yer alan binalar tüm yerleşimin % 23.2' sini oluşturmaktadır. Tablo 71'e göre yön faktörünün Ulucami Köyü yerleşim düzenine etkisi düşüktür.

Tablo 71. Ulucami Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	0	0.0	23.2	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	0	0.0		
Kuzeydoğu	0	0.0		
Doğu	2	0.7		
Güneydoğu	6	2.1		
Güney	59	21.0		
Güneybatı	109	38.8		
Batı	87	31.0		
Kuzeybatı	18	6.4		
Toplam	281	100.0		

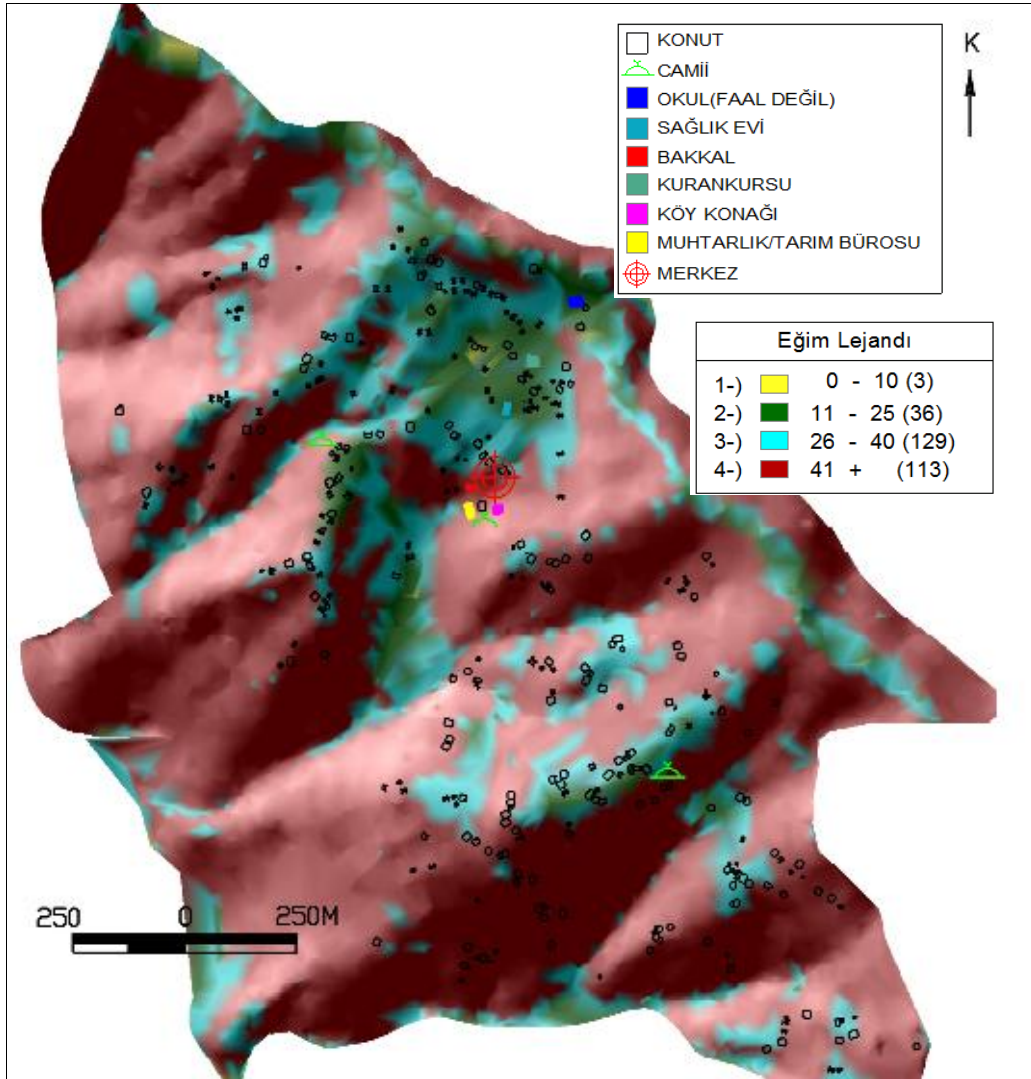
Şekil 125. Ulucami Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

3.13.3. Ulucami Köyü Eğim Analizi

Çalışma alanında ki oldukça yüksek eğimli köyler içerisinde olan Ulucami' de binaların % 40.2'si eğim bakımından yerleşime uygun olmayan alanda(%41 ve üstü), %45.9'u ise önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (%26-40) yer almaktadır. Köyde genel olarak yerleşime uygun olmayan (%26+) alandaki binaların toplam içindeki oranı % 86.1 olduğu için eğimin köy yerleşimi üzerindeki etkisi 'orta' düzeydedir (Tablo 72; Şekil 126).

Tablo 72. Ulucami Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

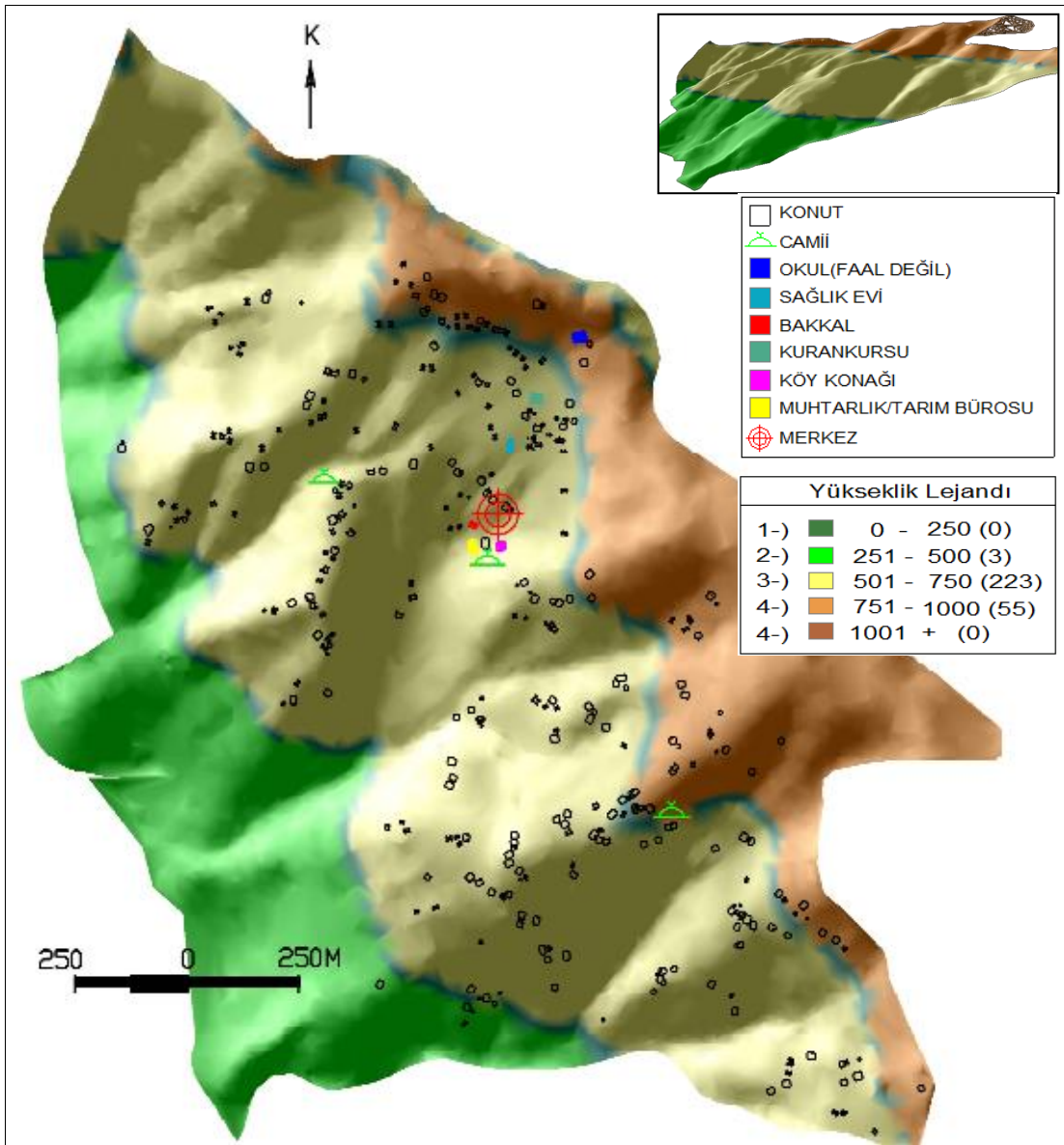
Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Sonuç	
0-10	3	1.1	13.9	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	36	12.8		
26-40	129	45.9	86.1	
41+	113	40.2		
Toplam	281	100.0	100	

Şekil 126. Ulucami Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

3.13.4. Ulucami Köyü Yükselti Analizi

Köyde binaların %79.4' ü 501-750m kotu aralığında yoğunlaşmıştır. Köyde yerleşim alanı çoğunluğu, ılımlı-nemli iklim bölgeleri için uygun konum olmayan küçük sırtlarda ve yamaçlarda bulunmaktadır. Bununla birlikte çay tarımı ve hayvancılıkla geçinen köyde, çayın yetişmesi için maksimum kod olan 500m kotu altında ki bina sayısı tüm binaların sadece %1.1'idir. Bu tespitlere göre, yükselti faktörünün köyün yerleşimi üzerinde ki etkisi 'orta' seviyededir (Şekil 127; Tablo 73).

Şekil 127. Ulucami Köyü yerleşim- yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 73. Ulucami Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	0	0.0
251-500	3	1.1
501-750	223	79.4
751-1000	55	19.6
1001 +	0	0.0
Toplam	281	100.0

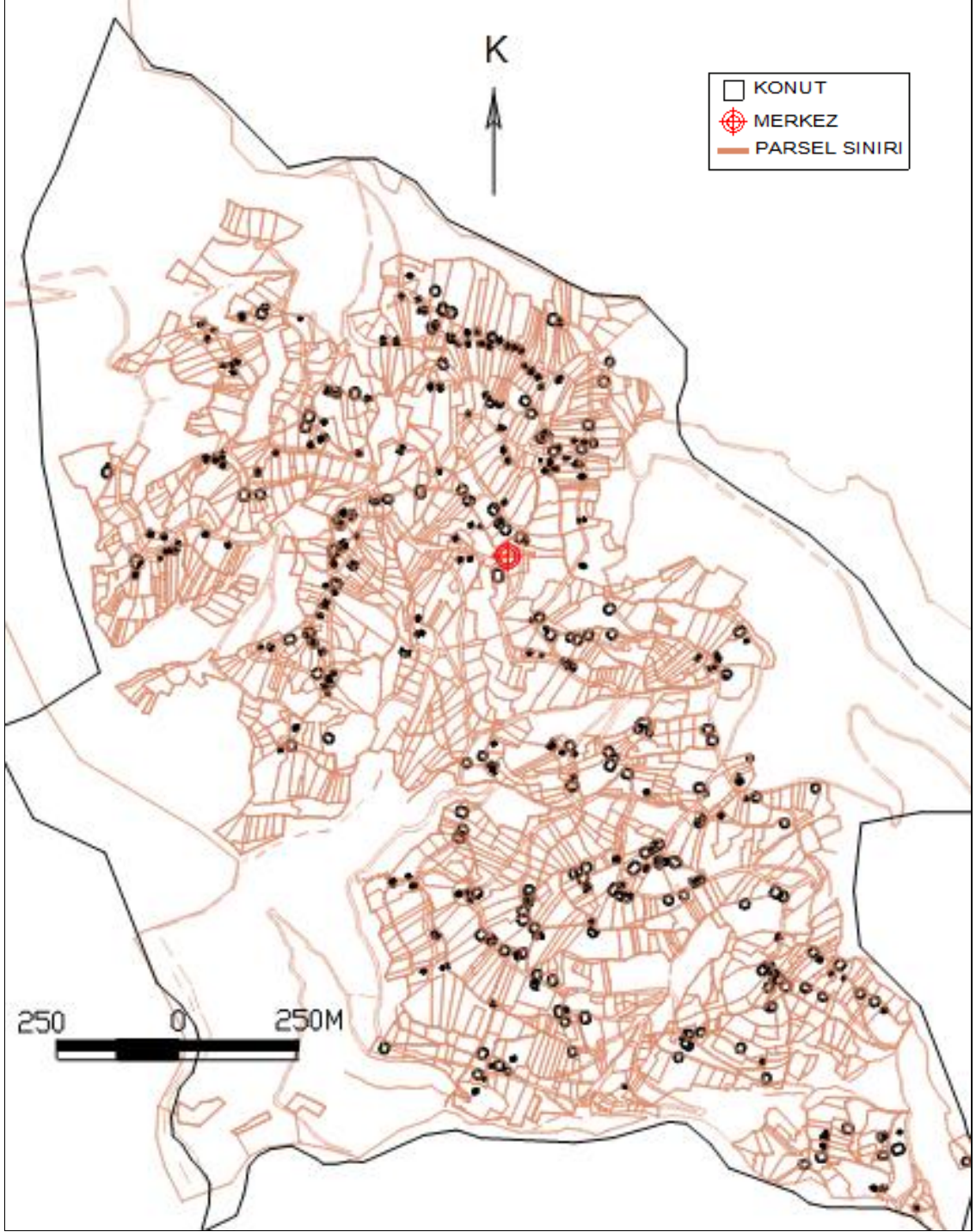
3.13.5. Ulucami Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2009 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; mülkiyetin parçalanmış ve parsel biçimi yönünden nispeten homojen yapıda olduğu görülmektedir. Genel olarak mülkiyet deseni ile yerleşim dokusunda örtüşmelere rastlanmaktadır: Eğim yönüne göre oluşan teras şeklinde adaların sıralanışı ile binaların teras şeklide dizilimi paralellik göstermektedir. Ayrıca daha homojen ve düzgün biçimli parsellerin olduğu kesimlerde binalar yola göre düzgün cephe oluşturarak konumlanmıştır. Genellikle her parselde tek bir binanın yapıldığı ve binaların mülkiyetin yola yakın kısmında konumlandığı gözlenmiştir (Şekil 128).

Köyde mülkiyet deseni ile yerleşim dokusu arasında tespit edilen bu örtüşmelere göre, mülkiyet deseninin yerleşim düzenindeki etkisi yüksektir (Tablo4).

Tablo 74. Ulucami Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun hepsi köyde gözlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

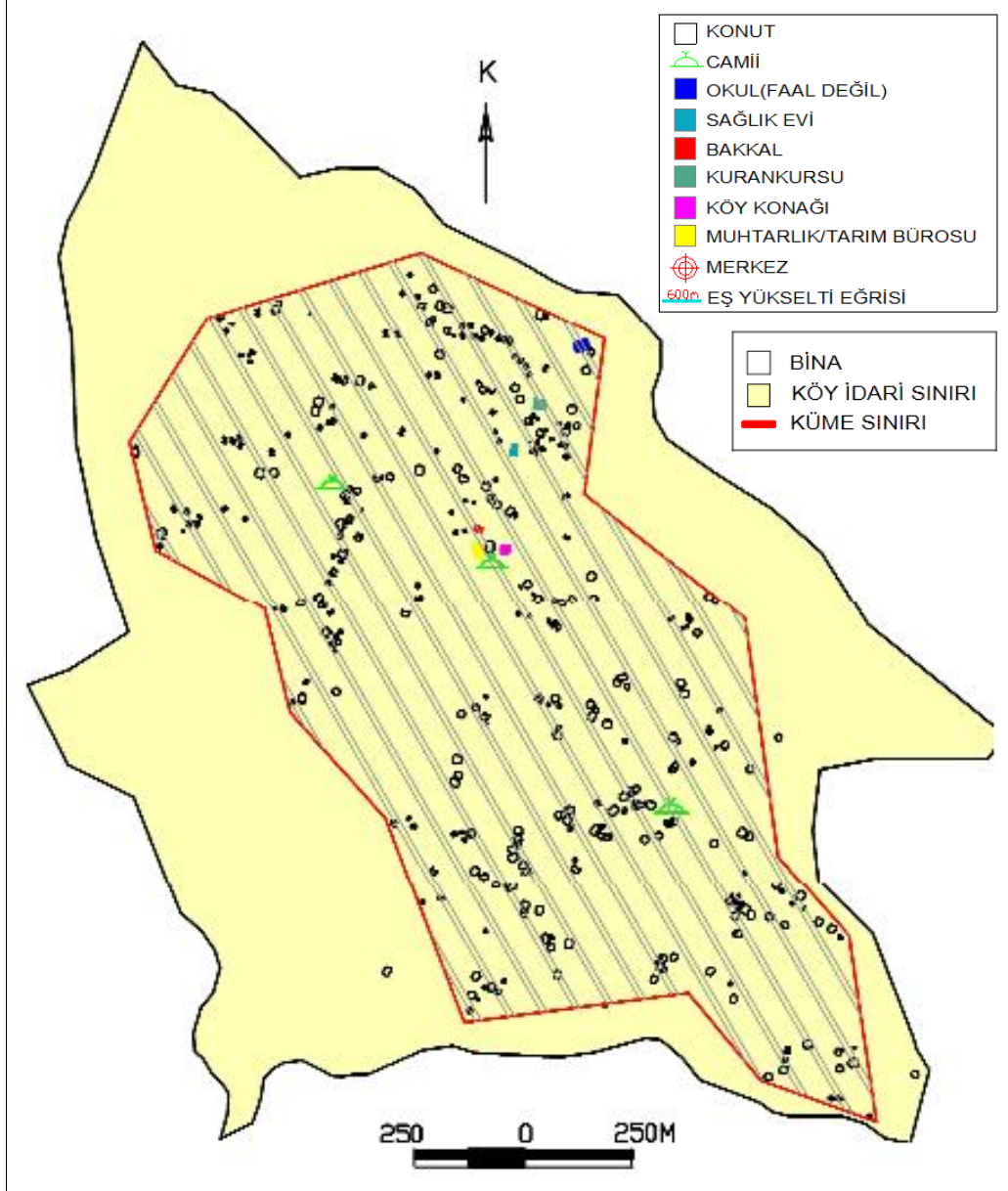

Şekil 128. Ulucami Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.13.6. Ulucami Köyü Yerleşim Yapısı

Ulucami Köyü'nün sürekli ve geçici ikamet edilen tüm yerleşim birimleri Şekil 122'de gösterilmiştir. Köy yerleşik alanı içerisinde binaların dağınık olması ve merkez

fonksiyonlarının bir arada olmamasından dolayı yerleşim yapısı ‘dağınık’ olarak değerlendirilmiştir (Şekil 129).

Şekil 129. Ulucami Köyü yerleşim yapısı haritası (yerleşik alan içerisi)

Özetle; çoğunlukla sırtta ve yamaçta yerleşmiş olan Ulucami Köyü'nün yerleşim düzeninde ulaşım, ve mülkiyet yüksek derecede etkili iken, eğim ve yükseklik faktörü orta derecede, yön faktörü ise düşük seviyede etkilidir. Köyde dağınık bir yerleşim dokusu hakimdir.

- Yönün yerleşim yapısındaki etkisi düşük seviyede kalmış ve 2. hipotez (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Genel olarak yüksek eğime sahip olan köyde eğimin etkisi orta seviyede kalmış ve 3. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Başlıca geçim kaynağı çay olmak üzere çay ve fındık tarımı yapılan Köyde dağınık yerleşim düzeni görülmesi 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamıştır.

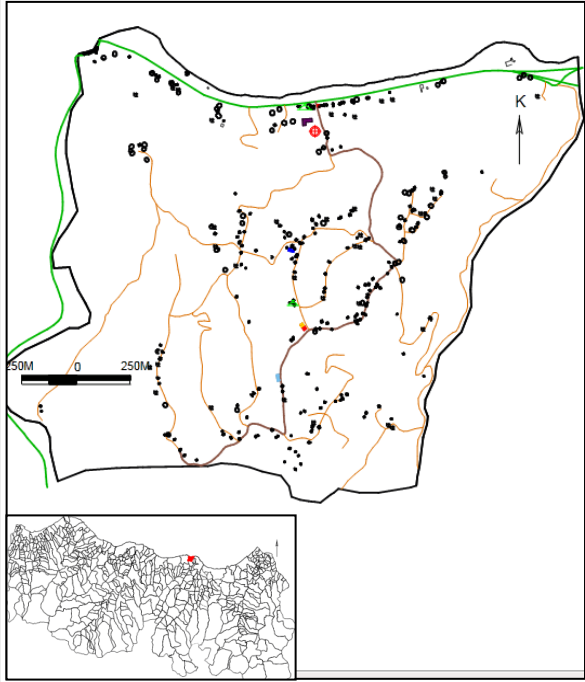

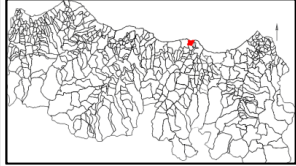
- Ulaşım ağı ile yerleşim dokusu paralel bir yapı sergilemektedir, ulaşımın yerleşim düzenindeki etkisi yüksektir ve 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlkle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta yada yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır.

- Yükselti kademelerinde oluşan teras şeklinde parsellerin sıralanışı ile yerleşim düzeni paralellik göstermektedir. Mülkiyet deseninin yerleşim yapı üzerindeki etkisi yüksektir ve 7. hipotez (Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulanmıştır.

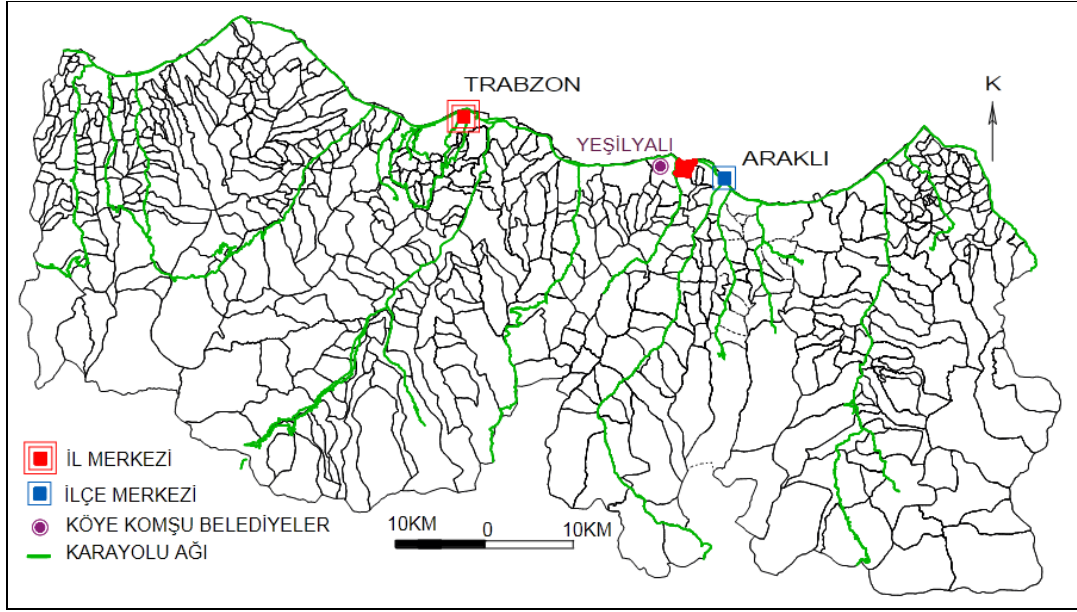
3.14. Yalıboyu Köyü (Araklı)

Araklı İlçesine bağlı olan Köy’ün 2011 yılı nüfusu 657 kişidir (URL-1). Köyde toplam 240 bina bulunmakta, ailelerin yaklaşık % 90’ı yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Kıyıda, Yeşilyalı (Arsin) Beldesi ile Araklı İlçe Merkezi arasında yer alan Köy, Karadeniz Sahil Yolu (devlet yolu) üzerinde kalmaktadır. Köyün 1. derece hizmet merkezi Araklı İlçe Merkezi’dir. Köy Kuzeyden Karadeniz, doğudan Araklı İlçe Merkezi ve Karşıyaka Köyü, güneyden Taşönü Köyü ve batıdan Yeşilyalı Beldesi ile komşudur (Şekil 130; Şekil 131).

				
				
				
GENEL BİLGİLER	ADI	Yalıboyu		
	NÜFUSU (2011)	657		
	BİNA SAYISI	240		
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	Araklı		
COĞRAFİ KONUMU	GENEL KONUMU	Araklı İlçe Merkezi ile Yeşilyalı(Arsin) Beldesi arasında kıyıda yer almaktadır.		
	RAKIM	0-250m arası (merkez 20m)		
	VADİYE GÖRE KONUMU	☐ VADİ ☐ YAMAÇ ☐ DAĞ/SIRT ☒ KIYI		
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	0 Km		
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	4 Km(İlçe Merkezine)		
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	25 Km		
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYET	Fındık, çay		
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☐ DAĞINIK	☐ KÜME	☒ DİZİ

Şekil 130. Yalıboyu Köyü kimlik kartı

Şekil 131. Yalıbozu Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita

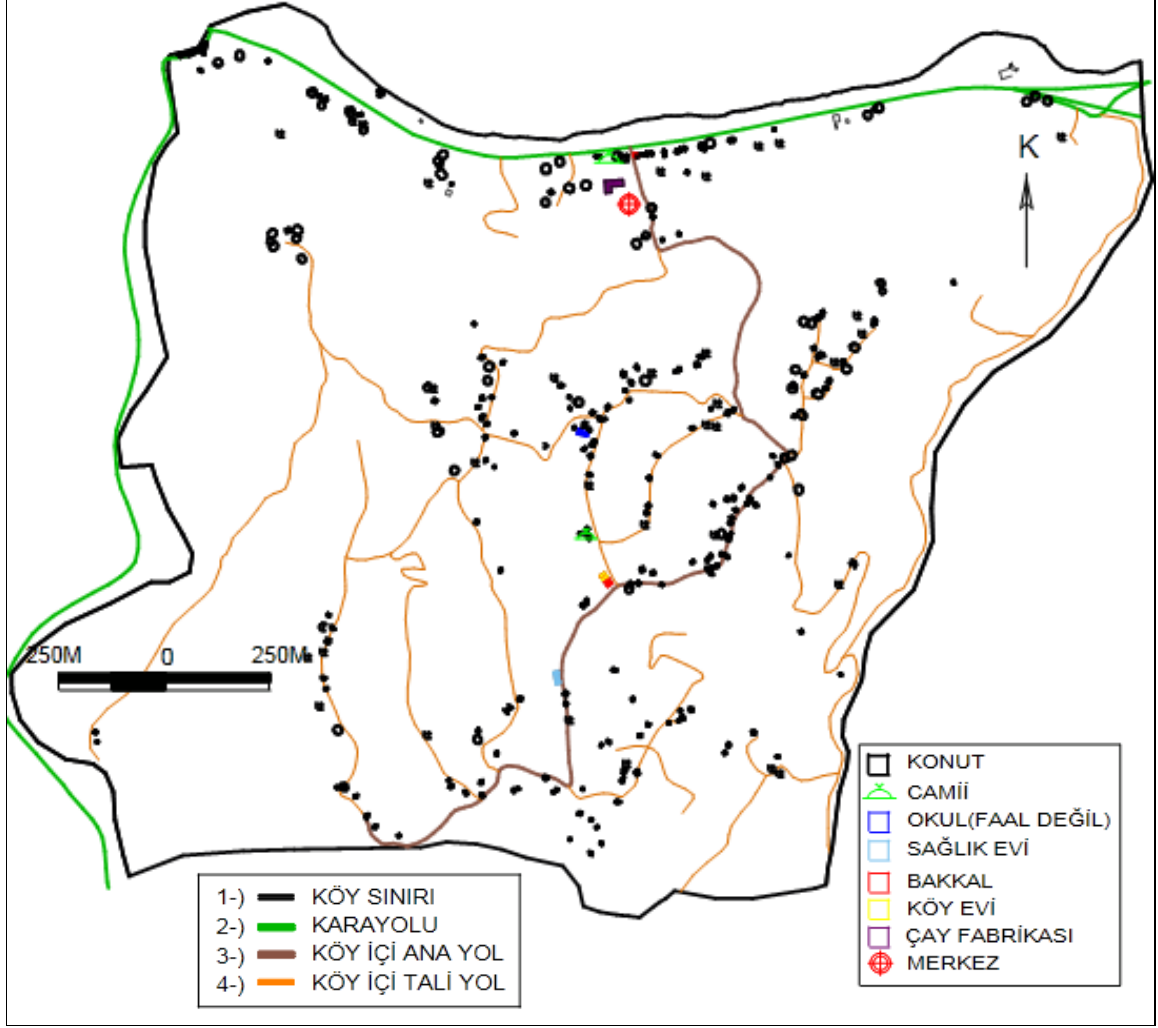
3.14.1. Yalıbozu Köyü Ulaşım Analizi

Karadeniz Sahil Yolu (devlet yolu) üzerinde kalan köyün ulaşılabilirliği yüksektir. Köy ile İlçe Merkezi arasında herhangi bir toplu taşıma hizmeti yoktur. Ancak Köy Sahil Yolu üzerinde olduğu için birçok dolmuş veya otobüs hattın üzerinde yer almakta ve bu hatlarla köye ulaşabilmektedir. Ayrıca Köyde sahilde bulunan taksilerle köyün üst mahallelerine ulaşım olanağı mevcuttur.

Karadeniz Sahil Yolundan ayrılan ana yol hiç dallanma yapmadan köyün yukarılarına kadar tırmanmakta ve güneyden komşusu olan Taşönü Köyüne bağlanmaktadır. Merkez camii, sağlık evi, 2 bakkal, köy evi ve çay fabrikası bu ana yolun üzerindedir. Ana yoldan ayrılan tali yollar köydeki tüm konut gruplarına ve komşu yerleşim birimlerine ulaşımı sağlamaktadır. Köyde tüm binalara taşıt yolu ile ulaşım imkânını mevcuttur (Şekil 132).

Köyde yollar boyunca, ayırık nizamda ve gevşek dokulu şekilde sıralanan binalar dizi yerleşim yapısını oluşturmuştur. Köyde en sık dokulu ve yoğun dizi yerleşim birimi, Köyün merkezi olan Karadeniz Sahil Yolu kenarında yer almaktadır (Şekil 132; Şekil 133).

Bu tespitler ve Tablo 75'e göre, ulaşım faktörünün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

Şekil 132. Yalıboyu Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Şekil 133. Yalıboyu Köyünde dizi yerleşim

Tablo 75. Yalıboyu Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analizi

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.14.2. Yalıboyu Köyü Yön Analizi

Kıyıda yer alan Köy'de baskın olan yönler kuzey, kuzeydoğu ve kuzeybatı yönleridir (Şekil 134). Bu konumuna bağlı olarak köydeki binaların %29.2'si kuzeye, % 25.8'i kuzeydoğuya ve %18.3'ü ile kuzeybatıya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyde ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan bina sayısı sadece 4' tür ve tüm binaların % 1.7' sini oluşturmaktadır. Bu veriler ve Tablo 76'ya göre yön faktörünün Köyün yerleşim düzeninde etkisi düşüktür.

Tablo 76. Yalıboyu Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı

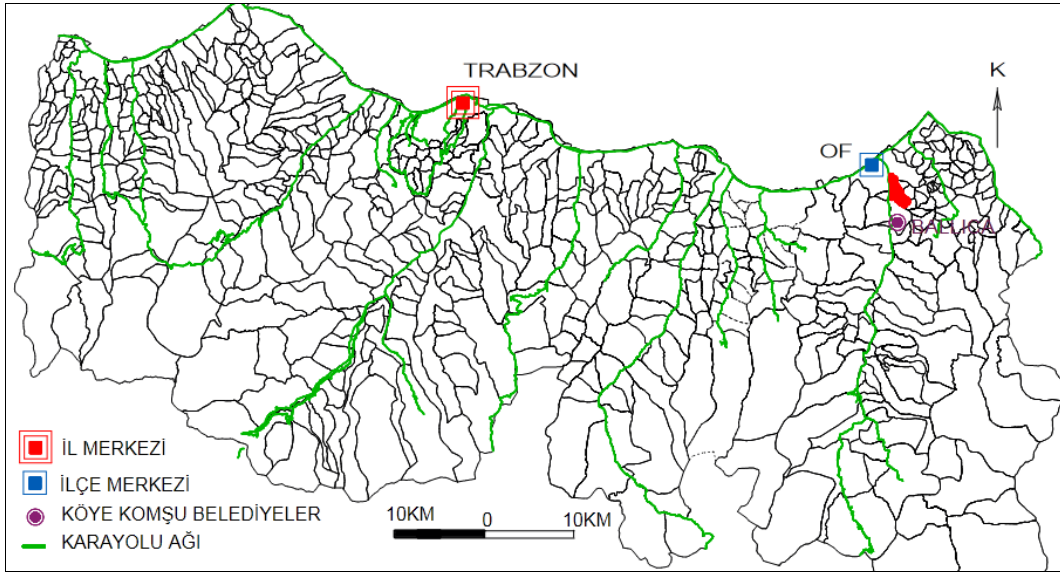
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	4	1.7	1.7	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	70	29.2		
Kuzeydoğu	62	25.8		
Doğu	40	16.7		
Güneydoğu	4	1.7		
Güney	0	0.0		
Güneybatı	7	2.9		
Batı	9	3.8		
Kuzeybatı	44	18.3		
Toplam	240	100.0		

etkisi düşük kalmaktadır. 8. hipotez (Kıyıda yer alan köylerde manzara etkisinden dolayı binalar çoğunlukla kuzeye bakacak ve bakının etkisi düşük olacaktır) doğrulanmıştır.

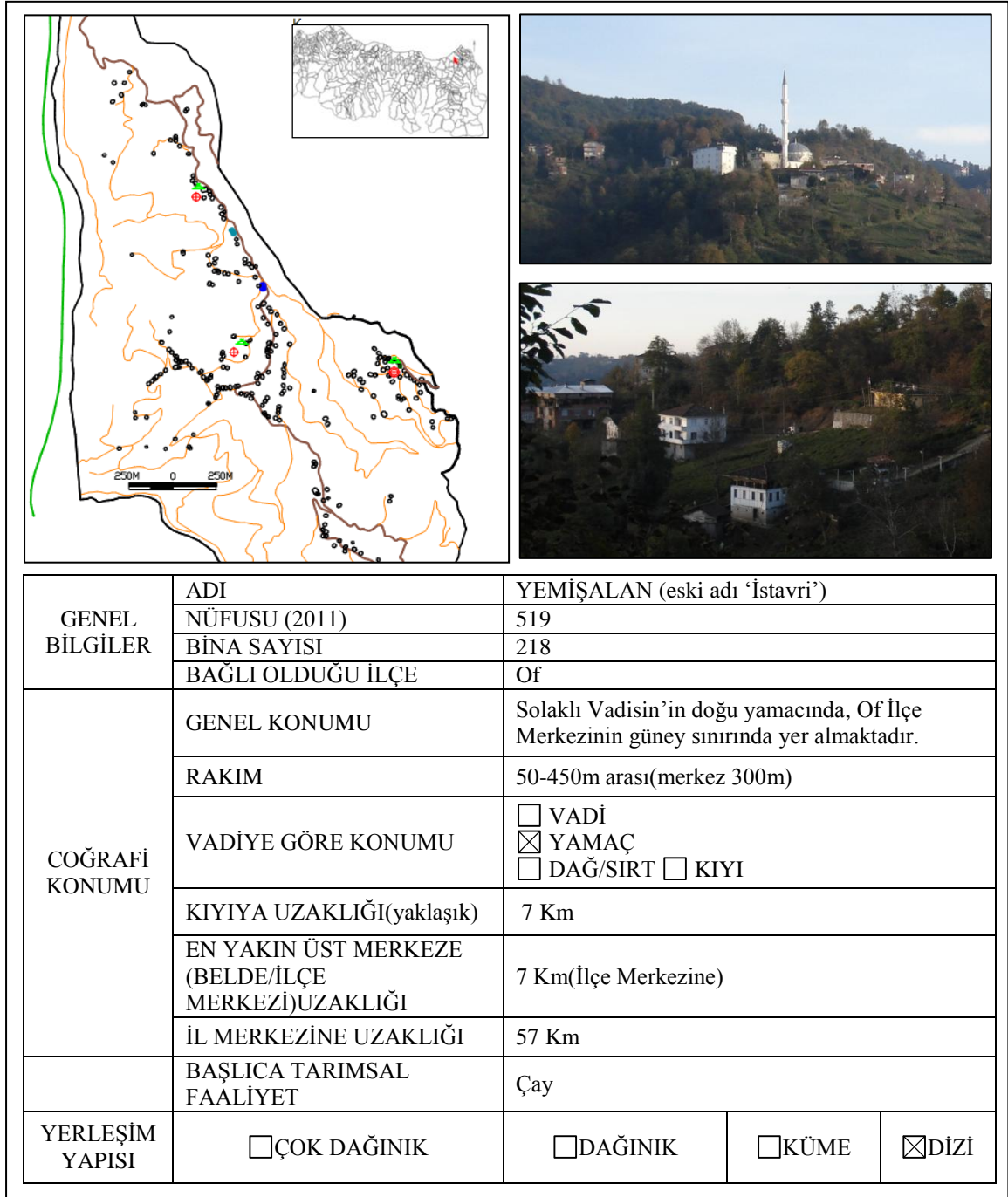
3.15. Yemişalan Köyü (Of)

Of İlçesine bağlı olan Köy'ün 2011 yılı nüfusu 519 kişidir(URL-1). Köyde 218 bina bulunmakta, ailelerin yaklaşık %30'u yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Köy Trabzon'un en büyük vadilerinden olan Solaklı Vadisinin doğu yamacında, kıyıdan yaklaşık 7km içerde, Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu) Of İlçe Merkezi kesiminden ayrılan Of-Çaykara-Bayburt Devlet Karayolu üzerinde yer almaktadır. Rakımı 300m olan Köy, kuzeyden Of Belediyesi, doğudan Ağaçaş, Serince ve Sefaköy Köyleri ve Ballica Belediyesi ve batıdan Kiraz Köyü ve Of Belediyesi ile komşudur. Köyün 1. derece hizmet merkezi Of İlçe Merkezidir (Şekil 139; Şekil 140).

Şekil 139. Yemişalan Köyü' nün il içindeki konumunu gösteren harita

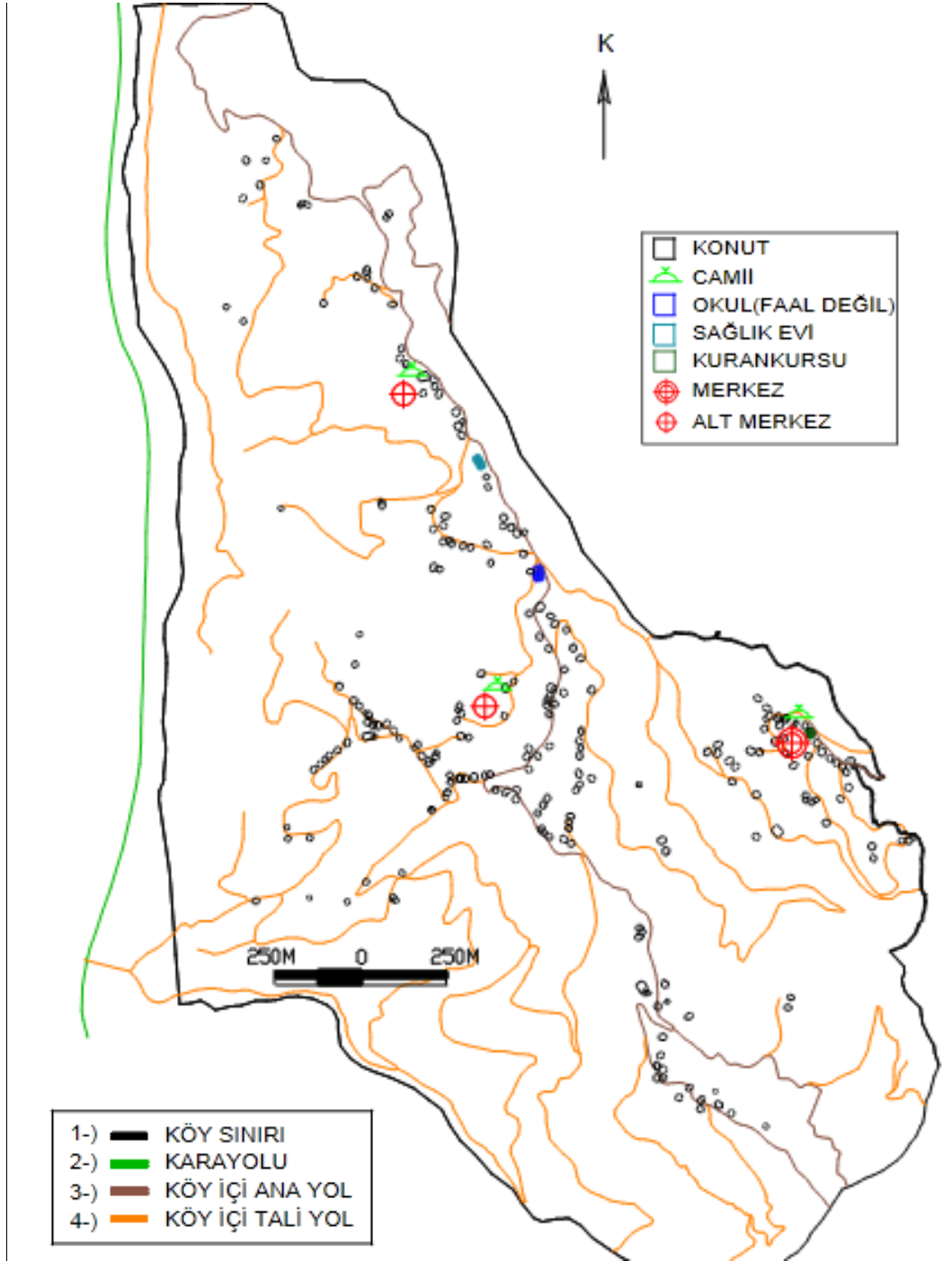

Şekil 140. Yemişalan Köyü kimlik kartı

3.15.1. Yemişalan Köyü Ulaşım Analizi

Köye Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu), Of İlçe Merkezi kesiminden ayrılan Of-Çaykara-Bayburt Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır (Şekil 139). Köy ile Of İlçe Merkezi arasında herhangi bir toplu taşıma hizmeti bulunmamaktadır.

Of-Çaykara-Bayburt Devlet Karayolundan ayrılan yol, Köy'ün ana ulaşımını sağlamaktadır. Bu yol köyün yukarı kesimlerinde çatallanarak iki kola ayrılmakta ve kollardan biri doğuya Ağaçaş Köyüne bağlanırken diğeri Köyün içinde kalarak güneye devam etmektedir. Köy'de ki 3 caminin 2'si, faal olmayan ilköğretim okulu, sağlık evi ve kuran kursu ana yol üzerindedir (Şekil 141).

Şekil 141. Yemişalan Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Ana yollardan ayrılan tali yollarsa köydeki tüm konut ünitelerine ve komşu köylere ulaşımı sağlamakta, birkaç tekil bina dışında tüm yerleşim birimlerine taşıt yolu ile ulaşım imkanı bulunmaktadır. Köyün genel yerleşimi, ana yol hattıyla örtüşen lineer bir form göstermektedir. Köyde binalar yola yakın şekilde dizilerek dizi yerleşim yapısını oluşturmuştur (Şekil 141).

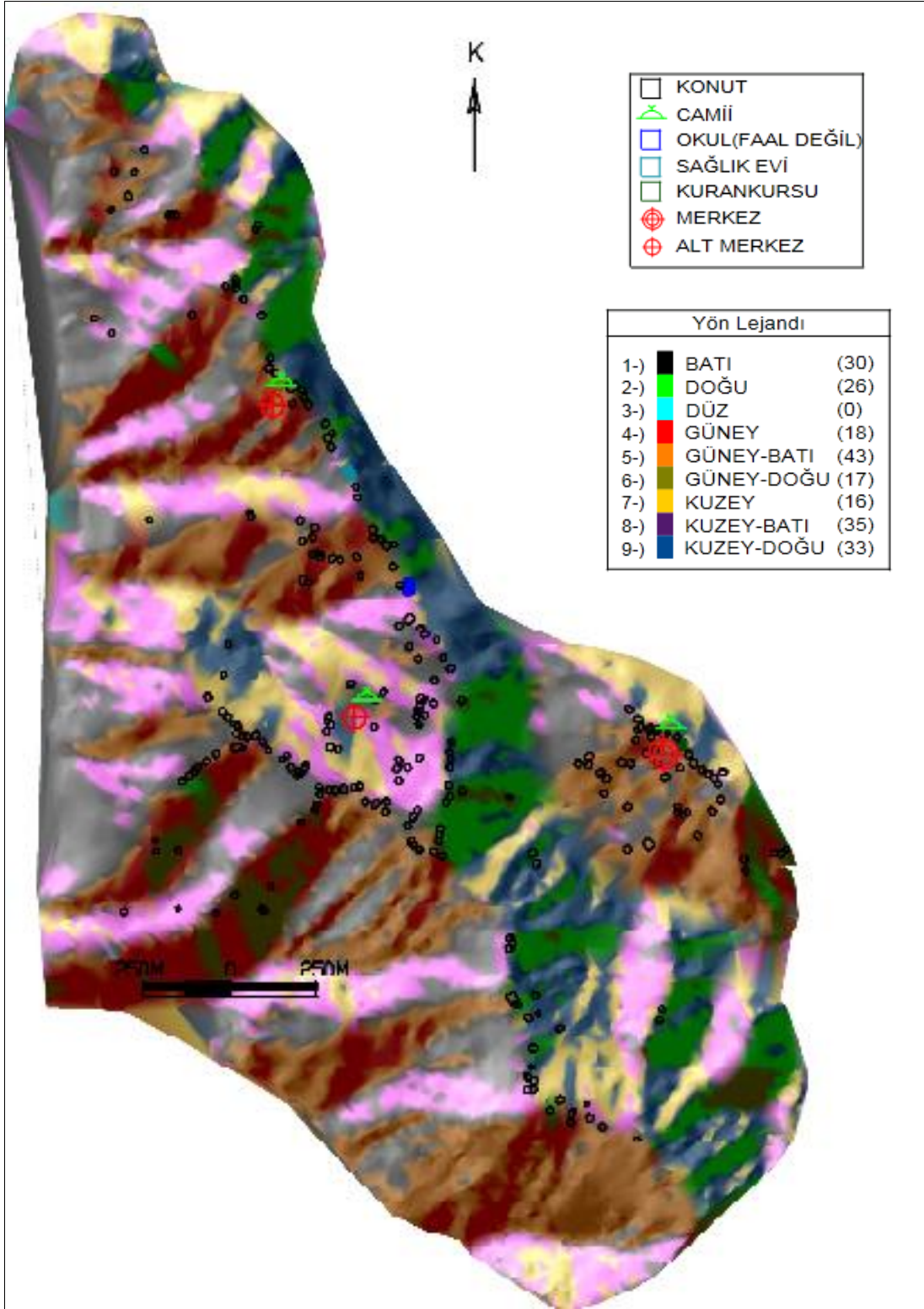
Yol ağı ile yerleşim arasında yapılan bu tespitlere göre, ulaşımın yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir (Tablo 80).

Tablo 80. Yemişalan Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analizi

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	+	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan hepsi köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.15.2. Yemişalan Köyü Yön Analizi

Köyün genel konum itibariyle hakim yönleri kuzey ve batı yönleridir (Şekil 142). Bu durumun sonucu olarak Köy'de binaların %19.7' si güneybatıya, % 16.1'i ile kuzeybatıya ve %15.1'i kuzeydoğuya bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan 35 bina, toplam bina sayısının % 16.1' ini oluşturmaktadır. Buna göre, yön faktörünün Köy yerleşiminde etki düzeyi düşüktür (Tablo 81).

Şekil 142. Yemişalan Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

Tablo 81. Yemişalan Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı

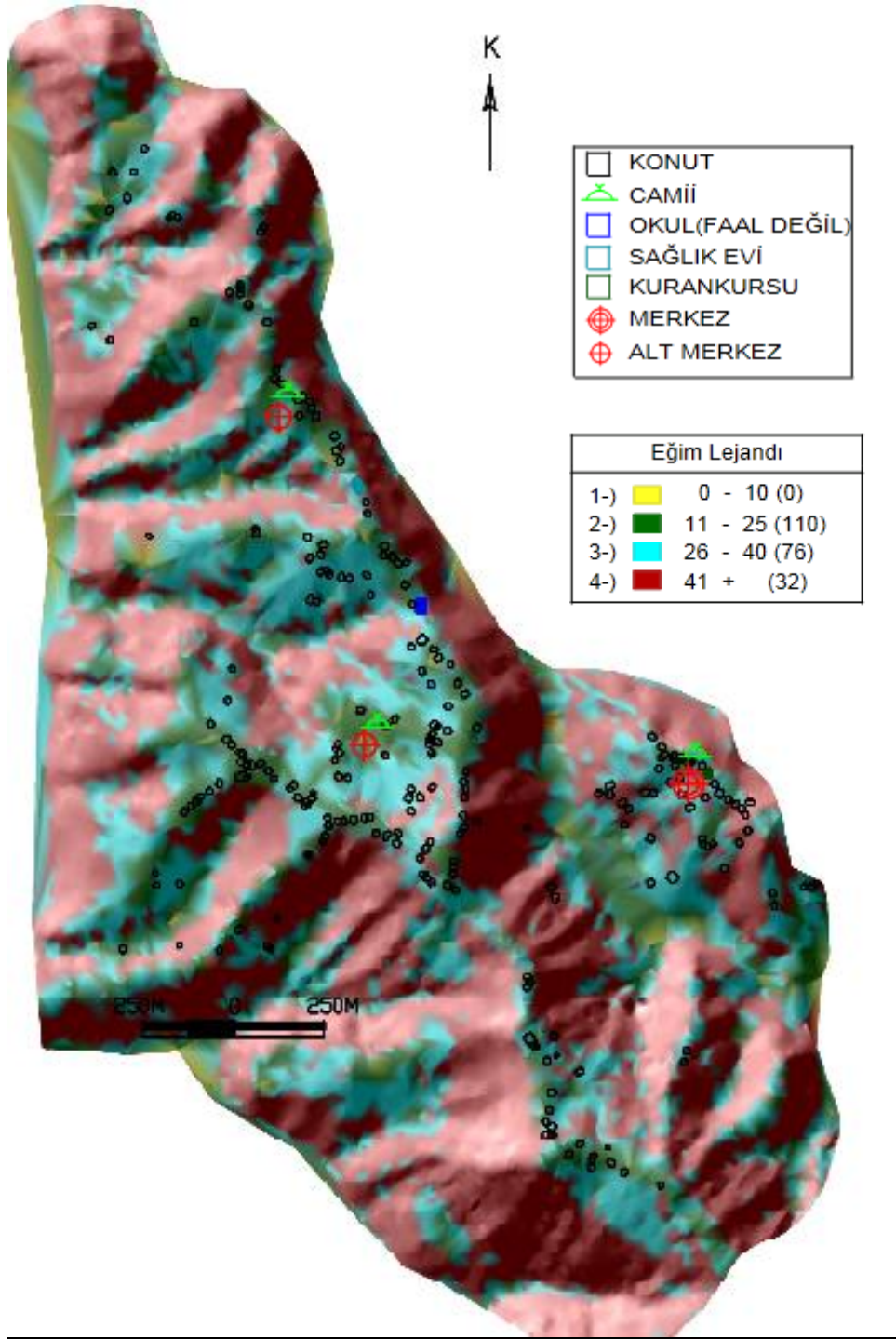
Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	0	0.0	16.1	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 35'inden az olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Kuzey	16	7.3		
Kuzeydoğu	33	15.1		
Doğu	26	11.9		
Güneydoğu	17	7.8		
Güney	18	8.3		
Güneybatı	43	19.7		
Batı	30	13.8		
Kuzeybatı	35	16.1		
Toplam	218	100.0		

3.15.3. Yemişalan Köyü Yerleşimi Eğim Analizi

Köyde çok yüksek eğimli alanlardan kaçınılmış, yerleşim için nispeten daha düşük eğimli alanlar seçilmiştir (Şekil 143). Köyde ki binaların % 50.5', eğim bakımından uygun alanlarda yer almaktadır. Tablo 6 ve Tablo 82'e göre eğim faktörünün Köy'ün yerleşim düzeni üzerindeki etkisi yüksektir.

Tablo 82. Yemişalan Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı		Sonuç
0-10	0	0.0	50.5	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun alanlarda (eğimi % 25' in altında olan) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
11-25	110	50.5		
26-40	76	34.9	49.5	
41+	32	14.6		
Toplam	218	100.0	100	

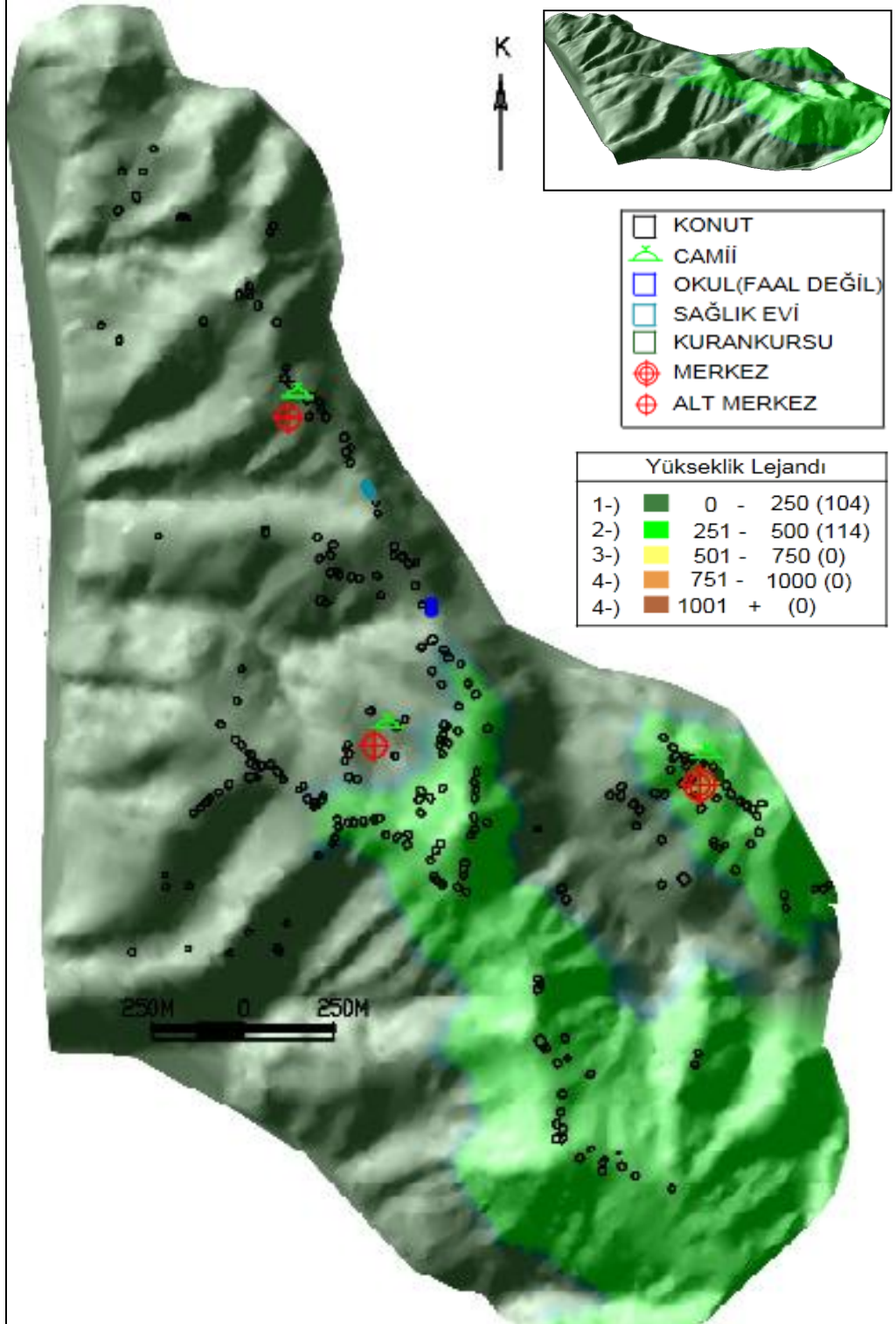

Şekil 143. Yemişalan Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

3.15.4. Yemişalan Köyü Yükselti Analizi

Köy'ün bulunduğu ılımlı-nemli iklim kuşağı için yamaçların orta ve üst kısımlarıdır. Ancak Köy'de yerleşim alanı, 50m'den 450m kotuna kadar olan kademedede, yamaçlar ve

sırtlara yayılmıştır. Buna göre köyde yükseltinin yerleşme üzerindeki etkisi düşüktür (Şekil 144; Tablo 83).

Şekil 144. Yemişalan Köyü yerleşim-yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 83. Yemişalan Köyü' nde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	104	25.4
251-500	114	27.9
501-750	0	0.0
751-1000	0	0.0
1001 +	0	0.0
Toplam	218	53.3

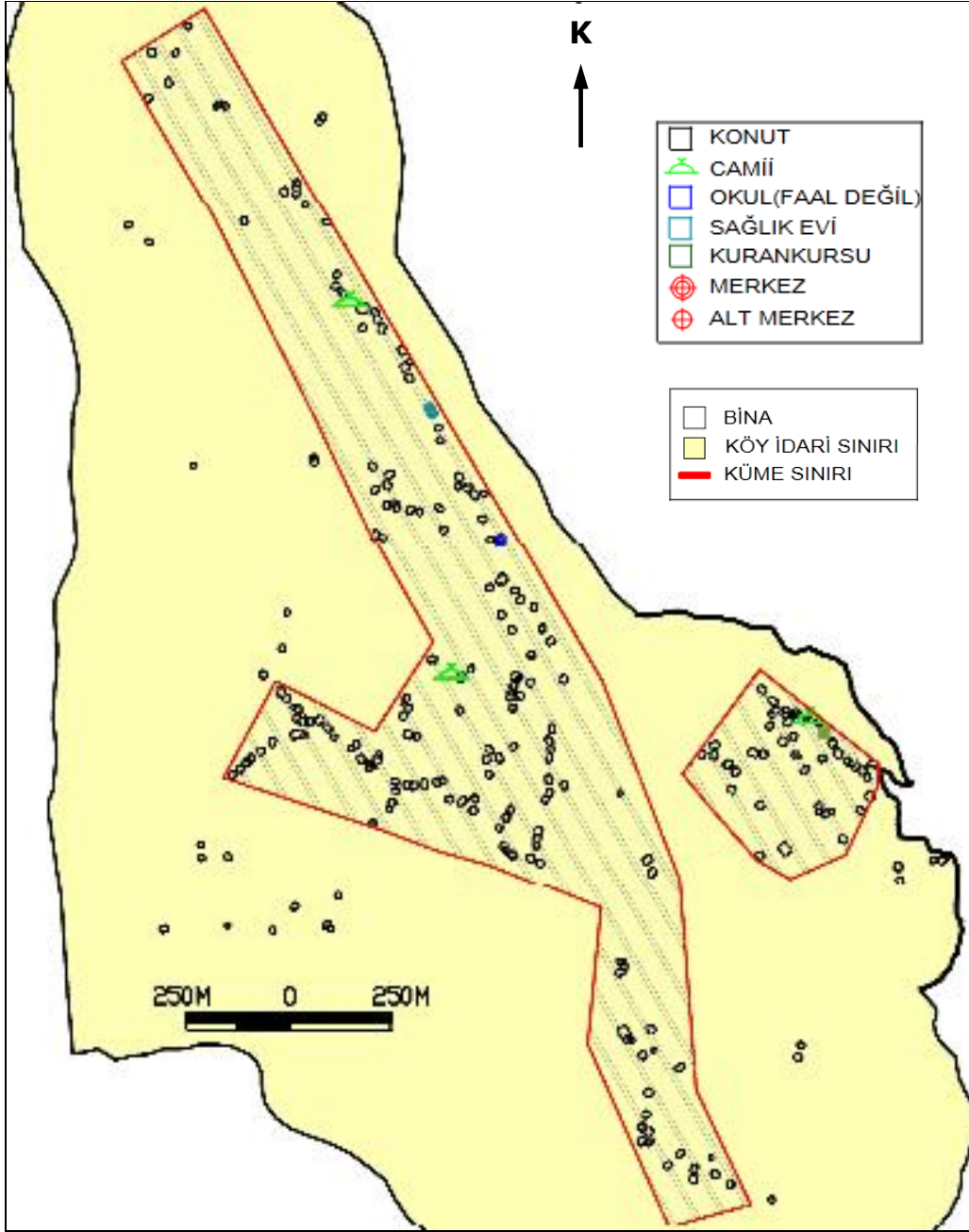
3.15.5. Yemişalan Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2008 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; Köy'ün mülkiyet deseninde öne çıkan özellikler, ortalama parsel büyüklüğünün küçüklüğü, mülkiyetin çok fazla parçalanmış olması ve parsellerin geometrik formunda ki çeşitliliğidir. Köy'de genellikle binalar parsellerin yola yakın kısmında konumlanmış ve binaların bu yer seçimi, Köy'de lineer bir form oluşturmuştur. Köy genelinde mülkiyet deseni ile yerleşim dokusu arasında genel bir örtüşme bulunmamaktadır (Şekil 145).

Bu tespitler ve Tablo 84' e göre mülkiyet deseninin yerleşim düzenindeki etkisi 'orta' düzeydedir.

Tablo 84. Yemişalan Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun ikisi köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	+	
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	+	

Şekil 146. Yemişalan Köyü yerleşim yapısı haritası

Özetle; yamaçta yer alan Köy’de yerleşimin şekillenmesinde ulaşım ve eğimin en önemli faktörler olduğu, mülkiyetin orta düzeyde etkili olduğu, yön ve yükseltinin ise yerleşme üzerinde etkisinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Köyde ulaşım ağına bağlı olarak dizi yerleşim yapısı hakimdir.

- Yön faktörünün etkisin düşük olması 2. hipotezi (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere doğru vadiler boyunca doğu-batı yönelimli dağlık yapısı nedeniyle, kırsal

yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) doğrulanmıştır.

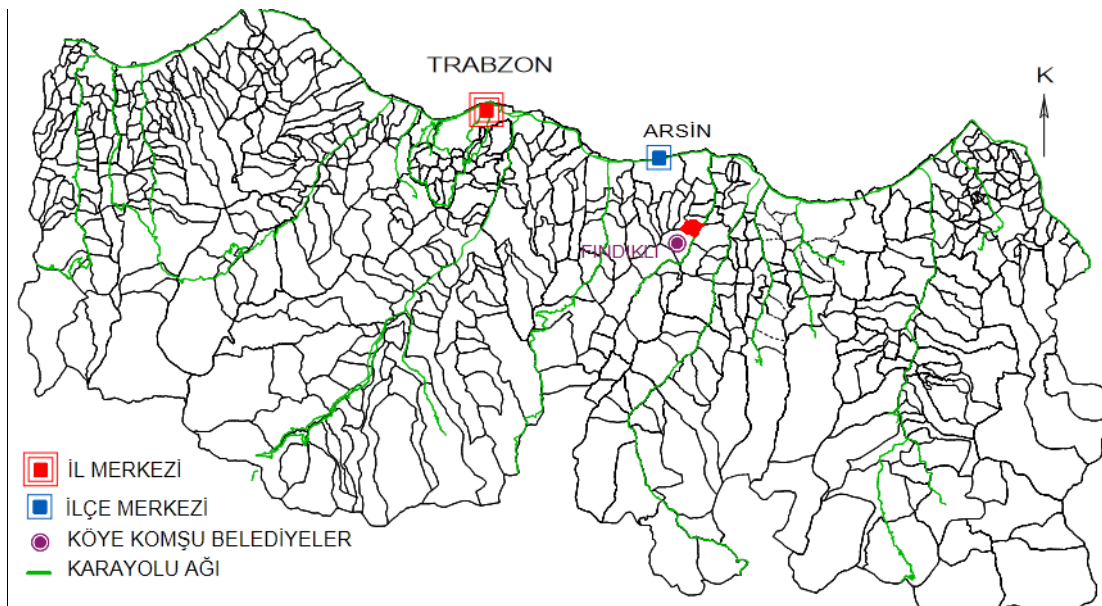
- Ulaşım ağı ile yerleşim dokusu örtüşmektedir, ulaşım ağına göre oluşan dizi yerleşim yapısı ulaşımın yerleşim düzenindeki etkisini yükseltmiş, 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlükle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta yada yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır

- Köyde çok yüksek eğimli alanlardan kaçınılmış, daha az eğimli alanlara yerleşilmiştir. Eğimin yerleşim düzeninde etkisinin yüksek olduğu 4 köyden biridir.

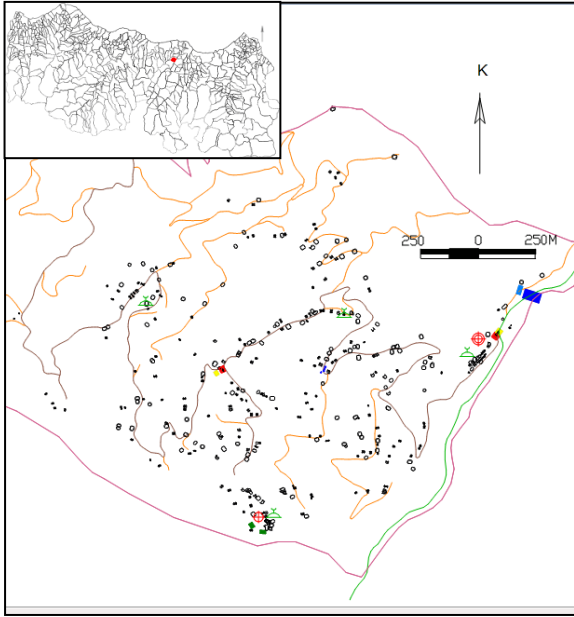

3.16. Yeşilköy Köyü (Arsin)

Arsin İlçesine bağlı olan Köy’ün 2011 yılı nüfusu 668 kişidir (URL-1). Köyde 254 bina yer almakta, ailelerin yaklaşık % 50’si yılın tamamında köyde ikamet etmektedir.

Kıydan yaklaşık 9 km içeride, Solaklı Havzasında Yanbolu Deresi kenarında yamaçta yer alan Köy, Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu) Arsin kesiminden ayrılarak güneye Fındıklı ve Atayurt Beldelerine bağlanan il yolu üzerinde yer almaktadır. Rakımı 100m olan Köy’ün kuzeyinde Örnekköy, doğusunda Ayvadere Köyü, güneyinde Fındıklı Belediyesi ve batısında Çiçekli Köyü yer almaktadır. Köyün 1. derece hizmet merkezi Arsin İlçe Merkezidir (Şekil 147; Şekil 148).

Şekil 147. Yeşilköy Köyünün il içindeki konumunu gösteren harita

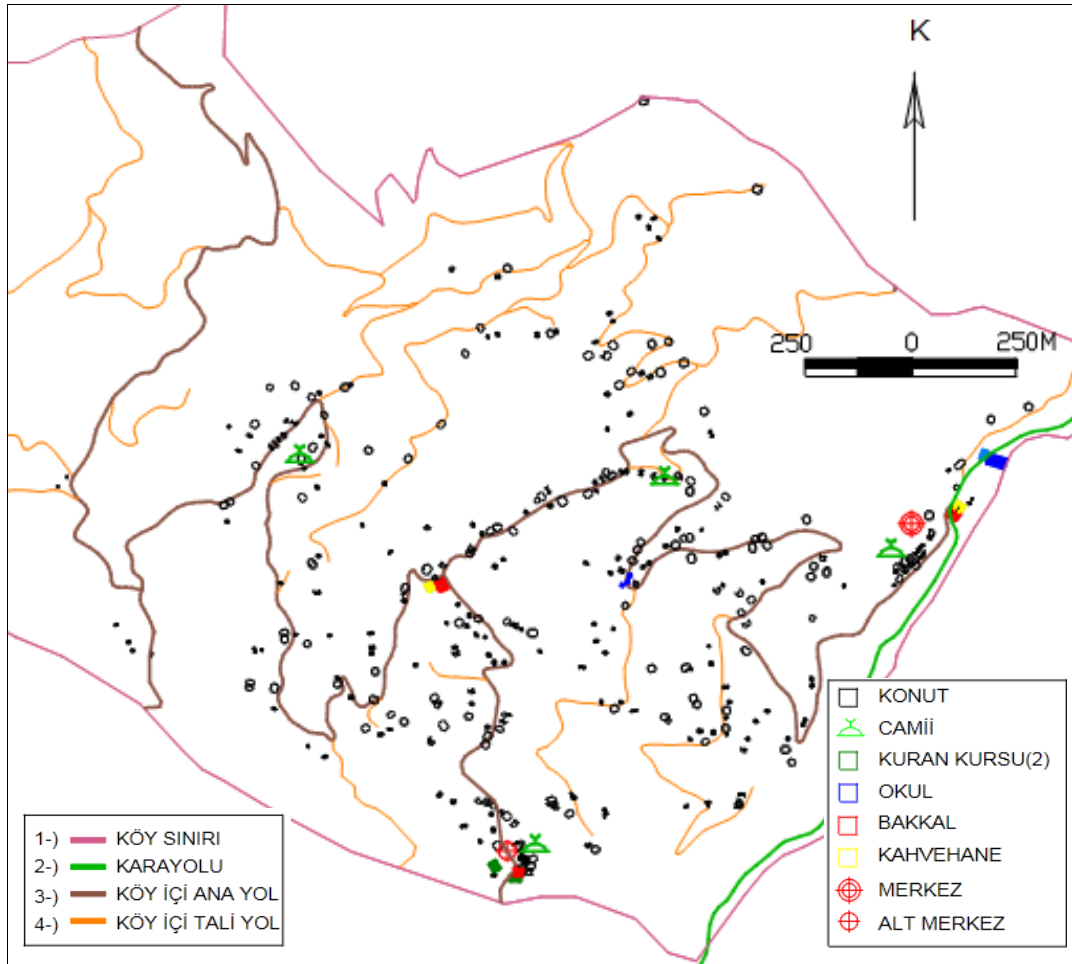
			
			
GENEL BİLGİLER	ADI	Yeşilköy	
	NÜFUSU (2011)	668	
	BİNA SAYISI	254	
	BAĞLI OLDUĞU İLÇE	Arsin	
COĞRAFİ KONUMU	GENEL KONUMU	Arsin İlçesinin güney kesiminde Solaklı Havzasında, Yanbolu Deresinin oluşturduğu vadiye eğimli yamaçlarda yer almaktadır.	
	RAKIM	100-650(merkezde 100m)	
	VADİYE GÖRE KONUMU	☒ VADİ ☒ YAMAÇ ☐ DAĞ/SIRT ☐ KIYI	
	KIYIYA UZAKLIĞI(yaklaşık)	9 Km	
	EN YAKIN ÜST MERKEZE (BELDE/İLÇE MERKEZİ)UZAKLIĞI	17Km (Beşikdüzü İlçe Merkezine)	
	İL MERKEZİNE UZAKLIĞI	37Km	
	BAŞLICA TARIMSAL FAALİYETLER	Fındık	
YERLEŞİM YAPISI	☐ ÇOK DAĞINIK	☒ DAĞINIK	☐ KÜME ☐ DİZİ

Şekil 148. Yeşilköy Köyü kimlik kartı

3.16.1. Yeşilköy Köyü Ulaşım Analizi

Köye Karadeniz Sahil Yolunun (devlet yolu) Arsin kesiminden ayrılarak güneye Fındıklı ve Atayurt Beldelerine ulaşımı sağlayan il yolu ile ulaşılmaktadır (Şekil 147). Köy ile 1. derece hizmet merkezi olan Arsin İlçe Merkezi ve Trabzon İl Merkezi arasında dolmuşlarla her gün karşılıklı seferler yapılmaktadır.

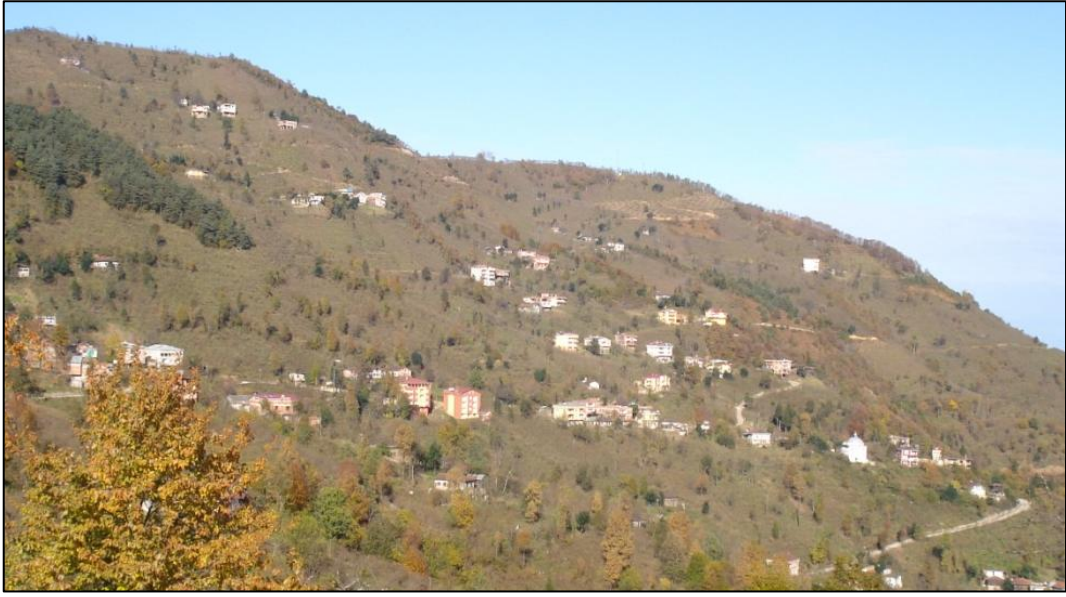
Ana köy içi ulaşımı; Yeşilyalı Beldesinden Fındıklı ve Atayurt Beldelerine inen il yolundan ayrılan yoldan sağlanmaktadır. Köyün sınırının başladığı vadi içinden başlayan bu yol, köyün içinde eğimli topoğrafyayla uyumlu olarak devam etmekte, köyün en üst tepe noktasına ve oradan batı yönünden komşusu Çiçekli köyüne ulaşmaktadır. Bu ana yol hattından, Köyün batısında kalan Fındıklı Beldesine bağlantılarda bulunmaktadır. Köyün merkez fonksiyonlarının tamamı camiler, 2 kuran kursu, faal durumda olan ilköğretim okulu, sağlık evi, bakkal ve kahvehaneler ana yol ağı üzerindedir (Şekil 149).

Şekil 149. Yeşilköy Köyü yerleşim-ulaşım ilişkisini gösteren harita

Ana yoldan ayrılan tali yollar yine topoğrafyayla uygun şekilde kıvrılarak konut birimlerine ve komşu köylere ulaşımı sağlamaktadır Köy genelinde birkaç tekil bina hariç binalara araç yolu bağlantısı bulunmaktadır (Şekil 149).

Köy’de binalar genellikle anayol çevresinde yoğunlaşmış, binaların parsellerin yola yakın kısmında konumlanmıştır. Ana ve tali yolların üzerinde ve yakınında ayrık nizamda bulunan binalar dağınık bir yerleşim yapısı oluşturmuştur (Şekil 149; Şekil 150). Bu tespitler ve Tablo 85’e göre yerleşim dokusunun şekillenmesinde ulaşım faktörünün etkisi yüksektir.

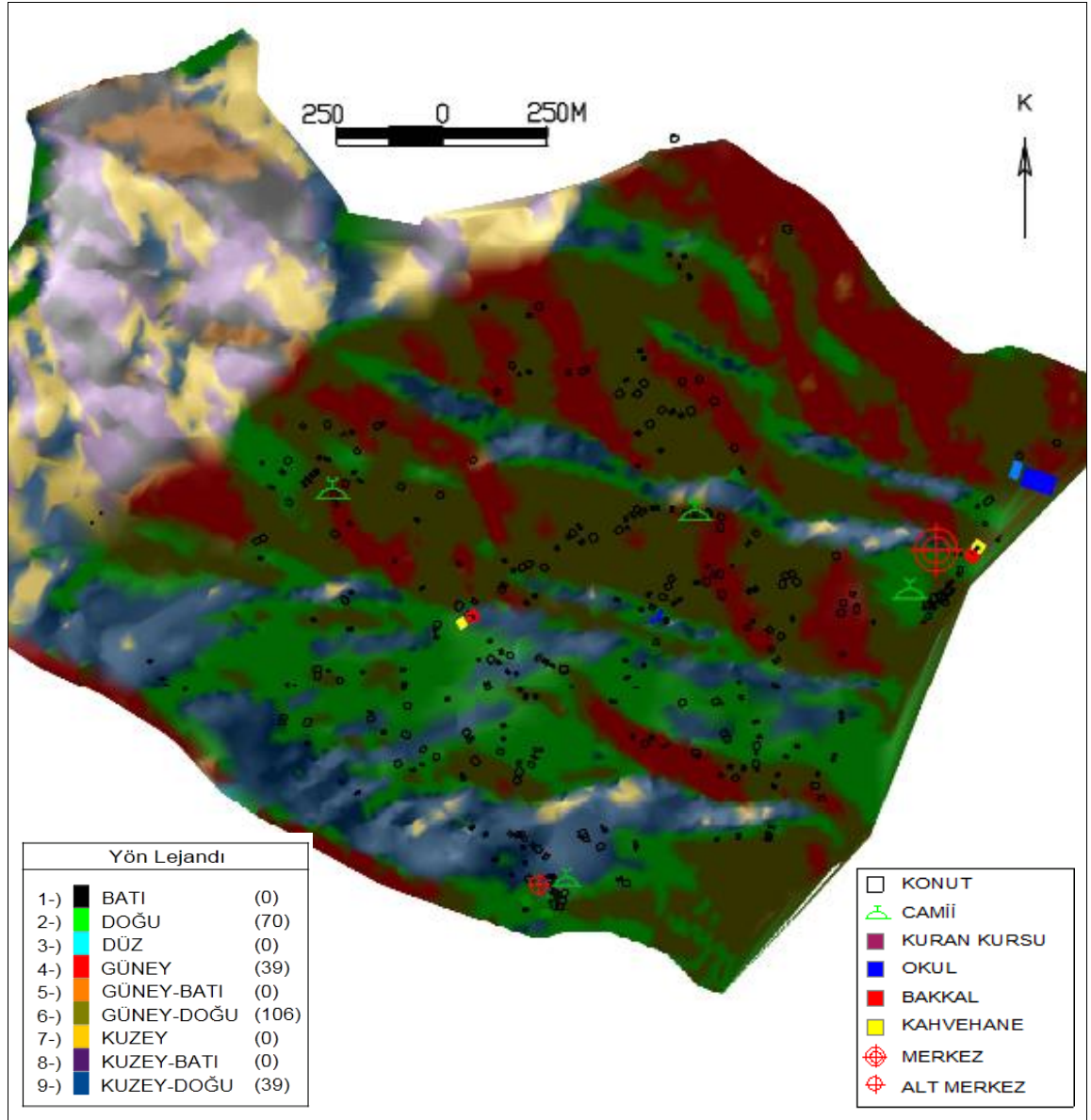
Şekil 150. Yeşilköy’ de dağınık yerleşim

Tablo 85. Yeşilköy Köyü ulaşım-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

Ulaşımın yerleşme üzerindeki etkisini değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin ana yola bağlı olarak lineer bir form göstermesi	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 4 durumdan üçü köyde gözlemlendiği için ulaşım faktörünün etki düzeyi ‘yüksek’ seviyededir.
Yerleşim yapısının yol ağıyla örtüşmesi	+	
Merkez fonksiyonlarının ana yol etrafında toplanması	+	
Binaların parselin yola yakın kısmında konumlanma eğilimi	+	

3.16.2. Yeşilköy Köyü Yön Analizi

Köy genel konum itibariyle bir sırtın iki yamacında zıt yönelmelerin olduğu bir topoğrafyaya sahiptir. Sırtın bir tarafı kuzey ve batıya, diğer tarafı ise doğu ve güneye bakmaktadır. Yerleşim alanı olarak sırtın doğu ve güney yönelimli yamacı seçilmiş olup sırtın diğer yamacında herhangi bir yerleşim olmamıştır (Şekil 151).

Şekil 151. Yeşilköy Köyü yerleşim-yön ilişkisini gösteren harita

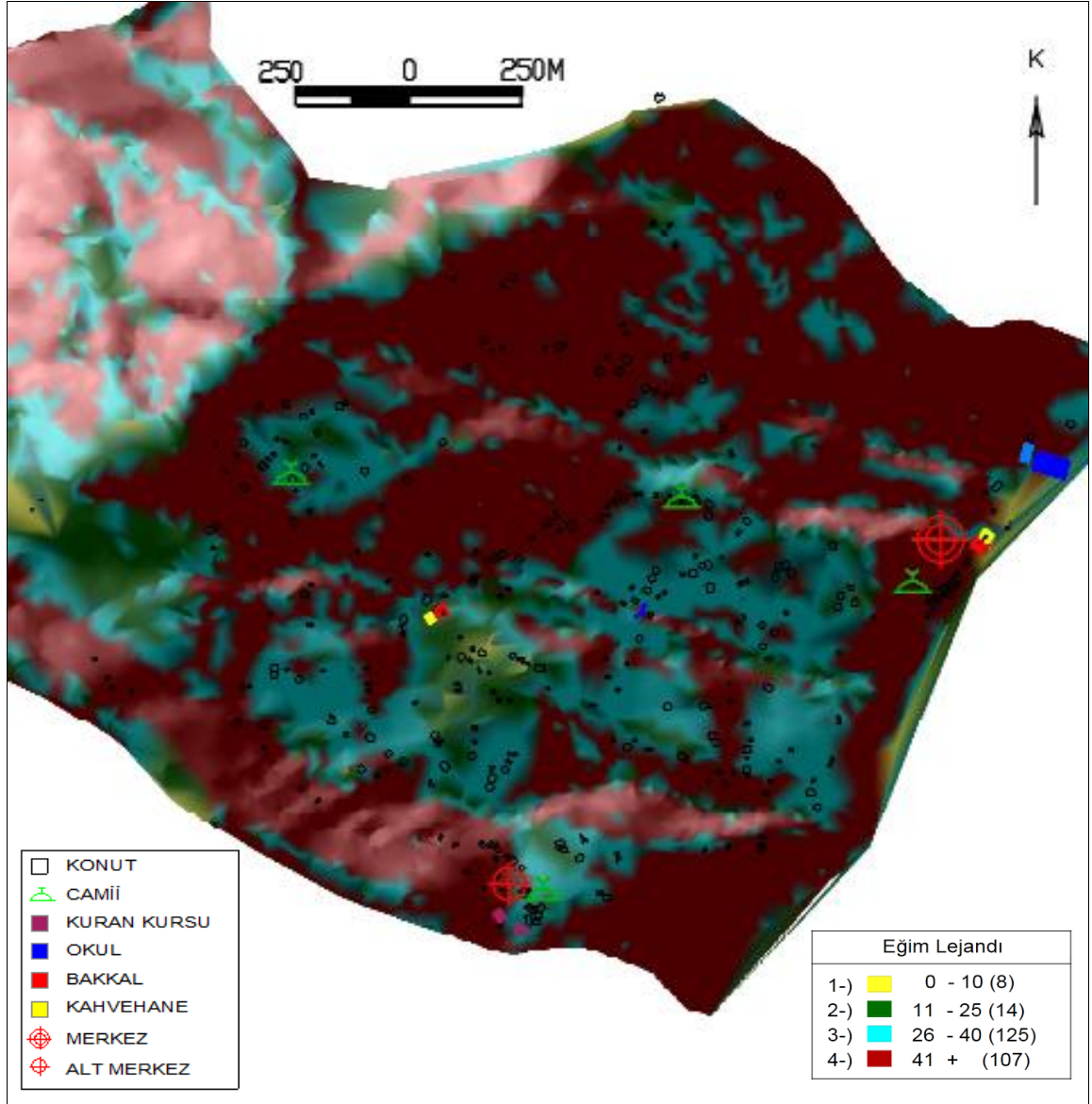
Köyde binaların % 41.7' ü güneydoğuya, % 27.6'sı doğuya ve %15.4'ü güneye bakan arazi üzerinde yer almaktadır. Köyün yer aldığı ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun yönler olan güney ve güneydoğuya bakan alanlarda bulunan toplam bina sayısı, tüm binaların % 57.1'ini oluşturmaktadır. Buna göre yön faktörünün Yeşilköy yerleşiminde etki düzeyinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 85).

Tablo 86. Yeşilköy Köyü' nde binaların yönlere göre dağılımı

Yön	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan binaların toplam içindeki oranı (%)	Sonuç
Düz	0	0.0	57.1	Güney ve Güneydoğuya (uygun yönlere) bakan bina sayısı toplam bina sayısının % 50'sinden yüksek olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'yüksek' seviyededir.
Kuzey	0	0.0		
Kuzeydoğu	39	15.4		
Doğu	70	27.6		
Güneydoğu	106	41.7		
Güney	39	15.4		
Güneybatı	0	0.0		
Batı	0	0.0		
Kuzeybatı	0	0.0		
Toplam	254	100.0		

3.16.3. Yeşilköy Köyü Eğim Analizi

Köyün alansal olarak büyük bir kısmı % 40'ın üzerinde eğime sahiptir ve buna bağlı olarak binalarında yüksek eğimli alanlarda konumlandığı görülmektedir (Şekil 152). Köyde toplam 254 binanın % 42.1'i eğim bakımından yerleşime uygun olmayan (%41 ve üstü) alanlarda, % 49.2'si de önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda bulunmaktadır. Buna göre genel olarak yerleşime uygun olamayan alanlarda ki bina sayısı toplam bina sayısının %91.3' ünü oluşturmakta, eğim faktörünün yerleşimde ki etkisi 'orta' düzeyde kalmaktadır (Tablo 86).

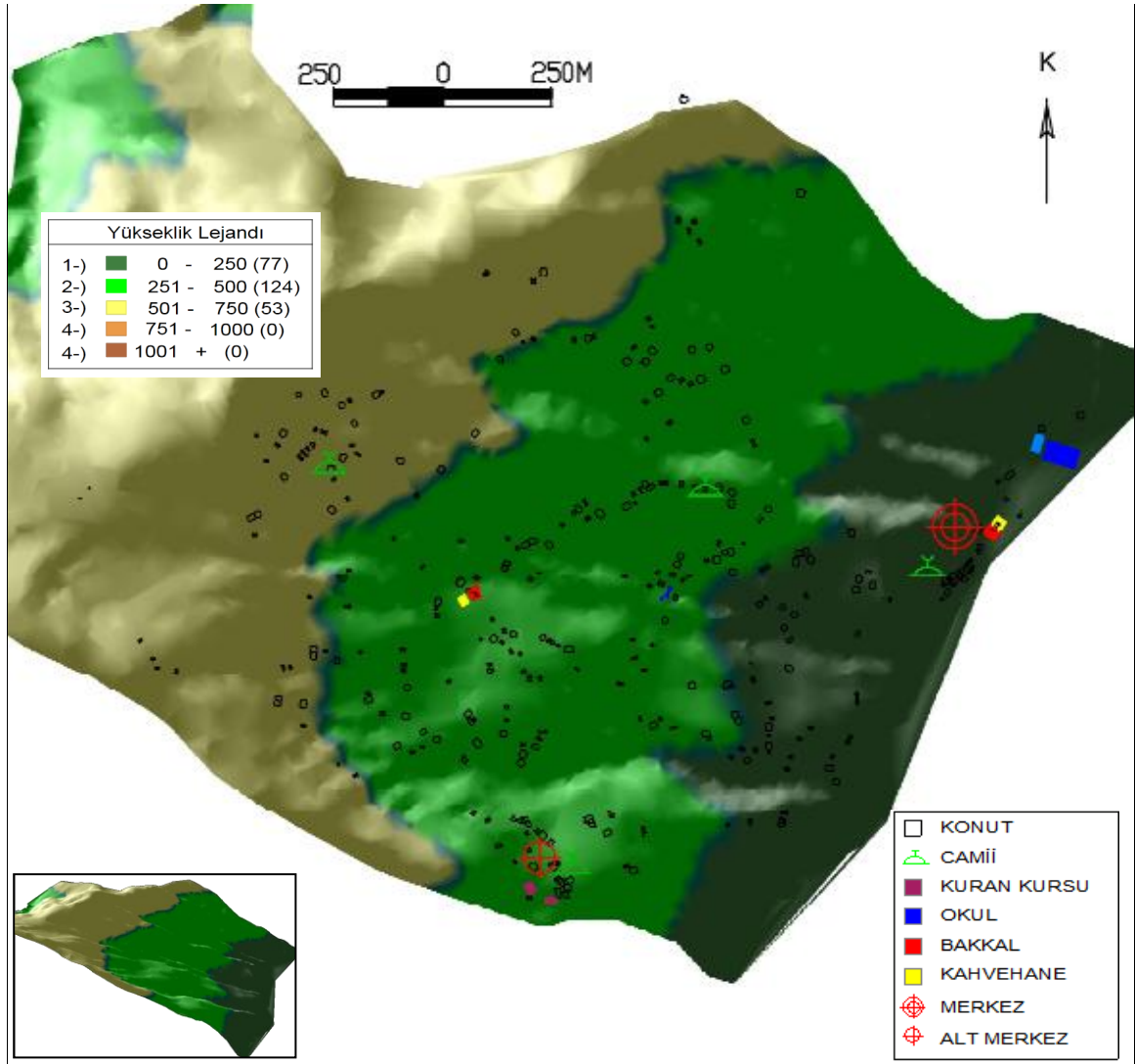
Şekil 152. Yeşilköy Köyü yerleşim-eğim ilişkisini gösteren harita

Tablo 87. Yeşilköy Köyü' nde binaların eğim aralıklarına göre dağılımı

Eğim Aralığı (%)	Bina Sayısı	Yüzde Oranı	Sonuç	
0-10	8	3.2	8.7	Binaların % 50'sinden fazlası eğim bakımından uygun olmayan + önlem alınarak yerleşilebilecek alanlarda (eğimi % 25-40 arası + % 41 ve üstü) olduğu için yön faktörünün etki düzeyi 'orta' seviyededir.
11-25	14	5.5		
26-40	125	49.2	91.3	
41+	107	42.1		
Toplam	254	100.0	100.0	

3.16.4. Yeşilköy Köyü Yükselti Analizi

Köyün genel konum olarak vadi içinden başlayarak sırta kadar devam eden yaygın bir alanda yerleşmiş bununla birlikte, binaların çoğunluğu ılımlı nemli iklim için uygun konum olan yamacın orta bölümlerinde, 251-750m yükselti aralığındaki toplanmıştır (Şekil 153). Buna göre yükselti faktörünün yerleşim yapısı üzerindeki etkisi yüksektir (Tablo 88).

Şekil 153. Yeşilköy Köyü yerleşim- yükselti ilişkisini gösteren harita

Tablo 88. Yeşilköy Köyünde binaların yükseltiye göre dağılımı

Yükselti Aralığı	Bina Sayısı	Yüzde Oranı
0 - 250	77	30.3
251-500	124	48.8
501-750	53	20.9
751-1000	0	0.0
1001 +	0	0.0
Toplam	254	100.0

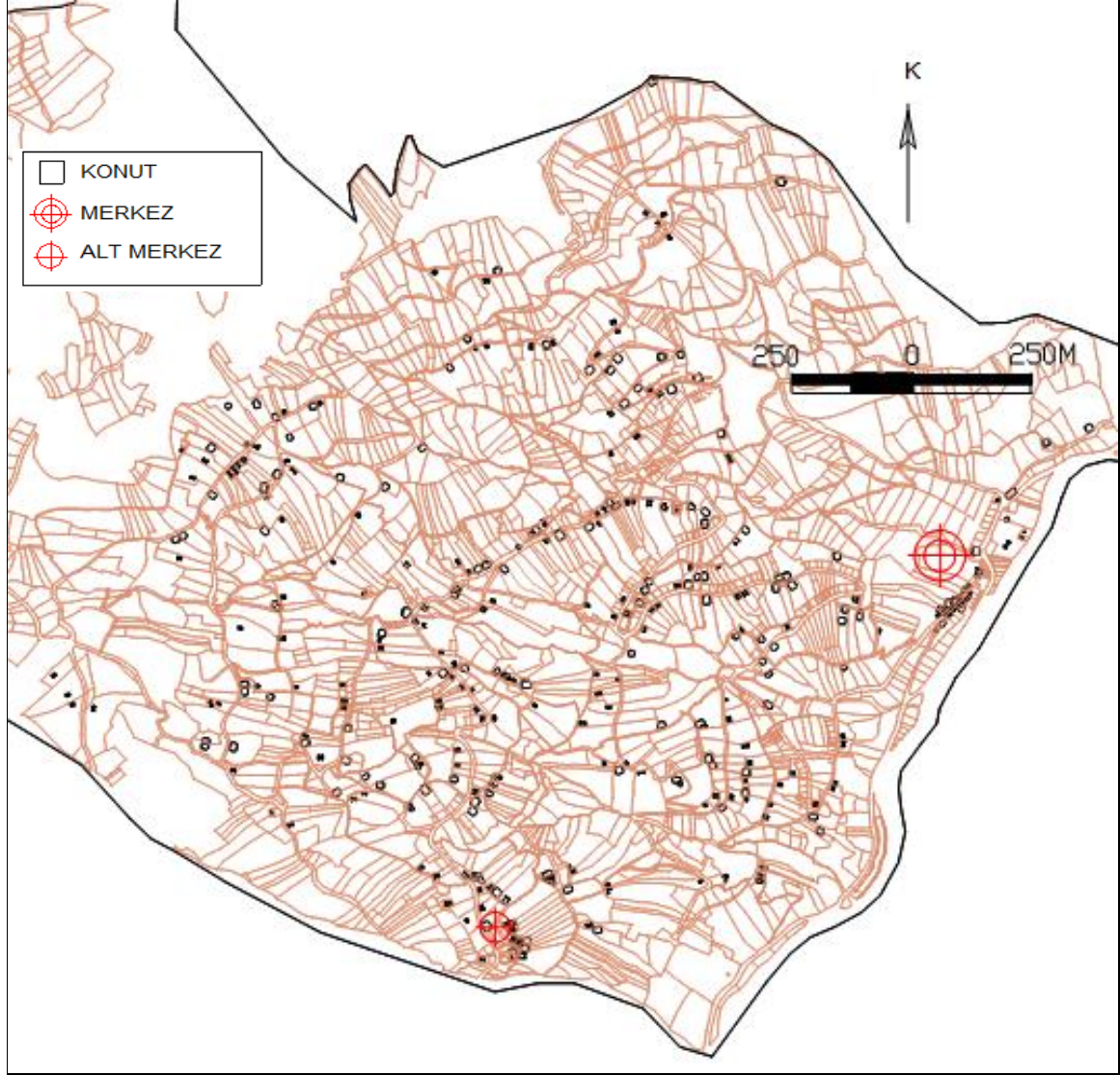
3.16.5. Yeşilköy Köyü Mülkiyet Analizi

Köyün 2009 yılında yapılmış olan kadastro çalışması üzerinden yapılan değerlendirmelere göre; mülkiyet deseninin genellikle dar-uzun dikdörtgen biçimli parsellerden oluştuğu, mülkiyetin çok parçalı olduğu, binaların parsellerin kenarında ve yola yakın kısmında konumlandığı, binaların birbirinden oldukça kopuk olduğu, genellikle her parselde tek bir binanın bulunduğu görülmektedir (Şekil 154).

Bu tespitler ve Tablo 89' a göre mülkiyet deseninin yerleşim düzeninde ki etkisi düşüktür.

Tablo 89. Yeşilköy Köyü mülkiyet-yerleşim ilişkisi analiz tablosu

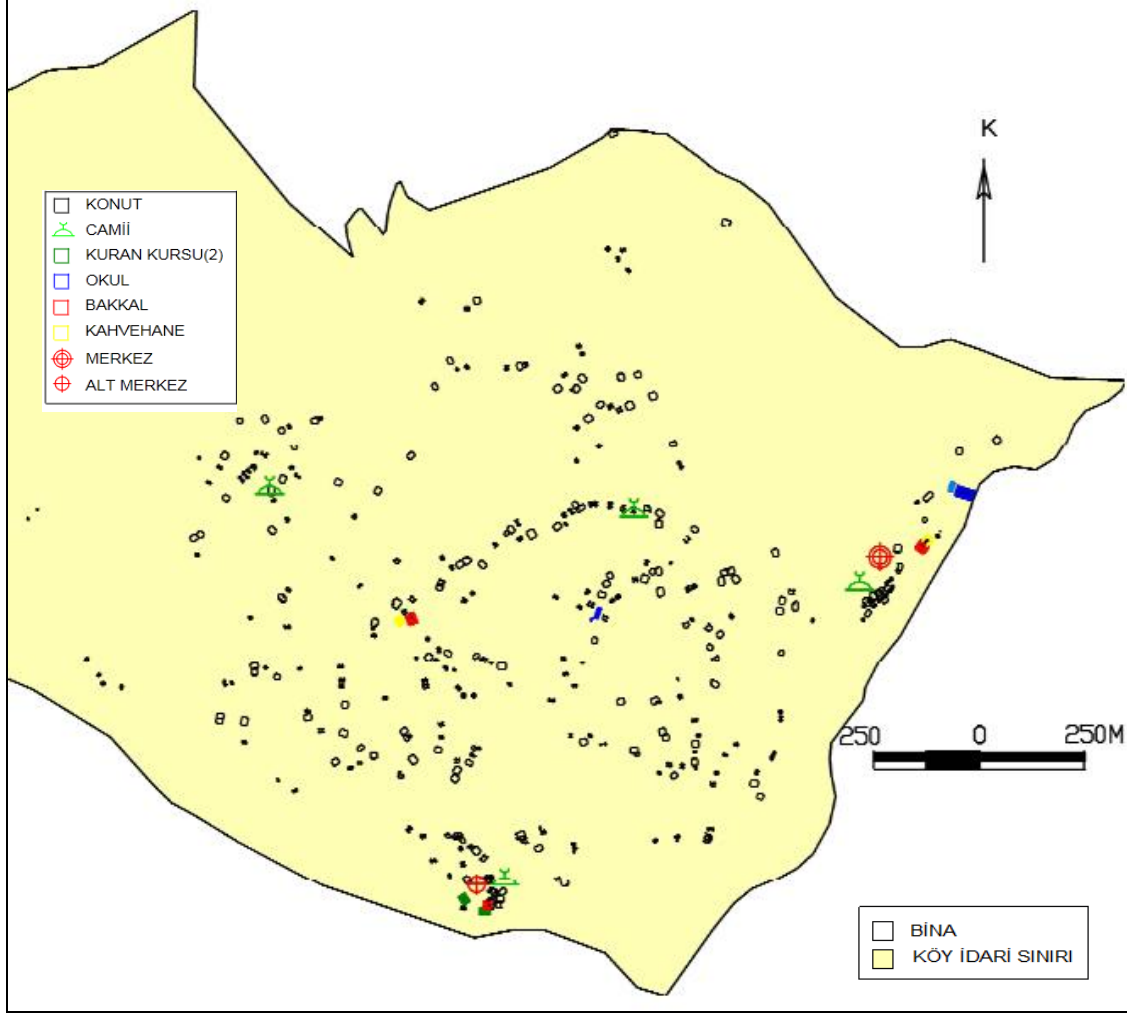
Mülkiyetin yerleşme üzerinde ki etkisinin değerlendirme kriterleri	Var (+) Yok (-)	Sonuç
Yerleşimin genel formu ile mülkiyet deseni arasında genel olarak örtüşme durumu	-	Değerlendirme kriteri olarak kullanılan 3 durumun sadece biri köyde gözlemlendiği için mülkiyet faktörünün etki düzeyi 'düşük' seviyededir.
Yerleşim yapısının mülkiyet deseniyle örtüşmesi	-	
Binaların mülkiyete göre konumlanması	+	

Şekil 154. Yeşilköy Köyü yerleşim-mülkiyet ilişkisini gösteren harita

3.16.6. Yeşilköy Köyü Yerleşim Yapısı

Köy'de vadi içinde yer alan cami, sağlık evi, okul, kahvehane ve bakkal gibi ticari binalar bir arada bulunarak belli bir merkez oluşturmuştur ancak, Köyün diğer bölümlerinde binalar genel olarak dağınık bir yapı sergilemektedir (Şekil 155).

Şekil 155. Yeşilköy Köyü Yerleşim yapısı haritası

Özetle; yamaçta yer alan Köyün yerleşim düzeni üzerinde birincil etkili faktörlerin ulaşım, yükselti ve yön olduğu, ikincil faktörün ise eğim olduğu ve son olarak mülkiyet faktörünün etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Köyde dağınık bir yerleşim yapısı bulunmaktadır

- Köyün genel konum olarak vadi içinden başlayarak sırta kadar devam eden yaygın bir yerleşim alanı içerisinde binaların toplanmış olması 1. hipotezi (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) doğrulanmıştır.

- Eğimin yerleşim düzenindeki etkisinin orta seviyede olması 3. hipotezi (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) doğrulanmıştır.

- Başlıca geçim kaynağının fındık tarımı olduğu köyde dağınık yerleşim olması 5. hipotezi (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) doğrulamıştır.

- Ulaşımın yerleşim düzenindeki yüksek etkisi 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlölkle yapıldığı İl'de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) doğrulanmıştır.

- Köyün genel topoğrafyasının çoğunlukla doğu, güney ve güneydoğu yönlerine bakmasının sonucu olarak yön faktörünün etkisinin yüksek çıktığı 4 köyden birisidir.

3.17. Tartışma ve Değerlendirme

Yapılan analizler sonucunda incelenen faktörlerin örnek köyler genelinde yerleşim düzenine etkisi Tablo 90'da özetlenmiştir.

Tablo 90. Köylerde yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular

No	Adı	Yer aldığı havza ya da vadi	Kıyıya uzaklığı (km)			Merkezdeki rakım değeri (m)					Konumu				Yerleşim Yapısı			Ulaşımın yerleşimde ki etkisi			Yönün yerleşimde ki etkisi			Eğimin yerleşimde ki etkisi			Yükseltinin yerleşimdeki etkisi			Mülkiyetin Yerleşimde ki etkisi			Ana tarımsal faaliyet			
			0-2	3-10	+10	250-0	251-500	501-750	751-1000	+1000	Kıyı	Vadi	Yamaç	Sırt-Dağ	Çok dağınık	Dağınık	(Küme/Grup)	Dizi	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	Orta	Yüksek	Çay	Fındık	Hayvancılık
1	Akkese	Akhisar	◆			◆							◆			◆		◆	◆				◆			◆					◆	◆				
2	Aksu	Sürmene		◆							◆					◆		◆	◆						◆				◆	◆	◆					
3	Alazlı	Kalanima			◆							◆							◆		◆		◆						◆			◆				
4	Aydıncöy	İskefiye			◆			◆				◆				◆		◆	◆				◆				◆			◆						
5	Başar	Değirmendere			◆					◆			◆				◆				◆	◆			◆			◆					◆			
6	Karaağaçlı	Fol Deresi			◆			◆			◆					◆		◆				◆			◆		◆						◆			
7	Karlık	Kıyıda		◆								◆	◆				◆			◆			◆						◆		◆					
8	Kestanelik	Karadere			◆			◆			◆					◆			◆			◆			◆				◆		◆					
9	Mataracı	Değirmendere			◆			◆			◆							◆			◆			◆				◆			◆					
10	Oğulağaç	Değirmendere			◆		◆				◆		◆					◆			◆			◆			◆				◆		◆			
11	Sıraağaç	Baltacı		◆		◆					◆		◆					◆		◆			◆			◆			◆			◆				
12	Şahinkaya	Solaklı			◆			◆			◆							◆		◆			◆			◆			◆	◆	◆	◆	◆			
13	Ulucami	Solaklı			◆			◆			◆		◆					◆		◆			◆			◆			◆	◆						
14	Yalıboyu	Kıyı	◆			◆				◆								◆	◆				◆			◆			◆	◆						
15	Yemişalan	Solaklı		◆			◆				◆							◆	◆				◆			◆			◆		◆					
16	Yeşilköy	Solaklı		◆		◆					◆		◆					◆		◆			◆			◆	◆				◆					
Toplam			2	5	9	4	2	6	4	0	1	4	6	5	1	5	4	6	1	3	12	10	2	4	3	9	4	6	4	6	4	4	8	6	10	5

3.17.1. Örnek Köylerde Ulaşım Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi

- Analizi yapılan faktörler içerisinde, köylerin yerleşim yapısında en çok etkili olan faktör ulaşımıdır.
- Ulaşım faktörünün 16 örnek köyün yerleşim düzenindeki etkisi; 12 köyde (Akkese, Aksu, Alazlı, Aydıncöy, Kestanelik, Mataracı, Sıraağaç, Şahinkaya, Ulucami, Yalıboyu, Yemişalan ve Yeşilköy) yüksek, 3 köyde (Başar, Karaağaçlı ve Oğulağaç) orta ve sadece 1 köyde (Karlık) düşük seviyede çıkmıştır.
- 6 köyde (Akkese, Aksu, Aydıncöy, Kestanelik, Yalıboyu ve Yemişalan) ulaşım yapısına bağlı olarak yola yakın konumda sıralanan binalar köyün genel karakteristiğini oluşturmuş ve dizi yerleşim yapısını meydana getirmiştir.
- Ulaşım ile ilgili 6. hipotez (Genel olarak çok eğimli ve problemlili arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüğüyle yapıldığı İl'de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) 1 köy hariç tüm köylerde doğrulanmıştır.
- Genellikle oldukça eğimli yamaçlarda konumlanmış olan köylerde binaların yer seçiminde, ulaşılabilirlik kriteri ön plana çıkmış ve ulaşımın etkisi artmıştır.

3.17.2. Örnek Köylerde Mülkiyet Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi

- Analizi yapılan faktörler içerisinde, köylerin yerleşim yapısında en çok etkili olan faktör ulaşımından sonra mülkiyettir.
- Yerleşim deseni mülkiyet deseniyle genel olarak örtüşmüştür.
- Mülkiyet faktörünün, 16 örnek köyün yerleşim düzenindeki etkisi; 8 köyde yüksek (Akkese, Aksu, Alazlı, Karlık, Kestanelik, Mataracı, Şahinkaya ve Ulucami) 4 köyde (Aydıncöy, Karaağaçlı, Oğulağaç ve Yemişalan) orta ve 4 köyde (Başar, Sıraağaç, Yalıboyu ve Yeşilköy) düşük çıkmıştır. Buna göre mülkiyetle ilgili 7. hipotez (Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) 8 köyde doğrulanmıştır.

- Arazinin oldukça parçalanmış olduğu, yerleşim ve tarım alanlarının kısıtlı olduğu İl'de şahıslar, doğal koşulları, arazinin yapısını ve zemin kalitesini çok fazla dikkate almadan kendine ait arazide binasını yapmıştır.
- Mirasla ya da başka nedenlerle arazinin parçalanması ve herkesin konutunu kendi arazisi içerisine yerleştirmiş olması da (Uzun ve Yomralıoğlu, 2005) yerleşim yapısının dağınıklığında etkili olmuştur.

3.17.3. Örnek Köylerde Yön Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi

- Analizi yapılan faktörler içerisinde, köylerin yerleşim yapısında en az etkili olan faktör yöndür.
- Yön faktörünün, 16 örnek köyün yerleşim düzenindeki etkisi; 10 köyde düşük (Akkese, Aksu, Aydıncöy, Karaağaçlı, Karlık, Oğulağaç, Sırağaç, Ulucami, Yalıboyu ve Yemişalan) 2 köyde orta (Mataracı ve Şahinkaya) ve yalnızca 4 köyde (Alazlı, Başar, Kestanelik ve Yeşilköy) yüksek çıkmıştır. Buna göre 'yön' faktörü ile ilgili 2. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) 12 köyde doğrulanmıştır.
- Bu sonuçta İlin kıyıya dik şekilde uzanan dağlık yapısında, doğu-batı yönelimli yamaçların varlığı etkili olmuştur.

3.17.4. Örnek Köylerde Eğim Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi

- Çalışma kapsamında belirlenen ölçütlere göre yapılan analizlerde elde edilen bulgular, eğim faktörünün genellikle orta düzeyde etkili olduğunu göstermiştir.
- Eğim faktörünün 16 örnek köyün yerleşim düzenindeki etkisi; 4 köyde yüksek (Akkese, Karaağaçlı, Yalıboyu ve Yemişalan), 9 köyde orta (Aksu, Alazlı, Aydıncöy, Karlık, Kestanelik, Mataracı, Sırağaç, Ulucami ve Yeşilköy) ve 3 köyde (Başar, Oğulağaç ve Şahinkaya) ise düşük çıkmıştır. Buna göre, eğimle ilgili 3. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim

faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) 12 köyde doğrulanmıştır.

- Eğimin etkisinin zayıf kalmasında, İl’de yer şekillerinin oldukça eğimli ve dalgalı olmasının etkisi olduğu söylenebilir.

3.17.5. Örnek Köylerde Yükselti Faktörünün Yerleşim Düzenine Etkilerinin Değerlendirilmesi

- Çalışma kapsamında belirlenen ölçütlere göre yapılan analizlerde elde edilen bulgular, yükselti faktörünün, özellikle konum ve tarımsal üretiminde etkisiyle, kırsal yerleşim düzeninde önemli etkileri olduğunu göstermiştir.
- Yükselti faktörünün 16 örnek köyün yerleşim düzenindeki etkisi; 6 köyde (Aksu, Karaağaçlı, Kestanelik, Mataracı, Şahinkaya ve Yeşilköy) yüksek, 4 köyde (Başar, Oğulağaç, Sıraağaç ve Ulucami) orta ve 6 köyde (Akkese, Alazlı, Aydınköy, Karlık, Yalıboyu ve Yemişalan) ise düşük çıkmıştır.
- Başlıca geçim kaynağı fındık ya da çay tarımı olan ve yükselti faktörünün etkisinin yüksek çıktığı Aksu, Kestanelik, Mataracı ve Şahinkaya köylerinde, yerleşim büyük çoğunlukla bu ürünlerin yetişebileceği maksimum kodların altında toplanmıştır. Buna göre 4. hipotez (İl’de başlıca geçim kaynağı olan fındık ve çay tarımının yapıldığı köylerde yerleşim dokusu, bu bitkilerin yetişebileceği maksimum kod olan çay için 500m ve fındık için 750m kodunun altında yoğunlaşacaktır) bu köylerde doğrulanmıştır.
- Yükselti faktörünün yerleşim düzeninde etkisinin düşük olduğu 4 köyde, köyün genel konum olarak sırt ya da dağda bulunmasından dolayı bu sonuç ortaya çıkmıştır.
- Köylerin genel konumuna bakıldığında, 1 köy kıyıda (Yalıboyu), 4 tanesi (Başar, Karaağaçlı, Mataracı ve Sıraağaç) vadide, 5 köy (Akkese, Alazlı, Aydınköy, Karlık ve Ulucami) sırtlarda ya da dağda ve geri kalan 6 köy (Aksu, Kestanelik, Oğulağaç, Şahinkaya, Yemişalan ve Yeşilköy) ise yamaçta yer almıştır. Konumu ‘vadi’ olarak değerlendirilen köylerde yerleşim vadiden başlayıp yamaçlara ve bazen sırtlara kadar yayılmıştır.
- 16 örnek köy içinden 7 köyde (Aksu, Başar, Karaağaçlı, Kestanelik, Mataracı, Şahinkaya ve Yeşilköy) yerleşim çoğunlukla yamaçların ılımlı-nemli iklim

kuşığı için uygun kademesi olan orta ya da üst kademelerinde yoğunlaşmıştır. Buna göre 1. hipotez (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşığı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) bu köylerde doğrulanmıştır.

- Hipotez (Kıyıda yer alan köylerde manzara etkisinden dolayı binalar çoğunlukla kuzeye bakacak ve bakının etkisi düşük olacaktır) sadece 1 köyde doğrulanmıştır.
- 5. Hipotez (Çay ve fındık tarımının baskın olduğu köylerde, tarımsal işletmelere bağlı olarak çok dağınık ya da dağınık yerleşim düzeni, buna karşılık yüksek kodlarda bahçe tarımına elverişsiz ve hayvancılığın baskın olduğu kırsal yerleşmelerde daha toplu bir yerleşim düzeni olacaktır) ile ilgili açık ve kesin bir bulguya rastlanmamıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma kapsamında, yön, eğim, yükselti, ulaşım ve mülkiyet faktörlerinin Trabzon İli genelinde seçilen 16 örnek köyün yerleşim düzenine etkilerinin hangi düzeyde ve nasıl olduğu araştırılarak bulgular elde edilmiştir.

İrdelenen faktörler içerisinde, ulaşımın yerleşimler üzerinde en etkili faktör olduğu saptanmıştır. Bu sonuç çalışmanın hipotezlerinden biri olan 6. hipotezi (Genel olarak çok eğimli ve problemleri arazi yapısına sahip olan, ulaşımın güçlüklerle yapıldığı İl’de tüm kırsal yerleşmelerde ulaşımın etkisi orta ya da yüksek düzeyde olacaktır) doğrulamaktadır. Bir köy hariç tüm köylerde ‘ulaşım’ binaların yer seçiminde, yerleşim düzeninin şekillenmesinde önemli bir bileşen olarak ortaya çıkmaktadır. Ulaşımından sonra mülkiyetin de yerleşim yapısının şekillenmesinde çok önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır. Köylerin yarısında (toplam 8 köyde) mülkiyetle ilgili analiz bulguları 7. hipotezi (Topoğrafyadan dolayı yerleşime ve tarıma uygun alanların kısıtlı olması nedeniyle mülkiyetin tüm yerleşmelerde etkisi yüksek olacaktır) doğrulamaktadır. Köylerde genellikle mülkiyet çok fazla parçalanmış, parsel büyüklükleri çok küçülmüştür. Farklı biçimlerde düzensiz ve küçük parsellerden oluşan mülkiyet desenleri üzerinde, mülkiyet desenine bağlı karma ve dağınık yapıda yerleşimler oluşmuştur. Bu bağlamda, kırsal alanlarla ilgili planlama çalışmalarından önce kırsal yerleşmelerdeki mülkiyet yapısının düzenlenmesi için çalışmalar yapılmalı, köylerdeki parseller konut ve tarımsal üretim gerekliliklerine göre yeniden tasarlanmalıdır. İlde kırsal yerleşmeler için Uzun ve Yomralıoğlu (2005)’ nun önerdiği gibi bir ‘arazi düzenleme modeli’ oluşturulması kırsal alanların mülkiyet düzenlemeleri için öncelikle yapılması gereken çalışmalardan birisidir.

Örnek köylerde yapılan yükselti analizi sonuçlarına göre, 16 köyden yedisinde (Aksu, Başar, Karaağaçlı, Kestanelik, Mataracı, Şahinkaya ve Yeşilköy) yerleşimin yamaçların orta ya da üst kademelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu sonuç 1. hipotezi (İlde kırsal yerleşimlerde, binalar çoğunlukla ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun konumlar olan yamaçların orta ya da üst bölümünde toplanmıştır) doğrulamaktadır. Ayrıca, örnek kırsal yerleşmelerde; yükselti faktörünün, tarımsal üretimle bağlantılı olarak, kırsal yerleşim düzeninde önemli etkileri olduğu saptanmıştır. Bu nedenle, kırsal yerleşimler için yapılacak arazi düzenleme ve yerleşim planlarında, İl’in kırsal kesimi için

önemli bir geçim kaynağı olan çay ve fındık gibi tarımsal ürünlerin yetişme koşulları gözetilerek, yerleşmeye ve tarıma ayrılacak alanlar yükselti kademesine göre ayrılabilir. Buna göre, ılımlı-nemli iklim kuşağı için uygun olan yamaçların orta ve üst kısımları konut bölgesi, yamaçların alt kısımları ve vadiler ise tarımsal üretim için ayrılabilir.

Araştırma bulguları, analizi yapılan faktörler içerisinde, köylerin yerleşim yapısında en az etkili olan faktörün yön olduğunu göstermiş ve yön ile ilgili 2. hipotez (İlin kıyından başlayarak iç kesimlere vadiler boyunca doğu-batı yamaçlı dağlık yapısı nedeniyle kırsal yerleşmelerin genel konumunda ‘yön’ faktörünün etkisi çoğunlukla düşük kalacaktır) köylerin çoğunluğunda doğrulanmıştır. Bazı köylerin bulunduğu yamaç genel olarak kuzey ya da batı yönüne dönük olduğu için, köy içerisinde yönelme açısından uygun yer seçimi yapılma imkanı azalmıştır, bazı köylerde ise güney ve doğuya bakan alanlar olmasına rağmen bu alanlardaki bina sayısı düşük oranlarda kalmıştır.

Çalışma kapsamında belirlenen ölçütlere göre yapılan analizler sonucunda, eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeninde genellikle orta düzeyde etkili olduğu görülmüş ve eğimle ilgili 3. hipotez (İlin genel olarak ortalama eğimi yüksek olduğu için eğim faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi orta ya da düşük düzeyde kalacaktır) köylerin çoğunluğunda doğrulanmıştır. Örnek köylerin dördünde (Başar, Oğulağaç ve Şahinkaya) binaların çoğunluğu, eğim bakımından yerleşime uygun olmayan % 41 ve üstünde eğimli alanlarda yerleşmiştir. İlde ki kırsal yerleşmelerde, eğimi dikkate almadan yapılan binalar ve açılan yollar tarım ve orman alanlarının parçalanmasına ve toprak kaymasına neden olmaktadır. Bu nedenle öncelikle heyelan olaylarının sıklıkla yaşandığı bölgelerde binalar ve yollar yapılırken çok yüksek eğimli alanlardan kaçınılması önemlidir.

Çalışma alanında kırsal yerleşim düzenini etkileyen faktörlerin etkilerine göre, 16 örnek köyün yerleşim düzenleri tespit edilmiştir. Buna göre;

- Çok dağınık yerleşim düzeni: Karlık Köyü,
- Dağınık yerleşim düzeni: Aydınköy, Başar, Oğulağaç, Sırağaç, Ulucami ve Yeşilköy
- Kümeler(gruplar) halinde yerleşme düzeni: Alazlı, Karağaçlı, Mataracı ve Şahinkaya Köyleri
- Dizi yerleşim düzeni: Akkese, Aksu, Aydınköy, Kestanelik, Yalıboyu ve Yemişalan köyleridir.

Türkiye’de ve çalışma alanı olarak seçilen Trabzon İlinde kırsal yerleşmeler, gerek mevzuat gerekse kurumsal yapıdaki eksiklikler ve kurumlar arası işbirliğindeki

yetersizlikler nedeniyle plansız ve kontrolsüz yapılaşmakta ve gelişmektedir. Bu durum kırsal yerleşmelerdeki sorunların çözümünü güçleştirmektedir. Sorunların çözümü için kırsal alanlara yönelik yapılan planlama çalışmalarında öncelikle kırsal yerleşmeleri hangi etkenlerin nasıl yönlendirdiğini belirlemek önemlidir. Bu doğrultuda, 16 örnek köyde 5 faktörün etkisi sorgulanarak yapılan bu çalışma, il genelinde veya ülke genelinde coğrafi bilgi sistemi kullanılarak daha üst ölçeklerde de yapılabilir.

Kırsal yerleşimler için en önemli konulardan birisi de, kırsal alanlar için uygun bir planlama mevzuatının oluşturulmasıdır. Bu mevzuatta köylerin planlanması ve yapılaşmanın kontrolü için mevcut mevzuattaki eksikliklerin giderilmesinin yanı sıra, arazi düzenleme esaslarının tanımlanması gerekmektedir.

Bunun yanı sıra, kırsal yerleşmelerin yönetimi, planlanması ve denetimi konularında kurumların yetki ve görevleri netleştirilmeli, kurumlar arası eşgüdüm yaratılarak kırsal alanlarla ilgili yapılan çalışmaların etkinliği ve sürekliliği sağlanmalıdır. Yerel ölçekte ise, kırsal yerleşmeler için üst ölçek plan niteliğindeki İl Çevre Düzeni planının yapılması ve uygulanması önemlidir. Bu planlarda köylerin mevcut yapılaşma karakteri, yöresel nitelikleri ve eğilimleri de göz önünde bulundurularak, kırsal alanlarda koruma/kullanma dengesinin sağlanması, köylerde sürdürülebilir gelişmeye yönelik tedbirler, yapılaşmaya yönelik bilimsel nesnel kriterler ortaya konmalıdır.

Köy ölçeğinde ise; kırsal yerleşim planlarının yapılması ulusal yasalarla zorunlu hale getirilmeli ve bu planlar katılımcı yaklaşım ve disiplinler arası işbirliği ile hazırlanmalıdır.

Kırsal yerleşim planlarının hazırlanması sürecinde; bu çalışma kapsamında belirlenen ölçütler gibi ölçütler belirlenerek yerleşilebilirlik analizlerinin ve kırsal peyzaj düzenlemesi çalışmalarının da yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların yapılması ile; tarım ve orman alanları, korunması gereken diğer alanlar ve zemin bakımından güvenli olmayan alanların yerleşime açılması engellenerek, çevrenin koruma-kullanma dengesinin gözetildiği, afet risklerinin minimuma indirildiği, güneşlenme, rüzgardan korunma ya da yararlanma gibi tüm fiziksel çevre elemanlarına göre biçimlenen, yaşam ve mekan kalitesi yüksek sürdürülebilir kırsal yerleşimler oluşturulabilir. Tüm bu çalışmaların yapılabilmesi için, ‘kırsal yerleşim planı’ ekibinde şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı, ilgili mühendislik disiplinlerinden uzmanların birlikte çalışması sağlanmalıdır. Bu planlarda tarımsal analizlere, tarımsal üretim-yapı ilişkisine yönelik kararların geliştirilmesi de önemli bir konudur.

Bu alışma ulaşım, yn, eğim, yükselti ve mülkiyet faktörlerinin Trabzon İli kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Araştırmada mülkiyet faktörünün kırsal yerleşim düzeni üzerindeki etkisi genel olarak saptanmış ancak çalışma sonucunda mülkiyetin bölge için çok önemli bir bileşen olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda mülkiyet faktörü özeline, mülkiyetin yerleşim düzenine etkisinin ve tarımsal ürün-yapılaşma ilişkisinin araştırıldığı farklı konularda da araştırmaların yapılması önemlidir.

5. KAYNAKLAR

- Acartürk, E. ve Akdede, S.H., Çağdaş Yerel Yönetimler, cilt 14, sayı 3, 2005, <http://yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDQ> 09 Mayıs 2012.
- Anonim, 1973. Cumhuriyetin 50 Yılında Köylerimiz, Köyişleri Bakanlığı, Ankara.
- Anonim, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı II. Tarım Şurası Sonuç Raporu, http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/sura_sonuc_raporu.htm 12 Nisan 2010.
- Anonim, Dokuzuncu Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyonu Raporu, http://www.kafkas.edu.tr/duyurular/web_katalog/hayvancilik_kat1/dptplan9_kirsalkalkinma/kirsalka.pdf 17 Nisan 2010.
- Anonim, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(2001-2005) Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu Yayın No:2538, Ankara, [ekutup.dpt.gov.tr/ bölgesel/oik523.pdf](http://ekutup.dpt.gov.tr/bölgesel/oik523.pdf) 24 Mayıs 2012.
- Anonim, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu raporu, ekutup.dpt.gov.tr/yerlesim/oik661.pdf 24 Mayıs 2012.
- Anonim, 2009. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kentleşme Şurası, Kentleşme Şurası-Kentsel Yoksulluk, Göç ve Sosyal Politikalar, Ankara.
- Anonim, DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3137/oik538.pdf 12 Şubat 2012.
- Anonim, 1997, Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 1996-1997 Yılı Fiziksel Çevre Kontrolü Ders Notları.
- Aktüre, S., 1994. Anadolu'da Bronz Çağı Kentleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Altınkaynak, L., 2008. 'Son 80 Yılda Trabzon ve Çevresinde (dere yatakları boyunca) Meydana Gelen Sel ve Heyelan Olaylarına Genel Bir Bakış', Çevre ve Orman Bakanlığı 5. Dünya Su Forumu Türkiye Bölgesel Hazırlık Toplantıları, Taşkım, Heyelan ve Dere Yataklarının Korunması Konferansış Trabzon, Bildiri Kitabı, 131-146.
- Aran, K., 2000. Barınaktan öte Anadolu Kır Yapıları, Ofset Basımevi, ISBN:975-94644-2-x, Ankara.
- Ayan, M., 1985, Konut Alanları Tasarım İlkesi, Ankara.
- Aysan, M., 1990. Şehirsel Ulaşım Ders Notları, İTÜ-Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

- Bakırcı, M., 2007. Türkiye’ de Kırsal Kalkınma, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
- BİB, 2008. Kırsal Alan Planlaması Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Clayton, D.B., Dent, D. ve Dubois, O., 2003 Rural Planning in Developing Countries. UK-USA:Earthscan Publications Ltd.
- Çelik, Z., 2006. “Türkiye’de Kırsal Planlama Politikalarının Geliştirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çetiner A, 1990. Kırsal Yerleşmeler ve Fiziki Düzenleme İlkeleri, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, 7-8 s.
- Çevik, S., Kantar, Z., 2004. Artvin İli Kırsal Yerleşmelerinde Konut ve Yakın Çevresi, *Arkitekt*, 03, 44-54.
- Çırak, A.A. ve Çırak, H., 2006. “Kırsal Alana Kent Odaklı Deneyimlerle Bakmanın Sakıncaları ve Yeni bir Planlama Anlayışı ve Dilinin Gerekliliği”, Doğal ve Özel Nitelikli Kırsal Alanların Koruma Sorunsalları ve Planlama Sempozyumu, Aralık, Trabzon, Bildiri Özetleri, 4-5.
- Doğanay, F., 2002, “Türkiye’de Kırsal Yerleşmeler ve Geliştirilen Politikalar”, *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 2-3, 90-96.
- Doğanay, H., 2000, *Coğrafyaya Giriş*, Konya, 443 s.
- DPT, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013), <http://ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/strateji/kirsal.pdf> 12 Nisan 2010.
- EC, ‘New Perspectives for EU Rural Development’, Fact Sheet, European Commission), http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev/refprop_en.pdf 08 Mayıs 2010.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S., 2005. Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım ve Planlama Politikalarının Bölgesel Ölçek İçinde Değerlendirilmesi, *Planlama Dergisi*, 32, 72-81.
- Ertürk, Z. ve Sümerkan, R., 1987. “Doğu Karadeniz Geleneksel Mimarisinin Plan Tipolojileri ve Yapı Karakteristikleri Araştırma Raporu”, KTÜ Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Yayını, Proje Kod No:86.112.002.1, Trabzon.
- Gülçubuk, B., Yıldırak, A., Kızılaslan, N., Özer, D., Kan, M. ve Kepoğlu, A., Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri, Ziraat Mühendisleri Odası VII. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı-1, http://www.zmo.org.tr/yayinlar/kitap_goster.php?kodu=82_erişim_tarihi. 30 Nisan 2010.
- Kayıkcı, S., 2005. “Cumhuriyet’in Kuruluşundan Günümüze Kadar Köye ve Köylüye Yönelik Olarak İzlenen Politikalar”, *Türk İdare Dergisi*, 448, 24-29.

- Kamiloğlu, S., 2009. Kırsal Alanda Kamu Hizmeti(Eğitim ve Sağlık) Yer Seçimi Ölçütleri, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kantar, Z., 1998. Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kaptan, H., 1978. Doğu Karadeniz Kırsal Alan Yerleşim Düzeni ve Tarımsal Üretim İlişkileri, Doçentlik Tezi, İDMMA Mimarlık Bölümü, İstanbul.
- Keleş, R., 1998, Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara.
- Keleş, R., Yavuz, C. ve Geray, C., 1978, Şehircilik Sorunları-Uygulama ve Politika, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:412, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Koday, S., 2003, ‘Doğu Karadeniz Bölümünde Yerleşmenin Coğrafyasından Kaynaklanan Sorunlar’, Doğu Karadeniz Bölgesinde Kırsal Alanda Ulaşım, Yerleşim Sorunları ve Çözümleri Sempozyumu, Aralık, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 176-185.
- Mamunlu, H., 2001. Kırsal Alanlar/Köy Yerleşmeleri ve Planlama İlişkisinde İstanbul İl Bütünü Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ökten, N. ve Sancar, C., 2004. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarım, Trabzon.
- Özgüner, O., 1970. Köyde Mimari-Doğu Karadeniz Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Yayın No:13, Ankara.
- Özgür, E.M., 2010. Yerleşme Coğrafyasına Giriş, Ankara Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Ankara.
- Parlak, Z., Yaşanabilir Bir Kırsal Oluşturmak “Arazi Topplulaştırması”, http://www.tarimreformu.gov.tr/library/belge/b_Kirsal_alan_arazi_topplulastirma_ziya_parlak%20.pdf 15 Mayıs 2012.
- Reis, S., C. Sancar, A. Yalçın, R. Nişancı, M. Atasoy, T. Bayrak ve S. Ekercin, 2008. Sürdürülebilir Yerleşim Alanlarının Coğrafi Bilgi Sistemi İle Belirlenmesi: Rize İli Örneği, 2. Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu, Ekim, Kayseri, Bildiriler Kitabı, 489-497.
- Reis, S., 2003. Çevresel Planlamalara Altlık Bir Coğrafi Bilgi Sistemi Tasarımı ve Uygulaması: Trabzon İl Bilgi Sistemi Modeli, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Sancar, C., Sinan, E. ve Aydemir, S., 2009. Fırtına Entegre Havza Yönetim Projesi Altyapı, Sorunlar, Öneriler.
- Sağdıç, G., 1992. Fiziki Coğrafya Faktörlerinin Yerleşme Dokusuna Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Sümerkan, M.R., 1990. Doğu Karadenizin Köy Evlerinde Yapı Malzeme ve Konstrüksüyonların Dağılımı, Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri, Konya.
- T.C. Resmi Gazete, 2011. Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (28028). 17/08/2011.
- T.C. Resmi Gazete, 1924. Köy Kanunu. (68), 07/04/1924.
- T.C. Resmi Gazete, 2005a. 5393 Sayılı Belediye Kanunu. (25874), 13/7/2005.
- T.C. Resmi Gazete, 2005b. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. (25745), 22/02/2005.
- T.C. Resmi Gazete, 2005c. 5403 Sayılı Toprak Koruma Kanunu. (25880), 19/07/2005.
- T.C. Resmi Gazete, 1985a. Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik. (18916), 02.11.1985.
- T.C. Resmi Gazete, 1985b. Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği. (18916), 02/11/1985.
- T.C. Resmi Gazete, 2004. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu. (25531), 23/07/2004
- Temurçin, K. ve Şenol, P., 2008 Kırsal Alanda Kamusal Hizmet Sunumlarındaki Dönüşümün Mekânsal Etkileri: Isparta İli Örneği, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 195-214.
- Tunçdilek, N., 1986. Türkiye’de Yerleşmelerin Evrimi 62-63s., İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:3367.
- Tunçdilek, N., 1985. Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı, İstanbul, 135-142.
- TKB, Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013), Ankara, http://www.tarim.gov.tr/Files/Zip_Rar/Taslak_kirsalkalkinmaplani_04012009.pdf 17 Nisan 2010
- Uzun, B. ve Yomralıoğlu. T, 2005. Doğu Karadeniz Bölgesinde Dağınık Yerleşim Sorunlarının Mülkiyet Açısından İrdelenmesi ve Kırsal Arazi Düzenleme Modeli, Karadeniz Teknik Üniversitesi Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Sempozyumu, Ekim, Trabzon, Bildiriler Kitabı, 381-392.
- URL-1, <http://www.tuik.gov.tr/Start.do> 15 Mayıs 2011
- URL-2, <http://www.planlama.org/new/basin-aciklamalari/koy-kanunu-tasari-taslagi-hakkinda-gorus.html> 18 Ocak 2010
- URL-3, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Projeler/Koydes.aspx> 25 Mart 2012

- URL-4, http://www.ailehekimligi.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=98:aile-hekimliinin-uelkemizdeki-geliimi-&catid=38 17 Mart 2012
- URL-5, http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Home/Dokumanlar/koy_kanunu_tasarisi_taslagi.doc 01 Kasım 2010
- URL-6, <http://www.anlambilim.net/bitki-ortusu-nedir-11049.htm> 10 Aralık 2010
- URL-7, http://dmi.gov.tr/FILES/iklim/turkiye_iklimi.pdf 31 Mart 2012
- URL-8, <http://www.migm.gov.tr/IIOzelIdareistatistik.aspx> 13 Mayıs 2012
- URL-9, <http://www.trabzonozelidare.gov.tr/index.asp?kat=cografi> 18 Nisan 2010
- URL-10, <http://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?m=TRABZON#sfB> 15 Mayıs 2012
- URL-11, <http://www.cografya.gen.tr/tr/trabzon/iklim.html> 15 Mayıs 2012
- URL-12, http://www.trabzon.gov.tr/?page_id=157 18 Ekim 2010
- URL-13, <http://ttso.org.tr/index.php?link=sabit&no=72> 15 Mayıs 2012
- URL-14, http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/karadeniz_b%C3%B6lgesi 15 Mayıs 2012
- URL-15, www.izmimod.org.tr/iknip/03_mekansalanaliz.pdf 10 Aralık 2011

5. EKLER

Ek: 1 Köyler'de muhtarlarla yapılan anket

ANKET GÖRÜŞMESİ

- 1) Köy ismi :
Mahalle sayısı :
Nüfusu, Hane sayısı :
Köyde sürekli(yaz/kış) ikamet edenlerin yüzdesi yaklaşık olarak ne kadar?
- 2) Köyün kadastro çalışması ne zaman yapılmış ya da yenilenmiş?
- 3) Tarihi değerleri: Kale, Kilise köprü, gibi tarihi kalıntılar var mı?
- 4) Köyün kuruluşu hakkında bilgi var mı?
- 5) SOSYO-EKONOMİK DURUM:
 - Eğitim, sağlık hizmetlerinin durumu nasıl? Okul, sağlık evi var mı, varsa faal mi?
 - Başlıca tarımsal faaliyetler neler?
 - Kültürel değerleri neler?
- 6) ALT YAPI DURUMU VE SORUNLAR
 - Köyün ulaşılabilirlik durumu nasıl?
 - Tüm Mahallelere/binalara ulaşılabilir mi, kışın ulaşılabilen mahalle var mı?
 - Yolların fiziki durumu, toplu taşıma hizmeti var mı varsa ne sıklıkta?
 - İçmesuyu, kanalizasyon şebekesi var mı?
 - Katı atıklar toplanıyor mu?
- 7) AFET ve DİĞER SORUNLAR:
 - Afet olmuş mu? Olmuşsa afet türü ve tarihi
 - Afetten dolayı evi taşınanlar oldu mu?
 - Diğer sorunlar neler?

ÖZGEÇMİŞ

1976 yılında Trabzon’ da doğdu. Lise öğrenimini Akçaabat Lisesi’ nde tamamladı. 1998 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinin Şehir ve Bölge Planlama Bölümünden mezun oldu.

2000 yılında Erzurum Büyükşehir Belediyesinde göreve başladı. 2003-2006 yılları arasında aynı kurumda İmar Şube Müdürlüğü görevini yürüttü.

2007 yılında Trabzon Bayındırlık ve İskan Müdürlüğüne tayin oldu. 2008 yılında KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başladı. Halen Trabzon Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünde çalışmakta, iyi derecede İngilizce bilmektedir.